

M. 21

Anna

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

1000

~~La C. de San...~~

~~Ata. C. N. to. lib. 12.~~

~~En. 23 + 5~~

Cayon 1° 7ta 2^a

~~Lib. 1° 3ta 4~~

En

En. 3
C. 3
2. 3

~~La C. de San 3 Lib. 1°~~

T. A
S
T

9

1

~~Mr. C. H. W. Bell~~

~~Mr. Bell~~

~~Mr. Bell~~

~~Mr. Bell~~

~~Mr. Bell~~

C
T

C
T

DIVI EVLOGII COR-
DVBENSIS.

Martyris, Doctoris, et electi Archiepisco-
pi Toletani opera.

STVDIO ET DILIGENTIA ILLVSTRIS

fimi ac Reuerendissimi domini Petri Poncij Leonis à Corduba
Episcopi Placentini, summiq̃ue fidei Christianę per
regna & ditiones PHILIPPI II. Regis Catho-
lici Inquisitoris reperta.

& S. Agustin

~~C. 2~~ C. 3
~~C. 6~~ C. 3
~~z. 2~~ z. 3

EIVSDEM SANCTISSIMI MARTYRIS

vita per Aluarum Cordubensem scripta. Cum alijs nonnullis
sanctorum martyrum Cordubensium
monumentis.

OMNIA AMBROSII MORALIS CORDVBENSIS

Regij Historici scholijs illustrata, eiusque cura & diligentia
excussa.

Operum catalogus sequitur post præfationes.

COMPLVTI

Ioannes Iniguez à Lequerica excudebat.

1574.

HINC. PRINCIPIUM.

HVC. REFER.

EXITUM.

IFS

A. TE. PRINCIPIUM.

TIBI. DESINET.

DVLCE MIHI NIHIL ESSE PRECOR, SI

NOMEN IESV

DVLCE ABSIT, CVM SIT HOC SINE

DVLCE NIHIL.

Epus hoc nunc ex vetustate nouum iam olim editum à Beatissimo martyre Cordubensi Eulogio de vitis martyrum eiusdem Patriciae ciuitatis nostris vero temporibus noniter repertum, & ab innumeris mendis tuncq; vendicatum, ab Illustrissimo Domino Petro Pontio Leone Pontifice Placentino ex eadem ciuitate oriundo, Scholijs vero mirifice illustratum, ab eruditissimo viro Ambrosio Morali Regio historico & eloquentia magistro olim primario in academia Complutensi: suscepi examinandum, de mandato praestantissimorum virorum summi senatus Domini nostri Phillippi hispaniarum regis catholici. Mihi vero alius rem totam expendenti videtur in primis doctrinam sanctissimi Martyris Eulogij summam, & summo martyre dignam redolere sanctitatem. Deinde vero grauissimi episcopi Placentini labores, summam grauitatem & de doctrinis antiquorum preclare meritâ praeseferre. Tandem tertio, in laboribus Ambrosianis admiror incredibilem eruditionem & pietatem in viro, alioqui eruditissimo & prorsus pio. Et non solum de sua patria (hoc est Corduba) sed de vniuersa Hispania & de Hispaniarum vniuersis martyribus, si mihi fides, immo suis preclaris lucubrationibus adhibenda est, bene merito. Atque adeo cum res salua sit, & hoc volumine munda sint omnia, poterit liber hic ad patientiam comparandam appositisimus, merito typis mandari & in publicam utilitatē efferri: utpote in quo nihil fidei absonum, nihil Christianis moribus aduersum, sed summa sanctitas induo Martyre, summa grauitas & solertia in huius operis repertore Placentino Praelato, summa demum eruditio, diligentia, & pietas in Regio historico Ambrosio dignissimo Scholiaste, luce clarius inueniuntur. Cuius rei gratia cum nostrae paruitatis hoc sit de tanta re ut cunque iudicium & censura, nomen nostrum necessarium duximus, in signum veritatis apponendum, in nostro Regali Cenobio sanctae Mariae de Horta sacri ordinis Cisterciensis, Anno virginiei partus, orbis que reparati, Millesimo, quingentesimo, septuagesimo secundo: quinto decimo Kalendas Nouembris.

Er. L. Estrada. Abbas Horte.

Yo he visto lo que toca a las antigüedades de la ciudad de Cordoua, que se me cometio, y esta muy docta y diligentemente escrito, y assi se puede y deue imprimir, y este es mi parecer, y lo firme de mi nombre. En Madrid el primero de Hebrero. 1573. Geronimo Zurita.

AMBROSII MORALIS AD LECTOREM.

Dum diu Eulogij editio post censuras Regij senatus iussu iam latas, de die in diem differtur: mors Illustrissimi Petri Pontij episcopi Placentini interuenit: quanta cum bonarum literarum per Hispaniam iactura, non est huius loci deplorare. Ibi me, qui orbata suo patrono sancti martyris opera grauiter dolerem, nouum laborem subire necesse fuit: ut industria, diligentia & impesa etiam nostra excuderentur. Cum interim Deo Opt. Max. ingentes gratias agerem, qui hunc eximium laborem totum integrum nostrum esse voluerit: & illam nostram innatam penitus propensionem, qua eius munere vehementius in senectute incitamus, & plane incendimur, ut omnes Hispanos Diuos, quorum iam vitas, quantacunque potuimus diligentia perscripsimus, ad Dei gloriam, & patrium nostratum exemplum illustremus: in Diuo Eulogio plenius prouiderit exerceri & impendi. Nihil enim iam hic ferme alienum, praeter inuentionem codicis (quod maximū certe fuit) superest. Quo circa nos nihil prorsus de Illustrissimi Placentini episcopi memoria & laude volumus deperire. Praefationes, quae antea fuerant nostram ad ipsum epistolam, ceteraque omnia, ad eius famam & gloriam spectantia, intacta reliquimus.

EL REY.

POR quanto por parte de vos Ambrosio de Morales nuestro Coronista nos fue hecha relación, diziendo, que por parte del reuerendo in Christo padre dō Pero Ponce de Leon obispo q̄ fue de Plasencia e Inquisidor general en estos nuestros reynos, se presento ante los del nuestro cōsejo vn libro de las obras de san Eulogio martyr de Cordona, y se pidio licencia para lo imprimir, y se auia cometido el examen del a fray Luys de Estrada, abad que al presente es del monesterio de ruerta, y a Geronymo de çorita nuestro secretario, y auia dado su aprouacion. Y estando en este estado, murió el dicho obispo, sin hazer memoria en su testamento del dicho libro, ni de su impresion. Y sus testamentarios, siendo vos vno dellos, sustituydo por el licenciado Andres Ponce de Leon del nuestro consejo, no querian passar adelante con la impresion a costa de la hacienda del dicho obispo, por justas causas q̄ les mouian. Y siendo esto así, auia despedido a los demas testamentarios, que atento el mucho prouecho Christiano, que de publicarse el dicho libro se esperaua, y a lo mucho que vos auia des trabajado en el, haziendole scholias, ilustrandole, y añadiendole cosas dignas de su compañía: os diessen el derecho del dicho obispo, y su poder para imprimirle, por ser los dichos testamentarios los que lo podian hazer. Los quales os passaron el derecho, y dieron el dicho poder, como por vna escritura pareciera, de que hezistes presentación: suplicándonos, os mandassemos dar licencia y priuilegio para imprimir el dicho libro, porque en ello seria seruido nuestro Señor, o como la nuestra merced fuesse. Lo qual vislo por los del nuestro Consejo, por quanto en el dicho libro se hizo la diligencia, que la prematuca por nos agora nueuamente fecha sobre ello, dispone: fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula en la dicha razon, e nos touimoslo por bien. Y por la presente vos damos licencia y facultad, para que vos o la persona, que para ello vuestro poder vriere, y no otra persona alguna, podays hazer imprimir y vender, el dicho libro, que de suso se haze mención, en estos nuestros reynos de Castilla, por tiempo y espacio de diez años, que corren, y se cuentan desde el dia de la fecha desta nuestra cedula. Sopena que qualquiera persona o personas, que sin tener para ello vuestro poder, lo imprimiere y vendiere, e hiziere imprimir y vender, pierdan toda la impresion que hizieren y vendieren, con los moldes y aparejos della, y mas incurran en pena de cinquenta mil maravedis por cada vez que lo contrario hizieren, la qual dicha pena sea la tercia parte para la persona q̄ lo acusare, y la tercia parte para el juez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la nuestra camara y fisco. Con tanto que todas las vezes q̄ vriere des de hazer imprimir el dicho libro, durante el dicho tiempo de los dichos diez años, le trayays al nuestro Consejo juntamente con el original, que en el fue vislo, que va rubricado cada plana y firmado al fin del de Juan Gallo de Andrada nuestro escriuano de camara, de los que residen en el nuestro Consejo, para q̄ se vea si la dicha impresion esta conforme a el, y se os de licencia para lo poder vender, y se tasse el precio, a como ouieredes de vender cada volumen, so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha prematuca y leyes de nuestros reynos. Y mandamos a los del nuestro Consejo, y a otras qualesquier justicias de estos nuestros reynos, guarden y cumplan, y executen, y hagan guardar y cumplir y executar esta nuestra cedula, y todo lo en ella contenido. Fecha en el bosque de Segouia, a treze dias del mes de Julio de mil y quinientos y setenta y tres años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Antonio de Erasso.

YO Juan Gallo de Andrada secretario del Consejo de su Magestad; doy fe, que por los señores del Consejo, fue tassado el libro intitulado, las obras del martyr santo Eulogio, que su Magestad dio licencia para lo imprimir a Ambrosio de Morales Coronista de su Magestad, en seys reales cada volumen en papel: y a este precio, y no mas, dieron licencia que se venda el dicho libro. Y mandaron, que esta tasa se ponga al principio del. Y para que dello conste, di esta fe firmada de mi nombre, que es fecha en la villa de Madrid a diez y ocho dias del mes de Março, de mil y quinientos y setenta y quatro años.

Juan Gallo de
Andrada.

PHILIPPO SECUNDO

REGI CATHOLICO REGVM OM-
NIVM MAXIMO ET POTENTISSIMO,

PETRVS PONTIVS LEONIS A CORDVBA

EPISCOPVS PLACENTINVS, SVMMVS PER

eius regna & ditiones fidei Christianæ

Inquisitor, salutem & veram

felicitatem.

INTER MVLTAS, PRÆCLARAS,
Christianoque Principe dignissimas virtutes, quibus
Catholici cognomen & merito retines, & perpetuo
tueris, Philippe Maxime, illud vnum cum ingenti læti-
tia & vere cælesti gaudio Hispani tui suspicimus, &
semper recolimus: quod inter grauissimas tot regnorum regendorum
curas, belli pacisque varias sollicitudines, nostratum sanctorum glo-
riæ & venerationi semper studes, incensaque in ipsos deuotione, eo
mira prouidentia magnoque sumptu iugiter incumbis. Et longum sit
huius tuæ in Hispanos diuos religionis & obseruantia testimonium cæ-
lebrare. Pauca percurram. Magnificentissime transferendis illorum
corporibus, & qua decencia sepulti vbique sint, quaque veneratione
eorum cultus vigeat, missa etiam ad id ipsum legatione pientissima,
perquirendo & intelligendo: publicam etiam inter diuos relationem
ab summo Pontifice expetendo, hanc pietatis tuæ partem abude testa-
ris. Illud verò vnum in hoc genere præterea est, quod ego præsertim
admiror, & publicæ vtilitatis ergo exultanter reputo. Scripta Hispano-
rum sanctorum diligenter vndique cõquisita, & ex misera obliuio-
ne extracta, vt integra, emendata, scholijs aucta, & debito suo nitore
restituta in vulgus exeant, non solum cupis & iubes: sed eruditissimis
hominibus ea cura semel iam demãdata, Maiestas tamẽ tua neq; pro-
uidentiã, neq; liberalitati interim parcit. Quæ tua in tanta celsitudine
insignis religio & pientissimæ prouidentia voluntas, vel eo magis me
delectat, & vt inde gratias Deo Opt. Max. ingêtes referã cogit: quod
eodem ego iam olim desiderio flagrauerim, sanctorum nostratiũ mul-
ta scripta vndique ex vetustis bibliothecis congregauerim, & munus
tandẽ hoc, quod hic supplex offero, sacro isto tuæ maiestatis studio &
sancta propensione dignissimũ cõparauerim. Diui enim Eulogij Cor-
dubensis martyris, doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani opera
nunc primũ in lucem eruta tibi (Princeps sanctorum Hispanorum, & hac
præsertim ex parte amantissime) offerimus, quæ non dubito, quin fu-
tura sint gratissima. Vnũ enim tantummodo martyris nomen auditum,

scio quã maiestati tuę futurũ sit iucundũ & venerandũ. Quid si paulis
per libeat recolare, martyris ardorẽ in his suis scriptis mirificẽ expref-
sum? Quid si ipsummet redidiũ, loquentẽ, docentẽ, adhortantẽ ad te
venire reputes? Quid si delituiffe per septingẽtos & eo ampli⁹ annos
hęc martyris opera, spemq; omnẽ penẽ ablatã eorũ reperiẽdorũ fuif-
se cogites? Ea præterea, quę his sanctissimi martyris scriptis cõtinen-
tur, eiusmodi sunt: vt ab quouis homine scripta plurimi profecto fie-
rẽt, & magni cuiusdã thesauri loco inuẽta haberentur. Etenim quin-
quaginta fermẽ nostratiũ martyriũ vitas & passiones, quorũ aliunde
præter nomẽ nihil fermẽ habebamus, ab Hispano homine, qui ipse pe-
nẽ omnibus interfuerit, luculẽter scriptas & plene traditas, quãti in-
ter Hispanos fieri æquũ fuerit? Martyr præterea de martyribus, mar-
tyrij doctor de discipulis martyrib⁹ testis oculatus scripsit. Hęc vt ne-
mo digne possit estimare, ita te, Principẽ, verẽ catholicũ, verẽ Auguf-
tissimũ, & in hoc ipsum studio & religiosa cura incubentẽ, grato ani-
mo, vti decet, excepturum & veneraturũ apertẽ intelligimus. Et reli-
qua quidem diui Eulogij, præter martyriũ historiã, opera, eiusmodi
esse lector planẽ intelliget: vt præterquã quod historiã eiusdẽ maxi-
ma sunt adminicula, flagrantissimũ martyris pectus vndiq; spirare, &
viuam quodammodo eius imaginẽ exprimere videat. Hic vero the-
saurus ideo mihi diuina benignitate videtur ostensus, vt Cordubẽsis
ciuis, Cordubensem martyrem inuenirem, maiestati quę tuę oblatũ
meã ciuitati & orbi Christiano sub tuo nomine felicius cõmunicarẽ.
Codicem horum operũ mirã vetustatis, & diuo martyri, vt credi po-
test, coëtaneum Gothicis literis in mēbrana descriptũ ex bibliothē-
ca sanctæ Ouertensis ecclesiæ habuimus: quo nimirũ cũ sancto eiusdẽ
martyris corpore Corduba, nõ multo post ipsum coronatũ, fuerat de-
latus. Quo nomine sanctæ eidem ecclesiæ plurimum debet Hispania,
cũ opulentissimum thesaurũ per sexcentos & eo amplius annos ser-
uauerit, & nunc opportuno tẽpore benigne mihi, & per me omnibus
cõmunicauerit. Verũ vt alia omnia Cordubenses ciui nostro sanctis-
simo præstaremus, opportunẽ præsto fuit Ambrosius Morales Cordu-
bensis, tuus, Rex potentissimẽ, Historicus, qui diui Eulogij opera om-
ni ex parte illustraret, & scholijs planẽ necessarijs locupletaret. Idem
etiam quędam de alijs Cordubensibus martyribus paulò post tempo-
re ob Christi fidem interfectis, noua, & nunc primum adinuẽta super
addidit. Accipe igitur, Philippe Regum Maxime, diuum Eulo-
gium vere tuum, in Hispania tua natum, edoctum,
martyrum ibidem doctorem & incentorem,
ac demum martyrem.

ILLVSTRISSIMO AC REVENDISSIMO
 D. PETRO PONTIO LEONIS A CORDUBA
 Episcopo Placentino, summo Christianæ fidei per regna & ditio-
 nes Philippi secūdi Regis catholici Inquisitori, diuinæ legis
 & sacrorum canonum consultissimo, humaniorum stu-
 diorum amantissimo: Ambrosius Morales Cor-
 dubensis Regius Historicus, salutem plu-
 rimam reuerenter
 dicit.

PER MVLTVM TIBI, Præsul Illustrissime, multis nominibus
 se debere Corduba nostra semper fatebitur. Cum enim eius gloria, quæ
 quam plurimis natura bonis extollitur, civium tamen clarissimorum mul-
 titudine & singulari celebritate maiorem in modum præcellit, præclara
 semper & sublimis exiterit: amplitudo tua suo splendore, morū sanctitate, doctrina,
 & celsis magnarum virtutum meritis, ut maxime hoc nostro tempore sit inclyta
 perfecit. Eum nanque te civem præstitisti, qui patriæ clarissimæ, & magnorum viro-
 rum fecundissimæ eximio decori & ornamento esse possis. Ut enim nobilitatē tuam,
 & generis claritatem præteream (quanquam quicquid penè claritatis in duabus
 magnificentissimis civitatibus Cordubensi scilicet & Hispalensi seorsum prænitet, in
 tuis parentibus cōiunctum præfulserit) illud quod vere tuum est, oculatus ab infantia
 penè tua testis prosequar. Educatus à teneris sanctissimè apud D. Petrum Pontium pa-
 truum tuum Cordubensis ecclesie Primicerium & canonicū: cuius egregias virtutes
 vitæque probatissimæ exempla nunquā nostra civitas desinet cū sanctā quadā admi-
 ratione recolere: Latineque linguae cognitione iam imbutus, Salmanticā maioribus stu-
 dijs imbuendus, eiusdem clarissimi viri cura & sumptu transmitteris. Sacrorū ibi ca-
 nonum instituta, sanctorūque patrū consulta in primæva ad eod. etate feliciter per didi-
 cisti: ut cū publica studiorum tuorū experimenta & veluti specimina, de gymnasijs il-
 lius more præberes, peritiam tuā omnibus admiratibus, etiā nondū confirmata etas es-
 set stupori. Quod etiā in magnis tuis, sed admodum precocibus honoribus, magistrati-
 bus & dignitatibus mox cōtigit. Electus namque ab Imperatore Carolo V. Cesare in au-
 gustissimum, ac supremū, uti vocant, sanctæ Inquisitionis Senatum: cū collatum ho-
 mines eum honorē merentissimo gratularentur, inveni admodū contigisse admirabū-
 tur. Eadem virtutis, doctrinæ, ac meritorum celeritate festinans, Episcopus Civitaten-
 sis crearis. Cumque in ea dignitate, in Tridentino concilio, & in censura Vallis Oleta-
 ni conventus, alijsque gravissimis Hispanæ reip. negotijs prudentissimè amplitudo
 tua se gereret: ab Philippo secundo Rege catholico in Placentinum episcopatum, ma-
 ioris præmij, & amplioris in Dei ecclesia fructus ergo euehitur. Et ut dignus tan-
 dem amplitudinis tuæ, atque præstantiæ cumulus accresceret: nuper in summū fidei ca-
 tholicæ Inquisitorē ab eodē Rege catholico delectus fuisti. Cuius magistratus dignitate

nihil habet Hispania nostra sanctius, magis augustum, aut venerandum. Hæc tuam dignitatem, Præsul clarissime, cum magnopere adaugeant: Cordubam pariter nostræ tali alumno iure optimo gloriantem, plurimum nobilitant. Illud verò quantum vere gloriæ patriæ nostræ accumulatur? Quod in hac sublimioris dignitatis magnitudine, in hoc clarissimo fortunarum & splendoris fastigio, amatas olim, & diuissime cultas bonas literas tanto studio retines, tanta assiduitate frequentas: ut si sola ea laus infimo homini, & vulgari contingeret, multum cõmendationis promeritus iure optimo videretur. Illud etiã in signe & ampliore dignum laude in tuo hoc bonarum literarum amore resplendet, quod non sui vnus commodis, aut voluptati præstantia tua vult inservire sua studia: sed omnibus in commune prodesse cupit. Proinde cum in conquirendis, & vndiquaque peruestigandis sanctorum Hispanorum libris multum cura, diligentia & sumptus etiam semper reposuerit: quis non videt publicæ ipsam utilitatis causa in hoc genere tanto opere elaborare? Nam opes has avidissime congeris, sed in omnium mox usum profusus. Multa hoc ipsum propè diem testabuntur: nunc vnus diuus Eulogius, amplitudinis tuæ industria repertus, & veluti è sepulchro in vitam reuocatus, abunde manifestat. Quauis nanque sancti huius martyris opera in publicum efferendo, typis que euulgando Cordubæ nostræ præclarum hoc munus destinaueris, eidemque vni veluti tribueris: quantam tamen inde utilitatem tota Hispania, atque adeo exteræ nationes consequitur & sint: p̃j homines, & meliorum studiorum amatores tanto Christianæ opulentia thesauro diues, tanti boni magnitudine fruentes, melius postmodum prædicabunt. Cum verò me tua amplitudo partem eius præclari laboris subire voluerit, cum eiusdem diui Eulogij operibus emendandis, scholijs illustrandis, & demum edendis præesse iussit: eo nomine ingentes tibi gratias ago. Summi enim beneficij loco duco, sanctissimo martyri qualicunque mea opera inservire, gloriæque Cordubensis hinc aliqua ex parte veluti fabricum esse. Et tametsi neutrum non sine ingenti labore possem perficere: vtrunque cum summa iucunditate ad me recepti. Quid enim? sanctissimo martyri, martyrum etiam multorum præconi, ingenij, doctrina & industrie ministerium, quod scio quam sit exiguum, sed qualecunq; tamen id sit, non letarer exhibere? Jam verò Cordubensem hinc gloriam augere, præclarum munus, quod ea de causa eidem comparabas, locupletare, perpolire, & aliquantisper illustrare nõ delectarer? Et quauis Cordubæ nostræ causa, cui tanta hinc gloria querebatur, iucundissimum mihi hoc ipsum acciderit: tum etiam sanctæ ecclesiæ Toletanæ (cuius maiestas primatu totius Hispaniæ sublimis, multis etiam alijs nominibus summam merito venerationem habet) dignitatem & sanctum splendorem inde præterea ignoto antea & rediduo incremento exauctum delector. Ex iisdem enim diui Eulogij operibus, intelliget, ipsummet sanctum martyrem antistitem suum fuisse, atque Vniustremiro sanctissimo archiepiscopo, & per vniuersam Hispaniam celebratissimo successisse. Horum duorum suorum præsulum, tanta gloria præcellentium, quemadmodum ante hac notitiam nullam habuerat: ita nunc habuisse magnopere letabitur. Ego verò utroq; nomine quicquid habui libens impendi, quicquid potui, propensus cõtuli, Deo in primis

authore,

OT TE SITAVOM I. BITOIT SILVACOV BO
E VO CARVELIS TICITIS NOVATIS ET TO
authore, quem in hoc ipsum supplici prece obsecraueram. Id quale fuerit, labor ipse nos-
ter indicabit: ut hic commemorare opus non sit. Tantum id ipsum Deo Optimo Max.
in primis consecro, diuo Eulogio & celebratis ab illo martyribus dedico, Cordubensi
glorię celestibus emolumentis hinc adaugete offero: & prestantię tuę, Antistes celeberrime,
tuis auspicijs, tuo etiam beneficio captum laborem, quanto opere potui, cum
mulatum refero. Vale, Presul Illustrissime, & hoc tuo tanto bono
diutius fruiere. Compluti anno Domini M. Dlxij.
Mense Nouembri.

OPERVM INDEX.

Cum in vetusto exemplari operum series præpostera & admodum perple-
xa haberetur, iustis de causis in hunc modum visum est ipsam
digerere.

- Vita sancti Eulogij, per Aluarum Cordubensem scripta.
- Hymnus & epitaphia eiusdem martyris, eodem authore.
- Diui Eulogij libri tres de martyribus Cordubensibus, Memoriale mar-
tyrum ab authore nuncupati.
- Apologeticum eiusdem pro gestis sanctorum martyrum Corduben-
sium.
- Exhortatio eiusdem ad martyrium, duabus virginibus Florę & Ma-
rię, iam in carcere pro Christi confessione comprehensis scripta.
- Eiusdem epistola ad Vuiliesindum Pompelonensem episcopum: in qua
peregrinationem suam in Galliam commemorat.
- Item epistolę aliquot eiusdem martyris.
- Coronidis loco adiecta sunt, quę affequi vnde cunq; eruta potuimus
de sancto Pelagio, sancta Eugenia, sancto Dominico Sarraceno,
cum multis eiusdem socijs martyribus, non multis annis post Eu-
logium Cordubę ob Christi fidem coronatis.
- Multa etiam de Cordubę antiquitatibus ad finem libri cum chrono-
logia adiecimus.

DE VOCABVLIS FICTIS ET NOVATIS, ET TO
to diui Eulogij fermone.

Diui Eulogij ingenij quantū fuerit, quāta doctrina excultū, ipsius opera ple-
ne satis edocebunt. Insignē præterea sacrarū literarum peritiā cū multis indi-
cys possis in sancto martyre deprehendere, felix tamē in explicādis & ex professo expo-
nēdis testimonijs, quæ adducit, de xteritas illā in primis declarabit. Stylus etsi pius se-
per & saepe suavis, longe inferior est tāta ingenij & naturæ etiā eloquentiæ magnitu-
dine: eamq; sentias multoties hac ope destitui. Degenerauerat nimirū iam ubiq; Lati-
ni sermonis præstātia & puritas, eiusq; claritate multa sordes obscurauerāt, & nostræ
clades apud nos magis obruerāt. Ut potius in tā dira captiuitate & miseria, quā per-
centū ac quinquaginta ferme iam annos tēpore diui Eulogij perpetiebamur, laude dig-
nū sit, quod vir sanctus præstare in hoc genere potuit, quā culpe imputandū, quod nō
est, a se sequitur. Quendā etiā propriū & peculiare stylum iam diu sibi illa tēpora esse
cerant, in quo laudis & gloriæ fuit eminere. Argutiam, subtilitatē, Vehementiæ noni-
hil, atq; aliqū in rebus magnis sublimitatis impetū, non possis non suspicere. Sed ver-
borū & totius sermonis neglectū egregios conatus doleas retūdi & obscurari. Nos
religione quadam reuerenter tactū, nihil emendare volumus: tantū fictorum & no-
uatorum verborum & phrasēon catalogum hic apponere duximus necessarium.

Vna atque alia vice. Dico vobis in veritate. Hispanismi. Monachorū vitā oblectās, pro oblectari vita monachorū. In ante. In amplius.
Consultum gerens, pro consulens, aut prospiciens. Libri series has causas inno-
tescet, vt sit abtium. Præconabile. Preconari. Paruipendulus. Gloriositer. Deicola.
Decisus, pro occisus, aut obtruncatus. Itus, pro itinere seu via. Et itum neu-
tro genere pro incesu in Nonio Marcello reperitur. Prophetismus, vt Christianismus. Incultio, pro ruditate seu barbarie sermonis.
Adepsit, pro adeptus est. Medie, pro mediocriter. Epistolatum, per epistolas
Lunatum, per singulos menses. Metabulum, pro spatio. Victoriare.
Pausare verbū, nam pausam pro quiete antiqui dixerunt. Eremitas, pro eremo
seu solitudine. Officiositas, pro munere. Oramen, pro prece. Victimare, tan-
quam victimam offerre. Sospitare, salutare. Deliquium, pro peccato. Optio, pro occasione, itē pro pe-
titione. Vindicium, pro vindicta.
Grassedo, pro crassitudine. Sol, pro die. Multiplicus, pro multiplex. Versi-
bilitas, pro mutabilitate & inconstantia. Inconuulsibiliter. Cobinatus, p imbutus.
Ingitas, pro perpetuitate. Dibellio, pro rebellio. Potestatiue. Præsentia
liter. Dulcoratus. Repriorans. Anticeps. Fulcimen. Noxietas.
Taxatum, pro narratū. Compactare, pro formare, & veluti fabrefacere.
Pusillitas, pro paruitate. Mundialis. Disertitudo. Et quæ dā alia ad hūc modū.
Genera cōfusa, casus peruersi, numeri in nominibus & verbis neglecti: & tota in
de Latini sermonis structura dissipata, describentū, nō authoris fuisse vitia, est mani-
festū. Idcirco nos omnia eiusmodi emēdaui: cū in reliquis nihil nobis pmiserimus.

QVI STATVS CHRISTIANAE RELI-
GIONIS CORDVBAE SVB ARABVM

imperio diui Eulogij tempore
fuerit.

CCVPATA AB SARRACENIS HISPANIA, multis de causis Barbari victores Christianis pepererunt. Illudque eos in primis commouit, quod magnas lateque diffusas Hispaniae prouincias accolis ipsi implere non poterant. Vt igitur essent, qui agros colerent, consueta mercimonia exercerent, & tributa principi persoluerent: Christianos in Hispania, quoscunque potuerunt, conseruauere. Relictus ijs fuit religionis cultus, templa multis locis intacta permanserunt: libereque permiffum, ut Christiano ritu eadem frequentarent. Cordubae verò maior Christianorum numerus relictus, maiorem etiam religionis cultum retinuit. In vniuersum nanque ea ciuitas multis modis ab Mauris iam inde fuit nobilitata. Sedes regni totius, quae Hispali paucis annis constiterat (referentibus Rasi & Ruderico Toletano Antistite in Arabum historia, quae nondum est excussa) per Abdalazim Muçae in Hispaniae administratione successorem eo fuit translata. Ibi arcem, ibi templum, nunc etiam inter tot ingentia aedificia tori orbi admirandum erexerunt: scholas ibi philosophiae, & publica doctrinae gymnasia (vt est in Alfonsi regis historia, quam Generalem dicunt) esse voluerunt: & regni caput constitutam sublimi vndique magnitudine & maiestate extulerunt. Sed longum sit, si omnia percensere velim, quae eo tempore ad Cordubensis ciuitatis amplitudinem & maiestatem collata sunt. Verum enimvero quanquam quicquid Barbari poterant claritatis nostrae urbi eo tempore certatim inferrent: multo tamen illam Deus Optimus Maximus maiori splendore inclytam esse voluit: cum captiuam, oppressam, & multis malis afflictam Christianorum ibi ecclesiam religionis cultu, fideique catholicae amore maxime fecit excellere. Vt quae martyrum caede iam diu antea irrigata nobilissima fidei Christianae germina, & vberimos fructus protulerat: nunc sacri cruoris exundantibus riuis plenius imbuta, praestantiorem sibi gloriae coronam in caelis pararet, ciuibusque suis firmum certumque apud Deum patrocinium maiori cumulo in omne quum compararet. Id quale quantumque fuerit

Corduba Maurorum regni sedes.

diuinae

duinæ largitatis beneficium, diui Eulogij libri fufius & vberius de-
clarabunt.

ET quoniam Cordubam, cum imperij Arabici domicilio & fe-
de ibidem constituta, summa omnia Hispaniæ iura tam sacra quam
prophana immigrarunt: Christianæ religionis dignitas atque potes-
tas, quæcunque fuerunt, eo etiam ex tota prouincia sese transtule-
runt. Non quod Toletana ecclesia, vt fuit olim, & nunc quoque est,
eo tempore totius Hispaniæ primas esse deserit, caputque Christia-
næ apud nos religionis haberi. Non quod metropolitanum suum His-
palensem Cordubensis ecclesia non agnosceret. Sed quia tyranni cū
omnia possent, & ad sese omnia reuocarent: eo conuenire ad conci-
lium reliquos antistites cogebant, ibique de quibuscunque cuperēt
rebus & consultare, & statuere volebant. Indicio sunt duo concilia
Cordubæ per illa tempora congregata. Alterum, cuius diuus Eulo-
gius meminit, ab omnibus Hispaniæ metropolitanis cum subditis
episcopis celebratum: alterum, cuius in Samsonis abbatis Cordubē
fis, de quo suo loco dicemus, Apologetico mentio fit. Et quoniam
hanc, quam dico maiorem potestatem miserabili profecto de causa
habere Cordubēsis ecclesia videbatur: ideo multo plura ibidem tem-
pla, basilicæ, monasteria virorum ac foeminarum, & permanfisse, & de
nuo ex ædificata fuisse diui Eulogij scripta testantur. Opere pretium
fuerit ad Dei omnipotentis gloriam catalogum hic iam sacrorum lo-
corum, qui Cordubæ fuere, ex diui Eulogij præsertim libris appone-
re. Et intra urbem quidem hæc fuisse memorantur.

Sancti Aciscli martyris Cordubensis basilica, vbi sanctum eius cor-
pus requiescebat.

Sancti Zoyli martyris Cordubensis basilica, in qua sanctum eius cor-
pus erat tumulatum.

Sanctorum trium martyrum Cordubensium Fausti, Ianuarij, & Mar-
tialis basilica, vbi eorundem cineres asseruabantur. Huius templi
mentio etiam est in priscis annalibus, quos initio liber ille Com-
postellanas habuit, de quo in Dominico Sarraceno martyre dice-
mus. Ibi ita legitur, Era M. xxxiiij. Octauo Kalēdas Ianuarij captus,
& lanceatus fuit Comes Garfia Fernandi à Sarracenis, inter Alco-
cer & Lāga in riba de Dorio. Et quinta die mortuus fuit, & ductus
ad Cordubam, & sepultus in Sanctos tres, & inde ductus fuit ad Ca-
radignam.

Basilica sancti Cypriani.

Basilica sancti Genesij martyris:

Sanctæ

*de Cordubensis archiepiscopus
in prophanum habet in 1028
in istam episcopum*

Concilia duo
Cordubæ con-
gregata.

Samson Cordu-
bensis.

Tēpla Christia-
norū Cordubæ.

Sanctæ Eulaliæ virginis & martyris basilica.

EXTRA VRBEM:

Sancti Christophori monasterium, vrbi trans flumen propinquum.

Citè clarèse monasterium in montibus vrbi vicinis, diuæ Mariæ virgini sacrum.

Tabanense cœnobium, ipso diui Eulogij tempore constructum in iisdem montibus.

Pilemellariense monasterium sancti Saluatoris: & ipsum etiam eodẽ tempore iisdem in montibus conditum, cuius etiam hodie ruinae visuntur.

Armitatense cœnobium, ad Armitatæ fluminis ripam in montibus sancto Zoylo dicatum.

Sancti Felicis martyris monasterium in oppido Froniano eorundem montium.

Monasterium sancti Martini in montibus ad oppidum Roiana.

Sanctorum martyrum Iusti & Pastoris cœnobium in montibus ad viculum Leiulense.

Palma oppidum, Annanellos vicus, & alia quædam oppidula, quæ nominantur, sua templa habuere, inter quæ Colubris dictus vicus sanctorum martyrum Cosmæ & Damiani habuit ecclesiam.

Fuit etiam prope Cordubam templum sancti Sebastiani.

IN HIS, atque alijs multis templis, quæ nominare diuus Eulogius non potuit, præterquam quod sacra fierent, docendi quoque cura & erudiendi quam plurimos consuetudo perseverabat. Id docet multis locis diuus Eulogius, & in eiusdem vita Aluarus: vbi etiam apparet non vulgarem illum doctrinæ cultum, sed supra captiuitatis & miseriarum, in quibus degebant fideles, tempora præcellentem. Ipsa templa etiam intra urbem suas turre, ænea sua cymbala habuere, quibus Dei plebem assidue conuocabant. Et durat adhuc Cordubæ exiguum vnum, ab illis vsque temporibus, vt suo loco referemus, conseruatum. Sacerdotes, monachi, sacrae virgines, peculiari veste, legitimoque cultu amicti, detonsi etiam in publico conspiciebantur. Quæ omnia ex diuo Eulogio atque alijs duobus eiusdem sæculi scriptoribus, sunt manifesta. Neque sine pretio tamen, & recentibus semper exactionibus, vt idem sanctus martyr & alij tradunt, concessa fuerit. Vnum illud tantummodo mortis etiam in terminatione fuerat Christianis vetitum, ne pseudopropheta eorū Mahometum maledictis

incede-

incederent, aut legi suæ cum probro detraherent. Hoc vno fideles Christi abstinerent, Arabum templa non intrarent, tributa persoluerent: tuti, & pene liberi poterant permanere. Nam & Comitum dignitas semper Cordubæ inter Moçarabes perseuerabat: vt ex Samson Abbate & Cypriani Cordubensis epigrammatibus, per hæc ipsa tempora scriptis constat: & quod in diuo Eulogio legimus, publico exceptorum munere iidem fungebantur Christiani, atque inter Tyrones Regios, de quibus suo loco dicemus, Regijs annonis, vt ipsis sancti martyris verbis vtar, vescebatur. Et Sason abbas, cū de Seruando

Comite initio libri secundi agit, aperte Comitatum Cordubensem nominat. Vt intelligere debeamus, Gothorum more Comitem Cordubæ Moçarabibus Christianis datum, qui eis præfesset. Ius inter eos diceret, & controuersias aliquas leuiiores, neque ad publicam Regis maiestatem, fiscumue Regium pertinentes, decideret. Eius enim dignitatis Gothorum tempore, quod ex eorum legibus præsertim constat, hoc fuit proprium & peculiare, vt vrbes regeret: cū militiæ munia Duces imprimis obirent. Et inter sacerdotes etiā præter abbates, qui vt diximus templis præerant, Archidiaconi, atque Archipresbyteri nomen & dignitas perdurabat. Cyprianus enim in illorum suorum epigrammatum titulis Archipresbyterum sedis Cordubensis se appellat. Archidiaconi mentionem ab eodem factam mox referemus. Illud etiam scitu dignum, in templis etiam nostrorum publicas Cordubæ bibliothecas fuisse: vt facile quiuis possit intelligere quanto doctrinæ ardore nostri flagrarēt. Vnam scrinijs etiā insignem, quam in sancti Acisceli templo Adulphus Comes reposuerit, idem Cyprianus Archipresbyter longo epigrammate celebravit. Alterius etiā meminit quā ipse Saturnino Archidiacono magna ex parte perscripsit.

Sed enim, cū hæc ita sint, Christianorum tamen contactum referente diuo Eulogio, tamquam in ipso contaminarentur, Sarraceni prorsus deuitabant: & ab illorum pueris nostri indigna multa in publico patiebantur. Tributa verò grauissima fuisse, idem sanctus martyr ingemiscit, & illud in primis, quod singulis mensibus soluebatur. Nouis etiā tributis Christiani Moçarabes onerabatur. Adeo vt de oblationibus omnium ecclesiarum partem soluere, nouo tributo excogitato, cogerentur. Quod Samson de Seruando Christianorum Cordubæ Comite, sed nefario homine loquens, his verbis deplorat. Exinde omnes basilicas vrbs prædictæ tributarias fecit esse: & impurus hostis de purissimis oblationibus fidelium in vsus templi collatis Domini, thesauros fisci inhiatus est ampliare.

Comites Moçarabes Cordubæ.

Seruandus Comes.

Archidiaconi & Archipresbyteri Moçarabes Cordubæ.

Bibliotheca sancti Acisceli.

Adulphus Comes.

Saturninus Archidiaconus.

Sarraceni quæto opere Moçarabes deuitarent.

Moçarabes tunc Christiani dicebatur, quasi Mixtarabes, qui a mixti Arabibus degerent. Rudericus archiepiscopus Tolet., lib. 3. cap. 21.

Christiani Moçarabes iure dicti

Comitis officium inter Moçarabes, quale esset.

omnes Gothorum tempore in locis vrbes obtinuerunt, vt in legibus præsertim patet.

Vt spoliando mensam Christi, & ditando palatia fisci, videretur aquã
sitientibus auferre, & amplissimo maris sinu infundere: sicque actum
est, vt venale sacerdotium sustinentes ipsæ basilicæ, non more solito
dignos recipere, & indignos queant sacerdotes repellere. Et quæ se-
quuntur. Hæc autem sex octoꝛue annis post diui Eulogij martyriũ fac-
ta fuisse, suo loco, plenius de Samsone agentes, demonstrabimus.

CAETERVM quanuis Christianorum ecclesi Cordubæ con-
gregata diui Eulogij temporibus, vt dicebam, in dira captiuitate tot
tantisque solatijs templorum, monasteriorum, doctrinæ, & exemplo-
rum in sanctissimis viris alleuaretur, vt non omnino capta, aut deser-
ta videri posset: illud tamen habuit verum ac solidum de diuina be-
nignitate solatium, illo maiori beneficio magnam persensit Dei mi-
sericordiam: quod multi ex ea martyres eo tempore prodire, qui
veram fidem in viuis sua morte confirmarent: mortui etiam viuenti-

bus suo patrociniõ Dei clementiam propitiam redderent. Qui

autem, quotque fuerint, diui Eulogij libri, & quæ

his nos adiunximus, latius ostendent.

FINIS.

CONSECRATA. SO-
LO. COELO. EXAL-
TATA. TRIVM
PHAS.
INCLYTA. TOT. TAN-
TIS. CORDVBA.
MARTYRI
BVS.

Vnus Dni Eulogij vite duo habuimus exemplaria. Alterum cum sancti operibus in vetustissimo Ouetsi ad finem coherbat. Alterum mihi benigne commodauerat Michael Ruizius Agra, serenissimorum Bobemiae Principum Ernesti & Rodulphi à secretis, adolescens ingenio & literis ornatissimus, & in peruestiganda omni antiquitate studij & diligentia singularis. Fuit is etiã codex literis Gothicis in membranis descriptus, & quod multis indicijs apparebat, itidem vetustissimus. Plura continet poemata, Dracontij nimirum de opere sex dierum libros duos, cum diui Eugenij tertij Archiepiscopi Toletani supplementis: Coryppi grammatici Africani ad Iustinianum Imperatorem libros tres: eiusdẽ D. Eugenij epigrammata, & quedam alia. In fine vita hæc D. Eulogij fuit adnexa. Ouetsis codex nullum titulu habuit huic operi præfixum. Ille alter hunc præferebat, quem apposuimus. Sed Eræ computatio fuit varie in margine signata, cum abraso numero, vt apparebat, alter fuisset superscriptus. Annus Dominicę incarnationis recte fuit signatus. Inde nos & ex Astronomica nostra ratione supputandi (cuius nobis opportunitatẽ Aluarus ad finem operis, quemadmodum ibi apparebit, præbuit) virumq; recte signauimus, & astruximus. Nomen etiam Regis in titulo mendose fuit ascriptum. Abderrahman enim legebatur: cū ipso mortuo, Mahomad eius filius D. Eulogiu, quod ex eiusdẽ libro tertio constat, martyrio coronauerit: & Aluarus etiã ipsum regẽ Mahomad nominat. Ipse Aluarus nobilis admodum, & illustri genere videtur fuisse: siquidẽ serenissimi titulo ipsum non semel cõpellat Eulogius. Quod idem præceptorem suu etiam vocat, humilitatis est prorsus: cum fuerint, vt coniectim legenti apparebit, condiscipuli. Quinimo & per cathacrisin quãdam Aluarus doctor dicitur, homo laicus & coniugio, quantum conytere datur, annexus, cui huiusmodi titulus minime eo tempore poterat competere.

VITA VEL PASSIO BEATISSIMI MARTYRIS EULOGII PRESBYTERI ET DOCTORIS,

qui passus est Era DCCCXCVII. Anno incarnationis Domini DCCCLVIII. sub rege Mahomad, die quinto Idus Martij.

Autore Aluara Cordubensi.

BEATISSIMI MARTYRIS ET DOCTORIS Eulogij passionem disponens scribere, prius vitam eius putauit dirigendam in ordine, quã sui finis agone pulcherrimum designare: vt quis vel quãtus fuerit ante lectoribus innotescat: & sic deinceps adeptum ex merito palmam victoriae, euidentissimis elucescat inditijs. In cuius operis principio dñi fretus & Redemptoris nostri auxilio profiteor, me non

VITA DIVI EULOGII.

Aluarus D. Eulogij admodum familiaris.

audita & dubia, sed visa & per me probata retexere, quoniam, gratia Dei cooperante, à primæuo adolescentiæ flore charitatis dulcedine, & scripturarum amore vno vinculo concordi innexi, huius vitæ, licet non pari ordine, tamen pari affectu in cunctis quæstionibus duximus iugum. Sed ille sacerdotij ornatus munere, pennis virtutum in sublimè euectus, altius euolabat: ego luxuriæ & voluptatis luto cõfectus, terra tenus repens hactenus trahor. Et inde est, quod non incerta, & quorumcunque hominum narratione comperta, sed mecum gesta, & per me cognita narrare disposui. Quia sicut de incertis temere referre sententiam, periculosum fore profiteor, ita de cognitis subprimere eâ, quæ nosci debent, vacuum periculis esse non reor. Est quoque & laudabilis pro exemplo prædicanda omnibus veritas, & nihilominus detestanda Rhetoricorum composita falsitas. Quoniam melius est de multis præclaris nihil facinoribus dicere, quàm ex paruis bonis multa falsa differere: tutiusque est, omnia, quæ gesta sunt, præterire, quàm ea, quæ non fuerunt, aliqua fingere. Et mitius errat, qui nõ malitiæ voto, sed segnitæ fastu verâ subprimit, eo, qui diserte falsa cõfingit. Veritas enim, si studio veritatis, & nõ vanæ gloriæ iactantia dicitur, dicenti coronam implodit: falsitas autem, si ab aliquo intentatur, coniectam occidit. Et ideo sicut me veritatem dicentem remunerandum esse congaudeo, ita falsitatem si dixerò, condemnandum esse non nego. Quibus ergo causis ad falsitatem retexendam insilirem, ipse non habui, qui veritatem in omnibus, nõ mendacium remunerari cognoui.

veritas in omnibus non mendacium remuneratur.

D. Eulogij nobilitas, & educatio.

3 4

Sancti Zoylicem plum.

IGITUR beatus martyr Eulogius nobili stirpe progenitus, Cordubæ ciuitatis Patritiæ senatorum traduce natus, ecclesiæ ministerio mæcipatur, sancti ac beatissimi Zoyliæ de desertiens, & in eiusdè collegio clericorũ vitã deducens, multis & clarissimis virtutibus floruit, magnis & laudabilibus operibus viguit. Ab ipsis enim incunabulis literis ecclesiasticis hærens, & quotidie per studia bonorũ operũ crescens, perfectionem adeptus est, ac super omnes coætaneos doctrinæ scientia clarens, & eruditionis lumine florens, magistrorum doctor est factus. Quippe qui mentem senilem, paruissimo corpore gerens, vincebat et si non ætate certe scientia vniuersos. Erat enim studiosissimus scripturarũ scrutator, & intentissimus sententiarum inuestigator. Ita vt nihil scripturæ præponeret sanctæ, nihil magis eligeret, quàm in lege Domini meditari die ac nocte. Nec cõtentus magisterium doctorum suorum, alios si quos forte audiret, procul positos requirebat: & ne offenderet proprios, furtim se horis, quibus poterat, subtrahebat. Nam & abbatem bonæ recordationis & memoriæ

Spera-

Speraindeum opinabilem & celebritate doctrinæ præconabilem virum sapius inuisebat, auditorioque more ex illius ore disertissimo dependebat. Qui ipso tempore totius Bæthicæ fines prudētiæ riuis dulcorabat. Ibi eum primitus videre merui, ibi eius amicitie dulci in hæsi: ibi illi indiuidua sum nexus dulcedine. Eram nãque iam dicti illustriissimi viri auditor: & dum frequētius eius limina tererem, incultumque ingenium acuerē, tandem respectione diuina huius tanti viri societate cōiungor. Et catenatim insolubili nexu non innector tantum, sed vnior: factique sumus auditores viri, inquisitores veri, amatores nostri. In tantum vt illa ætas indocta sibi nō concessa præsumeret. Agebamus vtrique scripturarum delectabilem lusum, & scalmū in lacu nescientes regere, Euxini maris credebamur fragori. Nam pueriles contentiones pro doctrinis, quibus diuidebamus, non odiose, sed delectabiliter epistolatim in inuicem egimus, & rhythmicis versibus nos laudibus mulcebamus: & hoc erat exercitium nobis melle suauius, fauis iucundius, & in anteriora nos quotidie extendentes, multa inadibilia tentare in scripturis, puerilis immatura docibilitas coegit. Ita vt volumina conderemus, quæ postea ætas mutata abolenda, ne in posteros remanerent, decreuit.

Speraindeo Abbas.

Eulogij & Aluzari in studijs exercitatio.

SED cū iam annos iuuentutis adtingeret Eulogius, diaconij ministerio fungitur, atq; in breui meritò vectus ad superos, gradu presbyterij sublimatur: moxque magistris ordine & vitæ moribus sociatur. Quanta illi humilitas, quanta bonitas, quanta in hæferat charitas, amor omnium ostendebat. Ex hinc cœpit se acriori vitæ austeritate constringere, & modestiæ legibus in vniuersis actionibus perornare. Scripturis vacare diuinis, & corpus suum vigilijs ac ieiunijs castigare, monasteria frequentare, cœnobia inuisere, regulas fratrum componere. Hinc inde cuncta eo modo curare, quo, si fieri posset, vtrouique adesset. Ita clericatum agens propriū, vt regularem ordinem non dimitteret alienum: ita monachis adhærens, vt clericus probaretur, Ita in clero degens, vt monachus videretur, & vtrouique aptus ad currens, & vtrarumque professions vnus sufficientissime cōplens, curabat sapius ad cœnobiolorum sacratissimos greges. Sed ne proprium ordinem contemnere putaretur, ad clerum remeabat: in quo dum aliquod tempus persisteret, ne virtus animi curis sæcularibus enervaretur, itidem monasteria repetebat. Hic doctrina oris ecclesiam ornans, illic vitam propriam excutiendo decorans, in cunctis virtutibus positus, viam sæculi moerens incedebat, & anxius: & quotidie ad cælestia volare cupiens, corporea sarcina grauabatur. In tantum vt

Eulogius presbyter & doctor factus.

virtus animi curis sæcularibus enervatur.

VITA DIVI EVLOGII.

Romam ire disponderet, ut adoleſcētīæ ne uos lachrymis, & peregrinationis itinere domaret, immò domitos deleret: ſed ecce omnes hinc inde inſiſtimus, & eum magis corpore quàm animo retinemus.

7 **VERVM** dum iſta & alia referuntur, tandem Reccaffredus episcopus ſuper eccleſias & clericos quaſi turbo violentus inſulit: omneſq; ſacerdotes, quos potuit, carcerali vinculo alligauit. Inter quos ut electus aries ducitur, & cum pontifice ſuo vel alijs ſacerdotibus vincitur.

In qua reuſione magis orationibus & lectionibus operã dedit, quàm vinculis. Ibi ſanctis virginibus Floræ & Mariæ, pro fide comprehēſis, illud documentũ Martyrale vno libro compoſuit. In quo eas ad martyrium verbis tenaciſſimis ſolidauit, eaſque & per ſe verbis & per epistolam mortem contemnere docuit. Seque ſuosque ſocios earũ ſuffragijs vinculo ſoluendos commiſit; quod & obtinere mox poſt ſextũ diem paſſionis earum promeruit. Nam illæ octauo Calendas Decembris expleuerunt martyrium, ſacerdotes verò domini tertio Calendarum earundem ſolutionẽ adepti ſunt. Extat ſuper hoc in luſtriore ſtylo conſecta, & mihi hiſ diebus directa epiſtola, paſſionem earundem virginum, & ereptionem ſacerdotum ipſarum virginum meritis cõtinentem. Ibi metricos, quos adhuc neſciebant ſapientes Hiſpani, pedes perfectiſſimè docuit, nobiſque poſt egreſſionem ſuam oſtendit. Inde etiam mihi pro libris illis, quos in deſenſionem martyrum dederat, epiſtolam facundo loquutionis genere dictatam direxit. Nam cum omnes, qui cum eo erant ſacerdotes, vacarent otio & quieti, ille non noctibus, non diebus à lectione ceſſabat, noctes dieſque ingeminans, ſcripturarum mella lambens, & ore & corde ſpiritualiter ruminans.

8 **VERVM** opere repretium reor, ſi paulò altiùs incedentes; tempore perſequeutionis qualiter probatus extiterit, inferamus. Nam dum epiſcopi, ſacerdotes, clerus, & ſapientes Cordubæ in martyriõ nuper exorto deuõ calle incederēt, ac timoris impulſu penè fidem Chriſti, ſi non verbis, aut tamen negarent, hic tamen in adibilis nunquam vacillare, vel tenui eſt viſus ſufurro. Sed omnibus pergentibus ad agonem occurrens, vniuerſorum animos roborans, cunctorumq; oſſa venerans & componens, in tantum ardeſcebat: ut dote martyrij & ipſe in centor ipſis diebus videretur eſſe martyr. Pro quo rectitudinis zelo multis extitit contumelijs propulſatus, magniſq; terroribus fatigatus. Nam vnus ex proceribus illum impetens, & minis exaſperans, diuino iuſto iudicio in reprobum ſenſum cõuerſus, fidem, quã tenens neſcius impugnabat, mox miſer & ſtultus amiſit. De quo plenius in libro

Reccaffredus Episcopus.
Eulogius in carcere missus.

Flora & Maria
virgines & martyres.

Eulogius martyrum in centor & in centor.

bro

bro Memoriale sanctorum tertio iam dictus beatissimus disputavit. In quibus libris & passiones singulatim martyrum claro fonte loquutionis explicuit, & prosequutione sufficenti qua cumque acta sunt in martyribus domini & dicta, sequuturis generationibus propallavit. Quantus autem, vel quam excellens fuerit scientia, luce clariora eius pandent opuscula, qua saepe Attico & profatice lepore, immo diuina inspiratione composuit.

SEd redeundum est ad Reccafredi episcopi tempora, & qua arte a sacrificio se suspendere, ne eius glutinaretur errori, proferendum.

Reccaffredus Episcopus.

Namque ipsis diebus cuncti ei & vi & potestate addicti, in usu regio subditi, iniquo videbantur hosti adiuncti: & qui priorum in furrectione aduersi & erecti contra eum steterunt, tunc terrore concitati, quasi familiae res haerebant non mente, sed corpore: nec dilectione cordis, sed compulsionem terroris, & ne aditus ei amplius nocendi daretur. Ita quoque Rex contra nos defauens legibus necessitatem induxerat, & liberum arbitrium interpollans, omnes truci subdiderat hosti. Cuius historiae veritas in alio opere enucleatius differetur.

IO

II

NUNC vero huius admirabilis viri vitam enotare sanctissimam

Eulogij prudens constantia.

cupimus artem. Is enim graui in finitudo doloris, dum undique circa se dolosum cernebat ipse episcopi grassari ingenium, & ceteros ei communicantes deprehenderet, nec resistendi sibi copiam inesse videret, nec amouendi licentiam (ut potest fidei iussoribus datis) remanere sibi

12

conspiceret: coepit se graui adterere gemitu, magnoque intrinsecus macerari dolore. Sed nutu Dei contigit, ut quadam die praesenti episcopo beati Epiphaniij Ciprii Salaminae episcopi, Ioanni episcopo Hierosolymitano directa epistola legeretur. Quam ego cuidam diacono preceperam legere: in qua idem beatissimus pontifex Origenis nenas

13

Epiphaniij Epistola.

arguens, & ordinationem cuiusdam presbyteri in monasterio iam dicti Hierosolymitani a se consecrati defendens, causam ordinationis re-

texuit, beatissimo sumque presbyterorum Hieronymi & Vincentij continentiam sacrificandi laudando innexuit. Quam narrationem tum iam dictus Eulogius auidamente magis arripens, quam suscipiens, &

sibi a Deo datam occasionem cognoscens, ingenti vulnere quasi percussus, ab intimo corde trahens suspiria, meque intuens, conuersus episcopo dixit: Si lucernae ecclesiae, & fidei nostrae hoc egerunt columnae, quid nobis facere conuenit, quos delicti onera gra-

uiter deprimunt, & affligunt? Cognoscat ergo vestra paternitas, interdicitam a me ipso mihi sacrificandi licentiam. Sicque huiusmodi ingenio tempore Reccafredi se ipse suo ligauit arbitrio. Cuius professionis

VITA DIVI EULOGII.

licet hoc modo ordinem sumeret, delectabili tamen visu perfunctus, nolebat postea statum reiectum recipere. Sed Pontifex proprius in tantum eum amissum officium sacrificandi compulit repedare, ut eum anathemate ferire non vereretur, nisi citius redire promitteret.

D. Eulogij laus.

ET erat vir ille in omnibus professionibus principaliter & non mediè decoratus, cunctis ex æquo deseruiens, & cum præiret omnes scientia, humilior certè etiam infimis videbatur. Clarus vultu & honore præcipuus, eloquentia fulgidus, & vitæ operibus luminosus. Incitator martyrum & laudator, tractator peritissimus & dictator. Quis ardorè ingenij, quis decorem eloquij, quis fulgorem scientiæ, quis affabilitatem vsualem officij, quocunq; poterit prudètiæ dicere flumine? Quæ enim illi non paruere volumina? quæ potuerunt eum latere ingenia catholicorum, philosophorum, hæreticorum, nec non gentilium? Vbi libri erant metrici, vbi profatici, vbi historici, qui eius inuestigatione effugerent? Vbi versus, quorum ille ignoraret canora? vbi hymni, vel peregrina opuscula, quæ eius non percurreret pulcherrimus oculus? Quotidie enim noua & egregiè admiranda quasi à ruderibus, & fossis effodiens, thesauros elucidabat inuisos. Quanta docibilitas tam pretioso munere ornata inesset animæ, quanta & inexhausta cura solertiæ, nullus sapiens comprehendere poterat. Et o admirabilis suauitas mentis, nunquam priuatim scire aliquid volens, nobis omnia præstabat. Vitiata corrigens, fracta consolidans, inusitata restaurans, antiqua repriorans, neglecta renouans, & quæq; poterat ex antiquis viris gesta petere, satagebat operibus adimplere. Seueritatem Hieronymi, modestiam Augustini, lenitatem Ambrosij, patientiam Gregorij in corrigendo errores, in sustentando minores, in demulcendo maiores, in sufferendo horrores, vnus idem se multipliciter varium exhibebat.

Eulogij peregrinatio.

NE Cui suffecit monasteria patriæ suæ inuisere, quin potius occasione fratrum suorum, qui ipsis diebus in Franciæ finibus exulabant, indeptam viam arripuit, & in Pampilonensium territoria vltro progrediens, monasterium sancti Zachariæ ingressus, & aliorum cœnobia ipsarum regionum gliscenti voto percurrens, multorum patrum est amicitia dulcoratus. Quorum conuersationem in epistola, quam episcopo Pampilonensi in carcere positus dedit, nominatim locatimue digessit. In quibus locis multa volumina librorum reprensens, abstrusa, & pene à multis remota, huc remeans, suo nobis re-

Odoarius Abbas.

14 gressu adduxit. Ibi beati Odoarij est fructus conloquio, cui centum quinquaginta regulares monachi militabant. Inde secum librum Ciuitatis beatissimi Augustini, & Aeneidos Virgilij, & Iuuenalis

uenalis

uenalis metricos itidem libros, atque Flacci saturata poemata, seu Libri, quos D. Eulogius Cordubani attulit. Porphyrij depicta opuscula, vel Adhelelmi Epigrammatum opera, necnon Auienni fabulas metricas, & hymnorum catholicorum ful- 15 gida carmina, cum multis minutissimarum causarum ex sanctis ques- 16 tionibus multorum ingenio congregatis, non priuatim sibi, sed com- 17 muniter studioissimis inquisitoribus reportauit. Idem præterea ful- 18 gorem operis & coruscationem ingenij resplendentibus semitis præ- sentialiter cunctis sequentibus & visualiter sequentibus, specificis semper ostentans indicijs, & luminosis deducens vestigijs, ubiq; lucidus gradens, vndique fulgidus rediens, limpidus, dulcorosus, nectareus, Christi coronatus emicabat omnibus famulus.

NE C illud omittendum in hoc opere reor, quod post diuinæ memoriae Vuitremiri Toletanæ sedis episcopi, in eandem sedem ab om- 19 nibus comprouincialibus, & cōfinitimis episcopis electus, & dignus est habitus, & pro relatu omnium comprobatus. Sed dispositio diuina, quæ eum sibi ad martyrium reseruabat, quibusdam repagulis obuiauit. Cumque iam ipsa cōmunis electio eum sibi consecrare in episcopio adclamaret, rerum obuiantium aduersitate impediti, alium sibi eo viuente interdixerunt eligere. Qui licet argute frustraretur ab ordine, tamen non est priuatus eiusdem ordinis munere. Siquidem episcopatum cælestem adeptus est, dum per martyrij gloriã Christo coniunctus est. Omnes namque sancti episcopi, non tamen omnes episcopi sancti. Ille verò sanctitatem per cruoris fusionem inueniens, episcopij ordine fungitur, dum cælo receptus, æternis promissionibus muneratur.

CVMQVE his virtutibus & dogmatibus insigniretur, & omnibus quasi lucerna super candelabrum posita, ac veluti ciuitas in montis cacumine procul altius emicaret, & vt doctus scriba de thesauro domini sui noua & vetera vniuersis familijs præuideret, in sacerdotibus primus, in confessoribus summus, in iudicibus residens non extremus: tandem voti compos effectus, diuina sibi cooperante clementia inopinato iudicio, sed deliberatiuo studio euectus est ad superna. Et ea quæ à martyribus suis postulauerat lachrymis, & per sua opuscula more sparserat precis: obtinere meruit operibus sanctitatis. Quod verius poterit noscere, qui ipsa eius egregia opera curauerit legere. Et quoniam expedit, & dignum nobis visum est pro utilitate legentium, & pro annuo festiuitatis suæ recursu, passionem eius breuiter explicare: ideo sequestratim, purè & synceriter agónis sui pulcherrimum induximus finem.

Ab hinc passio eiusdem.

Mahomad Arabum Rex.

21

Ecclesiæ sub hoc Rege persecutio.

Christophorus martyr.

Aurelius & Felix martyres.

Flora martyr.

Leocritia virgo.

Litiosa Deo dicata.

22

23

24

25

Empore igitur, quò sæua dominatio Arabù calliditatis astu omnes fines Hispaniæ miserè deuaftabat, quo Rex Mahomad incredibili rabie & effrenata sententia Christicolum genus delere funditus cogitabat, multi terrore crucientissimi Regis metuentes, eiusque insaniam modificare nitentes, per trucem voluntatis iniquæ officium diuersis & exquisitis occasionibus gregem Christi impetere tentauerunt. Plerique Christum negando se præcipitio commiserunt: alij duris tormentis agitati, cõmoti sunt. Porro alij florenti virtute stabiliti sunt, & fundati. In cuius (vt diximus) tempore martyrium fidelium coruscando resplenduit, & error negantium fluctuauit. Nonnulli enim, qui fidem Christi tantum mentibus retinebant, instinctu Dei quod celauerant, luminositer & patulè proferebant. Nullo disquirente ad martyrium proficientes, & coronã sibi ex tortoribus rapientes. Ex quibus Arabs genere beatus Christophorus extitit, cuius passionis ordinem alibi digerere cogitamus. Sed ex eorum numero beatus Aurelius & sanctus extitit Felix, qui cù vxoribus ad passionis gloriam post multa & proluxa latibula prodierunt. Ex ipsis etiam florens virtutibus Flora virgo beata, quæ continens secularem labilem pompam, eternam meruit sine fine coronam. Quorù hic noster sanctissimus Doctor agonem singillatim exposuit, & actus vitasque corusco sermone explicauit.

HO C tempore puella nomine Leocritia quædam genere nobilis, mète nobilior, ex Gẽtilium fece progenita, & ex luporum visceribus prodita, dudum per quandam sibi genere proximam Christo dicatam nomine Litiosam, aquis salutaribus tincta, & occultè fide Christi induta enituit, odorem que nectareum notitiæ suæ cunctis adsparsit. Etenim cùm ad fam dictam religiosam in annis infantiaẽ more propinquitatis recurreret, eamq; quibus illa sermonibus poterat, quotidie intrueret, tandem respectione cælesti fidem Christi mente suscepit: & ardore amoris susceptam pectore conseruauit. Quæ dum ad annos sapientiæ veniret, & scientiæ contingeret lumina: fidem illam, quam tẽnerrimis institutis didicerat, quotidie fomētis spiritualibus auctam, in amplius crescentem alebat, primùm occultè, deinceps patulè & apertè. Quam parentes se dule admonentes, & nihil omnino proficientes, conati sunt eam flagellis & verberibus impetere, vt quam per blãdimenta amouere non poterant, saltim terroribus coercerent. Sed ignis ille, quem Christus in corda fidelium misit, nullis minis cedere non

uit.

uit. In hoc conflictu dum diebus vapularet & noctibus, seque acerri-
 mis impetiendam ultionibus & duris vinculis præpeditâ videret, me-
 tuens ne non propallata publicè fide, cauterio vreretur perfidiæ: per
 internuncios beatissimo Eulogio, opinatissimo iam multis talibus
 operibus viro, vel sorori eius Anulóni virgini Deo dicatæ causam suâ ²⁶
 innotuit: & quia ad tutiora loca fidelium, in quibus fidem suam pos-
 set interrita propallare, ire vellet, exposuit. Illico beatus Eulogius so-
 litum officium recognouit: & vt erat fautor anhelantissimus Marty-
 rum, hanc exire clam per eosdem internuntios ordinauit, illam conci-
 tè artem fingens, & parentibus quasi consentiens, nostramque fidem
 verbis impetens, & data opera omnia selecta ornamēta induens, seque
 more illorum quasi placitura & nuptura sæculo ostēdens, nisa est eo-
 rum inflectere animos, & sibi exosos comere gressos. Cumque sibi om-
 nia iam tuta inesse prospiceret, ad nuptias quorūdam propinquorum ²⁷
 suorū, que ipsi agebantur diebus fingens, vt eidem officio congruit,
 ornate procedere, celeri cursu se beatissimo Eulogio, vel sorori eius
 Anuloni tutandam exhibuit. Quam mox grato animo suscipiētes, oc-
 culendam probatissimis tradiderunt amicis. At vbi pater eius & ma-
 ter expectantes filiam non viderunt, delusos se ingemiscētes, rabie
 inaudita & dolore inuiso seipso cruciantes, cuncta disturbāt, vniuer-
 sa contaminant, currentes per ignotos & cognitos, & potestatiue, ac
 iussione Præsidis, quoscumque impetendos putabant, carceribus &
 vinculis onerabant, viros, mulieres, confessores, sacerdotes, deuotas,
 vel quos poterant flagellis & carceribus affligebāt, si quo modo pos-
 sent filiam suam per hæc & ampliora recipere. Ille verò sanctus immo-
 bilis ei loca diuersa mutabat, & ne traderetur ouis luporum in mani-
 bus, omni intentione curabat. Illa tamen ieiunijs & vigilijs insitens,
 & cilicio membra tēgens, vel puluere cubans, seuerè membra corpo-
 ris elimabat. Sed & vir beatissimus cum reuerentia nominandus Eu-
 logius, nocturnas vigilijs adpetens, & in basilicam sancti Zoyli terra-
 renius prostratus orās, noctes insomnes ducebat, auxilium Domini &
 fortitudinē virgini imprecans, & se per hæc exercitia Dño consecrās.

INTER hæc virgo serenissima beati Eulogij germanam, quā ar-
 denti desiderio diligebat, videre voluit, & ad eorum habitacula noc-
 te deuenit, reuelatione domini prouocata, & auiditate consolatio-
 nis perducta, vt vno die tātummodo cum eis moraretur, & iterum ad
 solita latibula repedaret. Quibus & retulit, sibi vna & alia vice oranti
 liquore mellis os repletum fuisse, quod se non ausu temerario expuif-
 se, sed inglutijisse, crassi elementi admirando speciem, referebat. Cui

Anulo dñi Eu-
 logij soror Deo
 dicata.

27

28

Basilica sancti
 Zoyli.

VITA DIVI EVLOGII.

ille sanctus hoc esse præfagium, regni cælestis dulcedinem perfruedam, differuit.

Evlogius & Leocritia capti.

Evlogius ad Præsides.

VERVM dum alio die redire virgo disponderet, actum est, vt comes itineris non hora sueta, sed in luce aurora veniret. Nec potuit aditum exeundi habere, quippe quæ nocturno tempore, pro euitandis insidijs solebat, incedere. Prouisum est, vt eadem die vsq; dum sol metam sui luminis terræ subduceret, & nocturnæ tenebræ quietudinem optatam indulgerent: virgo Dei, eo quo manebat loco, persisteret. Humano quidem consilio, sed diuino retinebatur iudicio: vt & suam sibi coronâ, & beato Eulogio imponeret gloriæ diadema. Nam eo die nescio cuius instinctu, quorûmue insidijs & proditione locus præfidi latibuli indicatur, & à militibus ad hoc missis ex improviso omnis illa eorum habitatio circundatur. Actumque est, vt electus & prædestinatus martyr præsentialiter adfuisset. In cuius præsentia iam dictam virginem educentes, eumque vnâ pariter comprehendentes, verberantes, multisq; contumelijs affligentes, iniquo præfidi, & scelerato iudici præsentarunt. Quem mox iudex per flagella occidere cogitans, truculento vultu & impatienti animo vehementi furore accensus, furiosis verbis interrogat, virginemq; cur domo retinuerit minitandis disquirat. Cui libentissimè & patientissimè, more loquutionis suæ, splendidè rei veritatè hoc ordine pandit. Præsides, ordo nobis prædicationis iniunctus est, & nostræ hoc fidei conuenit, vt disquirentibus à nobis lumen fidei porrigamus, nullique ad vitæ itinera properanti, quæ sancta sunt, denegemus. Hoc sacerdotibus competit, hoc religio vera deposcit, hoc etiâ Christus dominus noster nos docuit: vt quisquis sitiens fidei haurire flumina voluerit, in dupplo potum inueniat, quem quæsiuit. Et quoniam hæc virgo fidei sanctæ regulam à nobis inquirere visa est, necessarium extitit, vt illi nostra eò se libentius applicaret intentio, quò eius in amplius incenderetur affectio. Nec decuit talia desiderantè reijcere, præsertim illi, qui ad hoc Christi electus est munere. Vnde &, vt posse mihi extitit, inlustraui, & docui: & fidem Christi viam regni esse cælestis exposui. Quomodo & tibi, si me disquirendum putasses, libentissimè facerem. Tunc præses turbido vultu virgas inducere iussit, eum minitâs flagellis perimere. Cui sanctus dixit, Quid istis virgis exercere cupis? Animam (inquit) tuam per has educere volo. Gladium (ait) acue & compone, pro quo animâ à vinculo corporis expeditam ei reddas, qui dedit. Nam flagellis mēbra diffecare non extimes. Et mox clara inuectione & sufficienti eloquio falsitatem vatis sui & legis improperans, & prædicationis verbū ingemi-

ingeminans, sub omni velocitate palatiū ducitur, & ad regis consilia-
rios vsque pertrahitur. Vbi vnus ex iplis, illi familiarissimè notus, cō-
patiēdo insiluit. Si stulti (inquit) & idiotæ in hanc mortis deflendam
ruinam deuecti sunt: tu sapientię decore præcinctus, & vitæ moribus
inlustratus, quæ te dementia huic mortifero casui, oblitterato natura
li vitæ amore, committere compulit? Audi me obsecro, & ne præcipiti
casu corruas rogo. Dictatum verbo in hora huius tuę necessitatis, &
postea tua, vbi vbi potueris, vt ere fide. Promittimus te nuspiam in qui-
rendū. Cui beatissimus martyr subridens: ô (inquit) si scire potuisses, 29
quanta fidei nostrę cultoribus maneat reposita. Aut si possem quod
meo retineo, tuo committere peccator: tunc iam nō me à proposito re-
uocare conareris, sed libentiùs te ab hoc mundiali honore amouere
cogitares. Et cœpit eis euangelij æterni verbum porrigere, & prædica-
tionem regni constanti libertate infundere. Qui illico eum nolentes
audire, gladio iubent transfigi. Cumque duceretur, vnus ex eunuchis
regis alapa eum percussit. Cui ille alteram faciem præparans, obsecro
(inquit) vt hanc iterum verberando, priori coæques. Quam cum secū
dò feriret, ille patiēs & mitis iterum priorem parauit. Sed impetu mi-
litum ad locum occisionis deducitur, vbi genua in oratione cūruans,
& manus ad caelos extendens, signoque crucis totum se muniens, pau-
cis verbis intra se orans, ceruicem mucroni tetendit, & celeri ictu mū-
dum contemnens, vitam inuenit. Compleuit martyrium suum quinto
Idus Martij, die sabbato, hora nona. Et ô felicem & admirabilem nos-
tro sæculō virum, qui & præmisit in multis sui operis fructum, & reli-
quit in virgine se sequendam. Secum victoriæ vexillum manibus ele-
uans, & manipulum laboris sui pro se domino libans, oblationem pu-
ram, & pacificas hostias offerens, & in se, quæ alios docuerat, Christo
rerum domino representans. Mox verò vt proiectum est cadauer è lo-
co eminentiori inductum aluei, columba miro candore niuescens, vi-
dentibus omnibus, secās æra pennis, super corpus martyris aligerās
sedit. Quam omnes missilibus petris hinc inde abigere conantes, &
nihilominus consistentem repellere non valentes, manibus voluerūt
cominus effugare. Sed illa in circuitu corporis non volans, sed saliēs,
super turrim corpori imminentem propiùs resedit, & ad corpus bea-
tissimi viri vultum conuertit. Nec silendum est miraculum, quod ad
laudem sui nominis Christus est super corpus martyris operatus. Ete-
nim vnus Astigitanæ ciuitatis incola, dum inter ceteros palatinum lu-
natim mansionis seruitium ageret. Ibi que cursum suum vigilijs expe-
diret, nocte aquam potare desiderans, surrexit, & ad prominentem ca-

29
Diuī Eulogij mi-
ra constantia.

Diuus Eulogius
occiditur.

30
Columba in diui
Eulogij corpore
insidet.

Aliud miraculū.

Astigitana ciui-
tas.

31
32

VITA DIVI EULOGII.

nalis ductum; qui super illa loca producit, peruenit, ubi vidit desuper super corpus eius, quod deorsum iacebat, sacerdotes miro cado-
re niuentes, luminaria coruscantia retinentes, & psallentiū more psal-
mos gnauiter recitantes. Qua visione perterritus, ad mansionis locum
magis fugiens, quam rediens, repedauit. Et socio omnia renuntians,
cum eo iterum ad locum reuerrere voluit: sed iam secundo cernere il-
lud non valuit. Cuius beatissimi caput alio die curiositas Christiano-
rum redemit, corporis verò reliquias tertio die collegit, & sub vmbra

Sancti Zoilylitem
plum.

Sanctæ Leocritie
martyrium.

Basilica sancti
Genesij.
Tertios vicus.

beatissimi martyris Zoilyl tumulauit. **BEATISSIMA** verò virgo Leocritia multis oblectationibus
delinita, multisque promissionibus impulsata, tandem diuino mune-
re soliditate fidei roborata, quarta post eius martyrij die extitit de-
collata, ac in flumine Bethis projecta. Sed aquis nec submergi potuit,
nec celari, erecto enim corpore pergens, mirum omnibus visum præ-
buit. Et sic à Christianis educta, in basilica sancti Genesij martyris,
quæ sita est ad locū Tertios, extitit tumulata. Hic fuit beatissimi doc-
toris Eulogij finis: iste admirabilis exitus, huiusmodi plenus opere
transitus.

Angelus vult
ambrosio

Aluari ad diuum
Eulogium obse-
tatio.

Alui et Aluio
vultus
ambrosio

33 **IN** VNC restat in fine voluminis Regi omnium sæculorum gratias
agere, qui ab initio fidei suam ornans martyribus ecclesiam, dat laesis
virtutem, & de se nihil præsumentes perducit ad gloriam sempiter-
nam. Ipsi domino nostro gloria & imperium per infinita semper sæcu-
la sæculorum. Amen.

34 **A**T nunc quia sermone pedestri & inculta oratione agonē docto-
ris nostri & martyris expleuimus: restat, vt ad eundem amicissimum
nobis patronum, quasi ad audientem, & precibus nostris præsentem,
sermonem vertamus, & familiaritatem nostram ei cognitam refera-
mus. Certè potens est audire rogantes, & patrocinari miseris, & afflic-
tis: si merita nos adiuuauerint propria, si delicta non obuiauerint du-
ra, si affectio hoc postulauerit pura. Ergo martyr Dei excelsæ, dulcis
nomine Eulogi, Aluarum tuum clamantem intende: & quem hic te-
nuisti charitate animi fixum, illic tibi ad sociam feruum. Non aliorum
quàm tuis te interueniam verbis. Certè ego sum ille, quæ tecum vnitum
esse dicebas, ad quem & pro quo hoc modo locutus es: vt non sit (in-
quis) alter Aluarus quàm Eulogius, nec alibi quàm penes intima Al-
uari totus sit conlocatus amor Eulogij. Valeat, valeat, Christe domi-
ne, hæc suauius fidelisque inter vtrosque dilectio. Valeat perenni cul-
mine sanctitatis, & quasi lux splendens procedat & crescat vsque ad
perfectum diem. Ecce domine testimoniū tuum præ manibus habeo,
literis

Prout.

literis aureis, & sententiarum gemmis depictum, sed desidero patrocinij tui complementum. Iam enim quod in terris positus oratione, ut valeret, indefinēti orabas, in cælis translatus, poteris in me suffragio, quod in te impletum est, obtinere. Servat namque amor verus (ut ipse dixisti) in absentem fideliter charitatē, & quod sibi poterat, hoc exhibet in amātem. Ergo, martyr egregie, & amice charissime, dum licet, & adhuc misericordiæ imminet tempus, intercessionis tuum amico porrige munus: ut sit hîc mihi concessa remelioratio mōrum: sint crebra munera lachrymarum, sit affectio labili menti inlata virtutum, sit affectiua compunctio iugis, sit purus pœnitendi affectus, sit locus optabilis ritē concessus, sit opportunus aditus nullis obicibus disrumpēdus. Solvantur perplexionum omnium vincula, resiliant impeditionū cunctarum molimina, retinaculorūque obstacula: immutatione dexteræ excelsi in obsequentum mutantur auxilia. Aperiātur ianux cordis, ad suscipiēdum regnum Dei altissimi: inclinetur ceruix superba, & colla subdantur, ad ferēdum iugum suavissimum Christi. Vellem adhuc poscere maiora, sed temeritatis, vereor incurrere notam. Sed tu, ô serue Dei excelsæ, qui vultu Dominico fatiaris, eiusq; dono perpetuò iucundaris: illud adscisce misero interuentibus dignis, quo nosti millena delicta purgari. Vitam quoque æternam desidero, & regni cælestis requiē. sitio. Quocunque ergo tormento aut flagello cura, remedium impendere seruo, & eo ardoris igne dilectum purgare desidera; quo hic nobiscum videbaris nexus in terra: ut dilectio illa clariori luce nunc emicet, quando & ampliori lumine lucet, & potiori suffragio prorrogare quæsitæ valet.

E G O autem, mi dulcis Eulogi, memoriā nominis tui, quantum potui, lustravi, vitam digessi, doctrinam expressi, agonemq; pulcherrimum explicavi: & ut nominis tui delectabilis semper in mundo memoria floreat, & perenni splendore, sicut in cælo vita, ita hîc mētio rutillet: & si non enucleatissimis sermonibus, tamen evidentissimis, quibus valui, nisibus dedicaui. Construxi enim ære perenniū monumentum gloriæ tuæ, quod nec nimbo sus turbo, grandoque lapidea destruat, nec rogos flammarum quocunque igne liquefaciat. Aedificaui nomini tuo memoriā ex auro obrizo & lapidibus omniū generis pretiosis, quam nullus violentissimus valebit diruere prædonis more tyrannus. Composui fabricā culminis tui, & in sublime turrinū habitationis tuæ erexi, ut sis speciosa pharus, cunctis virtutibus hîc inde relucēs. Ornauit titulum decoris tui vnionibus miro candore niuetibus, & topazione fulgenti, ut vniuersis emicet finibus terræ. Adparsi cineres

VITA DIVI EVLOGII.

sanctos ne cæcis flosculis, nullo æstu fatiscentibus, nec indito ceden-
 tibus igne. Vnxi pretiosum corpus nardi pistico pretioso, ac diuerso
 * 38 thymiamatum genere, amomo, balsamo, bisamoque commiscens, vt
 flagrans sanctitatis tuæ suauissimus odor diffusus, per omnia refertus
 sæcula nullo sine tepescat. Impleui amicitiaë vinculū, & charitatis tuę
 nolui nudum sæculo dimittere nomen, vt sicut cælo vita resplendes
 & opere: ita mundo lingua elucescas & nomine. Vt generatio subse-
 quens te laudatum inueniat, imitandum respiciat, & quantus fueris
 39 doctrina, nostro tenui ingenio recognoscat. Neq; priscorum studio
 * corporalibus beneficijs, speciebus & floribus cõstipatū te etas sequu-
 tura mirabitur, quę cõsumuntur temporum vetustate: sed spiritualibus
 donis decoratum, & immortalibus sublimatum titulis venerabitur.

TV ergo venerabilis domine, equiparando nobis redde mercedē,
 vt qui seruitio nostro tuæ decorantur reliquiæ, & ornantur exequiæ:
 illustremur deinceps respectione felici, visitemur dono cælesti, vt e-
 go ille, qui per prona hæctenus, & abrupta nõ liquidè fluens, ab iniqui-
 tate mea defeci, & tabidus hucusque in malis meis manēs, à vultu do-
 mini mei recessi, maligno adherens hosti, præuenienti gratia illustra-
 tus, & gratuita misericordia quocūque vitæ termino consummatūs,
 merear ita cælestia indisrupta communiter tecum possidere gaudia,
 sicut hic pari fletu & gemitu terrena maceratus angustia, traxi diutur-
 na & longa suspiria. Vt etsi non æquali datum est mihi fulgere gloria,
 saltim vel delictorum meorum mihi inlata sit venia. Quatenus nõ pœ-
 nali doleam barathro mersus, sed in cælesti gaudeam requie tibi, vel
 cæteris dominis meis socijs tuis, condonatus. Amen.

HYMNVS IN DIEM SANCTI EVLOGII.

1 presbyteri, quinto Idus Martij.
Almi nunc redeunt festa polifera
 Nostri Eulogij martyr in clyti:
 Soluamus domino carmina principi
 Concentu fidei cælico munere.
 2 **L**audamus varia musico carmine,
 Quæ non sunt domini prædita lumine:
 Hinc nunc sat melius res pia panditur,
 Quum Christum resonant chordulæ metricæ.
 Hic nunc est animus magna reuoluere:
 Splendenter anhelat balsama fulgidè
 Gliscens egregia clangere liberè,
 Vt dulci roboet musica flamine.

Bellator

VITA DIVI EVLOGII.

B

Bellator domini, verbo potentior,
 Doctrina & pariter sine celebrior:
 Christi sic igitur gloria cingitur,
 Ut florens vigeat licet in æthere.
 Rector dam populos doctè reficeret,
 Gypsum, quum diceret, fragmine prodite:
 Turbam multiplici germine lauream
 Cælesti rutilus agmine prouehit.
 Virtus sic domini zelo, fidelium
 Conuertens fluidos mōres rebellium,
 Adfiscens opibus munere nobili,
 Abstractos barathro sublimat æthere.
 Sed iam eū meritis digna rependere
 Christus cunctipotens vellet, Leocritiam
 Rectè mox lepidam virginem extulit,
 Quæ clarum famulam axe reconderet.
 Tunc celsus solitum ritè solatium
 Præstat, & placidum comptè remedium,
 Cultum tunc fidei dogmate & ingerit,
 Aduersans populis iūsta rebellio.
 Extemplò præconans prædo peranxius
 Conturbat patriam, iussuue plæbium
 Per cunctas plateas longè reuoluitur,
 Quod princeps rabidus excitus imperat.
 Regnantem tumidum respuit inclyta
 Cælestis famuli mens Deo præditas
 Tandem præcipiti & ductu notabili
 Comprehensus, sonuit mox quoque liberè.
 Dicens, o proceres temnite impium,
 Christum æthereum credite principem,
 Vatem impudicum rectè repellite,
 Qui tantos populos igne recondidit.
 Gaudens hæc resonat culmine gnauiter,
 Nec non & alia conquerens fortia,
 Hunc mandant gladio vertice tundere,
 Ne hunc sancta valeat turba recipere.
 Adest intrepidus belliger annuens,
 Tundunt quem alapis, sed rogar horridum,
 Extendens faciem, verbere vt alteram

VITA DIVI EULOGII.

Alternans, gemina palma relideret.
 Tunc signo fidei pectora seruilus
 Armat de fide aurea, roseo
 Colla lactentia sanguine prædita,
 Incuruat domino, instat, & obsecrat:
 Sic ictu gladij sydere conditur,
 Sic verbo fidei clarè reuoluitur.
 Adesto miseris, quæsumus, affatim
 Perplexos precibus soluere concite:
 Adfiste gemitis poscimus excitis,
 Inflexens famulis nunc quoque numinis
 Auditum placidum, atque sereniùs
 Mentem, vt precibus sanctè refocilet.
 Vt rector deleat regna ferocia,
 Conculcet validus dogmata impia,
 Adspiret fidei comptæ refullio,
 Qua cæli referet culmina fulgida,
 Vt torquens hæresis longè resiliat,
 Vt cultus domini altiùs emicet:
 Rectores patriæ flore redoleant,
 Aduersos cuneos liberè ventilent:
 Sit vita populis, sit quoque prouida
 Sanctis religio, periuge tempora,
 Sit trino domino gloria sedula
 Aeternum dominans in clype sæcula. Amen.

6 *Post hæc superiora in altero exemplari sequentia erant continuata.*

Translatio corporis sancti Eulogij presbyteri.

Translatio facta est sancti Eulogij martyris & doctoris, in basilica
 sancti Zoyli titulo principali, Calendas Iunias Era Dcccxcviiij.
 Celebratur autem dies natalis eius in suprascripto coto, eò quòd om-
 ni tempore in diebus quadragesimæ occurrit illius solennitas.

Epitaphium sancti Eulogij.

Hic recubat lepidus martyr, doctorque refulgens
 Eulogius, lumen, dulce per sæcula nomen.
 Qui zelo fidei rutilans, virtute priorum
 Accensit animos magno fulgore virorum:
 Hic macte celebris libris præconatur & hymnis:
 Et vita rigidus, & sine sole coruscus.

Qui

SCHOLIA IN D. EULOGII VITAM.

Qui temnens fluida, conscendit lucida cæli.
 Nec morte periit, sed viuit sede perenni.
 Credite quæso mihi, viuit, per sæcula, viuit,
 Quisquis cælesti lætatur gloria regni.

Oratio Aluari.

Nunc te rogo sancte, recolas vt nomen amici,
 Quem tua hic tenuit dulcis amicitia fixum,
 Aluari extremi, qui multa clade reati
 Infectus vitijs pergit per deuia mundi.
 Prex tua hunc teneat lapsum ad pascua vitæ,
 Vt solitè sancto digno necetur amore,
 Quò tibi coniunctus mansit per sæcula charus,
 Præsta Deus deorum regnans per sæculis. Amen.

Scholia in diui Eulogii vitam.

Et doctoris). In Concilio Cesar augustano i. cap. vij. decretis his verbis fuit scriptum. Ne quis doctoris nomen sibi imponat præter has personas, quibus concessum est, secundum quod scriptum est. Hinc diuus Eulogius doctor in ecclesia Cordubæ habitus est, & vocatus. Et paulò post Aluarus notat, Eulogium inter magistros fuisse eo etiam tempore ascitum, quo fuit presbyter factus. Ipse quoque Eulogius Præsidem alloquens, hoc ipsum non semel de se testatur. Cesar augustanum concilium primum notari, quia tres in ea vrbe celebrati in vetustissimis exemplaribus habentur, quæ in regio diui Laurentij cænobio seruantur.

Ego luxurijs). Humiliter de se loquitur, cù tamè vxorè se duxisse velit indicare. Cordubæ). Hic & vbiq; non Cordubæ, sed Cordobæ fuit scriptum in vtroque exemplari, iuxta veterem illam illorù temporum veri nominis corruptelam, quæ iam, vt suo loco diximus, inoleuerat. Fuit etiam vbiq; scriptum, eglefia, non ecclesia, vt agnoscat hic quoque paulatim obrepentem Hispanam, quam nunc retinemus, huius nominis prolationem. Inlustratus, adspersus, & huiusmodi alia, quemadmodum in exemplaribus fuerunt, reliquimus.

Senatorum traduce). Quod latè in nostra historia ostendimus, post Gothorù & aliarum externarum gentium in Hispaniam irruptionem, tria hominum discrimina Provinciam totam incoluere. Antiqui Hispani: Romani, qui se illis aliquot ante sæculis immiscuerant: Gothi itidem Alani & Sueui cum reliquis: qui tamen vno nomine Gothi postea appellabantur. Hoc cùm multis testimonijs pateat, legibus tamè Gothicis, quæ in foro iudicant, vt vocant, continentur, sit manifestum. Posteriores etenim Gothorum reges in legibus, Hispanorum populos in vniuersum alloquentes, trium horum hominum discrimina separatim nominant. Et apud Paulum Orosium eorundem est mentio. Cùm autem nobiles, qui ex Romanorum essent stirpe, volunt intelligi, Se-

4
 Triâ hominû in Hispania discrimina.

Mater & avus D.
Eulogij.

- natores eos illorum temporum scriptores appellant: Paulus Emeretensis diaconus, qui de Episcopis eius urbis scripsit: Samson Abbas Cordubensis, & cū Aluaro noster Eulogius. Ipsum itaque hic Patritium, & Romanorum stirpis credo significari. Quod si quis per catachresin nobilem tantum, non Romanae originis Eulogium hic dici existimet: ego cum hoc non contenderim. Mater D. Eulogij Elisabeth vocabatur, ut ipse in epistola ad Pompelonensem episcopum scribit. Avus Eulogius itidem dictus fuit, ut in Apologetico appellat.
- 5 Sancti Zoyli & de.) Huius tēpli mētio est alicubi in D. Eulogij operibus. Eidem praesuit paucis post annis Sāson Abbas, de quo plura in sequētibz dici oportebit. In hoc D. Zoyli tēplo corpus eiusdē martyris suo tēpore asseruari D. Eulogius, & idem Samson docēt. De Samsonē Abbate lib. 1. de Paulo Emeretensi diacono initio lib. 2. dicemus.
- 6 Sperandeu.) Huius viri meminit lib. 1. & 2. Eulogius. Eius nomen varie in exemplaribus fuit scriptum: Sper a. in Deum, & Sperandeu.
- 7 Tandem Reccaffredus.) Cū multa non vno loco D. Eulogius de sua ista calamitate, & in carcerem trusione commemoret, nūquam Reccaffredi huius meminit: nec quis hic fuerit tumultus planē docet. Quantum ex sequentibus & ex Eulogij dictis possumus conijcere: Reccaffredus metropolitanus fuit episcopus, cuius ministerio Habdarrabgan rex Christianos voluit compescere. Ille autem aut pravo zelo infunctus, aut infideli metu compulsus ecclesiam cordubensem atque alias graviter afflixit: episcopum Cordubensem, cuius nomen nusquam proditur, aliosq; templorum ministros in vincula coniecit. Sed neque qua de causa liberi postmodum fuerint dimissi, memorant: neque nos aliunde possumus diuinare.
- 8 Extat super hoc.) Durat etiam adhuc haec epistola. Ibi haec omnia latius referuntur. Pariter & illa altera, quam ē vestigio commemorat Aluarius, extat epistola.
- 9 Ibi metricos pedes.) Inuit D. Eulogium in carcere positum, hymnocijs carminum generibus scripsisse, quae Hispanis eo tempore essent incognita. Nimirum, ut mox apparebit, Horatii Poetae opera ipse nuper adinuenerat, & illa illectus carminū varietate, similia tentare est aggressus.
- 10 Nanque ipsis diebus.) Entibi Reccaffredum iussu regio ecclesiam afflixisse. Eulogius autem ac ceteri veri Christiani ei aperte resistere tamen si cuperēt, pia causa, quam Aluarius non tacuit, commoti nolebant. Ceterum D. Eulogius, qui illum excommunicatum & ab ecclesia alienum meritō existimabat, sacris abstinere toto illo tempore decrevit: ne se videlicet eius etiam labe respergeret, quo cum foris videretur consentire. Satis autem indicabat, quā nō consentiret, qui ita se cōmeret. Neq; tamē vitare omnino poterat Reccaffredū: cū fidei iussoribus, quos dederat, hac ratione noceret.
- 11 Cuius historiae veritas.) Quum Aluarius hunc, quem refert, librum scripsisset, quo plenius omnia ista digesserat: hic innuere tantummodo contentus effecit, ut tenuis & subobscura ista notitia ad nos tantum perveniret.
- 12 Vtpote fidei iussoribus datis.) Apparet cauisse Reccaffredum vadium interuentu, ne ab se posset Eulogius, postquam vinculis fuerat exemptus, se iungi.

Beati Epiphaniij). Extat hæc epistola à diuo Hieronymo in latinum sermonem 13
conuersa, & inter eius opera excussa.

Quin potiùs occasione fratrum suorum). Hæc omnia fusiùs in ea epistola 14
narrantur, cuius mox Aluarus meminit. Sed temporũ series diligẽter est attendenda.
Reuersus enim ex hac peregrinatione ab Reccaffredo in carcerem cõijcitur. Inde educ
tus, concilio Cordubensi cum alijs metropolitanis celebrato interfuit, quanquam illo
rum sententiã penitus non acquieuit. Quod lib. 2. cap. 15. ipse commemorat: & tempus
quidem ita digesse, & continuasse, multum deinceps ad intelligenda, quæ narrat Eu
logius, contulerit. Reccaffredi nanque nomen ipse nunquam apposuit, modestiã verè
Christiane ergo, vt ego interpretor. Vnde illa omnia hinc sunt prorsus intelligenda.

Inde secum). Animaduertere, decet, qua cupiditate & diligẽtia perquirendorũ 15
librorum veterum vir sanctus teneretur. Inde quanto opere Cordubę seruerent etiam
in illo rudi, & vndiq; Christianis miserabili sæculo studia literarum, satis apparebit.

Flacci saturata poemata.) Alludit ad Iuuenalis versum. Satur est cum dicit 16
Horatius, ob.

Porphyrj depicta opuscula.) Tyrinus fuit Philosophus Plotini auditor, Iam 17
blichj preceptor, Malchus seu Basilius antea dictus: sed Porphyrius deinceps cogno
minans, ob purpuræam vestem, qua semper propter generis nobilitatẽ utebatur. Acerri
mus Christianorum hostis, quique ab egregijs ecclesiæ ducibus Methodio, Eusebio, &
Apollinari contra ipsum decertantibus fuerit profligandus. Plura de illo Suidas, Pic
ta autem eius opera referens Aluarus seã intelligi credo, quæ ad eloquentiam spectan
tia Suidas recensuit.

Vel Adhelelmi Epigrammatum opera.) Intelligit planè Adhelelmũ Sa 18
xonum Occidentalium episcopum, in diuinis literis clarum, sed humaniorum studiorũ
& Poëtices studijs sui temporis clarissimũ. Floruit sub Iustiniãno minore annis ante D.
Eulogiũ plus ducentis. Eius operum catalogum Abbas Tritemmius texiit: & inter
cætera librum carmine scriptum de Virginitate Sanctorum, quem hic intelligi præfer
tim crediderim.

Necnon Auiennifabulas meretricas.) Rufus festus Auienus seu Abydnus 19
poëta, vt quidam volunt Hispanus, inter cætera Virgilianas fabulas, iambicis ver
sibus descripsit: & Asopi etiam fabellas, quæ elegiaco carmine circumferuntur, huius
esse auctoris multi affirmant. Aut alterutrum, aut vtrumque opus hic possumus intel
ligẽ. Qui hæc & plura de hoc auctore scire voluerit, Quartum Liliũ Giraldu de Poe
tis Dialogum legat.

Põst diuinã memoriã Vuiffremiri.) Cordubã ex Gallia rediens Eulogius, 20
vt ipse in epistola ad Pompelonensem episcopum narrat, aliquandiu Toleti apud hunc
sanctissimum antistitem est diuersatus. Inde haud dubiè factum est, vt Toletani Mo
çarabes, & sanctæ ecclesiæ præsertim ministri, quibus ex hac consuetudine eius viri
sanctitas & doctrina probè fuisset perspecta ipsum Præsulem sibi optarent, & delige
rent. Alterum exemplar Toletum, calami certè vitio, hic habuit. Est autem Toletum Tolctum.

SCHOLIA IN DIVI

- vrbs Hispaniæ celeberrima, non semel ab Tito Livio nominata, & ab Plinio etiam & Ptolemao inter ceteras connumerata. De qua, ut de Carthagine Sallustius, præstiterit hic nihil, quam pauca referre. Præsertim cum sublimis huius vrbs nostro hoc tempore magnificentia & præstantia, omnibus sit notissima.
- 22 Pro annuo festiuitatis suæ recursu.) Attende festiuitatem D. Eulogij, & aliorum perinde martyrum Cordubensium, iam tunc institutas fuisse, & quotannis celebratas: & translatio etiã D. Eulogij solenni more, ut paulo post apparebit, colebatur.
- 23 Rex Mahomad.) Habdarrabmanis huius nominis tertij fuit filius: quod ex tertij libri principio patet.
- 24 Arabs genere beatus Christophorus.) Huius martyrium cum breuiter D. Eulogius lib. 2. expedit: Aluarus latius describere cogitabat.
- 25 Ex Gentilium fece.) Gentiliũ nomine semper Arabes secte Mahometicæ vocat Eulogius. Hoc quoque esse videtur ex illa Romanorum vocabulorum affectatione, qua Consules & fasces aliaque eiusmodi sæpius repetuntur.
- 26 Christo dicata.) Sanctimoniales nostrates varijs nominibus in Concilijs Hispanis appellatur: Deuota, Religiosa, Deo dicata, sacrae virgines, & hoc ipsum Christo dicata. Vtitur eisdem nominibus variè D. Eulogius, & ipse Aluarus.
- 27 Nomine Elitiosa.) Alterũ exemplar Litiosa habuit: nos id sequuti hic sumus, quod cum D. Eulogij operibus cohærebat.
- 28 Vel sorori eius Anuloni.) Præter hanc sororem alteram etiam habuit D. Eulogius nomine Niolam. Tres etiam ei fratres fuerunt, Aluarus, & Isidorus, & natu minimus Joseph. Ex epistola ad Pompelonensem episcopum.
- 29 Comere gressos.) Ita fuit in ambobus exemplaribus. Et sensus interim cum tota argutia est manifestus.
- 30 Cum reuerentia nominandus.) Tam in his duobus exemplaribus, quam in alijs peruerustis libris Mozarabum Christianorum literis descriptis, quos mihi videre hucusque contigit, s. pro. u. & u. prof. semper cernitur appositum. Itaque hic reuerentia, non reuerentia fuit scriptum: & semper prouanus, non profanus. Item è conuerso. Nescio quid hoc habet ex Digamma Solico Fabij Quintilianij.
- 31 Cui beatissimus martyr.) Expressit ad viuũ D. Eulogius, & verè impleuit sancti senis Eleazari exemplum. Quod quia est ipsum per sese illustrissimum, & dictante diuino spiritu facundissimè per scriptum: lectu est dignissimum.
- 32 Compleuit martyrium suum.) Mensis dies signatur, Martyj videlicet vndecima: Sabbatum etiã fuisse dicitur: cum Era aut annus non fuerit ab Aluaro expressus. Hinc tamen iam, licet aliunde astrui non posset, passum fuisse D. Eulogium anno domini octingentesimo quinquagesimo nono, quem in titulo apposuimus, necessario pernitus probatur. Illo enim anno Martyj dies vndecimus in sabbatum incidit, neque aliquot retro annis in eum hebdomadae diem inciderat, neque aliquot sequentibus sabbatum fuit occupaturus. Neque extra hos non paucos annos pati potuit Eulogius. Nam tres quatuorue ante hunc annos ipse (quod ex suis libris patet) in viuus erat. Nostra autem

D. Eulogij fratres.

Quint. lib. 1. c. 4. & Aul. Gell. lib. 14. c. 5. & lib. 19. c. vlt.

3. Mach. 6.

autem hæc supputandi ratio, ubi hebdomada dies signatur, non vera solum, sed omnino etiam irrefragabilis, ex canonica cycli solaris conuersione, & ex ea annorum & mensium desumitur obseruatione, qua cum ab initio sancta Christi vteretur ecclesia: postea Abbatis Dionysij, ut plerique tradunt auctores, doctrina & diligentia in dilucidiorum & certiorum formam fuit disposita, & constituta. Cæterum quemadmodum inde nos ad certissimam hanc annos in historia supputandi & digerendi firmitatem, si quando hebdomada dies nominatur, rationem inierimus: in nostra historia, ubi ad Gothorum tempora peruenimus, late sumus præfati. Occasionem autem huius obseruationis nobis Petrus Appianus primum in suo Casareo astronomico, & F. Onuphrius Paninius vno atq; altero loco in Fastis, olim præbuerat. Nunc verò Gerardi Mercatoris chronicon, superiori anno euulgatum, astronomicam etiam in supputando rationem, tametsi ab nostra ista diuersam, per eclipsum nimirum, quæ apud historicos reperitur, notationes, videmus retinere. Et quia solenne est diuo Eulogio hebdomada dies in martyrum cæde notare, unde anni plerumque assenerationem & certitudinem demonstrabimus: idèo fusius aliquantò de toto hoc nostro inuento hic fuit differendum.

Petrus Appianus.
Onuphrius Paninius.
Gerardi Mercatoris chronicon.

Lunaticum mansionis seruitium.) *Menstruat* significat excubias, quæ in arce agerentur, cum finito mense, noui excubitores prioribus succederet. Hoc enim aduerbio temporibus illis effiçto diuus etiam Eulogius aliquando vititur, & eo præsertim loco, ubi tributum Christianis per singulos menses impositum deplorat.

Et ad prominentem canalis ductum.) Prope arcem profectò iacuit ad fluminis ripam sanctum diui Eulogij cadaver, prope turrim, quæ Arcarum nunc appellatur: siquidem excubitor longius recedere non auderet. Et propius arcem haud dubie is erat siue fons siue aqueductus, quem petebat. Alioqui potus causa in flumen, quod arcis alluit fundamenta, citissime potuit descendere. De ea autè arce loquitur, quæ nunc etiam Corduba perdurat. Ea enim iam fuerat edificata, quod ex Rasis Chronico, & ex peculiari Ruderici Toletani Præsulis de Arabum rebus historia, quæ nondum est excussa, aperte constat. Illud etiam est animaduertendum, precipitium ingens esse ab arcis platea in aluicum fluminis: ut sit ab latere per cliuum descensus.

Rasis Chronicò.
Ruderici archiepiscopi Toletani Chronicon.

In basilica sancti Genesij.) Huius templi & loci mentio non semel erit in diui Eulogij libris.

Dulcis nomine Eulogi.) Alludit ad Græcam originem vocabuli. Eulogius enim bonus sermo interpretatur. Alioqui & amoris teneritudine ita potuit Aluarus loqui.

Vt non sit inquis.) Scripserat hæc proculdubio verba in aliqua ad Aluarum epistola Eulogius. Sed ea intercidit.

Ego autem mi dulcis Eulogi.) Offert iam hoc suum opus diuo Eulogio: & dum attollere orationem studet, multa ingeminans, & accumulans, cacozilon non potuit euadere, & tumidum quid, magis quam sublime perfecit. Fertilitas nimirum Cordubensis soli hanc quoque vbertatem semper in ingenijs protulit.

Construxi enim ære perënius monumentum.) Hor atij versum tantum

SCHOLIA IN DIVI

dissoluit. & ex recens lecto opere aliquid affectavit inspergere. Horatij versus hi sunt in fine carminum.

Exegi monumentum aere perennius, &c.

- * 38 Bifamoq; commiscens.) *In altero exemplari bifamo, in altero fuit visamo. Sed neutrum quid sit reperio.*
- * 39 Neque priscorum.) *Locus in utroque exemplari corruptissimus spem etiam ademit diuinandi.*

Scholia in Hymnum et Epitaphia.

Hymnus in diem.) *Titulos qui fuerant in veteribus Codicibus, conseruauimus. Est autē hic hymnus, quemadmodum & epitaphia ab Aluaro, ut ego existimo, compositus. (Carmen est quale illud, Sanctorum meritis inlyta gaudia.*

2 *Laudamus varia.) Sensus est. Solemus carminibus varias res celebrare, quae ad Dei gloriam non pertinent. Quanto rectius carmina diuinis laudibus, ut nunc contingit, impenduntur.*

3 *Rector dum populos.) Quatuor sequentes versus in utroque exemplari fuisse corruptissimi: nos quoquomodo potuimus ex coniectura & ingenio emendauimus.*

4 *Gypsum.) In antiquis libris ad hunc modum legebatur. Gypsum quum doceret fragmine prodere. Nos substituimus, Gypsum quū diceret fragmine prodite. Sic versus constat: Sic aliquis sensus elicitur, nempe iste ex allegoria. Eulogius clamabat: Legem Mahomad penitus introspicite: ipsa se cum sua deterrima turpitudine ostendet & reteget. Quasi vas terreum aut testaceum, fractum docebit, quam sit fragile.*

5 *Vltus sic domini.) Hoc ideo dicit, quia aliquos ex martyribus parum constantes, & iam iam labātes, in fide confirmauit. Quod alicubi ipse idem Eulogius testatur.*

6 *Translatio corporis.) Exemplar cum diui Eulogij operibus coniunctum, cum epitaphium solummodo haberet, nihil habuit de eius translatione. In altero Michaelis Acaerae haec ipsa fuisse. Cum autem initio in hoc eodem templo fuerit, ut est in eius vita, sepultus: intelligo nunc eleuationem solēnem fuisse factam. Nam illa verba: titulo principali non diuersum templum, quantum ego possim intelligere, inuunt, sed ab rege aliquando conditum significant. Et hoc sensu in concilijs nostratibus scribuntur. Cotū, vocabulum est ab Hispanis nostris ex Latino, cautum, deprauatū: quod vetustissima regum diplomata ostēdunt, & lapides in quibus legitur: Rex fecit cotum, & fecit cautum, indifferenter. Et multa huiusmodi.*

Illud autem opere pretium fuerit animadvertere & expendere. Cum diuus Eulogius Martij undecimo die interemptus, & Iunij primo fuerit translatus: cur in Martyrologio Usuardi, & in Romano nuperrimè excusso & adactō, vicesimo Septembris eius festum reponatur? Quin etiam Breuiarium Cordubense eodem die habet. Huius rei causam ego eam fuisse crediderim, quod cum eo ipso die, Septembris videlicet vicesimo, sancti Eulogij presbyteri (eius qui inter priscos Eremitarum cultores insignis fuit) obitus fuisset annotatus, in libro qui Vitae Patrum inscribitur, & diuo Hie-

Festura diui Eulogij cur Septembris apponatur.

ronymo ascribitur, & in Martyrologio Romano: quidam eundem illum & nostrum hunc Cordubensem esse credentes, veritatis alioqui ignari, eidem diei eius festum attribuerunt: & in Romano quidem vtriusque eodem die festum notatur.

Illud etiam animaduertendum, Usuardum non potuisse D. Eulogij, & aliorum eiusdem facti martyrum Cordubensium, quorum frequens in eius Martyrologio mentio est, passiones scripsisse. Nam cum Carolo Magno suum Martyrologij opus dicauerit, quantumvis iuuenis Imperatori admodum seni scripserit, vix credibile est D. Eulogio superstitem fuisse. Restat, vt aliquis postea eius operi nostrates hos martyres superaddiderit: qui certè ex diuo Eulogio non res solum, sed ipsa etiam eius verba aliquando deprompsit. Romanum verò Martyrologium, siquidem diuo Hieronymo tribuitur, meminisse diui Eulogij & coetaneorum martyrum non potuit. Sed adiectitia sunt omnia, quæ de his sanctis inibi leguntur, vt est opus nouis & nouis accessionibus opportunum. Idem dicendum de Bedæ martyrologio, qui diuum Eulogium ducentis annis præcessit: & tamen Lupi & Aureliæ festum mense Octobri ibi apponitur. Ado Vienne in Gallia Archiepiscopus legerat profecto diui Eulogij libros. Nam & omnes ferè hos Cordubenses martyres in suo Martyrologio posuit, & quæ pauca de his commemorat, hinc planè desumpta sunt. Et eius historia ad vigesimū post diui Eulogij martyrium annum protenditur.

Hoc verò nostro tempore corpus diui Eulogij simul & Leocritiæ Oueti, in celeberrimo multorum sanctorum corporum & reliquiarum sacrario, quod Camera sancta vocant, decentissimè asseruantur. Theca reconduntur bene magna, argento undique obiecta, signis perbelle exornata, in cuius summitate hæc literæ argenteo insculptæ leguntur.

ANNO DOMINI MCCC. QVINTO NONAS IANVARIJ DOMINVS FERNANDVS ALVARIQVETENSIS EPISCOPVS TRANSTVLIT. Hæc tres dictiones desunt. M EULOGII ET LVCRTIÆ IN HANC CAPSAM ARGENTEAM.

Neque dubium tamen esse potest, quin qua parte argenti subtractio fragmentum effecit, ad hunc modum esset scriptum. CORPORA SANCTORVM MARTYRVM.

Hanc verò argenteam arcam cum sanctis corporibus, ego, etsi indignus (quod summi beneficii loco mihi à Deo Opt. Max. misericorditer tributum libentissimè recolo) his meis oculis non tam sermo iam caligantibus, quam spectaculi sanctitate præstrietis, contemplantus sum: his miseris manibus, hisce immeritis vlnis venerabilibus sustuli, hoc ipso anno domini MDLXXII. cum Philippus II. Rex potentissimus, idemque & cognomine & studio pietatis & religionis vere Catholicus, sancta me & religioso in primis Principe dignissima legatione misisset, ad reuerenter inuisenda sanctorum per Legionenses, Gallicos, & Astures corpora & reliquias: custodiam, cultum, & venerationem, si digna pro eorundem magestate esset, diligenter perquirendum, & remunerandum. Et vt omnem sancta eius legationis summam breuiter complectar: providentissimamque & bene gratam Regis erga suos maiores curam & sollicitudinem refe-

Usuardus non potuit de diuo Eulogio scribere.

Romanum martyrologium.

Martyrologium Bedæ: Adonis martyrologium.

Diui Eulogij & Leocritiæ corpora Oueti seruantur.

Fernandus Aluari Ouetensis Episcopus.

Sancta Philippi Regis legatio.

SCHOLIA IN DIVI

ram: habui etiam in mandatis, ut priscorum Hispanorum Regum sepulchra perspicere-
rem, an dignè & honorificè essent eorum tumulata corpora animadverterem: quam
plene & accuratè ijs statis diebus sacris tum anniversarijs solennibus, tum etiam quo-
tidianis parentaretur, intelligerem. Illud etiam superimunctum, ut bibliothecis omni-
bus publicis diligenter perlustratis, veterum omnium exemplarium catalogum perscri-
berem, & ut diligenti custodia asservarentur, monerem. Sed ad sanctorum corpora
redeo.

Celebrat etiam sancta Ouetensis ecclesia festum translationis horum duorum sanc-
torum corporum: in cuius matutinis lectionibus scriptum est, quo pacto Ouetum fue-
rint adducta. Rex Alfonso (quoruscumque fuerit non referunt) Dulcidium quendam lega-
tum ad regem Mahomad Cordubensem misit. Is opera Samuelis cuiusdam (qui se hanc
ipsam translationis historiam scripsisse testatur) adiutus, ipsa sancta corpora adeptus,
Ouetum tandem pertulit. Rex verò simul cum Ermenegildo, Ouetensi tunc temporis Ar-
chiepiscopo in sancta Leocadia sacello, saxeo sepulchro subtus altare excavato, quod
nunc etiam vacuum conspicitur, eadem beata corpora theca cupressina inclusa, decen-
ter cum solèni pompa reposuit. Miraculum paulò post paralitici sanati consequutè est.

Rex Alfonso.
Dulcidius.
Rex Mahomad.
Samuel.

Ermenegildus ar-
chiepiscopus.
Sanctæ Leocadiæ
sacellum.

Rudericus Guter-
rius mirabiliter
curatus.

Alfonso Mag-
nus.

Antiphona & o-
ratio de sanctis
Eulogio & Leo-
critia.

Multo verò post tempore Rudericus Guterrius Ouetensis archidiaconus, distorto
ore mutus repente factus, horum sanctorum martyrum interuentu, quorum patrocini-
um suis internè precibus implorauerat, sanatur. Eius miraculi occasione factus est,
ut sepulchro extracti, & theca argentea denuò reconditi, in sanctam Camerã, quem-
admodum retulimus, eleuaretur. Hæc ibi. Caterùm ex Ermenegildi Archiepiscopi, &
Mahomad Regis, mentione intelligimus, Regem Alfonso huius nominis tertium,
cognomento Magnum, fuisse eum, ad què Corduba sancta corpora suere perlata. Nec
grauabor carmina etiam apponere, quæ loco antiphonarum & responsoriorum in eo
festo decantantur, quamuis rude quiddam & incultum sonent: cum Hispanæ eorum
temporum in carminibus vetustatis expressam imaginem retineant.

Eulogij cultus crescit per secula multus,

Lucritiæ pariter festa sequuntur idem.

Nec timet Ouetum subitum contingere letham,

Nam festum letum iussit abesse metum.

Oratio.

Deus, qui per beatissimos martyres tuos Eulogium & Lucritiam Ouetensem eccle-
siam adornasti: concede nobis famulis tuis veniam delictorum: ut eorum patrocini-
is roborati, pro tuis beneficijs gratias tibi debitas referamus. Per dominum.

Et Lucritia sanè ubique Oueti scribitur, non Leocritia. Nos vetustos codices pa-
tius sequuti sumus.

Aluari opera.

Sanctorum Facu-
di & Primitiui
cenobiana.

Aluarius verò hic noster librum etiam scripsit Scintillarum, ipsum nos in Regio, de
quo iam diximus, sanctorum Facundi & Primitiui cenobio manuscriptum in mem-
brana cum hoc titulo vidimus. In Christi nomine incipit liber scintillarum Aluari Cor-
dubensis, collectus de sententijs sanctorum patrum. In fine constat ante quadringen-
tos

tos annos fuisse descriptum. Eundem etiam multo vetustiore litteris Gothicis scriptum, sed lacerum. principio sine que carentem in inlyto Cisterciensi prope Vallis Oletum monasterio dicto del Espina, conspeximus. Eundem etiam habet Mindoniensis ecclesie in Callectis bibliotheca. Fuitque eius operis argumentum in illa eo tempore librorum peruria admodum necessarium, nec nunc tamen aspernandum. Etenim per locos communes de virtutibus & vitijs, multa que in sacris litteris, multa que ab sanctis doctoribus dicta sunt, congesta reperuntur. Excussum etiam Basilea, sed mutilum, & sine nomine auctoris, circumfertur. Scripsit præterea, ut D. Episcopus Placentinus existimabat, idem Alvarus opus egregium, cui titulus est Indiculus Luminosus. Permanet Gothicis litteris in membrana descriptus Cordubæ in bibliotheca Fami maioris, sed sine auctoris nomine. Tantum notatum ab ipso auctore est, scriptum opus fuisse Cordubæ anno domini obtingentesimo quinquagesimo quarto, quo, ut frequenter apparebit, & flarebat, & scribebat Alvarus. Stylus etiam aut Aluari prorsus est, aut simillimus. In eo opere multa ad ea ipsa, que in his diu Eulogij operibus continentur spectantia traduntur. Mentio enim fit quorundam ex his martyribus, quorum vitam & agonem scribit Eulogius: ut hinc etiam Aluari esse, videatur. Vnum illud est, quod ut Aluari opus illud esse non credam, omnino persuadet, quia nimirum D. Eulogij ibi mentio nulla sit. Nec arbitror Aluarum in tanta benevolentia continere se potuisse, quin eius eadem scribentis meminisset. Et de hoc iterum in Scholijs libri primi ad finem.

Spinae monasterium.

Mindoniensis ecclesie bibliotheca.

Indiculus luminosus.

B

... hoc iterum in Scholijs libri primi ad finem.

... inlyto Cisterciensi prope Vallis Oletum monasterio dicto del Espina, conspeximus. Eundem etiam habet Mindoniensis ecclesie in Callectis bibliotheca. Fuitque eius operis argumentum in illa eo tempore librorum peruria admodum necessarium, nec nunc tamen aspernandum. Etenim per locos communes de virtutibus & vitijs, multa que in sacris litteris, multa que ab sanctis doctoribus dicta sunt, congesta reperuntur. Excussum etiam Basilea, sed mutilum, & sine nomine auctoris, circumfertur. Scripsit præterea, ut D. Episcopus Placentinus existimabat, idem Alvarus opus egregium, cui titulus est Indiculus Luminosus. Permanet Gothicis litteris in membrana descriptus Cordubæ in bibliotheca Fami maioris, sed sine auctoris nomine. Tantum notatum ab ipso auctore est, scriptum opus fuisse Cordubæ anno domini obtingentesimo quinquagesimo quarto, quo, ut frequenter apparebit, & flarebat, & scribebat Alvarus. Stylus etiam aut Aluari prorsus est, aut simillimus. In eo opere multa ad ea ipsa, que in his diu Eulogij operibus continentur spectantia traduntur. Mentio enim fit quorundam ex his martyribus, quorum vitam & agonem scribit Eulogius: ut hinc etiam Aluari esse, videatur. Vnum illud est, quod ut Aluari opus illud esse non credam, omnino persuadet, quia nimirum D. Eulogij ibi mentio nulla sit. Nec arbitror Aluarum in tanta benevolentia continere se potuisse, quin eius eadem scribentis meminisset. Et de hoc iterum in Scholijs libri primi ad finem.

Spinae monasterium.

Mindoniensis ecclesie bibliotheca.

Indiculus luminosus.

EPILOGI VITAE

DIVE VLOGII MARTYRIS

Cordubensis Doctoris et electi Archie-

piscopi Toletani Liber Memoriale Sanctorum

ab ipso inscriptus.

P R Æ F A T I O.

GO QUIDEM VOLV MEN HOC

Memoriale Sanctorum appellans, illis tantummodo ascyterijs commentaueram, e quibus prior ille monachorum globus ad resistendū mendacissimo vati procefferat. Sed postquā ex vrbibus, viculis, oppidiculis, & castellis certatim pruer ad hoc certamen viros, ac mulieres cognoui, neque quenquam vereri præfidis tribunal comperi, sed omnes pro testamēto, & legibus Dei

nostri mortem incunctanter elegisse cōspexi: vniuersis illud ecclesijs supra solidissimam petram fundatis dicaui, vt tantum haberēt cuncti de triumpho eorū suæ cōsolationis, & gloriæ exemplum, & gaudium, quantum fuit illos ex diuersis locis venisse, & in exemplum totius ecclesiæ discrimina passionum subijisse. Sed reor, quòd inter ipsos haud dubiè principatum obtinet sanctus Isaac monachus. Qui prior è Tabanensi cœnobio in forum descendens, iudicem adiit, atque his verbis eum aggreditur: Vellem (inquit) iudex, cultor fidei strenuus fieri, si modò tu non differes ordinem, rationemque eius mihi exponere. Cui cum libenter, quasi iam tyrūculo fidei suæ credituro iuueni inflatis buccis, turgēti gutture, crepitantia infra caua palati verba institutionis lingua fallax proferret, sectæ huius auctorem Mahomad fore prædixit, qui angeli Gabrielis magisterio illustratus, verbum Prophetismi ab Altissimo nationibus relaturus accepit: legem instituit, paradisum differuit, regnumque cælorum plenum epulis, & fluxibus foeminarum edocuit. Sed & alia plura, quæ hîc disponi perlongum est, ex ritu pro vano arbitrio prosequente, protinus ephibus ille venerabilis monachus, vt erat apprimè literis Arabicis imbutus, arabicè dans illi responsum: Mentitus, ait, est vobis, ita maledictionibus tabescat diuinis, qui tanto scelere implicatus, tantorum

1
2
3
4
5
6

Isaac monachus
martyr.
Tabanense monasterium.

torum agmina perditorum inuasit, secumque inferorum barathro m̄a
 cipauit. Ille etenim dæmonio plenus, dæmonicis fauens præstigijs le-
 thale morbidis propinans poculum, æternæ perditionis luet interitū.
 Quare vos sciētia præditi à talibus non abdicatis periculis? Quare nō
 renuntiantes vlcus perstiferi dogmatis, perennem fidei Christianæ e-
 uangelicam sospitatem optatis? Hæc, & his similia ore pudico, sum-
 mis reuerentiæ ausibus, viribusque lingua peracuta beato differente
 Isaac, stupore nimio iudex turbatus, ac veluti amens effectus, vbertim
 lachrymasse perhibetur: & quadam mētis hebetudine occupatus vix
 potuisse fertur, exprobrāri se monacho respondere: sicq; manu exten-
 sa faciem eius verberanti, cōfestim monachus dixit: Consimilem ima-
 gini Dei vultū audes ferire? vidē qualem propter hoc redditurus sis
 rationem. Iccirco à confedentibus secum sapientibus deprehensus, ar-
 guitur, quod grauitatis Cæsoris oblitus leuiter per se factipsum ad ce-
 dendum martyrem egerit: & præsertim quia secundum legum suarum
 sententiam, is qui pro crimine dignus est mori, nullius pœnæ cōuitijs
 lacerari debet. Tunc iudex ad sanctum Isaac cōuersus ait: Fortē madi-
 dus vino, aut frenesi captus ad ista, quæ profers, nō facile potes aduer-
 tere. Nam ipsius vatis nostri, quē tu temerē conuicijs impetis, sentē-
 tia manet irrefragabilis, animaduerti debere in eos, qui talia de ipso
 non verentur profiteri. Ad quem venerabilis Isaac intrepida respon-
 sione ait: Ego quidem, iudex, nec vino madidus, nec quolibet morbo
 saucius sum, sed zelo iustitiæ conflagrans, quā vatem vestrum, vosq;
 expertes existere comperi, veritatem vobis exposui: propter quam si
 mors furibunda occurrerit, libens excipiam, placidus subeam, nec ab
 eius casibus cernices meas auertam. Noui enim, dominū dixisse: Bea-
 ti qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum
 est regnum cælorum. Tunc iudex carceri illum tradens, protinus regi
 causa eius innotuit, qui tantæ accusationis euentu perterritus, illico
 ferocioribus animis ferox promit edictum, dicēs morti vsque quaque
 fieri debere obnoxium, talem in auctorem fidei suæ ferentem conui-
 tium. Hinc Dei seruus ad necē damnatus vertice plectitur: hinc in sti-
 pite eleuatus capite deorsum appenditur, atq; vltra annē in specta-
 culum vr̄bis locatur, tertio Nonas Iunias, Feria quarta, Era octingētesī-
 ma, octuagesima nona. Cuius corpus post aliquot dies cū cæteris, qui
 eū imitādo perempti sunt, igne crematū, & in fauillā conuersum, de in-
 ceptis in amnem proiectū est. Sed necesse est exponere, quibus indicijs
 vel prodigijs hic beatus Isaac extiterit in infantia denotatus, vt ex eo
 diuinitus ad coronā martyrij illum fuisse credamus electū, ex quo in

sed ob sigatū
 scriptum dicitur

nono dicitur T
 aruid
 iiv iustitij

nono dicitur T
 aruid
 iiv iustitij

nono dicitur T
 aruid
 iiv iustitij

Matth. 10.

Annus domini.
 Dccclj.

Presagia de beato Isaac martyre.

matris utero positus terribilem valde parentibus stuporem intulerit. Tribus namque vicibus vna die, paulò antequam nasceretur, visus est loqui: cuius rei nouitate perterrita mulier penè mortua vim verborù nequaquam potuit intelligere. Alio etiam tempore, cum adhuc septennis existeret, virgo quædam cernit per visionem globum luminis è cælo descendere, & inter omnium præstolantium turbam solus hic vlnas extendens, manibus lumen excepit, totamque eius claritatem ori suo iniectam, ebibit: felicem tunc, & verè beatù omnibus tali condignum munere nuncupantibus. Hæc sunt infantia eius prodigia & signa, quæ illum dignum martyrio longè antea portenderunt. Nam quidam sacerdos ex cœnobio Tabanensi, ex quo idem beatus ad ago-

Tabanense cœnobium.

Dies lunij vij.

8

Gen. 12.

9

Hieremias martyr.

Sanctus Perfectus martyr.

Cap. 1.

nem processerat, peractis missarum Dominico die solennijs, septimo scilicet Iduum Iuniarum, qui post quintum martyrij sui diem euenerat, in quodam lectulo fratrum recumbens, ob dormire paulum coepit, & ecce subito per somnium vidit puerum decòris pulcherrimi à partibus Orientis venire, schedamque miræ pulchritudinis manibus gestantem sibi adfistere. Quam ab eo accipiens, scripturam eius legere coepit: erat enim his exarata sermonibus. Sicut pater noster Abraham Isaac filium Deo in sacrificium obtulit, ita & nunc sanctus Isaac in conspectu domini sacrificium pro fratribus immolauit. Et continuo quidam è ciuitate venientes, dixerunt beatum Hieremiam martyrio cum alijs fuisse coronatum per dominum nostrum Iesum Christum, cuius exemplo nonnulli ad publicum sub eadem professione perempti sunt. Sed dudum anticeps illis beatæ memoriæ Perfectus presbyter extitit, qui ob eiusmodi professionem, qua & isti, occubuit: sed non eo modo, quo ipsi deciderunt. Prædictus namque presbyter coactè ad passionem tractus, viriliter consummauit sancti certaminis cursum. Hi vero sponte sua venientes, acriter hosti resistunt, & quadam violentia per effusionem cruoris regnum cæli capeffunt. Quo autè ordine idem venerabilis Perfectus presbyter passionis brauium emeruerit, principium libri secundi exponet: ac deinceps ceterorum nomina, ætates, ortus, temporaque allisionum edicet. Quapropter hanc præfationem in capite voluminis posui, ut inter laudes, vituperationesque sanctorum me discurrente, interdum etiam auctori profano obuiam venientem lectores mei faciliùs intelligerent: precibus expiarent, orationibus adiuuarent, & tam de illis, quam de me ipsis fauente, iudicium proprium, & nunc & ante dominum ferrent.

Incipit

Incipit liber primus.

PERITISSIMORVM virorum prouidum semper esse debet consultum, commoda ecclesiæ catholicæ non paruipendere: nec ab obuētu perfectionis eius desistere, vel si qua vitio cuiusque hebetudinis sese interserūt commentariæ religiositati adultera, nullatenus improbo neglectu silentij in maiorē perniciē sinēdum accrescere. Quia quātum meritis præclaræ conuersationis, seu sanctæ doctrinæ gradibus sancta ecclesiæ in superna euehitur: in sublime eleuatur, ubiq; incremento fidei dilatatur: tātūm etiā, aut eo ampliū incuria negligentium deiicitur, impulsibus horū miserè cōcutitur, & quorundā socordia ad ima proijcitur. Hinc prouenit, vt auctæ vires peruersorū, detrimentū semper fidelibus ingerāt, dispēdiūq; gregi pusillo, cui cōplacuit patri dare regnū, exaggerēt: dū aliquādo torpēti silētio omnibus cōtentis, seu pniori lapsu vltimo vitiorū abyssu immeris, nullus adsit, qui redimat, neq; qui saluū faciat, dicēte Propheta: Non ascēdistis ex aduerso, neq; opposuistis murum pro domo Israel, vt staretis in prælio in die domini. Illius etiam quāmaxime vaticinium Prophetæ formidans, quo socordiam inutilium pastorum dominus contestatur. Ecce, inquit, Vos lac comedistis, & lanis operiebamini: oues autem meas lupi inuaserunt: & dum nō procuraris pascua salubria, ab inimicis eis sunt herbæ morbidae procuratæ.

QVA PROPTER ne canis mutus, & nō valēs latrare appellarer à dño: siue vt euaderē in futurū negligentium iudiciū, conatus sum ex pauperrimo nr̄e scientiæ scrinio depromere aliqua, & ex olerū ferculis, tamē catholico studio apparatis, fidelium saturare esuriem. Eorū scilicet, qui veritatē fidei Christianæ, sicut à sanctis patribus acceperūt, sana credulitate retentāt: ne desistente procurationis nostræ salutari edulio, lethiferum ab inimicis sumerēt cibum. Ideoque vrgēte mediuinæ charitatis stimulo, & cōsultum gerens Catholicę plebis, quā nutantem in certaminibus militum Christi cognoui, seu obuius illis studens occurrere ense verbi Dei accinctus, qui non solum eos recipere inter martyres nōlunt, verūmetiam ore sacrilego conuitijs, atq; blasphemijs impetentes, rediduum, si possibile est, quietis sanctorum implodunt supplicium: seu dignis beatorum satisfacere memorijs anhelans, qui cælo regnantes exemplaria victoriarum suarum mortalibus reliquerunt: libuit mihi pro modulo exigui ingenij talibus rebus insistere, nostroque licet rusticano sermone paruipēdulos

I
Ecclesiæ commo-
dis inuigilādum.

Luc. 12.

Psal. 7.

Ezechiel. 13.

Ezechi. 34.

Isa. 56.

Martyrū detrac-
tores.

MEMORIALE SANCTORVM

informare: amulis contraire, & celo tenus acta sanctorum extollere.

2 SED nescio quò tendere rea mens poterit, cui legalis auctoritas

Psal. 49.
D. Eulogij humi-
litas.

Eccl. 1. 17.
Invanitas cogitatio-
nis humanae.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Matth. 7.

Psal. 80.

Psal. 67.

Num. 22.

1. Cor. 13.

Ovidius.

Lectores suos ex-
citat.

ex voce dñi occurrit, dicens: Peccatori autem dixit Deus: Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamētum meū per os tuum? Hinc filere decreueram, hinc melius ab huiusmodi intētionē abducere me iudicaueram: quoniā nefas esse putabam, os nulla sanctitatis ope subnixum, temerē acta elucubrare sanctorū: siue quòd maiestati rei gestæ nostrum imbecille ingenium considerari posse succumbere. Quia sic diuina res humanum supergreditur conatum: sic lingua terrenis incubens, & therea non potest myſteria loqui. Sic prædicare libere nescit, qui minus peccatis liber existit. Sic abnuendum creditur dogma eiusdem, cuius vitijs infecta est vita. Sed nunquid mercedem suam coram domino perdet mens talibus oblectata studijs? aut æternorū vacuabitur gratia munerum? Qui inquit quòd Deo est placitum, etsi nō effectum, certē vel pium geret affectum. Aut nō erit corā domino cōpensandum, quod hi, qui zelo Dei armati contra hostem, publicum apertumq; gesserint bellum, in eo nos ineffabilium attollat letitia gaudiorum? Sicut enim mihi met nescius nō sum, peccatis obnoxium, sceleribus implicatum me ipsum esse: ita quoque de clemētia redemptoris mei nullatenus sum diffusus, qui reprobans peccatores ab officio prædicandi, quia non licet committere cani sancta domini, non refutat peccatorum vtilē voluntatem, in id quod sibi placet. Deniq; execranda sunt opera reproborū, non contemnenda vota probabilia peccatorum. Quia sicut opus sinistrum vsquequaquē nos deiicit, ita pium affectum in nobis dominus nō spernit. Quapropter illico mens deiecta erigitur, Christumq; instituentem ac promittentem recolens, spe quodammodo possibilitatis animatur, qui ait: Aperi ostium, & ego adimplebo illud: & alibi, Dominus dabit verbum euangelizatibus in virtutibus multis. Inde voti cōpos effectus credo, quod idem magister verus dignabitur nobis conferre præconabile verbum ad instructionem Catholicorum honestam, ad laudem sanctorū dignissimam, & ad expugnationem aduersariorum efficacissimam: qui præstitit animalii irrationali eloqui, ritu hominum. Et sicut me indignum tanto opere fateor, ita quoque sui perfectione non solum erui culpis confido, verum etiam pœnis abstractus, præstantiorem gratiam interuentu eius apud dominum inuenire spero: vt est illud philosophicum; Hoc opus, hoc olim me, forsam me subtrahet igni.

IGITUR de memorijs martyrum quidpiā me locuturo, principium orationis nostræ ad vos dirigatur, o sancti fratres nostri, & sorores in

Christo

Christo beata: ex quorum collegijs sacratissimo Deo libata est hof-
tia, non verens pudorem inculti eloquij: non venustatem, leporemq;
affectans liberalis studij, quod nullius instituentis magisterio traditū
habui. præsertim cum & in huiuscemodi rebus magis nouerim simpli-
cem veritatem esse obseruandam, quam tonantem masabū turgidam
pompa. Loquar etiam tibi, o vniuersalis ecclesiæ sanctæ cōuentus,
vt verbum veritatis, quod ore nostro edicitur, placidis mētium vlnis
amplectens, nullatenus prædicationis nostræ arcendam velis doctri-
nam, quæ, apostolica affirmante auctoritate, libera ad instructionem
omnium redditur: cum vnius fidei auditores vario discretos talēto di-
uerso præceptorum accendit oraculo: & ibi acriorē spiritū patientiæ
virtutem demulcet, vbi mitem viuido iubentis imperio perarmavit:
vni dicens: Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina: al-
teri verò præcipiens: Argue cum omni imperio, nemo te contemnat: 1. Timo. 4.
Ad Tit. 2.
Vnde parati estote omni homini reddere rationē, petere à vobis vo-
lenti, de illa, quæ in eo manet spe, ne (quod absit) stupido auditu sanæ
doctrinæ dogmata respuentes illius quondam apostolicæ impuitatio-
nis sententię obnoxij iudicemini, qua dicitur: Erit enim tempus, cum 2. Timo. 4.
sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt
sibi magistros prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auer-
tent, ad fabulas autem conuertentur. Quia sicut nobis incumbit offi-
ciositas prædicandi, ita vobis subest necessitas audiēdi. Nec propter
hoc, quod nos inordinate degimus, turpiq; cōuersione deijcitur,
respuendum verbi Dei documentū arbitremini: quoniam plerunq; in
magna domo patris familiās nouimus haud ambigūe conuersari affe-
clas deploratæ vitæ, quorū ministério familiares dominorū interdū Comparatio.
expediūtur necessitates. Nā & Imperatoribus mūdi plūbeis adducitū
cuniculis vnda: & inter sacra dñi vasa auro, argētōue cōflata, pretioso-
rū lapidū ornāmētis percompta, etiā nō abijciēda habentur testacea.
Solet enim peccator forti Dei immixtus quotidie in aures populi hæc
dicere: Dñs ait, proclama, de trāsgressionibus præceptorū Dei plebē
argue: de seueritate iudicij, quæ peccatorū debetur excessibus, con-
testare: de redditu veniæ, & spe promerendæ clemētiæ admone: 3. Timo. 4.
tamen ille ipse nec modum sibi in criminibus ponat, nec ter-
rorem futuri axaminis metuat: & quod alijs prædicat, moribus ip-
se impugnat: verbo autem eius nonnulli intenti, ab illicitis ab-
stinent, & perfectioribus adhærent. De quibus in euangelio dicitur: Matth. 23.
Omnia quæcūque dixerint vobis, obseruate, & facite: secundū opera
verò illorū nolite facere: dicūt enim, & nō faciūt: alligāt onera graua

MEMORIALE SANCTORVM

& importabilia, & imponunt ea humeris hominum, digito autem suo nolunt ea mouere. Vnde congruit, vt cum ecclesia possidet rectorem vitæ moribus deiectum, non contemnendam eius prædicationem existimet, quamuis hæc ipse prauis actibus impugnet. Officium itaq; vulgi est intendere ad concionantem, & audire dicentem, & doctoris prædicationem operando exequi; & non proprium iudicium de præpositorum meritis ferre, quos suo dominus distringendos examini referauit, dicēs; Propheta nanque, & sacerdos polluti sunt, & in domo mea inueni malum eorum, ait dominus. Idcirco via eorum erit, quasi lubricum in tenebris, impellentur enim, & cõruent in ea. Afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum. Et iterum: Mihi vindictam, & ego retribuā, dicit dominus. Et licet hæc, quam dudum digessi auctoritas, meritum mei defensionem inquirat, & quibus modis iustorum legem euadere non possim, ostendat; plus tamen simplicem religiosorum conuentum accendere anhelat, ne sancta sanctorum, quamuis ore improbo edita, respuat.

IN horum igitur certaminibus confessorum tantò a lactioribus animis est exultandum, tantaque libertate cordis, & vocis gloriosum consummata victoriæ cursum ferendum, quanto his diuina vox, indulgentissime sponsonis verum salutis confert solatium, dicens: Qui perseverauerit vsq; in finem, hic saluus erit. Quoniam veraciter cognouimus non inchoantibus deberi præmium, sed perseverantibus. Adeò illa primordialis abrenunciatio rerum, mundi que contemptus præcipuis votis, & studio ardentiori ab eis exercitatus est; vt contuēdi velocius Deum, & beatorum fruendi consortio desiderium haberent, vt etiam labentis vitæ obnixè occasum appeterent: melius putātes sub vnius puncti spatio ferre sententiam hominum, quæ illico, nulla intercedente dilatione, eos ferret ad cælum, quàm per varia & longa discrimina temporum, cum graui molestia sustinere versutias demonum. Et dominus quidem ad officium prædicandæ veritatis discipulos imbuens, impauida eos audacia iubet esse contentos; dicens: Euntes per vniuersum mundum prædicate euangelium omni creaturæ, baptizātes eas in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit; qui verò non crediderit, condemnabitur. Et iterum, Nolite timere eos, qui occidunt corpus, quia non habent quid ampliùs faciant, sed potiùs eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Vos estis lux mundi, non potest ciuitas abscondi super montem posita; neque accendunt lucernam, & ponūt eam sub modio. Quod dico vobis in tenebris, di-

cite

Hiere. 23.

Ad Rom. 12.

Martyrum laus.

Matth. 26.

Matth. 28.

Matth. 10.

Matth. 7.

cite in lumine: & quæ in aure audistis, prædicare super tecta: quod in mysterio cognouistis, apertius enarrate: quod didicistis absconditè, publicè loquimini: quod vos erudiui in paruo Iudææ loco, in vniuersis vrbibus, & in toto mundo audacter dicite. Docet fiduciam prædicandi, ne Apostoli abscondantur ob metum, & sint similes lucernæ sub modio: quoniam hi qui libertatem faciendi verbum in populis diuinitus acceperunt, nequaquam resiliere à predicatione veritatis, etiã periculis imminentibus debent, vt non lucernis sub modio, sed supra candelabrum positæ compareantur.

ET LICET formidolosis facultas collata sit declinandi rabiem persequutionis, non tamen passim hoc obseruandum est à perfectis: qui iam præ seia Redemptoris potentia denotati, & conscripti, quasi ab immensis legionibus, ad exercitium præliorum Dei electi sunt. Vt si propter veritatem mors cruenta eis occurrat, non curandum est de iactura membrorum, vbi sine dubio solatium vitæ perennis acquiratur animarum, dicente domino: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me: qui enim perdidit animam suam propter me, in vitam æternam inueniet eam. Inde sancti viri phœdis auditibus veritatem euangelicam accipientes, eam totis visceribus adimplere contendunt, scilicet viam sanctæ confessionis virtutem huius præconij esse solummodo arbitantes. Qui illi ceteris relictis vrbibus, & his quæ mundanis hærent affectibus, auida rapiendi regnum Dei cupidine conflagrantes, circueerunt in mellotis, & in pellibus caprinis regentes, angustijs afflicti, quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus, & in speluncis, & in caernis terre expectantes dominum, qui saluaret eos à pusillanimitate animi, & tempestate. Sed ista pro nihilo computantes, immoderò verò contra spiritalis nequitie hostem dubium quotidie agonem gerentes, nutu Dei mortificatione subita temporalis vitæ accedunt, & secundum Apostolum dissolui cupiunt, & esse cum Christo: viam compendij requibentes, qua de corpore mortis huius eruti, properè ad cælestem patriam peruenirent, & pia violentia regnum Dei arriperent. Sic quoque armati lorica iustitiæ in forum profiliunt, prædicantes euangelium Dei principibus, & nationibus mundi. Super Christum montem excelsum contemplatione mentium eleuati, didicerunt confessores beati ex psalmistæ oraculis iustitiam domini in ecclesia magna fore anuntiandam: & idè perfecti odio contra aduersarios ecclesiæ insurgentes, arguunt impios defalsidica vatis iniqui doctrina, præstigijs, sacrilegijs, & vanitatibus

Fugere persequutionem quo pacto liceat.

Math. 10.

Hebr. 11.

Psalm. 34.

Philipp. 2.

Psalm. 39.

MEMORIALE SANCTORVM

sæculi plena: detestantur quoque, & maledictionibus auctorem tan-
 tæ peruerſitatis impugnant, eundemque cœtum, talibus inferuen-
 tem culturis perenni anathemate damnant: & ita interriti cōtra hos-
 tem publicum apertum veritatis erigentes vexillum, utpote ante fo-
 res Prætorij, & in ipſo accessu palatij proferentes testimonium indu-
 cem perditionis, confusionis, & ignominiz: non verentes, quod sup-
 pliciorum pro eadem veritate subirent tormentum, aut qualibus pe-
 riculis vitæ huius haberent occasum. Quippe quos immensus vrge-
 bat ardor migrandi ad cælum, festinantes videre faciem eius, cui fer-
 uierunt. Stimulatur zelo vltionis cohors iniqua gentilium, celerisq;
 animaduersionis emergit vindicium in obrectatores sectæ suæ.
 Nescientes quia illi, ut hunc præcocem obitum exciperent, liberis
 vocibus, inimico iustitiæ, & aduersario ecclesiæ Dei progressu vl-
 troneo restiterunt: loquentes de testimonijs domini in conspectu
 regum, & nihil verentes: quia nihil aliud mortem suam, quàm vitam
 perpetuam existimantes, sponte interitum carnis exoptant, volun-
 tarium Deo animarum suarum sacrificium offerentes. Quibus rec-
 tē prophetica voce cantatur: Qui sponte obtulistis de Israel ani-
 mas vestras ad periculum, benedicite dominum. Ac per hoc veri
 imitatores Pauli Apostoli mihi esse videntur, qui ait: Si quis vobis
 euangelizauerit præter quod accepistis, anathema sit. Cuius tes-
 timonij informati oraculis, profiliunt contra angelum Sathanæ, &
 præuium Antichristi, patulè ea quæ sancta sunt confitentes, quæ nūc
 etiam omnis ecclesia Hispaniæ, quanquam clandestinis, ut oppressa,
 prædicat vocibus.

NA M idem peruersi dogmatis auctor, & multarum animarū per-
 niciosus euersor, inter cæteros post ascensionem domini hæresum
 institutores, solus nouæ superstitionis sectam instinctu diaboli con-
 dens, procul ab vnione Catholicæ ecclesiæ separatur. Prophetarum
 vaticinia respuens, & apostolorum doctrinam infamās: sancti quoq;
 euangelij veritatem conculcans, piorumq; doctorum dogmata ab-
 negans, & ridiculum potius quiddam, quàm rerum necessariorum
 causas pereandem sectam suam insinuans, docuit Christum Dei ver-
 bum esse, & prophetam quidem magnum, nulla tamen potentia di-
 uinitatis subnixum, cæteris hominibus similem, sed non Deo patri
 æqualem. Comestationes quoque in paradiso, & carnis proposuit
 voluptates. Quam quæstionem vir disertissimus, magnum tem-
 poribus nostris ecclesiæ lumen, Sperandeo Abbas, cum con-

Tirbunal in arce
fuit.

supra q. sup. u. 9
224 q. amp. m. 200
224 q. 107

Pſalm. 118.

118. 224

Iudicum 5.

Galat. 1.

118. 224

Hispaniæ eccle-
ſia.

Mahometi abo-
minanda peruer-
ſitas.

118. 224

118. 224

4

tra nu-

tra nugashuius nefandi stylum admoueret, & vno opusculo ex eius deliramentis nonnulla niteretur arguere in sexto ipsius libelli capitulo, quasi ex voce cultorum eius obiectionem inducens: ac deinceps suam proponens sententiam, ita differuit, dicens. Futuro aiunt in sæculo cuncti ouantes asportabimur in paradisum: ibi nanque nobis à Deo erunt mulieres concessæ pulchræ, & supra hominum naturam speciosissimæ, atq; nobis in voluptatem præparatæ. R. Nequaquam ergo vestri in paradiso beatitudinis obtinebunt statum, si eorum vterque sexus vacauerit exercitio fluxæ libidinis. Hoc non erit paradisu, sed lupanar, & locus obscœnissimus: cùm dominus sciscitantibus Pharisæis, cuius in resurrectione illa mulier coniux existeret, quæ septem fratres secundum legem Moyli acceperat ad suscitandum proximi semen, responderit: Erratis, nescientes scripturas, nec virtutem Dei. Filij huius sæculi nubent, & tradentur ad nuptias: in resurrectione autem nec nubent, nec tradentur, sed erunt sicut angeli Dei in cælo. Taceam sacrilegium illud, & totis Catholicorum auditibus immane facinus respuendum, quod de beatissima Virgine, mûdi Regina, sancta & venerabili domini, & saluatoris nostri genitrice Maria, canis impurus dicere ausus est. Protestatus enim est (salua loquor reuerentia tantæ Virginis) quod eius foret in sæculo venturo ab se violanda virginitas. O vacuum cerebro caput, & priuilegio Sathanæ occupata præcordia. O vas perditum, & habitaculum spirituum immundorum. O frustratim præscindendam ense bicipiti linguam. O organum dæmoniorum, & symphoniam zabuli. Quis furor, quæque dementia tantis te blasphemijs inquinari compulerunt? Quis te, ô sordium cloaca, laqueus perditionum, gurges iniquitatum, & omnium vitiorum sentina sensibus priuauit humanis? vt non modò tibi sat fuerit tot nationibus inferre interitum, quibus præstigiolum documentum suastisti, & totis nisibus nunc, & in futuro luxuriarum obscœnitatibus inferuire: sed etiam in Creatore scelus operari aggressus es: impius temerator, asserens cæleste hospirium & receptaculum Spiritus sancti incontaminatum, incoinquinatum, purû, sanctum, & mundum sacrilegijs immunditiæ tuæ in futuro sæculo cõtaminandum. Quæ nutu superno verbum deitatis vtero suo excipiens, carne sua creatorem vestiuit, saluoque pudore ipsum verbum ad redimendam in morte creaturam præcipitem edidit. Quæ omnis tactus, aspectusque expers virilis expauit salutationem angelicam: & licet sine viro nullam foetari posse cognosceret, tamẽ superno credula numini,

Marc. 12.

MEMORIALE SANCTORVM

Luc. 1.
Ezechiel. 43.
 se ad huiusmodi inusitatum conceptū electam Deo reuelante sciens, consentit, & dicit: Ecce ancilla domini, fiat mihi secundum verbum tuum. De cuius gloriosa parturitione olim dominus per Ezechielem prædicare dignatus est, dicens: Conuerti me ad viam portæ sanctuarij, quæ respiciebat ad Orientem, & erat clausa, & dixit dominus ad me: Porta hæc, quam vides clausam, non aperitur, & vir non transit per eam, quoniam dominus Deus Israel egredietur per eam, & erit clausa.

M V L T A denique alia inaudita vanitatis figmenta scelerofus idem instinctu maligni spiritus, à quo obsidebatur, transfigurando se illi in angelum lucis Gabrielem componēs, delubra in quibus pessimum dogma coleretur extruxit. Cuius quidem erroris insaniam, prædicationis deliramenta, & impiæ nouitatis præcepta nonnulli nostrorum philosophorum zelo Dei armati, commentarijs, & voluminibus exponentes, iustitiæ arietibus illiserunt. At verò confesores beati non leuiter spurcitiam eius ferentes, præstantius illum, eiusque sectam patulis assertionum congressibus expugnarunt. Quia nimirum nouerant, quòd propter eandem veritatem, quam de ipso cæcorum duce proferrent, gladio vindice protinus erant ruituri.

Perfectus presbyter.

Ioannes confessor.

E T licet primò sanctus Perfectus presbyter exemplar detestandi fidei hostem omnibus exhibuerit, metumque moriendi pro veritate robur confessionis eius à multis exclusit: de quo in libro secundo nos plenius loquuturos, propitio Deo, spondemus: non tamen parui pendenda est inuictissimi illius Ioannis constantia præconabilis: qui inter sæua ac dira flagella forti animo durans, plurimos documento suo ad martyrium incitauerit. Super quem inimici Dei viuentis falsum coram iudice testimoniū proferentes, huiuscemodi contra eum crimen deponunt. Nouimus hunc, ô iudex, in subsanationem doctoris nostri semper insistere: eumque maledicis verbis irreuerenter impetere. Ita vt cum fortè negotium mercimonij sui in nundinis velit exercere, non aliàs illicere potest ementes, nisi cum sacramentū nostrum dictis paruipendulis subtilissimus irrisor proposuerit. Cuius rei nos testes sumus, & in veritate dignum hunc morte confitemur. Verum quia minùs idoneorum accusatione testium impetebatur, nec poterat reis mortem inferre obiectio testationis eorum, damnatur Dei seruus acrioribus flagris: & crudeli verberè laceratus cogebatur Christum negare. Ille verò non se talibus obnoxium criminationibus solummodo confitebatur: sed etiam neque

neque vsque ad mortem religionem Crucifixi deserturum clama-
bat. Cuius obstinatione iudex vehementi furore commotus, quin-
gentis, & ed amplius hunc macerandū tradens flagellis, tā diu verberis
iussit insistere, quousque exanimis inter cædentium manus in so-
lum prorrueret. Sicque semiuivum vix palpitantem, retrorsus a fel-
lo impositum, totam circuire urbem, ac plateam fecit, præcedente sa-
cilega præconis voce, dicentis: Hæc merebitur exprobrator vatis
nostri, cultusque irrifor perferre. Postquam verò ad vindictam sui
doctoris Italia exercuerunt, ad vltimum grauisimo ferri onere coar-
ctatum ergastulo deputarunt. Quem nos ibidem religatum, adhuc
dorso eius vigentibus plagis, inuenimus: nostroque contubernio per
idem tempus, quo detrusi fumus, acciuimus. Nam beatissimus Per-
fectus presbyter, cui Ioannes (de quo supra meminimus) ad vincula,
& cædes successit, violenter ad passionem tractus, postea quàm car-
cerem adiit, diuinitus illustratus, ad præliandum armatus est. Ita vt
necessitatem in voluntatem conuertens, vim illam cælesti quodam
respectu esse considerans, quò martyrio dignus haberetur, totus in
superna erigitur, alienatur præsentibus, futurorum commoda præ-
tolatur, & totius mūdāni expers affectus, ad ea quæ diligentibus Deū
promissa sunt, futurus martyr aptatur. Hinc sæculo mortuus, & Deo
viuens, quod primò se dixisse negauerat, postmodum vltroneus con-
fessor, & athleta fortissimus coram iudice afferebat. Magis eligens
mori pro veritate, occasione inde sumpta proferendi iustitiam Dei gē-
tibus, ac detestandi aduersarium fidei, quàm negando veritatem tan-
to se præmio abstrahere.

HORVM igitur duorum, & spontaneus, & violentus ad passio-
nem cursus, cæteros in vnum eundemque consensum dimicandi vl-
trò venire coëgit. Quia non erant de corona ambigui, qui nouerant
etiam vi protractos regni perpetui coronam percepisse. Quapropter
ordine, quo in præfatione voluminis huius, digestum est, omnis
turba sanctorum ad palestram certaminis currens, dat repudium ad-
uersario Dei, & inimico iustitiæ. Omnes summo ore Christum lau-
dantes, cuius tanta virtute subnixi in certamine claruerunt, vt in
nullo penitus terrenum formidarent supplicium, qui summi redemp-
toris gratia illustrati, plus nouerant æternum metuere tormen-
tum. Quod ideo in principio libri exposui, vt non deesset cognitio-
nibus posterorum, quæ res confessoribus nostris obtulerit obitum:
& cuius rei odio in molestissimam iracundiam excitata gentilitas,

Perfectus mar-
tyr.

Martyrum Cor-
dubensium turba.

MEMORIALE SANCTORVM

totum immanitatis furorem ad perniciem talia profitentium admo-
uerit. Inde etiam prudentissimi lectores facile poterunt aduertere,
quàm meritò hoc opusculum in beatorum laudibus laboret, repagula
opponens diffidentibus & dubitantibus, qui eos loco martyrum re-
nuunt coli debere.

Crudelitas in
martyrum cada-
uera.

Dies. xij

CAETERVM eorundem sanctorum corpora, qui primo conflic-
tu occisi sunt, equuleis versis vestigijs affigentes gentiles, post sextū
diem allisionis eorum, id est pridie Idus Iunias, inopinato scelere cru-
delitatis, cuncta iam putredine resoluta, atrocibus incendijs depu-
tant. Quin etiam ne virtutum emolumenta præstarent Christicolis,
deformes cineres, quos legere è camino quiuerant, minacis aluei vl-
timo conduntur abyfso.

Sarraceni vnde
martyres cõtem-
nerent.

7

INSTABAT quoque vniuersitas ethnicorum resultando, pie-
tatis exprobrans cultum, quòd in suorum vltione nullum aduersarijs
daret opprobrium. Lætabatur nanque, quòd in vindictam sui docto-
ris tot contemptorum corpora prostrauisset, nulla nouitate prodigio-
rum obstante, quæ horrorem posset scelerosis incutere. Dicebat quæ:
Si verè Deus est, in cuius nomine tantæ vos calamitati submittitis,
& verum hoc esse martyrium creditis: vel si nulla veritate prophetiæ
hic noster vates succinctus est: (qui, vt idem docuit, angelo instituen-
te Gabriele gentibus, toti quæ orbi verbum Dei prædicare permissus
est, lex quam cultores eius meditentur, documento ipsius angeli pro-
mulgata est. Cuius vocabulum rudis protoplastus, cum adhuc o-
lim paradysum incoleret, adnotatum in supernis, globo quæ micant-
tis claritatis immixtum contemplans, quæ esset illa lux cæteris præ-
tantior in centro micans, quæ fulgoribus dominum expiaret, fertur
creatorem Adæ interrogasse, illum quæ respondisse: Hic verus pro-
pheta est futurus in mundo, qui ex femine tuo oriens, ipso quem ra-
diare nomine obstupescis, Mahomad appellabitur, cuius quoq; me-
ritis tu creatus subsistere meruisti) quare non satellitibus qualecun-
que prodigiorum infertis terrorem, vel quibuslibet astanti vulgo sig-
naculis corruscatis? quia dum vos improuisæ morti ob quãdam asser-
tionem superfluam destinatis, neque vlla virtute miraculorum, quæ
sententiã nostram in vestrum latam excidium infringere possit, præ-
cellitis: cum partem vestram minimè adiuuetis, nullum etiam coctui
nostro infertis dispendium.

Christianorũ ad-
uersus martyres
obscuratio.

ET ob hoc ipsum plerisq; nostrorũ paruipendulis verum non esse
videbatur martyrium, quòd non ad confusionem incredulorum, vel
roborationem fidelium aliquod ostentaret miraculum. Nescientes

quia

quia in fine sæculi, vt sanctus Gregorius refert lib. Moral. Aberunt de ecclesia signa virtutum, terribili quippe, ait, ordine dispositionis occulta, prius quam leuiatan in illo damnato homine, quem assumet, appareat, à sancta ecclesia virtutum signa subtrahentur. Nam prophetia absconditur, curationum gratia aufertur, prolixioris abſtinentiæ virtus imminuitur, doctrinæ verba conticescunt, miraculorum prodigia tolluntur. Quæ quidem nequaquam superna dispensatio funditus subtrahit, sed non hæc sicut prioribus temporibus aperte ac multipliciter ostenduntur. Quod tamen mira dispensatione agitur, vt vna ex re diuina simul pietas, & iustitia compleatur. Dum enim subtractis signorū virtutibus sancta ecclesia, velut abiectior apparet, & bonorum præmium crescit, qui illam pro spe cælestiū, & non propter præsentia signa venerantur, & malorum mens contra illam citius ostenditur. Qui sequi inuisibilia, quæ promittit, negligunt, dum signis visibilibus non tenentur. Signa nanque virtutum nec omnibus data, nec passim quocunque tempore sunt exercenda: Quia & hi, qui hoc munus diuinitus acceperunt, nisi spe, & fide probatis, nequeunt erogare, euangelista narrante: & non poterat Iesus inter eos facere virtutes propter incredulitatem illorum. Et veritas per semetipsum multi, inquit, leprosi erant in Israel sub Eliseo propheta, & nemo eorum mundatus est, nisi Naman Syrus. Desistente enim fide quærentium, largitas erogantium quassatur. Nam cum idem dominus ardentissimis persepe multorum votis consolator occurrat, dicens: Ite in pace, fides vestra vos saluos fecit: tamen deficiente fide, virtus nihil proficit. Quam plerunque, exigente fide languentium, etiam homines reprobi, & mente corrupti impertiuntur. Sicut de illis in euangelio legitur, qui in futuro ante fores domini questari sunt, dicentes: Domine, domine, nonne in tuo nomine prophetauimus? & in tuo nomine dæmonia eiecimus? & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Quibus vtique dicturus est dominus: Non noui vos, discedite à me operarij iniquitatis. Et iterum: Exurgent pseudo Christi, & pseudo prophetae, & dabunt signa magna, & prodigia: ita vt in errorem inducant, si fieri potest, electos. Et in Exodo, Fecerunt & malefici per incantationes sicut & Moyses. Miraculorum verò signa idè olim per seruos suos dominus congruenti tempore præstabat mundo, quoniam præscia diuinitate proficere nihilominus præstolantibus ea sciebat, nec in vanum currere operarios virtutum cognouerat. Vt saltem prodigiorum nouitatibus cederent, qui sacra legis præcepta salutaria respuebant.

Gregorius

Miracula non nimirum cessent.

Matth. 13.

Luc. 4.

Matth. 13.

Luc. 4.

Matth. 7.

Matth. 7.

Matth. 14.

Exodi. 7.

Matth. 13.

MEMORIALE SANCTORVM

Eratque temporibus illis satis congruum Dei martyres signis corru-
 care virtutum; quoniam rudem diffusum Christianismum nunc instruc-
 tione verborum, nunc exhortatione scripturarum, nunc ostensione sig-
 norum, nunc etiam trophœis inclytis passionum conabantur solidis
 radicibus fieri firmum in cordibus credentium populorum. Nam quia
 non omni tempore (vt supra relatum est) signorum exercitium con-
 gruat, neque omnes caelestium contemplatione virtutum digni exis-
 tunt, facile aduerti potest, ex comparatione eorum quæ gesta sunt ab
 Apostolis. Qui cum vellent bonum nuntium Asianis prædicare, prohi-
 biti sunt à Spiritu sancto: & qui pridem adnuntiare euangelium omni
 creaturæ præceperat, sciens in Asia nullum existere dignum percipiendi
 euangelicam veritatem: præsaga diuinitatis auctoritate discipulos
 ab eorum salute inhibuit. Vt pote qui verbum vitæ arroganti spiritu
 erant reiecturi, neque audirent, quoniam spernerent.

Actuum. 16.

Marc. vitim.

MIRACVLA denique dum aut propter fidem credentium, aut
 propter futuram credulitatem astantium Dei providentia operatur,
 non tam nos in eorum admiratione debemus stupere, quam provida
 compensatione intueri, si eorundem effectores signorum expulsis vi-
 tijs morū honestate præcellant: si sæculo mortui Deo viuant, si prop-
 ter illam veram charitatem, quæ cuncta carismatum donâ exuperat,
 omnes affectiones mundi pro nihilo pensant: si acceptam virtutē non
 ad suam gloriam, sed ad beneficium referunt collatoris, si attentis au-
 ribus cordis veri magistri admonitione percepta, non quia dæmonia
 eis subijciuntur, tripudiant, sed quia nomina sua scripta sunt in cælis
 exultant. Et iccirco hæc dinumeratio virtutum in illis prodigiorū auc-
 toribus, potius quam ipse signorum effectus, est admirandus, & quod
 fit magis præuium specimen eundi ad regnum quærendum, non verò
 quod signiferos ac notabiles nos vulgo ostendet. Quia sanctitas & ti-
 mor domini, cultusque regni cælestis non nisi ab idoneis, & perfectis
 procedunt. Signa verò atque prodigia & sancti & reprobi faciunt. Quæ
 nihil aliud quam notitiam vanam etiam aliquando hominum confe-
 rūt. Hinc provenit, vt qui fuerit hominibus notus, nisi fuerit iustus, ad
 æterna supplicia perueniat condemnandus. Ille autē, qui cælesti gra-
 tia inlustratus, sub notitia sui creatoris vixerit sanctus, etsi mortali-
 bus sit ignotus, in futuris tamē sanctorum gaudijs erit annumerāndus.

Luc. 10.

1. Tim. 3.

1. Cor. 13.

1. Cor. 13.

Miraculorū prof-
 tantia.

NEC nos ista prosequentes miraculorum penitus abdicamus in-
 signia, cælesti dono quibusdam collata, & congruenti tēpore per Dei
 dispensationem nationibus ordinata: sed latratibus rabidorum canū
 obuiam venimus, qui martyrum nostrorum intentionem exinanire
 attentant,

attendant, dum eos de miraculis redarguere sperant. Quid potius generaliter sequendum sit, cunctis ex auctoritate diuinorum librorum, vel dictis sanctorum patrum ostendimus. Non (quod absit) funditus charismata caelestium munerum extirpamus.

RADIX itaque, ac fundamentum omnium virtutum, signumque victoriae fides est, per quam iusti viuunt, per quam sancti omnes regna vicerunt, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt imperum ignis, effugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello: Quorum vestigia hi sancti veraciter prosequentes intrepida confessione Deum, & dominum Iesum Christum in concilio principum profiterentes. Omnem quoque, quam euangelica auctoritas non recipit, prophetiam, ut furum & latronum detestantes, ac maledicentes abijciunt: Ob quam causam in auditis saeuitiae furoribus illa frendens turba Gentiliu cunctos animaduersione gladij praemittit ad caelum, presbyteros, leuitas, confessores, virginesque beatas. Et quoscumque confessione talis haberet, ut publice eorum subsanando prophetam, cultu eius deciderent, mox amputatis ceruicibus ruerent. Ac ne sibi quidpiam inesse humanitatis ostenderent, nonnullos quos gladio vindice huius vitae limen sub testimonio veritatis excedere coegerant, praeforibus palatij inhumatos relinquentes, canibus iusserunt exponi, adhibitis simul custodijs, ne quis Catholicorum intuitu pietatis carnibus etiam spoliata cadauera sepeliret. Quasi sentirent persecutoris supplicium, quorum animae paradisi requie fruebatur: aut obisset animabus caelo regnantibus temporalium poena tormentorum illata corporibus. Vel de inhumatis curare poterant membris hi, qui verè sciebant, quod sicut nihil commodius foret impijs sepultura, auctis reuerentiae studijs sollempniter preparata: ita beatissimis & sanctis nequaquam officere possit vilem, aut nullam sepulturam adipisci. Licet etiam de hoc poetis plausibiliter ludere, caelo regitur qui non habet ynam.

SUNT tamen plerique fidelium, & (heu pro dolor) etiam sacerdotum, temerè horum confessorum gloria adimere non verentes, qui iubent eos non recipi in catalogo sanctorum, inusitatum scilicet, atque prophanum afferentes huiusmodi martyrium. Quippe quos nulla violentia praesidalis fidem suam negare compulit, nec a cultu sanctae pietatis religionis amouit, sed propria se voluntate discrimini offerentes, ob superbiam suam (ita dicunt) quae initium est omnis peccati, interempti, suarum patricidarum effecti sunt animarum. Praeceptis etiam euangelicis eos arguendos esse credunt, quibus dicitur: Diligite inimicos

Abac. 1.

Hebre. 11.

8

9
Sarraceni martyres prohibent sepeliri.

Obiectio Christianorum aduersus suos martyres secunda.

1. Tim. 6.

Math. 5.

MEMORIALE SANCTORVM

vestros, benefacite his, qui oderunt vos, & orate pro persecutibus
 & calumniantibus vobis, vt sitis filij patris vestri, qui in celis est. Et ite
 rum, Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis. Et dominus
 quidem cum malediceretur non maledicebat: cum pateretur, non
 comminabatur, tradebat autem se iudici iniuste iudicanti. Illud
 praeterea obijciunt de apostolo, Neque maledici regnum Dei pos-
 sidebunt.

HAE C, & his similia ore pestifero contra Dei milites proferetes
 multorum corda peruertunt: quia verba haereticorum vt cancer ser-
 punt in mentes humilium, & modico fermento sceleris facilius inges
 massa panis corrumpitur, exturbatque quam properet filios Dei letha
 lis assertio zabuli. De quibus beatus Apostolus dicit: Quidam enim
 aberrantes conuersi sunt in vaniloquium, volentes esse legis doctores,
 nescientes quae loquuntur, neque de quibus affirmant. Et iterum, Do-
 cuerunt linguam suam loqui mendacium, vt inique agerent laboraue-
 runt, non verentes derogare gloriae fortium, qui iam coram rege suo
 haud dubie extollunt victoriae suae vexillum. Nec contenti sunt scrip-
 turas sano sensu intelligere, sed eas pro suo libitu exponentes, dum in
 superficie literarum quasi concordantia suae vesaniae repererint tes-
 timonia, non modo Christiano more simpliciter eis vtuntur, vel ab e-
 ruditionibus virtutem sensus earum explorant, sed quasi inaudita rei
 nuntij, & alicuius nouitatis scioli, per forum, per plateas, per vulgus,
 per nundinas obdurata fronte easdem in summitate linguarum pro-
 mendo, recensendo, atque cantando vehunt sententias. Et vt facilius
 agnoscantur cuius partis sint defensores, per deuios intelligentiae suae
 calles veritatem scripturae torquentes, lineam sane doctrinae proprio
 electionis iudicio derelinquunt. Vt quandoque illis ad interitum ani-
 marum suarum proueniat, quod non sine grauisima indignatione pro-
 pheta infert, dicens: Vae qui dicitis malum bonum, & bonum malum,
 ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum dulce,
 & dulce amarum: id est claritatem sacrae legis prauo errore nescie-
 tiae interpollantes: eiusque suauitatem non recte conijciendo, in fel-
 lis amaritudinem conuertentes. Quod bonum, & pium est maliuolis
 coniecturis inficiunt: expertes nos arbitantes ab illorum intelligen-
 tia testimoniorum, quibus victoriosissimam extenuare intentionem
 sanctorum martyrum arbitrantur, vel nostram de eis sententiam (que
 semper in laude ipsorum exultauit) eneruare conantur. Quippe qui iam
 nos euidentioribus indicijs eorum passionibus communicare creda-
 mus, dum causa professionis eorum, & carceres, & vincula insuper &
 damna

damna rerum perpeſſi, ad vltimum gratia interceſſionis eorum pro-
pitio Deo euaserimus.

IPSI denique ſancti, qui hanc corporis cladem cælitus compunc-
ti propter veritatis profeſſionem aggreſſi ſunt, in nullo à prædictorū
cuſtodia mādatorum ſe auerrunt. Quia & propter Deum inimicos di-
ligentes, de ſalute eorum valde ſolliciti, ne diutiùs labyrintho impie-
tatis detinerentur, arguere non deſtiterunt. Et beneficientes his qui
öderant Chriſtum, meliùs viſi ſunt per effuſionem ſanguinis vecordiã
eorum, quàm per doctrinę verba inſtruere, vt relicta vanitate ſuperſti-
tionis, non ſolùm Chriſtum credere, verumetiam vſque ad mortem
propter illum decertare contenderent. Sine dubio precibus & obſe-
crationibus etiam apud dominum animarum impetrantes ſalutem il-
lorum, qui ſæpe, & inceſſanter eccleſiæ membra calumniantur. Qua-
propter exemplo veri magiſtri educati, cùm ad paſſionem traheren-
tur, maledicti non remaledicebant, flagellati non murmurabant, comi-
nati ſilentium obſeruabant. hoc ſolummodò exprobrantes, quod
Deo conuitium inferat, & quod maiestatem tremendam impugnat: Sa-
cilegum ſcilicet illius vaniſſimi ac perditum homunculi prophetiſmũ,
qui nõ veritus eſt ſpiritu diabolico perarmatus ſe loco prophetarum
inferere: ſanctis quę prædicatoribus, vt deiſicus euangelizator adij-
cere. Et cùm toto penè orbe euãgelica præcelleret veritas, nec deef-
ſer lux fidei Chriſtianæ à notitia gèrium, quia in omnem terram ſonus
eius exiuit, patentibus iam domui Dauid, & habitatibus Hieruſalem
tinctionis gurgitibus in ablutionem peccatoris & menſtruatæ, maxi-
mè in Oriente, quod myſterium incarnationis Chriſti ſpeciali effectu
quodammodo operatũ eſt. Vbi quoque, & hic ſcleratiſſimus ac per-
uerſus vates exortus, & enutritus eſt, neſcio qua præreptus infania,
clarentibus iam in mundo lucernis, tanto ſe perditionis laqueo dare
præcipitem non extimuit, tantarum quę animarum irreuerenter par-
ricidam ſe fieri non expauit. Cùm ſcriptum ſit, Os quod mentitur, oc-
cidit animam. De quo olim Zachariã propheta loquutus eſt, dicens,
In die illa dicit dominus exercituum, diſperdam nomina idolorum de
terra, & non memorabuntur vltra: & pseudopphetas, & ſpiritũ im-
mundum auferam de terra, & erit cùm prophetauerit quiſpiam vltra,
dicent ei pater eius, & mater eius, qui genuerunt eum, Non viues, quia
mendacium loquutus es in nomine domini, & confringent eum geni-
tores eius, cùm prophetauerit. Iccirco huic perditio, atque ſpurciſſi-
mo vati reſiſtere, virtus mactæ coronæ eſt: ſummum quę trophæum
tanti deriſoris cultum euertere: adeò vt ſi illum ætas noſtra ſuperſti-

Reſponder obice-
tis.

Matth. 5.

2. 2. 2. 2. 2. 2.

1. Pet. 2.

anthonia

Mahometi im-
pia ſcclera.

P ſalm. 18.

anthonia
ſapientia
Sapient. 1.

Zach. 13.

ſolum videri

MEMORIALE SANCTORVM

tem haberet, nequaquam ab eius esset interitu Christicolis resiliendum, quanto magis non sit dignum eius hodie dogma venenosum infringere, maledicere se & tam, detestari sententiam, qui tantæ multitudinis perditionem inducēs, perenni eam dedicarit barathro. Foretq; (vt reor) tunc melius pœnitudinē vnius occisi homūculi gerere, quàm tot nationum luere perniciem: congruè vniuerso gregi consulendum arbitrantēs, dum vnius pecudis è medio conati fuissent auellere contagium. Quoniam quemadmodum sine culpa non est, maledicere iustos, pios persequi, aduersitatem parare electis: ita magni meriti esse credo, subuertere impios, ecclesiæ hostibus contraire, bellum parare incredulis, & framae verbi Dei concidere aduersarios fidei, vt secundum Psalmistam, contra Deo inuidentes perfecto armati odio exurgentes, non curemus de ininicitia eorum, quibus est amica impietas. Neque enim sine culpa patitur fieri patrum doctrina eos, qui improbo silentio erga dogmata torpēt hæreticorum: & è regione hostibus fidei non occurrunt, aut zelo creatoris vindictam in hæreticos nō exercent. Quod bene Arnobius Rhetor, dum centesimum tricesimum nonum psalmum interpretaretur, dicit: Qui pepercerit hæresiarchis, aut prædicatoribus falsitatis, & non eos gladio fidei suæ iugulauerit, hoc ei euenire, quod euenit Sauli, quis ambigat? aut qui misericordiā suam putauerit se in hæresi permanentibus exhibere, quis neget similiter à regno Dei excludi, sicut Saul à regno humano probatur exclusus? qui vana miseratione Amalecitis parcēs, subito semetipsum Dei benedictione, & regni sceptro priuatum ingemuit. Et si hoc ijs qui cōtradictoribus veritatis non resistunt, promittitur, quod, vel quale erit ultionis discrimen ijs, qui derogant electis? quia nō solum expugnare hæreticos nolunt, verum etiam expugnantibus maledictionum armis accincti occurrunt.

Psalm. 128.

Arnobius.

Tertia aduersus martyres obiectio.

Christianorū sub Sarracenis miseria.

12

AI VNT præterea, non debere esse martyres, aut haberi, qui non violenter tracti sunt ad martyrium: sed sponte sua venientes, his conuitium intulerunt, qui eos in nullo molestia affecerint. Nullam opinantes esse molestiam diruptiones basilicarum, opprobria sacerdotum, & quod lunariter soluimus cum graui mœrore tributū: ad eò vt expeditius nobis sit compendium mortis, quàm egētissimæ vitæ laboriosum discrimen. Si ergo exosum Deo est maledicere diabolo, & eius ministro, frustra vtique ecclesia contra omnem diabolicū incursum utitur exorcismis. An quia domesticis fidei maledicere inhibitū est, nullumque oportet pusillanimum de membris ecclesiæ scandalizare: iccirco hospitem diaboli, & habitaculum Sathanæ non necesse est ma-

est maledicere? & ubi est quod scriptum est? Maledicti omnes qui Tobia. 13.
 spernunt te Hierusalé, & omnes qui blasphemát te: maledicti omnes
 qui oderunt te, & omnes qui dixerunt in te verbum durum, &c. quod
 dictum esse pro ecclesia nullus ambigit. Et quis inter cunctos persequu
 tores fidelium cruetius, quam hic infandus, ecclesiam insequutus est?
 Quis tanta in euersionem Catholicorú, quanta idem exaggerauit in
 faustus? quia (vt ita dixerim) nemo nostrum inter eos securus ingredi
 tur, nemo quietus permeat, nemo septum eorú nisi de honestatis per
 tranfit. Etenim cum nos cuiuslibet rei familiaris necessitas ire in pu
 blicum coegerit, & instante domestica necessitate, ex angulo tugurij
 nostri in in forum proflire contigerit: mox vt stigmata in nobis ordi
 nis sacri aduertunt, acclamatione derisionis vt amentes, & fatuos im
 petúr, præter illa puerorú quotidiana ludúria: quibus nõ satis est in
 ferre linguæ conuictiú, turpia exaggerare seurrilitatú: verum etiá tergo
 nos lapidibus insectari non desinút. Quid illud memoré, quod in cõtu
 meliam signi venerabilis proferunt, quod cum forte competes tẽpus
 psallendi signum fidelibus dare compulerit, & imminens hora obse
 crationis indicium populis facere consuétú poposcerit: mox vt illec
 tum superstitione mendaci vulgus clangorem tinnientis metalli aure
 captauerit, in omnem maledictionem & spureitiam linguam admo
 uere non differt: Ergo non incongruè maledicuntur, qui tanto odio
 aduersus Dei sortem se quipedas suos informát. Sæpe ab eis, & inces
 santer calumniamur: causa que religionis eorum sauitiam vbiq; per
 petimur. Adeo vt multi ex eis tactu indumentorum suorum nos indig
 nos dijudicent, propiusque sibi met accedere execrentur. Magnã sci
 licet coinquinationem ex istinãtes, si in aliquo rerum suarum admis
 ceamur. Cum vti que milites Dei veritatem coram eis magis confessi
 fuerint, quam maledicta iniecerint, veri magistri præcepta seruantes,
 quibus olim discipulos informauerat, dicens: Qui enim me confessus
 fuerit, & verba mea in generatione ista adultera, & peccatrice: huc &
 filius hominis confitebitur, cum venerit in gloria patris sui, & sancto
 rum angelorum. Quis ille tam vecors est, qui laudibus deroget beato
 rum obuiantium pro defensione iustitiæ cultoribus impietatis? Dic
 tum sanè fuerat eis: Ecce ego mitto vos sicut oues in medio luporú: Matth. 10.
 estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. Cu
 ius præcepti sensum hunc esse arbitror, quod immixta gentibus cater
 ua fideli, quasi innocentia prædita ouium, truculentiam ferre cogere
 tur luporum. Ac ne segnitiei dediti facilius versutijs succumberent
 inimici, congruè diuinitus admonentur. Vt essent cû aduersarijs fidei

ad dnoad qd13ad dnoTemporú sacro
rum cymbala.Sarraceni tactú
Mograbum vi
tabant.Matth. 10.Matth. 10.

MEMORIALE SANCTORVM

opōrtuna semper cautela subnixi, & contra astutias hostium erecti v-
bique & prouidi. Ne prauæ doctrinæ verbis illecti protinus corrum-
perentur sensus eorum, & discederent ab æquitate. Porro etiã Chris-
tiani admonentur. Confratribus vestris & domesticis fidei exhibete
2. Corinth. 6. vosmetipsos, vt Dei ministros in multa patientia, in lōganimitate, in
benignitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo verita-
tis, in virtute Dei: per arma iustitiæ à dextris & sinistris, per gloriam
& ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: vt seductores & ve-
races: sicut ignorati & cogniti: tanquam morientes, & ecce viuimus.

Ephē. 4. Et iterum, Estote autem inuicem benigni, misericordes, donantes in-
uicem, sicut & Deus in Christo donauit nobis: vt verè columbarū sec-
tātes simplicitatē, eodem intuitu quo vestram, proximorum quoque
affectetis salutem. De quorum cōstantia, simplicitate & fortitudine,

Eusebius. discretione, & prudentia Eusebius Cæsariensis episcopus rerum ec-
clesiasticarum historiam texēs, ait. Erant ergo martyres Christi inter
fratres humiles, inter persecutores elati, suis mites, aduersarijs ter-
ribiles, Christo subiecti, diabolo erecti. Sed & Arnobius (de quo su-
prā memorauimus) aliquid huic simile in eodem psalmo differuit, di-
cens. Agē ergo, & cum pugnantibus pugna: & si auxilium poscis à re-
ge, repugnantem te ostende. Linguae contra te pugnant, quas acuunt
hæretici, sicut serpētes: his & tu esto sicut serpēs astutus, & te simpli-
cem vt columbam esse ciuibus tuis, id est, Catholicis solis ostende: cæ-
teris hæreticis, & cunctis contra veritatem venientibus, ipsis serpen-
tibus esto astutior: noli timere: iussum tibi est à domino tuo. Tambo-
na est astutia contra malitiam, quàm benigna simplicitas circa iusti-
tiam. Occide hereticos, & dñi tui spirituali gladio interfice inimicos:

14 SI C nimirum beati martyres Emeterius, & Celedonius, cū tra-
dere pro domino animas anhelarent, tali sese inuicem ad passionem
Emeterius, & Ce- ledonius. astantes hortatu impellunt: Feriat vbique hostem missilibus suis vi-
brata confessio, & latentem fidei inimicum, vbicumque fuerit, inqui-
ramus. O incomparabilis magnanimitas, & fortitudo admiranda, lau-
danda, atque imitanda sanctorum. Qua etiam si torpeat inimicus, ac
persequi ecclesiam Dei sinat, irrupere tamen latebram eius, & inci-
tare ipsum ad bellum iubemur. Vt hostem frigidum strenuus agono-
theta accendat, proferat latentem, erigatque ad conferenda certami-
na desidem. Et quanquam effuso cruore consternatis membris succū-
bat, feret tamen ad sedem patris captum ex hoste triumphum, spiritus
belliger victoriae laurea potiturus. Quia in eo vires militis cōproban-
tur egregiæ, quo non requisitus vltro se obtulerit palestræ martyrij,

sancta

sancta scriptura testante: Qui propria voluntate obtulistis vos discrimini, benedicite dominum. Si ergo qui zelo charitatis nostræ aduersarijs nostris fidelis expugnator occurreret, arma sumeret, ensibus defæuaret, animam ponere contenderet, nequaquam eum immunè condignis pateremur donarijs, eiusque liberalitatem largo munificandam beneficio censeremus: quanto potioris gloriæ honore ferendi sunt, qui obtentu capeffendi gratiam Regis æterni, vigore aucti iustitiæ, ad obitum quoque resistētes infensis, crudeli morte perempti sunt? Ille denique angelus veritatis, & præco iustitiæ, Redēptoris præcursor, & nuntius pacis Baprista Ioannes, cum regem iniquum de stupro Herodiadis commonerēt, cumque adulterino incestu thorum violare fraternum iniberet, ergastulo propter veritatis professionem detruditur, ibique absque vlla fidei persecutione truncatur. Nec tali succumbere recusauit dispendio, qui sine dubio nouerat, diuino reuelante spiritu, tantundem esse propter iustitiam mori, quam pro fidei confessione prosterni. Vnde & dominus vitalia discipulis doctrine ministrans præcepta, sic eos de monte alloquitur: Beati qui persecutionē patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum. Et quid aliud ad omnia beatitudinis præmia, quam celorum affectandum est regnum? **CALVMNIANTVR** etiam inimici vtroneum ad mortē eorum progressum, quos passim liberalitas regis suum incolæ iusserat Christianismum. Sed præcessit hoc reor exemplum in illis septem fratribus, quos gesta beati Iuliani commemorāt. Qui ideo quod Augustalibus præpollebant natalibus, ex decreto principum liberè exercebant religionis Catholice cultum. Sed tamen in agone sudantem beatum Iulianum cernentes, illico ad bellum profiliunt, & amore martyrij voluntarium obitum expetunt. Legitur quoque de domino in euāgelij: Obfirmavit faciem suam, vt irer in Hierusalem. Quod ita sanctus exponit Hieronymus: Obfirmatione enim & fortitudine opus est ad passionem sponte properanti. Vnde & Ezechiel, cui dixerat Deus: Fili hominis in medio scorpionum tū habitas, ne timeas: obfirma (inquit) faciem tuam: & dedi faciem tuam æneam, & frontem tuam ferream. Vt si fortè surrexissent cōtra eum malleus vniuersæ terræ, quasi incude durissima resisteret, malleumque contereret. De quo scriptū est: Quomodo contractus est, & cōtritus est malleus vniuersæ terræ? Idem quoque doctor in suprascripto opere quandam euangelij sententiam exponens ait: Non est delicata in Deum, & securā confessio: qui in me credit, debet suum sanguinē fundere. Qui enim perdidit ani-

Iudicm. 5.

Matth. 12.

Matth. 5.

Quarta aduersus
martyres obiectio.

15

Septem fratres
martyres, qui cū
Iuliano, & Basili-
ssa passi sunt.Luce. 9.
D. Hieronymus.

Ezech. 2.

Hieremia. 50.
Hieronymus.

MEMORIALE SANCTORVM

A&uum. 21.

mam suam in præfenti, lucrificiet eam in futuro. Deniq; Agabus propheta cum venisset ad Apostolos, tollens zonam Pauli, alligauit sibi pedes & manus, & ait: Hæc dicit Spiritus sanctus: virum cuius est zona hæc, sic alligabunt in Hierusalem Iudæi, & tradent in manus gentilium. Quod cum audissent Apostoli, & qui loci illius erant, ne ascēderet Hierosolymiam, cū lachrymis precabantur. Tunc respondens Paulus, dixit: Quid facitis flentes, & affligentes cōr meum? ego enim non solum alligari, sed & mori in Hierusalem paratus sum propter nomen domini Iesu Christi. Et cum ei suadere non possent, quieuerunt, dicens: domini voluntas fuit, fiat.

16
Felix martyr Gerundensis.

SIC nāque & felicissimus Felix cum fidei relatu persequutionem Catholicorum, quæ apud Gerundam Hispaniæ vrbem confinem Galliæ gerebatur, comperiret, crudeliter quæ ecclesiam Dei ibidem à paganis infestari cognosceret: ex templo literaturæ liberalis studii derelinquens; quod in Cæsarea Mauritanæ positus excolebat, præpetina uigilatione æquore transmissa, prædictum oppidum adiit: ibi quæ martyrium, quod patriæ suæ deerat, deuotus miles Christi triumphaliter consummauit. Sic sanctus Sebastianus, sic beatissimus Thyrsus, sic electus Adrianus, sic Iustus & Pastor, sic Eulalia virgo Barchinonensis, sic Babilas pontifex, multi quæ alij sponte se obtulerunt, & coronati sunt. Et ideo, ut quidam sapientium meminist, inter primas dignitates regnorum cælestium sunt ponendi, qui ad passionem venerunt non quæ sit: & excellentis votæ sunt, inter tormenta proflire, ubi non est criminis latuisse.

Cæsarea Mauritanæ vrbis.

Sebastianus. 17
Thyrsus.
Adrianus. 18
Iustus & Pastor.

Eulalia Barchinonensis.
Babilas presbyter.

20

SED in veritate crimen esse fatendum est, latitare, si virtus excellentis meriti est, vltro procedere: quando fidei nostræ confessio prædicationem exigit, & testimonium postulat. Nam si audito verbo veritatis, fidem incredulus non accommodet, magis quæ exprobrat euāgelizati, quàm credat: cum sit ante cognitam veritatem inculpabilis, fit postmodum sanctæ prædicationi obnoxius. Quia non poterit de ignorantia se excusare, ubi veritas elucubrata responderit, domino & magistro testante. Mementote sermonis mei, quem ego dixi vobis, non est seruus maior domino suo, si me persequuti sunt, & vos persequentur: si sermonem meum seruauerunt, & vestrum seruabunt. Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum, qui misit me. Si non venissem, & loquutus eis non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.

Ioan. 17.

Quintus, quod martyribus obijciebatur.

OBIICIUNT etiam aduersarij corporum eorundem corruptione. Sed quæ so respondeant, quid obest cælesti iam præmio coronatis, quasi

quasi illi carnis affectarint honorem, qui verè nouerāt perlatam olim mortalibus legem, qua dictum est Adæ: Puluis es, & in puluerem redigêris, aut per supplicia tyrannorum, quibus datum est corpus occidere, quâdoque finem accipere: Quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri: & cum omnem dicit, nullius carnem ex hu- Isaia. 40.mano semite orientem reliquit (& licet audenter, dicam tamen) non patriarcharum, non prophetarum, non apostolorum, non martyrum. Legant apostolorum actus, qui ista somniant, & inuenient testante Petro, Dauid illum à Deo electum, & secundum cor suum fidelissimum seruum, sepulturæ corruptionem esse perpeffum, ijs verbis apostolo Act. 2.differente, Viri fratres, licet audenter dicā de patriarcha Dauid, quia & defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius est apud nos vicque in hodiernum diem: & caro eius vidit corruptionem. Considerent patriarcham Iob vermibus scātentem: & Lazarum Euāgelicum vlcerosum præ foribus purpurati diuitis mendicantem. Percurrant cæterorum sanctorum ad instar syderum cæli diuersarum victoriarum fulgētia gesta (& insultet si audet sacrilegus) eorum putrida membra doloribus tormentorum, pœnisque consumpta. Sed hæc temporalis corruptio corporum in nullo detrimentum infert animabus sanctorum, quæ tamen incolumis materies carnis prodesse non poterit in futuro iniquis. Nam cur vana sollicitudine de corporum integritate distenderentur, qui verè nouerant omnem temporalem salutem etiam cum ipso mundo perire: & illam protoplasto Adæ sententiam mortis collatā, 10generaliter cunctis mortalibus congruere: Puluis es, & in puluerem reuertêris? Sancti etenim, qui expertes eius legis nō sunt, quod in terra sua, id est Hierusalē cælesti, dupplicia nacturi sunt præmia, nō magno opere corporalē pēsant iacturā. Quæ veraciter in illa generali hominū resurrectione de quibuscūq; labefactionib⁹, locis, antris, & spelūcis, seu ex aliorū elementorū abditissimo sinu, quo dilapsa cadauera perierint, in temporis puncto reddenda, & reintegranda ex legali auctoritate cognoscunt, & credunt: vt ipsi quidem sancti dupplici præmio congaudentes, bina confusione cōterant impios, ac peccatores.

VND Eobsecro. vos, ô sancti fratres nostri, & sorores in Christo beatæ, ne stultorum assertionibus exturbemini, aut coniecturis credulinescientiū aliquo saltim scrupulo (quod absit) cōtra Dei milites moueamini. Hi sunt enim qui piæ religionis ardore nō cōpunguntur, & iccirco nō solū veritati fauere nō possunt, verum etiā fidem sanctā, 10quam leuiter, & non alto credulitatis fundamento cordibus gerūt, de- 10fendere nequeunt, magis derogantes, si propter illam quis vitroneus

MEMORIALE SANCTORVM

moriatur: quàm dolentes, si ab ea plures recedendo laqueum præu-
 ricationis incurrant. Et hinc ad sacrilegium impietatis facilè prolabu-
 tur, dum quod à Deo iustificatum est, isti condemnare nō vereantur.

Dan. 12. Plebs sine disciplina, de quibus scriptum est: Et impiè agent impij, ne
 que intelligent omnes impij, qui vt sal infatuatus à cœtu Catholicorū
 foris proijciēdi, & ab omnibus conculcandi, ac velut nemus infructuo-
 sum securi euangelica præscindendi, igni perpetuo deputandi sunt.

*Matth. 24. Mar.
13.*

PENSANDVM est, fratres, cui dispendio subiacebit, qui tantæ
 victoriæ laudem infamare non metuit: qui tot virorum triumphis ob-
 uius venit. Illi quidem prædicationis apostolicæ non immemores, nō
 erubuerūt testimonium domini nostri Iesu Christi, & veritatem sanc-
 ti euangelij ad confusionem impij doctoris, & cultorum eius palam
 proferre. Quem vnum, & magnum ex pseudopropheta, ore Domini-
 co olim per euangelium denotatis, esse cognouerant: dum cauta cir-
 cumspeditione apostolos intentos fore iuberet, dicēs: Videte, ne quis
 vos seducat, multi enim pseudopropheta: venient in nomine meo, &
 seducent multos: & nos formidine amittendi temporalem honorem,
 quos martyres non colimus, hæreticos protestamur. Væ illis qui ista
 sectantur: væ eis qui bonum putantes malum, & lucem conuertentes
 in tenebras, quod patulis refutarunt blasphemijs, occultis etiam con-
 uitijs insequuntur, ne inter martyres habeantur, ne debita eis reuerē-
 tia exhibeatur: qui contumaciori spiritu contra inimicum fidei ore
 21 blasphemio venientes, digna ultione consumpti sunt. Ac ne cæteri ad
 huiusmodi palestram discurrant, schedulis anathematum per loca va-
 ria damnari iubentur. Si ergo ab ijs dominus abstrahit præmium, eō
 quod apertum, & spontaneum aduersus hostem religionis gesserint
 bellum, quantò longius aberunt ab æterni Regis consortio, qui id oc-
 cultis murmurationibus timore carnis deprepsi quotidie agunt? nun-
 quid ori nostro hæc prædicatio deest? nūquid vacua est? Catholicos
 rum professio tali præconio.

RESISTENDVM est igitur omnino iustitiæ aduersarijs, & nul-
 latenus pro defensione veritatis corporalis interitus differendus. Me-
 ritò nanq; hoc ab illis exercitatur, qui aucta virtute magnanimi-
 tatis diuinitus illustrati sunt, vberioremq; pēsant certaminis fructū, quàm
 securæ confessionis profectū. Non interim penitus imbecillia contē-
 nentes ecclesiæ membra. Quia scriptū est, Spiritus quidem promptus,
 22 caro autē infirma. Nec violenter ad hoc stadiū pertrahēdi sunt, quicq;
Matth. 19. *Dan. 11.* litus non compūcti sunt: scriptum est enim: Qui potest capere, capiat:
 & iterum: Eligentur, & dealbabuntur, & quasi igne probabuntur mul-
 ti, non

ti, non omnes. Quamobrem terminis donorum, quæ Deo dispensante vnusquisque sibi inesse cognoscit, contentus sit, nec supra mensuram collati muneris quisquam temerè conatum extendat. Hinc congruit, vt qui se destitutū viribus ad præliandum non ignorat, & minus posse proprio iudicio considerans, aciem hosti non parat: è regione sponte præparatibus nō resistat. Vt quem non habent certamina expeditum, pauor que bellandi efficit timidum, hunc iusta non inueniat detractio nis vitio puniendum. Quoniam scriptum est, omne verbum ociosum quod loquuti fuerint homines, reddent de eo rationem in die iudicij. Quod si omnis vaniloquus condemnandus, veniet in iudicium, qua sententia punietur infamator sanctorū. Qui enim sui non imperitis grandia non exequitur, gradientibus ad celsiora non aduersetur: hæreatq; imis, & solo proclivibus, qui nequit meditari sublimia. Vt est illud apud Salomonem, Altiora te non inuestigaueris, & profundiora ne exquisieris. Et consequenter Cato infert Philosophus: Quod potes, id tenta operis, ne pondere pressus Succumbat labor, & frustra tentata relinquant.

C E R T E si quosdam palam quæ sancta sunt profitentes, infernus tenet, multò magis qui in abscondito veritatem prædicant, claustra possident inferorum. Quia si oberit palestricum luctamen iustitiæ affertoribus, profectò nihil proderit clam veritatem fatentibus. Et quæ mens religiosa hanc infaniam credat, vt ex eo in opprobrium veniat veritas, reprobans malum, ex quo non violenter trahimur ad gentilitium malum? & inde ipsa iustitiâ martyriale non habeat præmium, quæ in auctorem sceleris patulum infert conuitium? Vnde libenter à cultoribus eiusdem vatis inter regni eorum priuilegia fidei Christianæ finimur gestare vexillum. Quasi eorum patientiæ sit deputandum, quòd inter ipsos sine molestia fidei degimus, & non potius diuinę dispensationi sit referendum: quæ patriarchas, prophetas, & apostolos suos inter feritates gentium conseruauit, honoribus extulit, dignitatibus sublimauit. Qui etiã pia promissionum spe discipulos cõsolans ait: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consummationem sæculi. Quapropter non huius impiæ gētis beneficio, in cuius ditione nostro cõpellente facinore sceptrū Hispaniæ post excidiū, & euulsionem regni Gothorū translatum est, (quod felicissimo fidei Christianæ pridem cultu pollebat, venerabilium sacerdotum dignitate florebat, & admirabili basilicarū cõstructione fulgebat) sed grã redemptoris sui, & eius assiduo comitatu ecclesia custodiri meretur, qui dixit: Sicut lilia inter spinas, sic amica mea inter filias. Et iterū: In medio natio

MEMORIALE SANCTORVM

Ad Phil. 1. nis prauæ, & peruersæ inter quos lucetis, sicut laminaria in mundo. it

Martyres sui e-
runt vltores.

S E D nouerint ipsi, qui hæc obstinata mente de martyribus Dei sentiunt, impuris que linguis gloriam sanctorum mutilare non verentur, quòd cum eisdem sanctis causas in futuro examine sunt acturi, & nisi fructuosa præcesserit satisfactio, rationem ante tribunal domini redditori. Nam qua fronte clarificatum gloria passionis tunc vultum eorum aspiciet, in contubernio Regis æterni ob meritum constantiæ glomeratorum, quos hic tantis impetijt blasphemijs, tantis lacerauit opprobrijs, tantis que affecit iniurijs? Tunc utique cum iusti in magna constantia aduersum eos adstiterint, qui se angustiauerunt, & gloriam martyrij eorum non coluerunt, & qui abstulerunt labores eorum: reor, videntes turbabuntur terrore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicent que inter se, pœnitentiam agentes, & præ angustia spiritus gemetes: Hi sunt, quos habuimus aliquando in derisum, & in similitudinem improperij. Nos in sensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quo modo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos fors illorum inuenta est.

24

Martyrium votu,
& finis.

V E L L E M responderent mihi Christi militum derisores, vtrum amor mortis eos ad mortem perduxerit, an non magis oblectatio paradisi, vt æternæ mortis euaderent incendia, ad supplicium ire coegerit? Quantum reor, nullus responderet, quòd intuitu moriendi obitum experierint sancti: sed vt per temporalem interitum ignes euitarèt perpetui lethi. Quapropter eos incunctatè eadem remuneratio nihilominus consequetur, quæ fuit causa moriendi, non quæ extitit voluntas moriendi. Vnusquisque ergo eorum quod vult credat, dicat, vel sentiat: me tamen ea pars firmum obtinet defensorem, quæ cum summa reuerentia eorum cultum veneratur, & extollit honorem. Ibi que fidelem sub testimonio domini nostri Iesu Christi dono assensum, vbi eorum præcipuis titulis sublimatur trophæum. Quapropter in posterorum notitiam hunc decreui manere tractatum, vt qualem de dominorum meorum tulerim agone iudicium, & ætatis nostræ vulgus noverit, & futurum.

V O S autem viri fratres credite mecum, immò cum omnibus piè, religiose que beatorum certamina venerantibus, credite beatos esse martyres talia exequetes, & feliciores animas sub eorum testimonio morietes. Armate credulitate fidei pectora vestra, soluite diuinis laudibus ora, summi que redemptoris beneficia extollètes, præconate & dicite: Moriatur animæ nræ morte istorum, & fiant nouissima nostra

horum

horum similia. Qui dat lassis virtutem, & ijs quibus nullæ suppetunt vires potentiam potenti dextera roborat in certamine: det mihi, vt vsque ad mortem pro eo fortiori animo cum his militem, qui perfecto desiderio in eius amorem exæstuant. Quia non erit immunis coram domino intentio, quæ pro veritate exeritur: neque vllatenus repudianda mors, quæ pro iustitia irrogatur. In tali igitur conflictu laudatur Christus, detestatus remanet hostis iniquus: atque sub eadem professione necem excipit furibundam miles strenuus.

IDEO QVE non solum ijs, qui talia confitendo sub ictu gladij ceciderunt, digno præconio celebrandi sunt, verum etiam illi digna laude efferendi, qui talium laudibus oblectantur. Quia cum martyrum gloriæ passionibus acquiræ recoluntur, & beatorum certamina ædita referantur, debitus honor martyribus redditur: ac piæ mentes ex plorum incentiuus armantur. Et si martyriū nequeant adipisci, ad participium tamen merebuntur honorandorum præmiorum promoueri. Vt quorum ascribi triumphis cupiunt conscientia voluntate, non impari sumant ex deuotione mercedem. Nam si pessimis factis animi accommodare peruersitatis est, quomodo optimis communicare, non est virtutis? Et cum Deus omnipotens iudicem se non solum factorum, sed etiam votorum insinuet, cur piissimum in martyribus semper votum intentum non conciliet gaudia beatorum? sancto David approbante: *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui Deus: Et iterum, Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit.*

Sanctos venerantium præmium.

Psal. 138.
Matth. 10.

IPSI denique sancti corpora sua gladijs offerentes perennem animarum incolumitatem capeffunt: & acquirentes sibi in regno Christi electorum consortium: relinquunt, nihilominus persecutoribus æternæ pœnalitatis incendium. Quia licet scriptum sit, posuerunt mortalia feruorum tuorum escam volatilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestijs terræ: effuderunt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret: tamen ad puniendum scelerum eorum occurrent, qui ista fecerunt, non ad derogationem virtutum proueniet eorum qui talia sustinuerunt, vt ea ipsa crudelitas cumulum perditionis licitoribus augeat: martyribus verò sanctis præmium sempiternæ felicitatis acquirat. Nam quamuis hæc obtutibus hominum dira & aspera videantur, tamē pretiosa est in conspectu domini mors sanctorum eius.

Psal. 78.

Locus corruptissimus.
* *transcriptum*
- *synonymum*

Psal. 115.

VOS autem fratres, & sancte in domino Iesu Christo sorores, gaudete, & exultate, quòd manipulos messis vestræ in horreum domini

MEMORIALE SANCTORVM

recondendos iam præmisistis. Iam fructus seminis vestri Syon illa beata ciuitas habet, illa pacis visio Hierusalem cælestis domesticos cogitationis vestræ in pace suscepit. Pergite securi: properate exultates. Itui vestro nullus aduersari quibit, nullus contradictor assistet, peruenientesque ad patriam procedet in occursum vestrum, non solum illa cohors sanctorum, qui nuper coronati sunt, verum etiam cætera turba electorum, quorum consortio isti nouitij martyres adnumerati sunt.

ERGO liber mihi, fratres, paululum iucundantis more loqui vobiscum: & pro charitate sufferere verborum, quæ ex dilectione Christi cernitis in laudibus versari sanctorum. Quoniam vt meritorum meorum euaderem debitum, & beatorum adipiscerer intercessionis suffragium, hoc opus victorijs dedicans martyrum, decreui appellare Memoriale Sanctorum, vt ex quo vincitis compatimur, & Dei amicos veneramur, saltem eorum patrocinijs adiuuemur. Dicitur enim in psalmo, Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus, quia valde confortatus est principatus eorum. Quamobrem, fratres charissimi, & forores beatæ, iubete me vestris admitti tripudijs, quem non finit abesse talibus gaudijs huius cõfessio operis. Nec inuidia affectatione vobismet solummodò vindicetis sanctorum patrocinia martyrum: quos notis pro totius ecclesiæ membris subiisse discrimina passionum. Sed quare ego diutiùs his gaudijs immorari delector? quasi vestrum sit nostro satisfacere optatui. Certè vt saltem non sine consultu vestro adsint nobis Dei testes in tribulatione quæsit, qui generaliter pro grege Catholico coram patre, & angelis eius manent solliciti. Itaque & vestri & nostri sunt. Ex vobis carne prodierunt, sed nobiscum vno baptismatis fonte renati sunt. Nihil est quod de eorum gloria vobis priuatim vindicetis, quia omnes in Christo vnum sumus. Nam & nos quosdam ex illis ad prælium incitauimus: & si ipsi pugnare desuimus, arma tamen quibus militarent, suggestimus. Quosdam verò ex cõsanguineis inter ipsos martyres in cælum præmisimus. Paulum loquor leuitam egregium carne nobis connexum, & Sanctium auditorem nostrum, qui secundo conflictu post beatum Isaac perrexit ad Christum. Sed nūquid soli de perfectione eorum gloriabimur? quia quos informauimus, quos fratres habuimus, vicisse videmus. Sit commune omnibus gaudium: sint cunctis indiscretè fruenda felicium monumenta virorum. Misceamus vtrique vota, & paribus studijs laudum Deo persoluamus libamina, cuius dono reddita sunt nobis inoliti temporis felicia sæcula. Quibus olim tēpestatibus persecutionum creberrimis Christiana ecclesia

Tituliratio.

Psalm. 138.

25

Paulus martyr.
Sanctius martyr.
Isaac martyr.

ecclesia lapides in illius cælestis Hierusalé coaptabat digniter structuram ad Dei gloriam, cuius munere pugnant sancti, & vincunt: op-
petunt mortem, & viuunt. Cuius gratia roboratur constantia marty-
rum: cuius virtute quicquid sæuitia protulit impiorum, virili animo
prægrediuntur. Quia non sunt condignæ pafsiones huius temporis ad Ad Rom. 8.
superuenturam gloriã, quæ reuelabitur in eis. Nec pendunt, quo mor-
tis genere hanc vitam amittant, quandoquidem per huius defectum
perennis regni felicitatem expectant.

VERVM quia semper laudabilis est mediocritas, faciliusque lec-
torem oblectat succincta breuitas, quàm fastidiosa prolixitas: ideò fi-
nali claudendus est limite liber. Ne præter vnam, & summam incultio-
nis suæ absurditatem, alium parturiat meditantibus ex longa verbofi-
tate laborẽ. Hinc vos instanti iam voluminis termino, ô corona sanc-
torũ, ego ipse licet indignus vestri laudator Eulogius postulo, vt hoc D. Eulogius ad
martyres,
opus vobis metipsis probatum efficiatis, ac ereptũ sanctificetis: sanc-
tificatum, Deo libetis, neque inordinatam narrationis eius seriem
pensetis. Sed velle meum potiùs, quàm posse considerãtes, voluntatis
votum, non impossibilitatis remuneremini defectum. Quia ideò pri-
mitias huius commentarij præ omnibus philosophis patrię nostræ vo- 26
bis offerre curavi, vt eius obtentu vestrum habeam patrociniũ: ves-
troque interuentu omni caream vitio. Quò dominum contra me pro
peccatis offensum merear, & nunc & in æternum inuenire propitium.
Et licet inde grauioris culpæ me obnoxiiũ consciẽtia mea remordeat, 27
quia res præconabili stylo ad posterorum notitiam ordinandas teme-
rè infecerit eloquij mei inculta barbaries: tamen ex eo tanti deliquij
remediũ adipisci spero, ex quo omnẽ vim suã breuitas ingenij nostri
in laudem vestram expẽderit. Sed & susurrationibus maledicorũ ob-
uius veniens, acies perfidorum prostrauit: fundamẽta subuertit, vires
confregit. Ac veluti canes, qui ardentissimo zelo pro dominis suis sæ Comparatio.
pe rixare non desinunt, eò ampliùs in importunis latratibus exacerbã-
tur, quò fortè impugnationis fuerint verberare lacerati: ita nos licet as-
perrimi tẽporis angustia coarctemur, & imminẽtibus periculis obr-
ruamur: nullatenus tamen linguã de vestris laudibus abstraximus, aut
de perfidorum insectatione cessauimus. Hæc nos quadam spe cogunt
letos existere, & de clemẽtia boni parẽtis confisos manere. Et iccirco
nõ me desperare faciet oïo inculta, & vilis oblatio muneris huius de
obtẽtu græ redẽptoris. Quia plũs coram ipso votium noui valere af-
fectũ, quàm segnẽ affluentia munerũ. Quapropter iterata supplicatio
ne vos quæso, milites Dei, bellatores egregij, testes idonei, marty-

SCHOLIA IN OPERIS PRAEFATIONEM.

res Christi: confortes regni perpetui: vt me hic fideli seruitute Deo iungatis, & post debitam pro sceleribus in futuro examine ultionis sententiam à me auferatis. Vt qui liber Memoriale Sanctorum à nobis appellatus, vestrorum actuum gloriosam memoriam praekonatur: memoriam meam coram tribunali futuri iudicis fauore suae acceptionis in sortem ouium praescribat. Quod à leua in partem dexteram demutatus, pij redemptoris aspectibus sine confusione merear perfrui. nulloque praepediente reatu, illi coetui connumerari promerear, cui idem

Matth. 25

redemptor pia voce dicturus est: Venite benedicti patris mei, percipite paratum vobis regnum à constitutione mundi.

Scholia in operis praefationem.

- 1 **E**GO quidem) *Instituti sui reddit rationem: & gustum, quantum credi potest, futuri operis in ipso vestibulo praebiturus. Isaac martyris vitam & interitum memorat.*
- 2 **A**scysterijs). *Gracum verbum, vnde hoc nomen deriuatur, mentem in rerum diuinarum contemplatione exercere significat. Inde ascysteria monasteria dicuntur. Vt vsus est eo vocabulo imperator Iustinianus in l. omnia. 33. C. de episc. & cler. Iterum etiam id ipsum D. Eulogius usurpat, & D. Basilus, D. Gregorius Nazianzenus eo frequenter vtuntur.*
- 3 **Q**ui prior). *Praeceperunt haud dubie multis annis Adulphus & Ioannes, vt lib. 2. cap. 8, apparebit. Sedenim de his tantum nunc loquitur, qui per tres hos aut quatuor annos martyrio coronati sunt. Et quamuis nunc etiam Perfectus presbyter praecessisset, ipse tamen Eulogius paulo post rationem est redditurus, cur ipso priorem Isaac referat.*
- 4 **E**Tabanensi coenobio.) *Monasterij huius crebra mentio deinceps occurret. Eo autem potissimum sese receperat sanctus Isaac, quia patruelem Hieremiam, mox martyrem, inibi habebat, qui cum vxore Elisabeth monasterium ipsum construxerat: in quo ipse etiam monachus factus, vt suo loco apparebit, degebat.*
- 5 **E**phebus ille.) *Viginti septem annorum fuisse in Vsuardi martyrologio memoratur. Eulogius in secundo libro hoc ipsum eius martyrium repetens, cum primaeuolens adolescentiae annos ingrederetur, monachum factum, & post triennium martyrium subiisse scribit.*
- 6 **I**ta maledictionibus tabescat.) *Imprecatio est, Hispanis nostris quam Latinis inter loquendum hac forma vsitator. Diuersa enim sunt illa.*

Virgilius.

Dij talem terris auertite pestem.

Item illud eiusdem.

Quod Dij prius omen in ipsum Conuertant.

Feria

Feria quarta). Annus domini octingetesimus quinquagesimus primus, dies fu-
nij tertius notatur. Et rectè prorsus: incidit enim is eius mensis dies illo anno in feriam
quartam. Habuit enim literam, vt vocant, dominicalem D.

Eo porrò ipso die in Usuardi martyrologio festum eius apponitur: quod etiam Ro-
manum nuper locupletatum, & Venetijs apud Iuntas excussum, inde transtulisse vi-
detur. (Cordubensis ecclesia eundem diem eidem sancto martyri dicatum celebrat.

Qui post quintum.) Inclusiue, vti aiunt, computat. 8

Hieremiam martyrio.) De his libri secundi capite quarto. Item de Perfecto
presbytero cap. 1. (Cuius idè hic mentionem inseruit, vt qua ratione eidem tempore
Isaac anteferreret, demonstraret.

Scholia in librum primum.

Peritissimorum virorum.) Sancta ecclesia vt fuit, eritque semper (quemadmo-
dum ab eius auctore Iesu Christo domino nostro predictum est) sagena bonis & ma-
lis promiscuè piscibus oppleta: ita in ipsis etiam Christianis prauos quosdã habere nun-
quam destitit, qui ipsam importunè conturbarent: & zelo quoddam improvido insti-
gati affligerent. Quod etiam diui Eulogij tempore contigit. Non satis erat Hispanam
ecclesiam captiuam in misera & truculenta seruitute versari, & ab immanissimis ty-
rannis insanda mala assiduè perpeti: quod vnum Christianis in tot calamitatibus in-
signe solatium esse poterat: nimirum non deesse, qui fortiter mortem pro Christo oppe-
terent: & constantia sua alios instimulantes, Dei ecclesiam exhilararent: hoc ipsum tot
malorum leuamen, impij quidam, & insipienter prouidi eripere illi nitentur. Mar-
tyres criminabantur, eo nomine indignos iudicabant, & obesse potiùs in commune ec-
clesia Hispana, quam prodesse affirmabant. Eis respondere hoc i. lib. D. Eulogius vo-
luit, vt martyrum, de quibus deinceps esset acturus, fama consuleret, contra calum-
niantes defenderet, veramque & solidam illorum gloriã initio astrueret. Nihilò secius
tamen destinato in hoc ipsum opere Apologetico, idem postea argumentum plenius trac-
tauit. Nec solus tamen martyres ita defendit. Quisquis enim fuit auctor Indiculi Lu-
minosi (de quo in D. Eulogij vita, de Aluaro loquentes, diximus) totum illud opus ad
eorundem martyrum defensionem conscripsit: vt Apologeticum prorsus posset iure opti-
mo appellare. Et neque hoc diui Eulogij seculo solum martyrum fuere detractores, sed
priscis etiam ecclesie temporibus. Concilium enim Carthaginense primũ sub Syluestro
primo, huiusmodi martyrum obtrectatores, canone secundo grauiter compescuit. 2

Sed nescio quò tendere.) Insignis vbique apparet in D. Eulogio modestia,
atque eo profecto magis conspicua, quo homo, vt illa tempora ferebãt, doctissimus, nul-
lam habet de ingenio & literis, nullam probatissimus de virtute fiduciam.

Ecclesia Hispaniæ.) Corruerant iam hæc secula multa in proprijs præsertim
nominibus vocabula: vt in hunc, quem nunc habemus, Hispanum sermonem paulatim
transformarent. Unde Spaniam, non Hispaniam: Cordobam, non Cordubã: egleſiam,

SCHOLIA IN

non ecclesiam, proferabant. Neque recens post Arabum in Hispaniam ingressum ea fuit corruptela: sed retro ab Gothorum temporibus deriuata, quod ex nummis iam in D. Eulogij vita ostendimus. Scribebant autem, quemadmodum & pronuntiabant. Itaque egleſia, non ecclesia, fuit semper in veteri scriptum. Nos tamen in excudendo latini sermonis proprietatem in Hispania, & ecclesia, quemadmodum in Cordubæ nomine retinuimus.

4 **Comestiones quoque.)** Latè in hoc loco D. Eulogius quæ pessimè de Christo saluatore, & sacratissima eius matre Mahometus tradidit, ex nefando Alcorano proſſequebatur. Verùm nos lineas aliquot iustis de causis dempsimus. Nam quæ illo tempore ad detegendam seetæ abominandæ turpitudinem erant necessaria, nunc priorum aures poterant offendere. Et prouidentissimis sanctæ Inquisitionis decretis cautum est, ne Alcorani nefaria dogmata passim legantur. Neque nos tamè pro libito quippiam de sancti martyris opere, quod dignè suspicimus, & reuerenter attingimus, adimere volumus: quin potius id ipsum de sapientissimorum virorum consilio fecimus. Hæc ideo hic annotare uolumus, ut si quis in D. Eulogij exëplar incidit, cur hic paucula quedam desint, intelligat. Et quantum ego existimo, spera in deo abbatis, verba sunt, usq; ad illa, & erit clausa. Hic enim vehementioris orationis impetus, nescio quid commotius, & ab cæteris in hoc opere diuersum, dignumque facundiori artifice molitur.

5 **Nonnulli nostrorum philosophorum.)** Christianos, qui doctrina præstarent, quæuæ doctores in ecclesia essent, philosophos vocat. Habetque catacrisis nonnullam ex similitudine rationem.

6 **Inuicissimi illius Ioannis.)** Auctor Indiculi Luminosi Ioannis huius supplicium latè descripsit. Et quoniam liber nondum est typis exeuſsus, operepretium fuerit ipsa eius verba hic apponere. Post martyrium igitur Perfecti presbyteri ita inquit. Pergamus secundi iterum exponere casum. Post anni reuolutionem, aut aliquid amplius, ille liuoris gentilium oculus non quieuit: sed ut solitum est illis Christianismum irridere, & nobis omnibus Christicolis insultare: hunc Joannem, quem multo tempore carceris retinere claustra, negotiationem & mercimonia nundinandi in eo exaggerare conati sunt, & ipsum vexare: & ob gratiam mercimonij liuore vsti, multa exprobrando ingerere, decentes. Paruipendens nostrum prophetam, semper eius nomen in derisione frequentas, & mendacium tuum per iuramenta, ut tibi videtur, nostræ religionis falsa auribus te ignorantium Christianum esse, sæpe confirmas. Ad quos ille confidenter, & nihil erga se doli suspicans, cum se immunem ab ipsis, quæ contra eum opponebantur, vellent ostendere: furor crepitans, & præceps ira, eadem repetens, inculcans, & replicans crebrius, quæ sæpe dixerat, intentauit. Tunc ille non ferens, ex hac generationum talium nube stomachabundus, & faceta satis vrbanitate accinctus, elegati mente respondit elatus: Maledictus sit à Deo, qui prophetam vestrum nominare desiderat. Ullico clamor ingens factus, & perditorum cuneus constipatus, iniquitatis ex ore conuentus, velut apes in vnum perfidiæ aggerem congregati, vnius massa cumulo, malitiæ conspiratione respersa, seminiuum ad iudicem perduxerunt. Et testibus minus idoneis,

neis: ab ipsa perfidorum massa surgentibus, presentatis, potiora & maiora contra ipsum testatione propria intemerant. Quae ille tota negavit, & emulationem insidiae ipsorum aperto in se sermone retexit. Sed index iniquitatis quadringentis eum ictibus verberat flagellorum, & per omnium ades sanctorum sub voce praeconia fecit discurrere. Talia pati debere, qui propheta derogant Dei: Ac deinde carcerali macipat ar Et custodia, mimitando illi inferre maiora. De hoc Joanne iterum etiã D. Eulogius lib. 2. cap. 10. In vetusto verò Michaelis Ruizij Agra codice epigr ammata etiã Cypriani Cordubensis ecclesiae Archipresbyteri fuerunt: & inter caetera hoc quoq; distichon cum hoc titulo:

Cyprianus archi
presbyter Cordu
bensis.

Item super tumulum sancti Ioannis confessoris.

Carceres, & dira Ioannes ferrea vincla
Christi amore tulit. Hac functus in aulã quiescit.

Hunc eundem Joannem esse credo, quem D. Eulogius commemorat. Quãquam pauciora epitaphium, quàm potuit, ac debuit, retulit. Sed eiusmodi erãt tẽpora, vt versum quoquomodo clausisse, magnum etiam haberetur. Vixit autem & scripsit Cyprianus hic, quod ex alijs eius epigr ammatis apparet, quadr aginta aut paulo amplius post D. Eulogij mortem annis.

Qui vt idem docuit: Longa admodum est parentthesis, & traiectione etiam 7
(quod Fabius damnat) plus quàm tarda. Sed nos nihil immutare hic ausi sumus.

Et quoscunque confessio. Jam hinc est animaduertendum Christianos per 8
totam Hispaniam, & Cordubã praesertim, ea lege, quemadmodum initio scripsimus, fuisse relictos & toleratos, vt Mahometi secta non detraberent. De hoc ipso in Indiculo Luminofo legimus ad hunc modum. Ecce lex publica pendet, & legalia iussa per omne regnum eorum discurrunt, vt qui blasphemauerit, flagelletur, & qui percusserit, occidatur. Et ecce quotidie horis diurnis & nocturnis in turribus suis & montibus taligosis dominum maledicunt, dum vatem impudicum, periturum, rabidum & iniquum, una cum domino testimonij voce extollunt. De caeteris verò quae ab Sarraenis patebantur Christiani, hic ab Eulogio commemoratis: auctor ille in hunc modum. Quotidie opprobrijs, & mille contumeliarum fascibus obruti: persecutionem nos dicimus non habere? Nam vt alia taceam, certè dum defunctorum corpora à sacerdotibus vident, vt mos est ecclesiasticus, humanda portare, nonne apertis vocibus, & impurissimis gemitibus dicunt, Deus non miserearis illis? & lapidibus sacerdotes domini impetetes, ignominiosis verbis populum domini denotates, spurcitiarũ fimo Christianos transeutes pedore infando aspergunt, maiora mimitando ringentes. Et paulo post. Sic itidem, & cum sacerdotes Dei, casu quopiam cuiquam obuiauerint per viam, lapides coram ipsis cumulant, testasque aridissimas ante vestigia eorum reuoluentes, ac improprio & infami nomine derogantes, vulgari proverbio & cantico inhonesto sugillant, & fidei signum opprobrioso elogio detruncant. Sed cum basilicae signum, hoc est tinnitæ aris sonitum, qui pro conuentu ecclesiae adunando horis omnibus canonicis percussitur, audiunt: derisione & contemptu inhiantes, mouentes capita, infanda iterando

Opprobria Sarra
cenorũ in Chris
tianos.

congeminauit, & omnem sexum, omnemque aetatem, totiusque Christi domini gregem non uniformi subsannio, sed milleno contumeliarum infamio impetunt, & derident. Nunquid non isti sunt, qui Hierusalem maledicunt, & muros sancte Syon destruunt, & succendunt? De quibus dicitur: Maledicti omnes, qui spernunt te, & omnes, qui blasphemant te. Maledicti omnes qui destruunt muros tuos, & omnes qui subuertunt turres tuas, & omnes qui succendunt habitationes tuas. Et licet hec omnia ab illis per contemptum vel derisionem, vel odium, vt diximus, impleantur: tamen etiam carnaliter in habitationes domini, & in sanctuarij edes quotidie perpetrantur: 9 dñ ecclesie Dei destruuntur, & antiqua soliditate tēpla firmata, terra tenus coequatur.

Samson Abbas.

Hoftigesius Malacitanus episcopus. Concilium Cordubense.

Trasierra oppidum. Espiel. Cimbalū vetustissimum.

Fidelissimè transcriptus.

Cyprianus archiepiscopus Cordubensis.

Carnibus etiā spoliata.) Hic paulisper oportet immorari, vt melius quid hic lege cautum dicat sanctus martyr intelligamus. Vnebat Corduba, hocque ipso tempore presbyter, & Abbas postea sancti Zoily fuit, Samson nomine, vir doctus & subtili ingenio in Philosophiæ & sacrarum literarum studijs versatus. Ad abundè declarat eius Apologeticum opus, quod tribus libris distinctum scripsit contra Hoftigesium Malacitanum episcopum, qui ipsum in concilio Cordubensi hereticum cum conuicio dixerat: quemadmodum ipse in præfatione libri secundi latè commemorat. Ibi se abbatem ecclesie sancti Zoily martyris Era nongentesima prima, hoc est anno domini octingentesimo sexagesimo tertio factum ostendit. Is autem annus est post Eulogij martyrium tertius aut quartus. Me etiam inuene in motibus Cordubensibus, decimo ab vrbe miliario non admodum longè ab oppido, quod Trasierra vocant in eo agro, qui Comitatus de Espiel dicitur, dum vetustum puteum rustici repurgant: cimbalum æreum paruum pedis ferme altitudine, extraxerunt. Id nunc etiā in D. Hieronymi cenobio adseruatur. Forma est ab cæteris, quibus nunc vtimur, longè diuersa. Literas sequentes non fusiles, sed celtè excavatas in orbem habet: sed tot nexibus inter se colligatas, & alijs alias inclusas, vt typis eorum species exprimi nequeat.

OFFERT HOC MVNVS SAMSON ABBATIS IN DOMVM SANCTI SABASTIANI MARTYRIS CHRISTI. ERA DCCCE ET XIII.

Est autem hic annus domini octingentesimus septuagesimus quintus. Obijt autè idem Samson anno postea octingentesimo nonagesimo. Quod ex eius epitaphio constat, ab Cypriano archiepiscopo composito, & inter reliqua eiusdem epigrammata in eodem illo Aqagra codice reperto, cum hoc titulo.

Epitaphium, quod idem in sepulchro domini Samsonis edidit, metro heroico.

Quis, quantusue fuit Samson clarissimus Abba,
Cuius in vrna manent hac sacra membra sub aula:
Personat Hesperia, illius fame fota.

Flecte

Fleſte Deum precibus, lector, nunc fleſte peroro,
 Athera vti culpis valeat conſcendere terſis.
 Diſceſſit longè notus, plenusque dierum,
 Sextilis nanque menſis die viceſima prima.
 Sextilis nanque menſis primo & viceſimo ſole:

¶ Era Dcccēxxvij.

Era ad hunc modum ſuit inſcripta. Illud autem eius opus Apologeticum Toleti in ſanctæ eccleſiæ bibliotheca, Gothicis literis deſcriptum, in peruetuſto codice habetur. Sanc̄e eccleſiæ Toletanæ bibliotheca.
 Hæc omnia ſatis indicat Samſonem hunc diui Eulogij temporibus floruiſſe. Quod nos exquisitiùs aſtruere volumus, quia de hoc ipſo periculo, quod martyres ſanctos ſepeliendo imminabat, in præſatione libri ſecundi de Seruando Comite Chriſtiano, ſed nefario homine, ita inquit, poſtquam multa mala, quæ Chriſtianis viuentibus intulerat recensuit. Deinde viuorum mortibus non contentus, quiſcentium, quorum animabus impedire requiem non potuit, ne vel ipſis parcere videretur: corpora, vt fuerant ſub aereis Dei poſita, è ſuis oculis inſignis veſpilo traxit, & fidelibus regiſ, vt fuerant ancipiti enſe truncata, monſtrauit: vt hoc factò animos regioſ in noſtrorum perniciem excitaret. Quatenus probarentur apud eum, debito moris obnoxij, qui auſi eſſent humare illius proſtratos pugione. Hucusque Samſon. Nec dubium credo alicui eſſe poſſit, quin de ſanctis martyribus ſuperioribus annis interemptis, loquatur.

Seruandus Comes.

¶ Quippe iam nos.) De ſe ipſo loquitur Eulogius, qui vt Aluarus ſcripſit, ipſe ſequemet poſtea non ſemel narrabit, in carcerem miſſus fuerat. Inde autem ſanctarum virginum & martyrum Floræ & Mariæ precibus, vt ipſa cõteſtate ante martyrium fuerant, cum cæteris Chriſtianis eſt eductus. Hoc innuit. Attende autem ſcripſiſſe diuini Eulogium hunc librum, poſt ſuam illam liberationem. 10.

¶ Vbi quoque & hic.) Nemo neſcit Mahometum in felici Arabia genitum. 11

¶ Lunariter ſoluimus.) Lunariter, quemadmodum & lunatim, aduerbia ſunt illis temporibus nouata. Significant autem per ſingulos meſes. Huius menſtrui tributi meminit etiam Leouigildus præſbyter Cordubenſis, qui hoc ipſo etiam ſeculo vixit, 12
 & de habitu clericorum opuſculum ſcripſit. Cauſas autem cur ſcriberet reddens, ita inquit: Vt qui ex nobis ad remanentes doctores imbecillitate corporis præpediente dirigere grefſus ne quiuerit, aut quem inquiſitio vel cenſus, vel vectigalis, quod omni lunari meſe pro Chriſti nomine ſoluere cogimur, retinuerit: ſaltem nocturno tempore inter eccleſiaſtica munia, qui neceſſariũ duxerit, legat. Meminit huius Leouigildi Sãſon Abbas. Eſt autem per acerbum & lachrymis dignum, miſeriam Chriſtianorum, qui tot, tantaque ludibria & detrimenta paterentur, remiſſiſci. Leouigildus præſbyter Cordubenſis.

¶ Stigmata in nobis.) Sacram tonſuram intelligit. Stygmatum autem vocabulum, quod alioqui in ſeruis ſolummodo erat propriũ, diuus Paulus eo uſus, fecit Chriſtianis etiam venerabile. 13
Ad Gal. 6.

¶ Emeterius & Celedonius.) Prudentiùs poëta in horũ ſanctorũ hymno, ſponſaneã eorũ ad oppetendam mortem ſatis indicat voluntatẽ, cum ita loquẽtes inducit. 14

SCHOLIA IN

Sit satis, quod capta primo
 Vita sub chyrographo
 Debitum persoluit omnes,
 Functa rebus Cæsaris:
 Tempus est Deo rependi
 Quicquid est proprium Dei.
 Ite signorum magistri,
 Et vos Tribuni absistite:
 Aureos auferite torques,
 Sauciorum præmia,
 Clara nos hinc angelorum
 Iam vocant stipendia.
 Christus illic candidatis
 Præfidet cohortibus:
 Et throno regnans ab alto,
 Damnât infames deos,
 Vosque, qui ridenda nobis
 Monstra diuos fingitis.

Codex sancto-
 ralis Toletanus.

*Ceterum sancta Toletana ecclesia per uetustum codicem habet, quo vitæ nostratiū mar-
 tyrum continentur. Sibi in Emeterij & Celedonij historia, hæc ipsa verba, quæ paulo post
 adducit Eulogius, habentur. Sunt autem Celedonij Emeterio adhortanti, ut ad iudi-
 cem procederent, respondens. Et olim profecto sancta Toletana ecclesia hæc ipsam his-
 toriam in matutinis legere consueuerat, & nonnullæ hodie per Hispaniam legunt. Et
 magnopere est animaduertendum, quam sit antiqua illa historia, quæ tempore etiam
 Eulogij iam fuerat conscripta.*

15 In illis septem fratribus.) Hoc ipsum iisdem verbis in uulgata sanctorum Iu-
 liani & Basilissæ historia legimus in episcopo Equilino, in sanctoralibus vetustissimis,
 & ubicunque est plenè descripta. Ecclesiæ enim ferè omnes in matutinis breuitatis
 auida in diem multa præcidere. Quod in omnibus etiam ferè sanctorum historijs ac-
 cidisse dolemus. Hinc autem præstiterit intelligere, quanta sit in multis sanctorum his-
 torijs auctoritas, quanta esse debeat ex antiquitate veneratio. Quis crederet has sanc-
 torum Iuliani & Basilissæ, Emeterij & Celedonij historias, ante octingentos annos
 fuisse scriptas: nisi hic cerneret ab diuo Eulogio citari? Nos verò passim multa eiusmodi
 contemnimus, & tanquam noua inuenta superbe fastidimus.

16 Felicissimus Felix.) Hæc omnia in huius martyris, qui sancti Cucufatis fuit
 Gerunda vrbs. frater, in matutinis per omnes ferè Hispaniæ ecclesias leguntur. Est autem Gerunda in
 extremis Hispaniæ sinibus, quæ per Pyrenæos cum Narbonensi Gallia cōiungitur,
 in Ausetanis sita. Non omnino deletò nomine Gironam nunc uulgò nūcupamus. Par-
 uam eam urbem Prudentius appellauit, cum in hymno Cæsaris augustanorum martyris

Felicis

Felicis etiam meminisset. Mauritania verò Casarea eadē esse putatur, cuius nunc ruine ingentes cum nomine perseverant.

Sic sanctus Sebastianus.) *Exempla sanctorum martyrum sunt, qui Iesua spō 17*
te, non quæsit, martyrio tradiderunt. Longum esset persequi singula. Satis sunt nota
horum omnium sanctorum gesta, ut quivis vel quid Eulogius innuat, intelligat: vel
eorum legere possit historias.

Sic Eulalia virgo Barchinonensis.) *Tam hinc facile intelligas. Emeretensem 18*
Eulalam nō sponte sua ad confessionem fidei Christiana processisse, sed iudicis imperio
fuisse abductam. Alioqui & eius etiā exemplum Eulogius protulisset. Sunt porro qui
aliter narrent. Et qui unam eandemque esse volunt utramque Eulalam. Jam hinc
dini Eulogij testimonio refelluntur. Barchinonensis verò urbis tanta est celebritas, ut
de ipsa hic plura dicere non sit necessarium.

Ut quidam sapientium meminit.) *Verba sunt ex eadem illa historia Eme- 19*
terij & Celedonij desumpta.

Sed in veritate.) *Acute satis testimonium quod adduxerat, expendit, & quo 20*
pacto sit intelligendum demonstrat. Quod est frequenter in diuo Eulogio eximium, in
genijque & iudicij ipsius egregium indicium. Est autem Hispanismus, eadem phrasi
ad hæc usque tempora conservatus. Frequenter enim quippiam asseuerates incipimus:
En verdād.

Ac ne ceteri.) *Zelus ille quorundam episcoporum insipiens hucusque proceffe- 21*
rat. Nam episcopos etiam ad hunc modum commotos fuisse, in Apologetico postea of-
tendit.

Nec violenter.) *Prudentissimè & cum ingenti circumspectione omnia sanc- 22*
tus martyr pertractat. Vdeo quod in comune statuerat, adhibito necessario tempera-
mento comprimit, & velut eo recet.

Cato infert Philosophus.) *In tanta Hispanie ecclesie calamitate & misera 23*
servitute, magna etiam doctores Christianam librorum penuriam laborabat. Inde cogitur
Eulogius non admodum nobilis auctoris carmina, gratia alioqui & vera sapientie
plena præceptis, interserere.

Sors illorum inveniuntur est.) *Quamquam in vetusto codice vacuæ membrane 24*
hic aliquantulum fuit relictum, quod octo decemve lineas posset recipere: veruntamen
nihil præsus digno. Nam rotatum illud folium laxè admodum exaratum, & multo pau-
cioribus quàm cetera lineis distributum, aperte demonstrat, descriptoris, occupare to-
tum folium satagentis avaritatem. Quod cum assequi plenè non posset, & sequentia
novè haberent initium, digna que folij principio viderentur: satis habuit, oppleta una
página, alteram occupasse, & aliquot lineis continuasse.

Paulum loquor.) *De his lib. 2. cap. 3. & 4. scribit. 25*
Præ omnibus philosophis patriæ nostræ.) Iterum philosophos doctos vi- 26
ros nominat, eadem, quam supra docuimus, catacrisi. Et cum anno domini obtingente si-
mo quinquagesimo primo scriberet, tribus annis ante auctorem Indiculi Luminosi scri-
bebat.

SCHOLIA IN LIB. I.

bebat. Quod ipsum argumento esse possit, illud opus Aluari non esse, qui post Eulogii profecto non fuit scripturus.

27 Et licet inde.) Iterum ad insignem suam modestiam redit Eulogius. Humilitatis suae seipsum diutius non sinit obliuisci. In sanctorum martyrum laudibus tripudians, & sanctissimis gaudijs se que, & pro omnes caelitus exhiberanti, humilitatis stabit cogitatio, memoria occurrit, caelestique fruente letitia, fistit, & quasi indignum eo iubilo reuocat. Omnia peccus spirant verè Deo dicatum, omnia futurum martyrem iam redolent.

Hucusque in diui Eulogij emendatione & illustratione processerã, cum post insignem illam victoriam, qua Ioannes Austrius, serenissimus princeps, Turcarum classem in clyto triumpho deleuit ac cepit captiuam, mensis Octobris superioris die septimo: natus est Fernandus princeps, Philippi secundi regis Catholici & Annae Austriae reginae filius. Natus verò est Madriti tertia feria, die quarto Decèbris ante auroram, hoc anno domini. 1571. Nos verò, qui maximo Christiana Reip. bono natum hunc principem de Dei benignitate speramus, in communi Hispania & totius Christiani orbis letitia, scripto hoc epigrammate exultauimus.

AD FERNANDVM PRINCIPEM PHILIPPI. II.

Catholici Regis filium, in maxima Christiani orbis

lætitiã, & Turcarum mcerore
natum.

Nasceris, o magni proles Fernande Philippi,
Ingentis veniens tempore lætitiã.

Nasceris en lato Christiani nominis orbe,

Turcarum que venis orbe gemente puer.

Etnatus vix dum es hostili terror in aure,

Omne qui magnus incipis esse puer.

Græcia te in cunis, atque Asia tota tremiscit:

Illa subacta gemit, hæc superanda pauet.

Fata tibi & Syriam, & Solymos iam certa loquuntur,

Christus fatorum sponder & hinc dominus.

Magne puer, Christi tibi se monumenta referunt,

Per te victrici mox liberanda manu.

Interea lato patruus tibi calle Ioannes

Per maria & terras strauerit ante viam.

DIVI EVLOGII CORDVBENSIS, MARTY-
ris, doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani, Memorialis fan-
ctorum liber secundus.

PRAEFATIO:

CONTIGVA HVIVS SECVNDI OPERIS breuitas martyrum tantummodo beatorum gesta expo-
nens, nomina, ætates, ortus, diesque allisionū fidei pro-
feret relatione: quo prudens lector perpaululum prio-
ris libelli seriem protelatam compensans, quos præco-
nio suo extulerit, siue è contra quos zelo Dei armatus inces-
serit, facilius possit conijcere. Nam quod ille vario disputationis ambitu ob-
uoluit disponit, iste enucleatim compendiosa diserit breuitate. Quæ
per capitula ideo digessimus, vt vniuscuiusq; martyrum agonis prin-
cipia liberius se meditantibus exhiberent.

De Perfecto presbytero Cordubensimartyre. Cap. I.

NOMINE DOMINI. Regnate in perpetuum do-
mino nostro Iesu Christo, anno incarnationis eius octingē-
tesimo quinquagesimo, Era octingentesima octuagesima
octaua: consulatus autem Habdarrahgmā vicesimo nono.
Cuius tēporibus rebus & dignitate gens Arabum in Hispanijs aucta,
totam benè Hiberiam diro priuilegio occupauit: Cordubā verò, quæ
olim Patritia dicebatur, nunc sefsione sua vrbem regiam appella-
tam, summo apice extulit, honoribus sublimauit, gloria dilatauit, di-
uitijs cumulauit, cunctarumque deliciarum mundi affluentia (vltra
quàm credi, vel dici fas est) vehementius ampliauit: ita vt in omni pō-
pa sæculari prædecessores generis sui reges excederet, superaret, &
vinceret. Dumque sub eius grauisimo iugo ecclesia orthodoxorum
gemens, vsque ad interitum vapularet: venerabilis memoriæ Perfe-
ctus presbyter Cordubæ natus, & sub pædagogis basilicæ sancti Acif-
cli clara eruditione nutritus, plenissimè ecclesiasticis disciplinis im-
butus, & viuaci educatione literaria captus, necnon ex parte linguæ
Arabicæ cognitus, totam penè iuuentutem in prædicto transegit
cœnobio.

QUODAM verò die dum ob rei familiaris necessitatē iter per-
ageret, & rerum domesticarum commodis consulēs, per vrbem ingre-

E

Annus Domini
Dcccl.

1 Habdarrahgmā
Arabum rex.

2

3 Corduba cole-
nia Patritia.

4

Perfectus presby-
ter martyr.
Basilica sancti
Acifeli.

6

MEMORIALE SANCTORVM

deretur, quorundam gentilium sciscitationibus de fide catholica exploratur: suumque coram eis de Christo, & propheta Mahomat testimonium proferre iubetur. Qui continuo diffuso ore diuinitatis Christi potentiam profitens, & esse Deum super omnia benedictum in sæcula præconans: Vatem (inquit) vestrum qualiter apud catholicos habeatur exponere non audeo, quia graui molestia propter hoc vos vulnerari non ambigo. Verùm si foedus intercesserit amicabile, & pacificam fidei pactiōnem accommodatis, dicam quo euangelij testimonio denotetur, vel qua veneratione à christicolis excolatur. Illi-
 co fraudulenter fidem spondent, & quicquid de illo apud religiosos tenetur, omni pulsa formidine enarrare compellunt. Ad hæc prudens sacerdos Arabicè illos reciprocans, pseudo prophetam illum, & falsissimum dogmatistam, quia plures seduxerit, ex euangelio protulit, dicens: Multi pseudo prophetæ venient in nomine meo, & multos seducent, & dabunt signa magna, & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. E quibus inter cæteros summus hic propheta vester hostis antiqui præstigijs occupatus, dæmoniorum figmentis illectus, maleficiorum sacrilegijs deditus, multorum parui-
 pendentium corda lethali veneno corrumpens, æternæ perditionis laqueis mâcipauit. Sic nulla spiritali discretus prudentia, principi Sathanæ eorum fidem accōmodat, cū quo ipse asperrima inferorū luiturus tormenta, vos quoque sequipedas secum arduos, inextinguibilis camini deputauit incendijs. Nam quo pacto inter prophetas reputabitur, aut quare non maledictione cælesti plectetur, qui Zeinab uxorem vernaculi sui Zaid specie decoris eius obcæcatus, iure barbarico auferens, sicut equus & mulus, in quibus non est intellectus, adulterina sibi copula nexuit, seseque ex iussu angeli hoc egisse prædixit. Multa deinde beatus Perfectus de foeditatibus, & libidinibus, quæ lege Mahometica præcipiuntur, superaddidit, & tandem finem his verbis fecit. Sic fautor immunditiæ, & libidinum voluptatibus feruens, omnes vos perennis luxuriæ impuritatis dedicauit. Alia etiam plura, prout nouerat, de ipsius nefandissima doctrina eis exponens, multa que auditui exosa coram omnibus denuntians, licet non tunc illum superbo oculo impetierint, accensum tamē vltionis furorem in corde ad perniciem eius reponunt.

PERFICIT Dei famulus sibi hinc necessariæ rei vtilitatem, & expleto sui itineris cursu, propriæ quietis cellulâ repetēs, securus aliquā diu permāsit. Cæterum post nō longā digressiōnem temporis, dum occasio familiaris necessitatis eum aliquò ire cōpelleret: casu per eosdē

cum

Marc. i. j.

Mahometi nefaria scelera.

Psal. 31.

7

cum quibus dudum conflictum gesserat, habuit comeatum. Quæ emul-
 li venientē ab eminus contuentes, æternū aduersus eum sub pectore
 vulnus feruatū, in apertū produnt incendiū, & in vindictā sui vatis cir-
 cū astantium hoc modo hortātur conuentum. Ecce quæ temeraria pri-
 dem impellente infania, tanta coram nobis aduersus vatem (psallat
 Deus super eum, & saluet eum) maledictionis verba protulit, quanta
 nullus vestrorū auditus potest perferre. Hoc autē genere benedictio-
 nis semper ad honorē eius vtuntur, Zalla, Allah, Halla, Anabi. V. A.
 Zallen. Quod latine dicitur, Psallat Deus super prophetam, & saluet
 eum. Et ita quasi apes stimulatæ, tota illa cohors perditionis in eum
 furibunda consurgens, apprehensum sub omni celeritate iudici, vix
 plantis solum tangentem, offerūt, atque huiusmodi de eo testimoniū
 proferunt. Hunc, quem tuis reuerentissimis tribunalibus, iudex, attra-
 ximus, maledixisse prophetam nostrum, eiusque cultoribus expo-
 brasse comperimus. Quæ verò sententia tales ausus compescat, furiam
 que retundat, melius tua nouit prudentia cogitare. Tunc iudex iniqui-
 tatis ergastulis futurum Dei martyrem tradit: ferro que vinctum im-
 portabili pondere vinculorum coarctans, victimandum in eo die dif-
 fert, quo profanis ritibus festiuum paschæ gaudium apud eos excoli-
 tur. Vadit miles Christi exultantibus animis abdita carceris petēs, læ-
 tusque illū reorum specum, quasi ad epulas inuitatus, ingreditur. Vbi
 summa timoris, & sanctimonię reuerentia præditus, vigilijs, oratio-
 nibus, atque ieiunijs inseruiens, fertur suam sententiam, quam du-
 dum ante iudicem formidine mortis negauerat, fortiori mētē in vir-
 tute sancti spiritus confirmasse. Et priusquam foro plectendus educe-
 retur, tradunt prophético vegetatum spiritu de quodam euncho
 vocabulo Nazar Clauiculario proconsule (qui eo tēpore totius reip.
 in Hispanijs administrationem gerebat) dixisse: Hunc quem hodie su-
 per omnes Hiberiæ primates fastus principatus extollit, & cęlo tenus
 gloriosa potestas in hac parte occidua sublimauit, reuoluto venturi
 anni curriculo ipsum, quo me prosterni die decreuerit, non attinget.
 Quod ita diuina virtus, vt confessori suo iam quidē per squalores car-
 ceris elimato reuelauerat, implere non distulit.

EXACTIS igitur nō multis in carcere mēsis, post expleta ieiu-
 niorū suorū tricena diecula, in quibus gastrimargię crapulis, & fluxu li-
 bidinis, sicuti in primo libro digestū est, ppēsius solito insistūt: illuces-
 cit martyri cæteris tēporibus gloriosior dies. Ille ille scilicet, quæ so-
 lenni veneratione summōq; tripudio ritu vanę legis gerunt dicatū, in
 quo se magnum Deo suo præstaturi arbitantes obsequiū, eductū ex

Persecutus accusa-
 tus & captus.

Nazar regis eunu-
 chus.

MEMORIALE SANCTORVM

D. Perfectus mar-
tyrio coronatur.

antro gladio vindice trucidarūt confitentē Christū in gloria Deitatis manentē, & ecclesię catholicę inimicū liberis vocibus exprobrātem atq; dicentē: prophetā vestrū & maledixi, & maledico, virū dæmoniorum, magum, adulterū, & mēdācem: sicuti professus sum, & profiteor. Profanationes sectę vestrę cōmenta diaboli esse denūtio. Vos quoq; cum ipso duce tenebrarū, æterna luituros tormenta protestor. Turbā verò gentiliū, quæ in intuitu tantę festiuitatis in cāpum vltra pontē fluminis, in parte ab vrbe Australi sitū, latissima planicie ad exorandum processerat, ouans præpeti regressu ad necem martyris contemplandam sese diuertit. Quæ iam prostratū ante fores prætorij, suoq; se volutantem sanguine cernens, in litis quoq; & ipso extincti sacerdotis cruore vestigijs, aucta iucunditate, ad exoluendum sacrilegium voti compos regreditur. Nihilominus commoda se facilius potitura cōfidens, quæ tanti hostis sanguine combinatis gressibus incedebat.

SED ad propositū redeam⁹, & quod ad laudē sui martyris ipso die, quo decidit, diuina pietas fuerit operata, sicut plurimorū fideli relatione cōperim⁹, referamus. Nā celerē ad vindiciū sui militis vltionē effundens, nōnullos de pessimorū caterua gurgite fluuiali immerfit. Regredienti nanque vulgo à loco orationis, quo ritu sacrilego irrita vota persoluerat, pleriq; accensis nauibus dorso vectantur æquoreo: sectoq; carinis & præpeti nauigio amne, domū reuertūt. Inter quos vna fluctuatione vndarum euersa nauicula, que octonis homūculis vehiculum inter fluctus præstabat, gremio interioris abyssi reconditur.

Arabes dno sub-
mersi.

Esaiæ. 53.

Arabs dno sub-
mersi.

Sācti Aciseli cor-
pus.

Nazaris miser in-
teritus.

Arrius hæretic⁹.

Vix inde nando sex euadentibus, bini naufragio perierunt. Vt non esset vacua scriptura, quæ dicit: Ego dominus dabo impios pro morte tua, & diuites pro sepultura tua. Vnum enim in cælum crudelitas persequentis præmisit, & duos inferis sæua tēpestas fluminis dedicauit:

II Corpus autē sancti martyris pijs religiosorū officijs, dignoq; præfulis & sacerdotum obsequio in basilica beati Aciseli, in eo titulo, quo felicia eius mēbra quiescūt, humatur. Illudq; prophetismū diuinitus ore eius prolatum de procōsule eunucho clauiculario Nazar, ita (Deo dis-
pēsante) impletū est, vt carcere adhuc religatus cōuinctis prædixerat, Nam priusquā in anno altero profanę solennitatis paschale gaudium perituris occurreret, multis ante diebus eunuchus idē occubuit. Ignita nāq; febre intrinsecus viscera eius adusta, & (vt nōnulli ferūt) toxica potione corrupta, ante obitū dum virgēte corporali necessitate, ad purgandū aluum secretius cubiculū peteret, disco effusa sunt, & interiit. Sicuti quidā poëta christicola Arrij finē describēs, heroicē ludit,

13 dicēs, Visceribus fulis vacuus quoq; ventre remāsit. Sic nāq; Domin⁹ vtroque

utroque miraculo militem suum glorificans, magnæ spei solatijs fidelium vota corroborat, impiorumque sacrilegam vanitatem stupore vehementi exturbat. Hæc nos per pauca ex gestis beati martyris dixisse sufficiat, quæ viris catholicis referentibus, qui eius contubernijs à principio in vinculis adhæserunt, sed & ipsorum ethnicorum relatione vera esse cognouimus, dum nos tempore compeditionis nostræ omnes, cum quibus ille martyr futurus morabatur, vix paucos solutos reperimus. Consummauit autem vir Dei cursum agonis sui in pace quartodecimo Calen. Maias, die sexta feria, Era qua supra adnotatum est.

D. Fulgius in carcere missus.

14

Annus Domini
Dcccl. dies Aprilis. xviii.

RES verò tanti facinoris in sacerdote commissi, multos ocio securæ cōfessionis per deserta montiū, & nemo ra solitudinum in Dei cōtemplatione fruentes, ad sponte & publicè detestandū, & maledicendū sceleratum vatem exilire coëgit: maiorisq; ardoris fomitem moriēdi pro iustitia cunctis ministravit. Et quod ab isto vno infida persequutorū executio primitus violenter extorsit, & quod in hunc calida circūuentione suadendo vlciscitur, postmodum in plurimos vltro se tali discrimini offerentes exhorruit. Adeo nanque terrore nimio ethnicorū vniuersitas in horum progressu concussa est, vt perditionem reip. regniq; sui excidiū iam imminere arbitraretur, ac nostros athletas ab huiusmodi intentionibus inhiberi suppliciter exoraret. Sed nos, sicut huius voluminis præfatio cōtinet, nostrorum agonistarum ætates, ortus, tēporaq; decisionis fideli prosequamur stylo, vt quod diuino munere nobis, nostræq; ætati coniunctū est, proprijs scilicet obrutibus sanctorū contemplari agonem; vêturis etiā sæculis pura libelli series innotescat. Vt nostri quoque gaudij futura generatio particeps fiat, dum mente credula vera esse non abnuat, quæ sibi catholicorum mādasse industriā lectitat.

Sarracēnorū per
turbatio.

15

De Isaac monacho martyre. Cap. II.

EATVS itaq; Isaac ex ciuibus Cordubēsiū nōbilibus, & locupletioribus parētibus natus, dum primenos adolescētia annos ingrederetur, atq; inter opes bonaq; genitorū tenerimè degeret, adeo vt perit? & doctus lingua Arabica exceptoris reip. officio fūgeretur, ex improviso spiritali flagrans ardore, monachorū vitā optans, Tabanos viculū petijt, qui in partib⁹ Aquilonis inter prærupta montiū, & cōdensa syluarū septēnis ab vrbe miliarib⁹ distās, formosissimis in exercitatione vitæ monasticæ virorū, atq; ancillarū Dei rumōribus decoratur. Siquidē in eodem cœnobio virum summā timoris Dei reuerētia præditū Hieremiā patruelem habebat:

Tabanos oppidum.
Tabanense monasterium.
Hieremias monachus martyr, Isaac martyr patrue-
lis.

E iij

MEMORIALE SANCTORVM

Elisabeth Hieremij quodā vxor.

Abbas Martinus.

Ann^o Dñi Dccclj dies Iunij. iij.

qui etiam inclytus opibus, rebusque abundans, & coniux eius venerabilis Elisabet, ac liberi, totaque penè cognatio sumptu proprio fundamenta ipsius cœnobij iacentes, diuinarum legum perenni adhæsuri obsequio, pridem sese eo contulerāt. Ibi per triennium beatus Isaac prædictæ foeminæ fratre, in sancto proposito militans, extemplo diuinitus illustratus, forum adiens iudicem petijt, & ordine quo in præfatione libri disposui, felici obitu sub testimonio domini nostri Iesu Christi in eadem regia vrbe, tertio nonas Iunias, feria quarta, Era octingentesima octuagesima nona occubuit. Cuius corpus equuleo suspensum, post aliquot dierū cum cæteris, qui eum imitādo decisi sunt, rapacissimo igni commissum, vsque ad vltimam fauillam minutū est, ac deinceps anni perdendum immersum est.

De Sanctio Martyre. Cap. III.

Albēse oppidū.

Ann^o Dñi Dccclj dies Iunij. v.

SANCTVS verò Sanctius auditor noster, laicus, adolescens, ex Albeni oppido Gallia comata olim captiuatus, nūc autem inter militares regis pueros liber præscriptus, & regalibus annonis nutritus, in eadem vrbe regia sub eadem professione, nonas Iunias, Era qua supra, feria sexta, prostratus est, & affixus.

De Petro, Vualabonso, Sabiniano, Vuistremundo, Habentio, & Hieremia martyribus. Cap. IIII.

Petrus Astigitanus martyr.

Vualabonfus martyr.

Eleplēsis ciuitas

Frugellus abbas.

Cuteclarense cœnobium.

Cuteclara vicus.

Vicus Fronianus.

Vuistremundus martyr.

Monasteriū. Ar

milata sancto Zoilo dicatum.

ENIAMVS nunc ad illum mysterij senarij sacratissimū martyrum globum, qui vno die, vnaque hora sub ictu sæuētis mucronis ob testimonium veritatis occisi sunt.

EQVIBVS Petrus sacerdos in vrbe Astigitana progenitus, & sanctus Vualabonfus diaconus ab Eleplēsi ciuitate exortus, vtrique prioribus cœui martyribus, Cordubam studio meditandi aduentus, liberalibus disciplinis traditi sunt. Sed Deo fautore scientia, & doctrina scripturarum pollentes sub Frugello abbate, monasterio sanctę & gloriosę virginis Marię præficiuntur. Quod in vico Cuteclara, non longè ab vrbe in parte Occidentali, præclaro ancillarū Dei proposito enitescit. Sanctus quoque Sabinianus ex vico Froniano montanę Cordubensis, iam plenę iuuentutis monachus, ortus. Et Vuistremundus ex Astigia adolescens strenuus, è cœnobio sancti Zoili Armilatensi, quo dudum sub regula, vel abbate se dederunt:

vnus à tempore longo in castris Domini militans. Vultremundus vero nuper se in idem coenobium conferens, ad martyrium ambo discurrunt. Qui locus penè à Corduba in parte Septentrionis triginta & amplius miliaribus distans, vastissimam horret inter deserta montium solitudinem, ad cuius collis radices, quo idem situm est, flumen Armilata discurrens, magno pisciculorum solatio in ediam refouet monachorum. Ex quo etiam Armilatense coenobium appellatur.

BEATISSIMVS verò Habētius virili iam ætate perfectus, è ciuibus Cordubensibus monachorum vitam oblectans, sancti Christophori monasterium incoluit, quod situm est in spectaculum vrbis, in parte Australi super crepidinè vltiorem Bætis. Ibi que seculo mortuus, Christo autem sub arctissima regula degens, ut potè spontaneo carceri se tradens, altis maceriarum sapibus circumclusus, ferreis que laminis intus ad carnem obseptus, per fenestras se aduentantibus exhibebat visendum. Iste talis ac tantus cum beato senem Hieremia, de quo supra attifumus, qui que etiam inter ceteros Dei seruos, ac rionibus stimulatibus flagris, occubuit. Hi sex viri fortissimi, & præclarissimi simul ad expugnandum hostem improbum descendentes, omnes quasi ex vno ore clamauerunt, dicentes. E nos sub eadem professione, o iudex, manemus, qua pridem confratres nostri sanctissimi Isaac, & Sanctius deciderunt: exerce sententiam, crudelitatem exaggera, & in vltionem tuam vatis totis exardescere furoribus. Quoniam Christum Deum veraciter confitentes, præuium Antichristi, & authorem profani dogmatis vatem vestrum esse profiteamur. Vos que lethali succo prophetismi eius infectos, & virulento prædicamine Zabuli propinatos, æterna postmodum luituros tormenta scientes dolemus: vestram que orbitatem, & ignorantiam facis desilemus. Hæc cum animoso spiritu sancti Dei professi sunt, statim decollari iubentur. Prius tamen beatum senem Hieremiam, nescio ob quam assertionem flagellis grauius caesum, & inter ipsa verbera (vt ferunt) emortuum, vix hærentem gressibus foras traxerunt. Qui martyres dum ad locum mactationis accederet, inuicem sese quasi ad epulas inuitarunt. Et primò quidem reuerentissimi Dei ministri Petrus, & Vualabonius ruentes, ceteri deinceps sub eodem iugulantur momento, septimo scilicet idus Iunias, feria prima, Era qua supra. Quorum corpora stipitibus defigentes, post aliquot dierum vastissimo consummarunt incendio, eorum que cineres perdendos flumini tradiderunt.

7
Armitata fluius

8
Habentius monachus martyr.

8
Sancti Christophori monasterium.

Lib. 1. Et hoc. 2. cap. 2.

Hieremias flagris caesus.

Annus Domini
Dccclj. dies Iunij. viij.

De Sisenuando leuita martyre. Cap. V.

E iij

MEMORIALE SANCTORVM

1 Pacese oppidum.

Sancti Acifeli ba-
silica.

DENIQUE leuita sanctissimus Sifenandus ex Pacensi op-
pido ortus Cordubam intuitu discendi aduectus est, ibiq;
apud beatissimi Acifeli basilicam, qua corpus eiusdem mar-
tyris requiescit, digniter enutritus, vt ipse familiaribus
retulit, inuitantibus se beatissimis Petro, & Vualabonso iam caelo
martyribus collocatis, martyrium quoque & ipse aggressus est. Qui
dum in carcere religatus maneret, tradunt quod prophético illustra-
tus spiritu, patibuli sui horam praescius nuntiauerit. Nam quoda die
cum responsum cuidam amico se interroganti aptaret, ei que recipro-
cationis schadam scriberet, tribus aut quatuor iam digestis versicu-
lis, subito nimia hilaritate perfusus, caelesti quodammodo gaudio ve-
getatus, e loco sessionis suae confurgens, astanti puero schedulae porti-
tori, cui miles Christi reciprocari intēdebat, semiscriptam vt erat ac-
comodans, multis audientibus ait. Recede modo fili, ne impetu fatel-
litum opprimaris, quoniam iam potestas tenebrarum vinculis me ex-
trahere praecipiens, nunc de collandum sibi met exhibebit. Post hanc
prophetiam immobili semper gressu ipso persistente, eodem momen-
to vociferantes lictores adueniunt, eumq; praecipiti furore ad locum,
quo martyrium erat consummaturus, pugnis, alapisq; caedentes per-
ducunt. Pergit Dei famulus laetantibus animis de corona victorie cer-
tus, qui ad caeleste conuiuium exhortantibus sanctis fuerat inuitatus.
Sic namque iudici praesentatus, eadem qua prius constantia in sancta
confessione perduras, delicatus ephebus gloriosa morte peremptus
est, atque inhumatus praeforibus palatij derelictus est, septimo deci-
mo Kal. Aug. feria quinta, Era qua supra. Cuius ossa post multos dies
donante Deo a quibusdam mulieribus inuenta inter lapillos aluei, in
praedicti martyris Acifeli aulam deportata reconduntur.

2 Anni Dcccij. Iu-
lij dies. 16.

*Pauli diaconi Cordubensis, & Theodemiri monachi marty-
rum. Cap. VI.*

SANCTVS vero Paulus contribulis noster, & hic leuita
dignissimus, cum primo adolescentiae flore venustaretur, e
ciuibus Cordubensibus progenitus, simplex affatim, obe-
diens, & humanus, semper carceratis opem miserationis im-
pendens, apud basilicam quae corporis beati martyris Zoili praesentia
illustratur, spiritalibus enutritus est disciplinis. Qui exemplo sanctis-
simi Sifenandi, verboque instructus, principibus, & consulibus adfite-
re non extimuit, eosque de vanitate culturae suae & scelerosi vatis in-
fania arguens, Christum quoq; Deum veraciter confitendo, peremptus
est

Sancti Zoili basi-
lica, & eius corpus

est. Fertur tamen, cum adhuc carcere detineretur, imploratus à Tibe-
rino Pacensi presbytero qui ei ita dicebat, Obtine solutionem meam
coram Domino, beate minister, & digno interuentu tuo, dum corona-
tus Christo perueneris, longæuum à me carceris squalorem amoue.
Erat enim idem sacerdos penè viginti annos erga tulo mancipatus,
nescio ob quod crimē accusatus ab inimicis coram rege. Qui presby-
ter florentissima adhuc iuuentute præpollens, ac virili præditus ve-
nustate, illi subterraneo specui deputatus, penè decrepitus, & senio
confectus inde eductus, publicis demum carceribus mancipatur. In
his martyres Christi vsque in horam mortis degebant. In his parrici-
darum, homicidarum, latronum, & scortatorum improbi ausus, & exe-
cranda temeritas, ac diuerforum criminum rei sub arctissima macera-
bantur custodia. In his positus prædictus sacerdos, causam sui carce-
ris beato Paulo commisit. Cui martyr sanctus de corona victoriæ cō-
fusus satisfacere optioni eius promittens, non post multos dies marty-
rij sui, fidelis sponsor eum carcere absolutum, Deo fautore, propria
vrbi restituit. Consummauit autem Dei seruus martyriū suum in pa-
ce tertio decimo Cal. Aug. feria secunda, Era qua supra.

CVIVS cadauer inhumatum, & ante fores palatij derelictū, post
nonnullos dies quorundam fidelium curiositate clam sublatum, cum
beati Theodemiri Carmonensis monachi corpore, apud sanctuarium
prædicti martyris Zoili conditū est. Qui & ipse iuuenis post sexta die,
qua sanctus decidit Paulus, idest octauo Calēdas August. feria septi-
ma, Era qua supra occubuit, regnate domino nostro Iesu Christo, qui
sanctos suos adiuit, & coronauit in pace in sæcula seculorum Amen.

3 Annus Decclj. dies
Iulij. xx.

4 Theodemir^o Car-
monensis martyr

5 Annus Decclj. Ia-
lij dies. xxv.

In unilo, & Alodia virgines & martyres.
Cap. VII.

VCVS QVE finem libri secundi esse decreueram; hucus-
que terminum sanctorum ad huiusmodi palestram curren-
tium esse putaueram. Nec quēquam post tot discrimina ec-
clesiarum, nostrum quē; carcerē talia certamina opinatus sum
aggressorum. Verum quia sanctorum numerum præfaga diuinitas ad-
huc disponebat augeri talium professione, ideo postmodum quorun-
dam mentes multiplici ardore inflammans plures prioribus ad illud
destinauit certamen. Et simili quidem voto ac magnanimitate cæte-
ros imbuens, viros, mulieres, & paruulos ad exercitium præliorum
suorum armauit. Nec quisquam ad talem, tantam quē præscriptus mi-
litiam resilire à certamine poterat. Cuius vocabulū cælestis liber no-

MEMORIALE SANCTORVM

tatum à principio seculi retinebat, suasq; vires ad huiusmodi palæstrā diuinis ausibus crescere cernebat. Quorum nomina, ætates, gesta que bellorum suo loco ac tempore disponenda sunt. Prius autem illa sanctorum trophæa elucubranda sunt, quæ ratio & cursus mensium ordinatim vt acta fuerūt adducit, licet in alijs regionibus gesta extiterint, Sed quia vna est confessio quæ vtrosque coronauit, idem que tempus quod vtrosque per feralem impietatem in cælum præmisit: reor absurdum non esse, quod competens annotatio nostra sanctorum agminibus eos inseruit, & coëlectorum cœtui adunauit. Vt pari magnificentia laudis à nobis attollerentur in terris, qui vno sunt adnotati codice in supernis. Hac de re actum est, vt breuitas succincta huius opusculi modum promissæ contiguitatis excederet. Et liber qui dudum parcius se loquuturum sperabat, alijs supercrescentibus ex improviso rebus, in longam deuolueretur seriem scripturæ.

2 IGITVR referēte viro sanctissimo, ac venerāda paternitatis Venerio Cōplutēsi episcopo didicim⁹, in vrbe Bosca, apud oppidū Barbitanū duas sorores virgines fuisse (quarū vna Nunilo, altera vocabatur Alodia) patre quidē gentili, matre verò Christiana progenitas. Quæ, dum post mortē impij parētis, mater earū secundū, & gentilitiū iniret cōnubium, nec liberè possent fidem Christi tenere, obstante cœruico-fo victrici paganismo (iam enim animi puellarū à pio Christi fonte irrigabātur) spreto materno cubili nutritione matèrteræ suæ fidelissimè refouentur. Illico earum sancta infantia Christo domino corripit fideliter adherere, & paterni oblitæ ritus, crucifixi religionem tenerrimis, & sanctificatis mentibus reponentes, illibatè custodire: Et quoniam naturalium infulis præpollebant, summisq; dignitatum fascibus enitescabant, non potuit delitescere vrbi illarum propositum, redolente, ac relucente conuersatione sanctæ fidei, quam gerebant. Siquidem primèum adolescentiæ florem iam attigerant, & totam penè prouinciã rumor sanctitatis earum impleuerat. Cuncti que stupebant geminum rosarum profiliisse decorem ex vepribus. Hinc zelotypus hostis antiquus suorum membrorum dolens iacturam, dum per terrores præfidum inuido arbitrato posse immutari iam præsignatas ad thalamum sponsi æterni confidit, dilatū præmium per mortes asperas accelerādo, virginibus sacris adducit. Ideo que sanctarum virginum causam instantia satellitum suorum præfecto vrbi infnuat, qui illico suis eas assistere obtutibus iubet. Quas vana promissione munerum illicere tentans, ac perinde de rerum copijs, & clarissimorum iuuenum cōnubijs adhortatur, si ab hac religione Christi animos auocassent, proprijs

Venerius Cōplutensis episcopus, Bosca vrbs.

Barbitanū oppidum.

Barbitanū oppidum.

Barbitanū oppidum.

prijs vtique natalibus redditæ, in super multarum diuitiarum affluen-
 tia ditarentur. Si verò pertinaciori spiritu consultum præsidis concu-
 cassent, in vltimo die excruciatione tormentorum additæ, ad vltimū
 gladio vindice interirent. Cui beatæ virgines sancto spiritu animatæ,
 constantes & intrepidæ, sub vna confessione dixerūt. Quomodo nos
 præses, à pietate Dei iubēs auertere, quas pietas sancta suo lumine
 perlustrando, fecit cognoscere, nihil esse Christo diuitius? nihil fide
 Christiana felicius? per quam iusti viuunt, per quam sancti regna vice-
 runt. Sine quo vita nulla est: sine quo mors perpetua viget. Cum quo
 manere, & in quo viuere solatium verum est. A quo recedere æterna
 perditio est, à cuius confortio iam nos in hac vita nullatenus discede-
 mus: Quia ipsi integritatem nostram credentes, eius quandoque tha-
 lamis speramus admittendas. Nam rerum labentium commoda, qui-
 bus nos illicere autumas, pro nihilo reputātes, eo intuitu spernimus,
 quia cognouimus omnia vana esse sub sole. Nec de pœnarum commi-
 natione turbamur, quā ad modicum valere cognoscimus, quinimo ip-
 sam mortem, quam vltimo terrore proponis, eo gratissimo exopta-
 mus affectu, quo credimus nos per illam incunctanter ad cælum ascen-
 dere: Christum adire, eiusque incouulsibiliter inhaerere amplexibus.
 Quarum constantiam fidei præses, virtutemque professionis aduer-
 tens, quibusdam mulierculis profanirius peritia præditis, sigillatim
 eas instruendas commendat, & terroribus quibus potest, ne alternis,
 aut cuiuslibet fidelium fulciantur colloquijs, admonet. Muliercula
 verò suscipientes virgines Christi, sacrilegi cultus quotidie veneno-
 sum dogma eis exponunt, ac peruigili cura cælesti iam manna relictis
 cloacæ putrientis poculum propinātes, casto consumuntur labore.
 Sed hanc illarum pertinaciā præsidi referentibus mulierculis, post
 nonnullos dies virgines in forum eductæ, in spectaculum publicū cōsti-
 tuuntur, & Christum confitentes, & hostem fidei detestantes, sub ictu
 gladij corruerunt vndecimo Calendas Nouēbris, Era qua supra. Qua-
 rum corpora loco, quo deciderant, derelicta summo militum obseruā-
 tur studio, ne Christiani ad emolumentum patrocinationis furtim eas
 surriperent, & reconderent. Ferunt tamen, quod illa virginalia cada-
 uera in loco, quo ab ethnicis altis scrobibus magis abscondita, quàm
 humata sunt, signis & miraculis corruscant, & gloriam emeritæ con-
 solationis virtutum efficientia tam fidelibus quàm gentilibus osten-
 tant, per dominum nostrum Iesum Christum, qui viuunt cum pa-
 tre & spiritu sancto vnus Deus in sæcula sæculorum.

Amen.

Ann^o Decclj. dies
 Octobris. xxij.

6

7

8

MEMORIALE SANCTORVM

Vita & passio sanctarum virginum Flora & Maria. 100
 Cap. VIII.

VM ad laudem Christi pertineat cultus reuerentiæ, qui martyribus exhibetur, respondet tamē fidelibus in remedium animarū, quicquid religiositer in festiuitatibus agitur beatorum, præfertim cum per hoc, & per ipsorum patrocina, martyrum & summi Redemptoris acquiritur præmium, in cuius honorem virtutem recolunt sanctorum. Ergo nostrarum virginum Floræ & Mariæ trophæa digesturi insignia, non facundiæ lepōri, non tonantibus euphonijs verborum seruiamus, sed quod fidelibus simpliciter rei gestæ veritatē insinuet, obseruemus: quia sufficere nostris credimus veritatem pura simplicitate digestam, quàm vano infulatam cultu fallaciam. Et sat nobis est fideliter referre quod fuit, quia non congruit sub venustate sermonis rem, quæ non extiterit, adhibere. Il libata nanque veritas, quoquomodo proferatur, firmiori gressu confitit, & ornatissimè fictum mendacium paululum perseuerat. Nec patitur Christus assertorem iustitiæ immunem esse benedictionis præmio, cum tamen reatu homicidij astringatur prolator mendacij.

HARVM igitur vocationem virginum, quæ dispari solo progeneræ, & pari mortis occasu celestibus adunatę sunt, sigillatim exponi necesse est: & quibus modis vnaquæque earum prædestinata sanctificationis culmen attigerit, Deo fautore saltim exili digeramus stylo.

PRIMVM igitur specie decoris, & venustate corporis nimium florens virgo sanctissima Flora, sed interiori habitu florentissima, matrem Christianam habens ex vico Ausinianos, qui ex parte Occidentali miliarib⁹ octo à Corduba distat, purissimis & nobilibus (vt ita dixerim) perfunctam natalibus, patrem verò gentilem ex oppido habuit Hispalensi. Hi nescio qua occasione proprijs locis exules, Cordubam degēdi gratia accesserunt. Qui ex vltimo partu suo hanc infantulā procrearūt, & sublato per mortem genitore, fidelissimæ genitricis tutela spōsa Christi nutritur. Quā pia mater sacræ religionis legibus imbuens, docuit fidei credulitate colere Christum Deum, qui per vterum virginis Mariæ ad nos vltimo tempore veniens, & per assumptam humanitatem hominibus proximus factus, per ineffabilem quoque Deitatem suam inuisibilis, incomprehensibilis, & inestimabilis semper extitit. Venerabilis nanque puellā tenerrimis annis fidei pietatem ebibens, cœpit intra mentis recessum altare sanctum construere, quo placita operum bonorum holocaustomata Christo semper offerret. Quę ab ipsis rudimentis infantia cunctis se vanitatibus sæculi priuans, totum

Ausinianos oppidum.

Hispalensis ciuitas.

Hispalensis ciuitas.

tum

tum quod illa ætas (vtpotè plenitudine scientiæ expers) pueriliter affectat, superno iam delibuta rore conculcat. Nam quodam tempore cum genitricem eius adirem causa dignoscèdi principium huius puellæ conuersationis, ipsa genitrix inquit. In veritate vobis loquor, quòd ab ineuntibus annis Christi amore pectore suo recondens filia mea, sæcularium oblectationum cultum vsquequaq; spreuerit, ac semper quæ Deo sunt, corde meditari studuit: semper opera sancta adimplere non distulit. Adeò vt in infantia sua cū diebus quadragesimæ paruitati eius consulens, siue vt illa ætas contigua robustius cōualesceret esu quotidiano, competenti prandij hora cibum ei porrigerem: illa in virtute Domini positum habens cor, egentibus eum ministrans, furtim beatum exercebat ieiunium. Sicq; diebus singulis ipsa agente, penè maximum abstinentiæ tempus elapsum erat, cum clandestina infantis deuotio vix quibusdam reuelatur indicijs. Quam talibus inhibere vortis ipsa obnitēs, ne priusquam illud tenerrimum corpus adolesceret, marcore abstinentiæ quassaretur, conata sum iam ad epulum suadere diurnum. Eam tamen non potui prouocare ad vescendum, nisi serò, & comminatione continua: perfecit tamen votum suum electa Christi sponsa.

Floræ mater ad diuū Eulogium.

EX eo tempore mater solerti vigilantia sobolis mores procuras, eamque in omnibus rebus Christo assignatam esse considerans, nullatenus deinceps contraire pijs puellæ affectibus audet. Venerabilis verò puella Deo duntaxat placere studens, prouida obseruatrix euangelij attendebat Christo monenti, & dicenti. Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus. Ita purissimum caelestis executione præcepti in trifidus preparans habitaculum, nihilominus sanctæ & indiuiduæ Trinitatis quotidiano frui meretur aduentu.

Ioannis. 14.

VERVM dum exercitio sanctitatis id quod clam meditabatur, vberius in amorem Christi proficeret, lætareturque se Christo per eandem religionem perennius esse ascitam: nec tamen passim fidelium interesse conuentibus auderet, eo quod fratrem pestiferi dogmatis perfidum haberet cultorem, qui eius assidue conuersationem exploraret: vt ipsa erat natura prudens, & calens ingenio: didicit à sapientibus nihil proficere obscuratam credulitatem, & celatam confessionem Trinitatis, præsertim cum scriptum sit, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et iterum in euangelio, Omnis qui confitetur me coram hominibus, cōfitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cælis: & qui negauerit me coram hominibus, negabo

Floræ frater impius.

Ad Rom. 10.

Math. 10.

MEMORIALE SANCTORVM

Flora domo fugit.

negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cælis. Igitur instructa vtiliter quomodo se in confessione nominis Christi haberet, sciensq; non leue esse discrimen latenter credere Christum, & publicè existerre vexillo Sathanæ denotatam, matre hinc inconsulta domum relinquens, clam cū sorore sua fugam iniit. Sese que tutioribus locis inter christicolas collocantibus, sæuissima infestatione frater earum (quæ supra meminimus) propter illas Dei lacerat ecclesiã: ad eò vt nonnullos clericorum carcere tradens, conuentum vbique religiosarum foeminarum persequeretur. Et cùm agnoscerent infestationem, quæ erga sortem Domini grassabatur, indignum diiudicantes se esse tutas, & ecclesiam Dei vapulare: illico sancta Flora, quæ se nouerat ad tale prelium diuinitus fuisse electam, publico regressu in domum reuertens, ait. En ego, quam quæritis, adsum, in medio vestri, pro qua Dei sorte infestamini, adfuito intrepida, Christo credula, religioni fauens catholica, stigmata crucis gerens, & omnium, quæ cultum pietatis insinuât, affectatrix. Vos modo (si potestis) hanc eneruate confessionem, fatagite crudelioribus tormentis fidem meam euincere: & (quod fieri omni dubito), Christo me separari cõtendite: pro cuius amore quicquid ad supplicium meũ sæuus imploderit arbiter, gratissimis decreui animis supportare. Credo probabitis me inter pœnas fortiori pertinacia, quam nunc in prima congressione, Christum Iesum confiteri.

Domum reuertitur.

3

Frater impius Floram accusat.

FRATER autem eius ille peruersus hæc audiens, cædibus ac minis interdum, & blandis eam nitebatur reuocare sermonibus. Sed cū cerneret, nihil conatum suum proficere, quinimo se quasso aspiciens labore consumi, ad iudicem eam pertrahit, dicens: Hanc mihi sorore, ó iudex, vltimus partus matris eiecit, quæ simul mecum ceremonias legis venerabiliter excolens, debitum semper erga cultũ fidei nostræ obsequium exhibebat: sed Christiani crebro eam vrgentes, instinctorum nostrum abnegare, ritum que detestari fecerunt, & quadam lenocinatione Christum esse Deum credere illexerunt. Quam iudex vtrũ se sic haberet illa delatoris germani quæstio sciscitatur. Extẽplo ipsa fratrem impium abnegat, cultum que Mahometanũ se nullatenus nouisse testatur: & adiungit. Christum ab infantia mea noui: ipsius documentis instructa sum: ipsum habere Deum decreui, ipsi que integritatem corporis mei, eius olim thalamis oblectanda, promissi. Hæc ubi virgo sanctissima protulit, mox sacrilegum pectus iudicis furor inmanis exagitat, & in eadem martyris iram admouens, inter vtrunque satellitem apprehensis manibus eam extendi præcepit, dire que verberare caput eius pertundens, rãdiu flagris insistit, quousque decisa cum

Flora in capite Christi confessione percutitur.

cæsarie

cæsarie eute, os verticis nudum pateret. Perdurat nihilominus adolefcens martyr & virgo in sua confessione. Tunc iudex femiuuiam, & penè ex animem impio fratri eam delegans, admonet, vt confortata medicamine, & verbo legis instructa sibi demum, nisi se conuerterit, præ-

sentetur. **PERDVCTAM** deinde in domum suam Christi virginem hostis, non frater ille iniquus, domesticis eam foeminis demulcendam fomento, & verbo committit, magnis solummodo trabibus catenarum seras mansionis obtrudens. Quia ingenti maceria totius prædioli ambitus præmunitus, omnino de nulla euadendi sollicitudine quenquã arguebat. Ideo quæ nõ post multos dies vulneribus expiata fortis Flora, cum se hospitem esse sentiret: quadam nocte, per contiguum infra cortem domui hærens tugurium, celsam parietem iuuante Domino scandens, inde se foris plateali solo proiecit. Quæ nullo stimolata dolore, cœpit per tenebras noctis angelico comitante ducatu, quò Dominus vellet ingredi, sic quæ cuiusdam fidelis inter illud chaos nocturnum hospitio recreata, cum aliquandiu ibidem cõmaneret, deinceps præclarum Tuccitanæ vrbs viculum Ossariam intuitu latendi petès, ibi cum sorore sua vsque ad tempus, quò martyrium consummauit, delituit. Et ego, ego ille peccator, ego diues iniquitatum, qui à principio martyrij sui amicitia eius fruitus sum, cõbinatis manibus meis cicatrices reuerentissimi & delicati illius verticis attrectaui, quum ictibus flagellorum virginalis coma elapsa fuisset.

VERVM quia Deo fautore beatæ virginis Floræ auspiciu conuersationis ac martyrij adnotatum est, opere pretium reor, si itidem sanctæ virginis Mariæ & martyris processionem natiuitatis, primordia quæ religionis ediferam. Vt quibus par fuit consensus præliandi, idè quæ assensus pro iustitia moriendi, consimilis extet in relatu uocatio nis etiam huius virginis intentio calami. Huius pater ex oppido Eleplése non infimus pro sapia, Christianus tamen huc aduentasse perhibetur. Qui ex genere Arabum coniugem ducens, totius impietatis errore eam emundans, Christi fidei consignauit. Quapropter cū eadem coniuge proprium incolere aruum non valens, per diuersa profugus agitur, quousque diuino gubernaculo ad oppidum Froniano peruenit, qui in montana Cordubensi in parte Occidentali duodecim ab vrbe miliaribus distat, ytroque pignore comitante, quod ex ea susceperat, Vualabonso scilicet, & Maria. Ibi vitam suam pro viribus sustentarunt. Ibi mulier illa luporum erepta faucibus, in fide Christi perseuerans, post nonnullum tempus in Domino requieuit. Ibi superstes vir

videtur quædam
omni diebus
martyris
na aliquid
martyris

intra si roma
martyris
martyris

et aliquid
martyris

Tuccitana vrbs.
Ossaria vicinus.

videtur quædam
martyris

et aliquid
martyris
Maria marty.

Eleplése oppid.

et aliquid
martyris

Froniano oppidum.

Vualabonus post
martyr.

MEMORIALE SANCTORVM

Saluator presbyter.
Sancti Felicis monasterium.
Cureclarense coenobium.

Artemia Adulphi & Ioannis martyrum mater.

Sperainde abbas.

Saluator presbyter moritur.

Vualabonus diaconus factus.

Vualabonus martyr.

gradu confessionis potitus, arctissimum vitæ perennis callem gaudijs oblectandus cælestibus ingreditur. Sed puerum ecclesiasticis regulis educandum, fortiq̄ue Domini admiscendum piæ memorię Saluatori presbytero tradidit, qui tunc præclaro regimine sancti Felicis monasterium, quod in eo loco fundatum est, gubernabat. Sanctã verò hanc virginem Deo deuouens, Cureclarense coenobio, quod gloriosæ & semper virginis sanctæ Marię genitricis Domini fulget memoria, cõsignauit, constituens eam apud quandam summæ sanctimonix foeminam Artemiam nomine. Quæ & ipsa geminum pignus per martyrialẽ obitum olim cælo præmiserat, Adulphum scilicet, & Ioannem, qui in primordio regni principis huius viriliter de hoste triumpharunt. Quorum instar syderum cæli gesta micantia ad emolumentũ ecclesiæ sanctæ, & exemplum debiliũ, senex & magister noster, atque illustrissimus doct̄or (de quo in libro primo meminimus) beatæ recordationis & memorię Speraindeo abbas stylo latiori composuit. Artemia igitur gratia sanctitatis, prouectæ q̄; ætatis, seu obtentu martyrum filiorum, cæteris in eodem coenobio commanētibus foeminis antecellēs, totius monasterij virginalis conuentus iussu authoritatis eius intendebatur. Docuit autē puellam sicut ipsa nouerat Deo seruire, in omni humilitate, castitate, & obedientia, & timore Domini animum eius exercens. At non post multum tempus prædicto sacerdote Salvatore mundo recedente, puerum etiã ad se nutriẽdum pater reduxit. Qui duo futuri martyres gratia spiritus sancti in Dei timore magnopere proficiunt. Tandem verò per gradus ecclesiasticos adolescēs ille Vualabonus succrescens, honore diaconij fungitur: pollēte nihilominus in omni honestate religionis sanctimoniali puella: cū se nimia charitate diligenter, & alternanti germanitatis dulcedine in omni dilectione spiritali sibi inuicem obedirent. Quia verò præcedebat ætate virgo sanctissima adolescentem germanum, loco genitricis soror ab eo excolitur, & in prolis affectum commutauit fraternum amorem.

IGITUR dum inter eos hæc assiduè gereretur, dispēsante Deo, leuita dignissimus Vualabonus cum beato Petro presbytero, seu cū cæteris confessoribus (sicut superius comprehensum est) martyrio coronatur. Et qui quo vltimus erat forori, fit primus electione martyrij. Denique remanet destituta præsentiali solatio fratris Christi ancilla, quæ ante mundi constitutionem ad martyrium prædestinata, intus extraq̄ue semper tuebatur intercessione fraterna.

ET (vt se habet conditio fragilis) cū crebrius fraternum suspiraret obtutum, cuius in proximo fruitura erat consortio, per quietem quandam

quandam sanctus martyr, quãdam admonet religiosam, vt iam soror Maria pro se plorare desisteret, quoniã vicino tẽpore ad eum in super nis esset ventura. Ex eo die vritur cor virginis amore martyrij, & quæ fratris obitũ impatienter lugebat, subitò diuinitus illustrata, impatiẽti ardore ad martyriũ anhelat. Quodã igitur die, inuitante (vt credo) Christo monasteriũ derelinquẽs, forũ petitura descendit, quò sicut ceteri martyres, qui iam cęlesti premio oblectabãtur, hæc quoq; virgo Christũ cõfitendo, & fidei sanctę aduersariũ repellẽdo, corona martyrij potiretur. Quæ dum ecclesiã beati Aciseli martyris, in ipso adhuc itinere posita, intuitu dominũ obsecrandi intrasset, Dei nutu ibidem sanctã Florã in suffragio suo preces martyrum aduocantẽ inuenit. Quæ & ipsa Christo dicẽti sibi, iterum venio crucifigi, rediuuio præliandi studio calens, olim cõcepti martyrij palmã è loco latibuli sui alacris inuentura descēderat. Tunc se inuicẽ datis osculis salutãtes, alterno cõsultu explorant se. Et cum vnũ idemq; votũ suũ existere mutua proderet cõfessio, dimidiante Christo qui dixerat: Vbicũq; fuerint duo, vel tres, in nomine meo cõgregati, ibi sum in medio eorũ: illico indissolubili foedere charitatis nectũtur, nulla se ab inuicẽ occasione diuellendę, nulla intercedẽte fortuna deciscendę, nullisq; ab alterutro, quãuis sæuissimis imminẽtibus casibus, disparandę, qui ad interitũ earũ pro cõfessione veritatis exaggerarẽtur, quousq; & ista Christum, & illa in cęlestibus fratrem adiret vualabõsum. Sicq; in ipso impetu iudicibus assistentes, ita firmiori alloquutione prima (vt reor) sanctissima Flora eos aggreditur, dicẽs. En ego illa sum, quę pro eo quod gętilitio femine procreata Christo adhęserim, dudũ à vobis, vt eum abnegarẽ, diro verberare lacerata sum. Quæ hæctenus infirmitate carnis huc illucq; profuga delitescens, nũc iam in virtute Dei mei subnixa, vestris ad stare nõ verens prætorijs, eadẽ, qua primũ, cõstantia Christũ Deum in veritate profiteor: scelerosumq; dogmatistã vestrum pseudoprophetã, adulterũ, magum, & maleficum esse protestor. Tũc deinde virgo venerabilis Maria diffusioe cęlestium gratiarũ sanctificato protulit ore: Et ego iudex, olim inter illos cõfessores magnificos habens germanũ, qui nõ leui subfannatione vatem vestrũ infamantes occubuerũt: similiq; audacia Christũ esse in veritate Deũ asserens, ritum vestrũ legisq; cæremonias dæmoniorum figmenta esse profiteor. Exemplò sæuissimus arbiter vesano concitatus furore, sub voce illa terribili frendẽs, virginale propositum asperrimo deterret boatu: minis exprobrat: clamoribus arguit, adijciẽs carceris squalorem, & cõtuberniũ scortorũ.

SVSCIPIUNT deniq; abdita carceris sponfarũ Christi mēbra

Sancti Aciseli ecclesia.

Matth. 18.

Flora & Maria iudicibus sponte se offerunt.

MEMORIALE SANCTORVM

10 tuenda magis, quam eliminanda, quæ semper pudico honestatâ deco-
re ab ipsis cunabulis actu sanctimonix præpollentes, præcipua virtu-
tum gratia reluxerunt. In quibus aliquâ diu sanctæ virgines permanē-
tes, insistūt ieiunio, orationi incubunt, totumq; illum horrore ergastu-
li cælestiū meditatione hymnorū expediunt. Tunc nos etiā ex antro
deducti, cum isti carceri deputarentur, Deo fauente ad instructionē il-
larum librum, documentū martyrij, cōdimus. Eisque iam penè à pro-
posito, suasionē quorundā labentibus, in solatiū meditandi & cōsum-
mādi prælia inchoata, dicauimus. Connectentes in finē opusculi ora-
tionem suo certamini, omniq; ecclesiæ congruentem.

D. Eulogi⁹ in car-
cere positus scri-
bit ad sanctas vir-
gines.

11 IGI TVR permanentes in laudibus Dei, & sacratissimæ virginis,
post tertiā admonitiōnē prosternēdæ in forū eductæ sunt. Taceā iudi-
cis sciscitationem vicibus allatam eis, vel vnâ, vel sigillatim ad beatif-
simā Floram, sicuti iam alibi digessimus. Et intuitu mediocritatis ali-
quid silētes, ne fastidiū protractus sermo legētib; generet, mors vir-
ginū pretiosa stylū competēti fine coarctat. Inde præcipiti ducatu ad
locū decollationis ductæ, sacra signacula vultibus imprimūt. Et sic ex-
tensis collis, post beatam Florā, sancta Maria prosternitur. Quorū cor-
pora canibus deuoranda, ac volucris discerpenda ibidē relinquen-
tes, alio die in flumen proiecerūt. Equibus cadauer sanctæ Mariæ vir-
ginis & martyris, cœnobio Cuteclarense, à quo ad martyrium descē-
derat, donante Deo reponitur. Cū tamen corpus beatissimæ virgi-
nis & martyris Floræ, quo situ Dominus reposuerit, penitus ignoret-
tur. Capita verò illarū in basilica sancti Acisceli martyris recōduntur,
quo præsentiali corporis sui fauore populos Christianos tuetur.

Cuteclarense cœ-
nobiū.

Basilica sancti A-
cisceli, & eius cor-
pus.

VLTIMO tantūmodo historiæ loco insinuare curam⁹, quod priū-
quam virgines beatæ deciderent, quibusdā cōsororibus promiserūt,
quod eo ipso, quo Christo coronatori suo assisterent, obtentu adeptæ
gratiæ sponsum præcantes, nos vinculis liberarent: quod ita Deo fau-
tore peractum est. Nam ille octauo calendarū Decēbris martyriū cō-
summātes, nos tertio earundem calendarū compedibus resolutos, ab
squalore carceris eruerunt. Era qua supra, per Christū dominum no-
strum, qui viuit cum patre & spiritu sancto in sæcula sęculorū. Amen:

Dies Nouembris
xxiiiij.
D. Eulogius car-
cere eductus.
Annus Domini
Decclj. Nouem-
bris dies. xxix.

Gumefindus Toletanus, & seruus Dei, Cordubæ passi. Cap. IX.

Toletum.

ANCTVS Gumefindus presbyter ex oppido Toletano
olim cū vtroq; parēte puer adhuc paruul⁹ Cordubā veniēs,
votiuo genitorū affectu per sacrū clericatus ordinē cælesti
ascriptus militiæ apud basilicā sanctorū trium, qua Faustus

Ianuarius⁹

Ianuaris, & Martialis martyres præsentibus corporum suorum fa-
uillis quiescunt, digna pædagogorum educatione in Dei timore cla-
rescit. Vbi post aliquod tempus in sancto diaconij ministerio cõse-
cratus, demum cuiusdam Campaniæ Cordubensis ecclesiæ sacerdos ado-
lescens præficitur. Inde ad urbem descendens cū beato Seruo Dei mo-
nacho, qui tunc in supradicto sanctuario adhuc iuuenis cū Paulo pres-
bytero reclusus manebat, principibus, & iudicibus ambo assistentes,
sub confessione cæterorum occubere, idibus Ianuarij, Era o ctingē-
tesima nonagesima. Quorū corpora furtim à Christianis sublata, in ba-
siliça sancti Christophori martyris, quæ est vltra amnem in parte meri-
diana, religioso cultu extant recondita.

I
Faustus, Ianuarij
& Martialis: &
eorum basilica.
2
Campania Cor-
dubensis, & ei-
ecclesiæ.
Seruus Dei.
3
Paulus presby-
ter.
4
Annº Domini
Dccclij. dies
Ianuarij, xiiij. 2
Santi Christopho-
ri martyris basi-
lica.

*De sanctis martyribus Aurelio, Felice, Georgio, Sabigothone, &
Liliosa. Cap. X.*

VIT præterea quidã iuuenis nomine Aurelius, natalibus, I
& rebus plurimis antecellēs. Hic in infantia matre Christiã
na, & patre gentili orbatus, tutela amite suæ fidelissimè vs-
que in annos adolescētiae fouebatur, docebaturque Chri-
stum veraciter credere Deum: nec præter ecclesiam salutis viam, &
iter regni cælestis alibi posse reperiri, imbuatur. Quod documentum
venerabilis puer apprimè ebibit, ita vt licet Arabica erudiendus lite-
ratura traderetur cogentibus affinibus: in fontibus tamen præfixam
cælitus animis fidei sanctæ noticiam nulla vanitatis figmenta immūta-
re quiuerunt: sed corde semper Christianissimum suum retentans, cum
ad solam derisionem meditationi periturarum insisteret literarum,
eò amplius in amorem Christianæ fidei exardescebat, quò liquidius
deliramenta peruersi dogmatis probans, subtilem dæmoniosi illius
fallaciam aduertebat. Et cum non posset publicè cultum fidei gerere,
vbique tamen Dei sacerdotibus sese commendans, pro se efficacius
exorari poscebat.

INTEREA prouehitur in annis iuuenilibus strenuus adolescēs,
& florentibus genis virili facies exornatur decore. Hinc adhortatio-
ne affinium condignum suæ nobilitati connubium appetere cogitur:
Hinc vnusquisque suorum, prout nouerat, illius, vel illius optimam es-
se sobolem afferebat: ipse autem interius aliter ruminans, Christo
sui connubij negotium committebat, crebris interuentibus pre-
cum cæleste numen exorans, vt talibus præpollens votis coniux si-
bi daretur, quæ secretū suū in melius proficere cõtenderet, faueretq;

MEMORIALE SANCTORVM

mente & corpore cultori latenti. Cuius fauore tandem adiutus reperit honesto germine virginem constipatam, rebus inclitam, moribus comptam, specieq; pulcherrimā. Quæ cum præcipuo venustatis habitu extrinsecus decoraretur, præstātius tamen introrsus spiritali enitebat decore. Quia omnis gloria filiæ regis ab intus, idest in penetralibus mētis. Ibi enim sanctitate, in fimbrijs aureis varietate scilicet amicta virtutum, Christo regi placitum exhibebat famulatum. Hæc nanque puella parētibus paganis progenita, adhuc cunabulis incubans, patre orbata est. Cuius genitrix alium virum ducens, qui fidē Christi occultè retinebat, coniugem, impietatis errore extirpans priuignam, Christo assignare studuit, eamq; ex sacramento baptismatis Sabigotho appellās: licet publicè paganis admiscerentur, gestabāt verò animo firmiori vtrique pietatis religionē. Hanc sibi puellā venerabilis iuuenis iure cōiugalitatis asciscens, cōpletis sponsaliū titulis, arrarumq; pignore alternanti in inuicē exhibitione contradita legitimā, ad vltimū ministerio sacerdotū ex more sacrantur, sicq; pari cōmercio aliquo tempore clancule fidem Christi gerētes, non omnibus arcanū suæ fidei reuelabant carnis infirmitate depressi, nō diminutione vtiq; voti.

*Psal. 44.
Ibidem.*

Sabigotho Aurelij vxor.

*Felix Aurelij p-
pinquus.*

*Liliosa Felicis v
xor.*

2. Reg. 1.

Ioannes cōfessor.

FUIT autem beato Aurelio proximus genere vir quidam nomine Felix, sancta in super eidem dilectione cōnexus, qui occasione diaboli in fide vacillans, cum postea lapsum præuaricationis suæ altius suspiraret, vltra non potuit parulo congressu religionem Christi exercere. Qui & ipse filiam occultorum Christianorum nomine Liliosam in cōiugem ducens, Christum in abditis tectius excolebat. Quapropter inconuulsibiliter inuicem adhærentes, semper vnā habuere familiaritatem, eandem gesserunt dulcedinem, nec prosperis, nec aduersis casibus se disparantes, idem illis extitit affectus: tantaque illa pietatis necessitas in vtroque fratre perfectionem contulit charitatis, vt nec vita, nec morte diuiderentur, quos par religionis occasio glomerauerat, de quibus merito enarrandum est: Sancti, amabiles, & decori, quomodo in vita sua dilexerunt se inuicem, ita & in morte nō sunt diuisi.

EXACTIS igitur non plurimis annis, accidit vt eo die in forum proficisceretur Aurelius venerabilis, quo Ioannes ille (cuius in priori libro meminimus) odio nominis Christi vsque ad necem verberibus cruentatus, retrorsum à sello euectus, immensoque vinculorū pōdere coarctat^o, vt in parte stramentū reclinaretur iumētī, qua eius crura pēdebant: præcedentibus illusorū præconibus, totam circumeundo urbem satellitū ministerio, ad spectaculum vulgi pertractus est. Et cum

hinc

cùm hinc inde voces exprobrantium resultarent, dicētes, nullatenus dignam sui sceleris pœnam eundem adhuc perfoluisse, quippe quem tantæ reuerentiæ vatem subsannatione impetere non verentē, plectē dū potius morte turpissima cōgruebat: extēplò futurus belliger amore cōpunctus martyrij, cælesti quodāmodo flamine aspiratur, vt illud pro se fieri spectaculū crederet, causaq; admonitionis sibi fuisse ostensum, ne scilicet formidare deberet eos, qui corpora trucidant, cùm ni

Matth. 10.

hil anxietatis animabus possint inferre, sed illū potius pertimesceret, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Cuius fidei stabilitatem admirans: vere, inquit, super angelicam petram tabernaculum credulitatis huius viri fundatū est, quod tanta vis tormentorum non impulit, nec labilium pœnarum aura cōcussit. Quod si qui vexillum Christi reuelatis gerit aspectibus, tot seras cruciamēta zelo Redemptoris sustinuit: cùm vtiq; cladem illius supplicij præuaricando posset euadere, & melius carnis suæ iacturam, quàm perniciem animæ iudicans, non se passus est sub vnius vocis articulo à Christi religione abstrahere: quibus me ego dignum conuitijs credam erudendum, vel quo me arguendū supplicio debeo tradere, vt vigorem illius damnati, quem hodie intuitus sum, capiam, fruarque constantia?

HÆC dum crebrescētibus supernis iam vocationis suspirijs, ruminare animo cœpisset, regressus domum retulit pię sodali cūcta, quę viderat, lætoque spiritu addit. Tu semper dulcissima coniux, cùm ego mihimet viuerem, & Deo mortuus essem, sedulo me adhortata ad cōfessionem trahebas: instabas quotidie me sæculi voluptatibus nitens auellere, tenebrosis mundi affectibus felicitatem æterni regni præferbas, labentia cuncta, & omne quod sine arctatur, suadebas relinquere: prædicabas monachos, mundum renuntiantes laudabas, religiosarumq; cōuersationem oblectans, vitam sæpius suspirabas sanctorum. Sed ego necdum supernæ gratiæ compunctione lustratus, omnino salutaribus nō poteram acquiescere hortamētis, aut fortè correctionis meæ præfinitam à Deo patre nōdum insistens admonitionem, differēbā operibus exequi: quod, licet tenuiter, animo meditabar. Ecce iam nunc, charissima, tēpus acceptabile venit: adsunt dies salutis, in quibus à retroactis, & exterioribus resilientes, in id quod inante est, nos extendamus. Et primo omniū munditiæ, & cōtinentiæ perfectius studētes, vacemus orationi, quò facilius ad reliqua sanctitatis industria properemus. Fiat nūc soror, quæ extitit cōiux: in affectu germanitatis thorus nostrę cōiunctionis pertrāseat: proficiāt soboles animarū: sub crescat spiritualiū generatio, & spreta glutinatione mēbrorū cœnosa,

Aurelius de Ioan
ne confessore.

Aurelius ad vxorē.

2. Corin. 6.

MEMORIALE SANCTORVM

nouerit mens præstantius (adempta carnis delectatione) perpetuæ incolumitatis producere germina. Vt quoquo modo condigni martyrij præmio habeamur talium meditatione laborum.

SVSCIPIT lætantibus animis venerabilis mulier pium viri confultum, gaudensque multipliciter in subitatione insperatę salutis, hæc est (ait) immutatio dexterę altissimi: hæc sunt iam nostrę vocationis auspicia: hæc sunt, quę semper optabam, æterni regis cōmercia: vt carne morientes, viuamus spiritu, quo illi facilius vniamur, de quo scriptum est: Spiritus est Deus, & eos qui adorant eum, in spiritu & veritate oportet adorare. Quamobrem, Domine mi, quia hoc tibi non humanitus reuelatum est, sed pater cælestis te olim ad æternam præscriptum militiam, concitis vult iam gressibus properare: cunctis nos vinculis absoluumur, excutiamur à puluere, desiderio vitę perennis surgamus.

FIT itaq; vtrorumq; communis in Dei seruitute assensus. Diuiduntur cubilibus: votis conciliantur. Pręfulgent lectuli fulcra vestium, colorumq; varietate, qua suam conuersationem vulgo celarent. Illi autem in interioribus angulis tabernaculi super structum crudo latere thorum hispidis tatummodo instructum cilicijs dispares incubabāt. Ieiunabant sæpè: sine intermissione orabant, & quoscunque nouerāt psalmos, noctu meditabantur. Vincebant tenebrarum chaos interiecto vigiliarum labore, omnemque dæmoniorum fraudē talibus euincebant studijs. Ministrabant egenis: curam pauperum omnino gerebant. Et quoniã adhuc iam dictus Ioannes carcere detinebatur, nos quoq; ex antro educti his vinculis detinebamur: vtraq; etiam virgo, Maria scilicet & Flora, tunc foeminarum latibulis causa fidei incolebant: aderat frequens eorum erga compeditos discursus, ex eo videlicet tempore quo beatus Isaac monachus, seu cæteri sancti, qui præditam veritatis præconio linguam, principibus, & iudicibus confessori, quæ vera sunt, astiterant, & propter eandem veritatem occubuerant. Quorum constantia perdurabili, multiplici virtutum robore horum auctæ sunt vires. Nam ille viros perlustrans, illa suis retetas claustris foeminas requirebat.

IBI ego eum agnouì: ibi amicitia eius adeptus sum, ibique se à nobis institui deprecatur, quid agi deberet tam de rebus, quã de gemino pignore, quod Deo donante acceperat. Si liceret tales destitui, quas utique post necem suam profano tradendas ritui altius condolebat: vel si illam diuitiarum copiam protinus fisco agglomerandam, inordinatam relinquere congruebat. Cui cum omnia intuitu regni

ni cælestis, & causa retributionis æternæ non solum relinquenda, verum etiam fugienda fore cēferem, potissimumque suarum potius animarum, quàm liberorum esse commodis consulendum, quibus utique Christus vindex pater, & tutor est, nihilque prorsus rerum temporalium præponi debere desiderio Redemptoris, seu fruendi sanctorum consortio docerem: confestim subiunxi. Si prouida facilitas suppetit, qua hæc omnia magistra intercedente discretione, ordinentur: utile primò iudicamus sobolem tutiori loco transponi, vbi Christo liberius assignetur: rebus quoque iuxta mandatum Domini venditis pauperibus erogari, quò expeditior vobis pateat deinceps post Christum ingressus. Sic denique veritas sancta sciscitanti se iuueni quatenus vitam æternam possideret: si vis (inquit) perfectus esse, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: & veni sequere me, & habebis thesaurum in cælis. Sed et si pars aliqua in stipendium relinquatur infantium, culpabile esse non poterit, quod multa patrum insinuant documenta. Ideoq; si ad hanc dispensationē potestis attingere, optima res, & perfectius opus est: quod vos omnibus expeditis negotijs securius ad militiam cæli ire compellet. Sin verò quorundam difficultatū repagulis oblatrantibus, hæc dispensatio reuellitur, & nulla interest libertas, qua hæc indulgentissimè suppleantur, præsertim cum magis ex aliquo perturbationes emergere formidatis, quæ vestræ intentioni obsistant: non cunctandum est spernere patrimonium, quod multò melius & latius in cælo, quo vos nitimini proficisci, reperitur. Non filiarū affectus societati sanctorū est præponendus, cum & illas potest Deus in sæculo enutrire, qui cōpactauit in vtero, siquidē ei prouida de omnibus cura est. Non omnes paruuli parerum industria refouentur, nec cūctæ proles nutritio educantur labore. Nascitur homo, orbatur in cunabulis solatio genitoris, non tamen creatoris gubernaculo destituitur, qui est pater orphanorum, & iudex viduarum. O quam multi paruuli nutricum cura delicatius educati, in deteriora deueniunt, quàm plures pupilli ab horribili egestate in magnarum affluentiam opum excrescunt, & fiunt multarum domini rerum, qui vix pauperissimo pane prouecti sunt. Multi ex Christianis progeniti, præpediente deliquio ecclesiæ membro priuantur. Et nonnulli filij paganorū, præueniente gratia Domini, ad redemptionem fidei salutaris recurrūt. Nec istis sacrilegiū obest parentum, nec illis prodest religiositas genitorum. Cum & hi à fide recedentes, Deo alienantur, & illi credentes in Christum (per quem iusti viuunt) eripiuntur diabolo, perenniter Deo coherentes. Cuius rei testis est Dominus, qui in euangelio

Matt. 19.

MEMORIALE SANCTORVM

- Matth. 3.** proteruam Iudæorum arguens vanitatem ait: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à futura ira? facite ergo fructus dignos poenitentia, & ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahamæ. Et iterum: Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in regno cælorum: filij autem regni projicientur in tenebras exteriores: illic erit fletus, & stridor dentium.

Sabigothonis pietas.
Flora & Maria.

INSTRVCTVS igitur venerabilis iuuenis quomodo processum martyrialis prælij meditaretur, victorum se precibus solatiã dum implorans, animo lætiori in pace discessit. Et cum nos sæpius idem, quã diu illa horribilium claustra carcerum habuere, non desisteret visitare: frequenter tamen prudentissima Sabigotho latibulum illud foeminarum, quo sacratissimæ virgines Flora & Maria detinebantur, noctu quasi vna è compeditis incoluit, vt vel consolaretur certantes, vel se affectui commendaret certantium. Imò potius vt pugnandi pro Christo rege vsibus imbueretur, haberet quæ consuetudinẽ præliandi. Instabat precibus, obsecrationibus laborabat, vt memores sui existeret, adepto post triumphum sponsi consortio, quo saltim effuso cruore cælum ingredi mererentur. Dant illico fiduciam hoc præstandi beneficium sanctæ virgines, quæ suas nouerant in nullo repugnari post victoriam preces, nec poterant cõmilitonibus quicquam negare, quæ se non dubitabant audiri.

Flora & Maria Sabigothoni in somnis apparēt.

DVM ergo ancilla Domini Sabigotho proximè post martyrium virginum infra domesticos parietes Christo seruitutem minus suspecta persolueret, fesso quæ exercitatione vigiliarum corpori cõsulens, paululum quieuisset: ferunt vtrâque virginem, Mariam scilicet & Floram, niueis amictas cicladibus diuersarum ligustrum manibus gestantes manipulos, cum choro sanctorum phialas palmis gerentium (quibus, vtputò, orationes eorum, qui ad prælium venerant informari, in conspectum Domini ferrent) omnes cælestium luminariorum claritate fulgentes, eidem per somnium astitisse. Quas cum illa, vt arbitrabatur, sedilijs se reclinari humillima supplicatione optaret, territa maiestate cælicolum, vix tenui alloquutione aggreditur, dicens: Quam fiduciam olim præmissæ obsecrationis vobis in carcere, ô sacratissimæ virgines, me habere iubetis? Et si votorum meorum commodis potitura sum, gratisimis deflorate responsis: ne frustra currentes, in vacuum decidamus: ne vires nostri conatus vano consumantur labore, dum aliud intentio quærat, aliud merita expectant. Quia cum Deus

plus

Sabigotho ad martyres.

plus meritis, quam precibus faueat, nouit tamen idem abdicare cōgē-
 minationem precaminum, quam non iuuat dignitas meritorum. Id-
 circò, dominæ meæ sponsæ Christi, si haecenus sustinendi præmium
 sponfionis vestræ spes nobis fida subsistit, enarrare iubete: quò prom-
 ptius ad superna tendamus, quò validius in certamine roboremur.
 Tunc eam sanctæ virgines cælestium diffusionē gratiarum affatibus
 præditis demulcentes: commoda (inquiunt) vestri laboris in æthereis
 reposita, tempore necessario vobis metienda, seruata sunt. Neclabe-
 tur præscriptorum merces ad prælium, quòd cogit athletas inuictissi-
 mos ire ad regnum. Martyrium denique vobis à constitutione mun-
 di diuinitus præfixum, & prædestinatum est. Quod vos post paululum
 impleturos, congruit felicioribus solito sanctitatis studijs insistere.
 Quapropter libamina sacerdotum laboribus vestris adsciscite: suf-
 fragia implorate sanctorum: vbique vos precibus seruentium Christo
 committite: votiuo veneranda Dei sanctuaria discursu incolite, &
 omnium religiosorum inquirete obsecrationes. Quia quanlibet præ-
 scripta vobis quandoque futura sint præmia: per hanc tamen industriã
 veluti quibusdã gradibus innitentes, tantæ bonitatis arcem vos verũ
 esse posse contingere: nostrumque sermonem huiuscemodi certum ef-
 se iudicio contestantes, instanti vobis certamine, adhesurum cõtuber-
 nijs vestris cœnobitã nostrum mitremus, qui vobiscum palma potitu-
 rus martyrij cœlitus ordinatus est.

Sanctæ martyres
 ad Sabigothonẽ.

POST hanc visionem oculis intuentis abductam, vehementius
 tantæ rei miraculo beata Sabigotho ad perficienda bella Domini cõ-
 citatur. Quæ mox hilarior è somno exurgens, auget opera sanctitatis,
 fragilem ad pugnam erigit sexum, supernoque munere vires ad cer-
 tandum corroborat. Hinc iam fiducia spe firmiori virum informãs,
 omnino terrenis exiit docet, quoniam à principio mundi cælestibus
 dedicati militijs, continuò post victoriam cœlicolis admiscerentur.

HINC magis, magisque fruendi Redẽptore, & collegis sanctis ig-
 nito desiderio conflagrati, natorum postponentes affectum, spernũt
 quicquid mundialis peritura species continet. Omnia distrahunt, ven-
 ditant vniuersa, quòd liberiores in assequendo Christum existerẽt. Ex
 quo pretio quicquam infantulis relinquentes, totum aliud stipendijs
 applicant egenorum. Virorum ac mulierum visitant monasteria, præ-
 cipue tamen Tabanense cœnobiũ, de quo sæpius memorauimus, quia
 summis monasticæ regulis disciplinæ cunctum honestæ famæ rumori-
 bus illustrabat Occiduum. Inde athletę fortissimi hauriunt documen-
 tum: inde instituta percipiunt: ibi se poculo vitæ perennis ingurgitãt.

Tabanense cœno-
 bium.

MEMORIALE SANCTORVM

Ibi sanctissima Sabigotho frequenter cum ancillis Dei moratur: dicit ibi totius sancti timoris industriam. Ibi geminum pignus sub beatarum tutela constituunt.

Aurelij filia infans.

O STVPENDA mundi renunciatio, & admirabilis ardor diuinus, quo filiorum affectus respuitur: quo opum affluentia repugnat: quo proximorum dulcedo refellitur: quo mors pro vita eligitur: quo labentia cuncta cōtemnuntur: quo intuitu æternæ felicitatis vincula, cædes, cruces, carceres, verbera, & tormenta pro summis habentur delicijs. Vna siquidem filiarum octēnio, lustro altera ducebatur. E quibus ego post necem parentum minorem reperiens, vix tenerrimo ore facundiam exprimens, me infantissimè adhortatur, vt genitorum gesta scriberem, proderem actus, elucubrarem trophæa. Et cum propter hoc quid ab ea beneficij præstolarer, exquirerem (mira dicturus sum, tantillam ætatem talia quiuisse in promptu aduertere, nisi fortè credendum sit, quòd ab illo imbuebatur interius, qui ex ore infantium, & lactētium perficit laudem suam) impetrabo (inquit) pater tibi à domino paradisum.

Psal. 8.

VERVM quia competenti occasione gratia diserendi paruitatē infantularum, paululum ab ordine directo recessimus, quòd rem scilicet post nouenum martyrij eorum mensē patratam subiūgeremus: nunc ærumnosæ & sub mundanis adhuc molestijs laboranti inseruimus historiæ. Non nos obinde fraterna infamare debet reprehensio, vnde culpabiles argui non veremur à Domino. Nec obstat vltimo, an priori, medioue loco veritas diseratur, quandoquidem veritatis assertor nullatenus benedictione priuatur. Iccirco è vestigio repedantes, ad reliqua beatorum studiosius gesta referenda curramus.

Aluarū adit Aurelij.

4

CVM ergo intenti cælestibus, omni tēpore vigilijs, orationibus, elemosynis, & ieiunijs incumberent: frequenter tamen superno sydere in cubiculo suo, quo ista meditabantur, respersi sunt (adeò vt illapsū iubar æthereum omnem præsentis speciem luminaris interpollans, horridum esse chaos sui comparatione autumari compelleret) diuinis sæpe reuelationibus eriguntur: fruuntur colloquijs angelorum: lætitia cælicolis mente & spiritu adunati, non sine graui molestia corporale onus ferebant. Quodam nanque die cum atrium serenissimi præceptoris nostri Aluarū toto in scripturarum scientia Occiduo laudati, gratia collationis mutuæ, nostraque alternanti propositione mentem erudiendi in scripturarum problematibus, petiuissem: reperi coram eo militem Christi Aurelij, consultum agonizandi querentem, & quatenus arripere martyriale, auspiciū implorantem.

Quem

Quem idem doctor egregius, & temporis nostri fons sapientię profuus, patrum exemplis instituens, iubet primo constantiæ vires perpendere, secretum suum advertere: considerare arcanum: & vtrum imminetia magis nosset ferre, quàm declinare supplicia, vltimo excepturus delicatis ceruicibus gladium. Et si magis merita martyrum a dipisci, quam vocari martyr contenderet. Et si magis terris ignotus florentibus cælo meritis cathalogo electorum sese affectaret describi, quam in supernis diminuto præmio, famosum temporalis martyrij anhelaret nomen habere. Tunc ille se vsque ad mortem dimicaturum spondens, nulla prorsus vi tormentorũ intentionem suã superandã esse fatetur. Mihi, mihi, inquit, maximum vitæ solatium Christus est, & mori lucrum. Cui terrena conuersatio teterrimæ noctis caligo est, & memoria transitus mundialis perpetuæ lucis odorem aspirat. Fit commune deinceps gaudium causa nostri aduentus: de alterno admodum intuitu lætamur. Credimus interesse concilio nostro verbum patris altissimi, qui vbique nomini suo dicato collegio se illabi testatus est, dicens: Vbicunque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, ibi sum in medio eorum. Et cum plura suo agoni competẽtia referremus, idemque gratisimis animis nostrum exciperet documentum: fatis, vt reor, collatione nostra iuuatus, continuo bella Domini initurus, ad propria regreditur.

Ad Philipp. 10.

Matth. 18.

BEATA verò Sabigotho nonnullis ante passionem diebus dum sola domo resideret, Christumque ob perfectionem martyrij sui, quibus posset quęstibus obsecraretur: subito astare sibi miræ pulchritudinis virginem cernit, angelico vegetatam decore, primum, vt putabatur, adolescentiæ florem gerentem. Cui cum illa diceret: Tu quis es filia? et si è vicino accedis, causas tui aduentus edisere. Protinus spectabilis virgo, soboles, inquit, amici vestri Montesis sum, quam tu mundialibus ærumnis scis olim exemptam, quamque eadem hora, qua super premis vexabatur angustijs, priusquam propius visitares, reperisti exanimem. Et cum te ego sæculo penè eliminata non nouissem, ipso tamen obitus mei momento quis esses Domino reuelate agnoui: & nunc eo mittente præuia nunciatrix palmæ tuæ accessi. Instat nanque iam vobis tempus exequendæ victoriæ: adsunt dies publicè profitendi fidem catholicam, hostemque repellendi teterrimum. Quibus sedatis liris cælorum penetrabilia vos coronandos adsument, perpetua deinceps pace fundatos. Igitur scrutans cor suum venerabilis scæmina, secumque meditans eloquium adstantis: confestim reuoluta memoria, rem gestam agnoscit, & priusquam grates euangelizanti sibi puella

Montesis filia Sabigothoni apparuit.

MEMORIALE SANCTORVM

læ referret, labitur à conspectu eius illa virginalis species ætheris nū-
cia, & præco sui martyrij. Fit læta tali præconio: animatur cælesti ora-
culo, & tanto spe firmiori ad prælium excitatur, quantò sese patratæ
actionis veritate cernit informari.

VERVM vt magis, magisq; scopo prædestinationis suæ intende-
rent, essentq; non dubij de mercede reposita, siue vt sanctarum virgi-
num impleretur edictum: octonis ante suam captionem diebus, dudū
promissus ille confessor contubernijs eorum adsciscitur, & inconuul-
sibiliter his quodammodo alligatus, felici martyrio omnes sub vno
momento pariter coronantur. Idcirco congruum iudicauimus, eius-
dem monachi rationem, quia optio intercessit, exponere, & quod ve-
hementi admiratione ætatem nostram eius causa concussit, succiduis
quoque generationibus opere dignum relegenda mandari: vt in eo
catholicorum religiositas incremento fidei augeatur, in quo sui Re-
demptoris oraculum speciali quodammodo cernit esse veritate im-
pletum. Prædixerat quippe magister noster & dominus, quòd multi
ab Oriente & Occidente venientes, recūberent cum Abraham, Isaac,
Matth. 7. & Iacob in regno cælorum. Quod testimonium reuelatis contuemur
effectibus in ipso monacho, atque leuita Georgio omnino perfectū.

Georgius mona-
chus.

Sancti Sabbæ mo-
nasterium.

David Abbas.

HVIC rus Bethleemiticum ortum, & incolatū æthereum peregrini
littora contulerunt: hic inquam vir vltra maria procreatus, ab ado-
lescentia seruitute Dei oblectatur. Viginti & septem annos apud mo-
nasterium sancti Sabbæ, quod ab Hierosolima in parte Australi octo
milliaribus distat, cum quingentis, vt ipse nobis ore suo professus est,
(qui in eodem cœnobio morabantur) fratribus adunatus, sub regula-
ri magisterio deguit. Quem venerabilis abbas David, eius asciterij
tunc procurator ob stipendium monachorum Affricam mittēs, is nul-
lo modo tot interiacentia terrarum, mariumq; distulit subire disci-
mina, quibus vtique incunctanter commodum summæ virtutis obe-
dientiæ nouerat promereri. Sed cū ibidem vapulare asperius Dei
ecclesiam incurfatione tyrannorum reperisset, Hispaniam quoq; eo-
rum, quibus missus fuerat consultu, aggreditur. Erat enim, vt ipsi de
eo certissimè approbauimus, summæ humilitatis, magnæque abstinē-
tiæ vir. In omni eloquio suo, dicto, atque responso timor Domini re-
sonabat: ocius semper de puro cordis fonte charitatem exhauriens, fa-
uum dilectionis promebat. Prædicabat cælestis desiderij requirendā
esse compunctionem: mortificare cum vitijs & concupiscentijs mem-
bra iubebat: vt in aduentum Domini recidiuo virtutum animata vi-
gore, gloriosiora cum ipso apparerent. Ita sobria præditus sanctitate,
iustus

iustus videri, vel dici nimium recusabat, iucundus admodum, hilaris, modestus, & abstinens, sic utebatur mundo tanquam non vteretur. Et cum fortè, fraterna impetràte charitate, cibū sumere cogeretur, epulabatur parcius. bibebat sobrie, vt magis abstinētem iudicares, quàm vescentem. Merum aqua tandiu temperabat, vsque dum color inficeretur, sapor abesset. Inspidus nanque ille gustus (ita referebat) nec bibere nimium, nec temulari conuiuā patitur. Crebrius ad exorandum currebat. vigilabat attentius: sapius corde diuinum carmen meditabatur, dicebat que: Benedicam Domino in omni tēpore, semper laus Psal. 33. eius in ore meo. Et cū varijs linguis peritus existeret, Græca scilicet, Latina, atque Arabica: nec qualemcunque saltem propter has gloriā affectauit. A die qua monasterium petijt, & cohortibus monachorū ascitus est vsque ad coronam martyrij sui (vt ipse quibusdā secretius retulit) nec lotus aqua, nec balneis vsus est. Quandiu nobiscum cōuersatus est, nulli omnino ordinem suum reuelauit, nisi cū iam carcere detineretur.

COMMENTATVS est fratribus, ac propinquis suis, cunctisq; patriæ suæ ciuibus martyrij sui breuiarium: quod mihi causa expoliēdi transmisit. ne incultior sermo fidē rei gestæ, quibus mittebatūr, adimeret. Ibi in principio dictionis suæ monachum se, atque leuitam fore testatus est. Verūm quid opus est sermonem in longum protrahere? Quasi non summam reuerentiam vitæ hominis Dei martyrialis cruor adhibeat, præsertim cū quantus, & qualis extiterit effusus propter iustitiam Dei ipse eius martyrialis cruor insinuet, & quod peregrinus mundo peregrinam non renuens sepulturam, omnem penitus genitalis soli, affinium que affectionem repulerit. Aut quæ potius laus militem Christi extollet, quàm pro Domino mortem, pro vita animā, pro crucifixo cruorem dedisse? vt ipsum esset redhibitio famuli, quod extitit victoria crucifixi. Quomodo autem beatus minister coetui sanctorum agglomeratus fuerit, melius ore ipsius sancti Georgij credimus posse innotescere, quo vel nostrę dictionis series, interposito martyris eloquio, quasi de super benedictionis sale condiatur: vel præstantius commercium suæ connexionis cum cæteris sanctis eodem narrate addiscatur. Nam & ipsis diebus, quibus vnā cum sanctis habuit conuersationē, sua ac prædictorū martyrum gesta breuisatis stylo exponēs, vltimo nobis cōprobanda direxit. Ex cuius dictis ea huic operi inferenda curauimus, quæ ad insinuandā eorū cōiunctionē satis esse præuidimus. Cætera vero, quæ post defectū sermonū serui Dei sequuntur, nos obtentu, quo cœpimus, indagauimus. Inquit autem hoc modo .

6
Georgius de seip
so scripsit.

MEMORIALE SANCTORVM

Georgij mona-
chi epistola.

IN nomine patris, & filij, & spiritus sancti. Vniuersæ catholicæ ec-
clesiæ à me indigno & peccatore Georgio monacho, nec non & diaco-
no fratre, & collega seruorum Dei filiorum sancti Sabbæ quingento-
rum virorum, perfectam in domino Iesu Christo salutē. Cognoscite,
ô fratres charissimi, introitum meum in Hispaniam nihil aliud fuisse,
nisi gratia stipendij vestri requirendi, qui sub arctissima regula, & re-
gimine sancti patris David Hierosolymis degitis. A quibus Africam
7 missus, deinceps in Hispanias commigraui. Sed hanc ipsam insulam ni-
mis afflictam reperiens, cœpi cogitationibus varijs æltuare, vt aut
proprium solum reuiferem, aut regna Christianorum, idest, Franciam
peterem. Et cùm proximos, & charissimos super hac re consulerem,
nonnulli peragrarè iuebant, plerique ad cœnobium meum reuer-
tere cogebant. Hinc velut dubius diuerso præpeditus tractatu, cui me
primo cogitationi submitterem, nesciebam. Pergens autem de Cor-
duba ad Tabanense cœnobium, quò fratrum & sororum benedictio
iter meum comitaretur: dixit mihi Abbas ille Martinus, & soror eius
domina Elisabeth. Veni frater, & accipe benedictionē ancillæ Dei Sa-
bigothonis, quæ mox vt me intuita est: promissus (inquit) nostri certa-
minis comes, & collega, hic monachus erit. Ego verò agnita causa ei⁹,
& ratione comperta, illico pedibus eius aduolutus, pro me Dominum
exorare rogauit, vt forsità spiritus sancti respectu illustratus, ad ea, quæ
illa præstolabatur, peruenire meruissē. Et illa: Vnde hoc nobis (in-
quit) pater, vt tu cū peccatoribus pergas? Cūq; eadem nocte ibidē
mansissem, apparuit mihi in visione noctis ipsa venerabilis mulier Sa-
bigotho, & nescio quod genus odoramenti pretiosissimi ligni accom-
modans, referebat. Ditior ex hoc mihi thesaurus est. Mane autem fa-
cto, descendimus ambo in ciuitatem ad virum suum Aureliū, prostra-
uīque me pedibus eius, petens ab eo, vt oraret pro me, quod illis in
martyrio socius essem. Qui statim præbens assensum, exarsit in me ig-
nis cælestis per orationes eorum, & factus sum vnus ex illis: & ex tunc
non sum ab eis separatus, sed omnes pariter in domo sancti Aurelij cō-
gregati, reddimus Domino cū iucunditate vota laudationis. Ibi apud
illos reperi beatum Felicem cum coninge sanctissima Liliofa, qui &
ipsi iam omnia sua vendiderant, & locis sanctis, seu pauperibus eroga-
uerant, parati omne genus tormentorum propter filium Dei, & dile-
ctionem eius suscipere. Eadem hora exiui ab eis, & causas, quibus præ-
pediebar, in omni festinatione composui. Et sic denuum valde iam ro-
boratus, ad eos reuerti. Qui læti & exultantes de reditu nostro, gra-
tias Deo referunt, dicentes: Scimus frater charissime, quia Dominus

Tabanense mo-
nasterium.

te misit ad nos. Post hæc omnes in communi cœpimus cogitare, quomodo ad desideratam perueniremus coronam, & ita Domino dispen-
sante visum est nobis, vt pergerent sorores nostræ reuelatis vultibus &
ad ecclesiam, si fortè nos alligandi daretur occasio, & ita factum est.
Nam reuertentibus de ecclesia mulieribus, quidam præpositus ob-
uius adstans, cùm causam religionis agnosceret in fœminis, illico vi-
ros interrogat: quid sibi vellet ille recursus fœminarum ad sanctuaria
Christianorum? Qui responderunt: fidelium mos est ecclesias visitare,
& atria venerabilium martyrum pio deuotionis affectu requirere.
Vnde quia Christiani sumus, ideo nos ipsius fidei gestare vexillum
profitemur. Statimq; iudici delator accedens, omnem ratione nostrã
eorã eo dolosis linguis proponit. Post hæc vadit dominus Aurelius
filias visitare, quibus pacis osculo, vale dicens, cœlesti virtute arma-
tus ad prælium festinauit. Sed hic iam sanctus Georgius stylum com-
pescens, nos quæ restant, vt ocepimus, prosequamur.

IPSO postea die, quo se beatus Aurelius nouerat comprehendi,
priusquam auroræ crepusculum respiraret, domo nos gratia valedicẽ
di reuiscens, precatur pro se dominum exorare, suiq; agonis fauore
per nos fraternam fieri charitatem expostulat. Ibi nos illi commenda-
uimus. Ibi patrociniũ suum pro nobis, & pro omni ecclesia fieri, os-
culatis manibus eius, impetrauimus. Post hæc datis inuicem osculis,
separamur in pace.

Aureli⁹ ante mar-
tyrium Eulogiũ
inuit.

IO
Antiquus Hispa-
norum inde oscu-
landis manibus
mos.

IGITUR cùm prolata aduersum Dei sanctos iudex quæstionẽ
intenderet, sciretq; authorem huius rei esse Aurelium: grauius ex
hoc interius vulneratus præcepit eos quàm propere suis cõspectibus
exhiberi. Tunc milites rapido cursu domum beati Aurelij occupãtes,
qua omnes sancti collecti manebant, præ foribus clamare cœperunt:
Exite miseri: exite cominus morituri, quibus vita præfens rãdiũ est,
& mors pro gloria computatur. En iudex vocat, instat decretum vltio-
nis effundere: conterere vult recedentes à cultu, rebellia paratus col-
la præscindere: pergite vos modo iam debitum mortis exoluere, &
commisæ præuariationis pendentem sententiam. Ex hinc viri cum
mulieribus suis quãsi ad epulas inuitati procedunt: vadunt ouantes:
lãti profiliunt: putares eos iam apud iudicem sua inuẽtuos donaria,
qui nihil aliud habere poterant, quàm tormenta. Et cùm se Georgius
sanctus à militibus cerneret non teneri, illico sancta fretus audacia in
exprobrationem lictorum conuersus. Quare (inquit) priuilegium hoc
fidelibus irrogatis, & vanum colere violenter cogitis numẽ, quos san-
cta fides proprios hæctenus vëdicauit? Vt quid alieni à Deo verò per-

Aurelius cũ dæce-
ris cõprehensus.

MEMORIALE SANCTORVM

Georgius capi-
tur, & misere pul-
satur.

ditioni vestræ agglomerare nitimini prædestinatos ad vitam? An non poteritis vos infernalium claustra adire, nisi nos comites habeatis? Nūquid sine nobis æterna vos cruciamina non adurent? Vos abite, vos illic pergite perituri, quo simul cum duce vestro inferorū delicijs perfruamini. Nam quid nobis cum tartaro, quem Christus Deus noster penetrauit, absorpsit, expoliauit, & vicit: vt non iam auderet fideles addicere, qui pridem cōsueuerat priuilegio suo sanctos diripere? Vix ille sermonem compleuerat, & iam furens dextra satellitum in iniuriam monachi laborabat. Quem diuersis laceratum stimulis solo allidentes, calcibus etiam, pugnisq; acerrimè tundunt. Cui cum sancta Sabigotho (iam emortuum putans) surge, frater, eamus, clamaret: ille, quasi nihil mali esset perpeffus, respondit. Hæc omnia, soror, meritorum commodis profunt, augentque coronam. Et ita seminecem à terra leuantès, pari cum sanctis ducatu iudici astare fecerunt. Quibus oblatis, cum primum ab eis blando affatu requireret, cuius rei causa à cultu suo recederent? viuere recusarent? niterenturque perdere temporalium commodum multiplici deliciarum flore vernans? quos vtique postmodum in futuro non solum muliebris oblectatio admirabilis, verum etiam dignitatum, & ferculorum copia demulcendos expectaret: protinus quasi ex vno ore. Nulla (inquiūt) ô arbiter temporis, affluentia lucris comparatur æternis, quorum gratia hanc vitam despicientes per fidem Iesu Christi, qua omnis sanctitatis operator iustificatur, eius denique in futurū benedictionis requie, quæ sanctis promissa est, nos potituros confidimus. Omnem verò cultum, qui à Christi diuinitate dissentit, nec profitetur sanctæ Trinitatis essentiam: refutat baptismum, infamat christicolas, sacerdotio derogat: omnino reprobum iudicamus. Pro nihilo rerum labentia computantes, quæ nō diu subsistunt, quæ autem diligentibus se Christus promisit, cum sint ineffabilia, semper tamen indefessa iugitate perdurant: & nec oculis contemplantur, nec aure captantur, nec corde perpenduntur. Verum, vt credo, quiddam etiam aliud religiosius diffusō ore sanctis ante iudicem afferentibus, sectamque impiorum fortiter expugnantibus, in furore maximo concitatur iudex, rapido tractu eos carceri applicandos insinuans, importabilium vinculorum onere aggruari decreuit.

Sancti in carcere
missi.

CONTINVO exultantibus animis beati martyres ergastulum adeuntes, gaudent auspicio passionis, paruipendunt supplicium, perstrepunt hymnos, insonant laudes, psalmos persoluunt, insistunt orationi, qua fauente Domino victoriam adipisci præualeant. Visitantur ab angelis,

angelis miraculis illustrantur, difiliunt vincla, & non audent restrin- gere, quos Christus absoluerat. Ibi etiam quam cælis sortem habe- rent, reuelante Deo agnoscunt. Hinc de palma securi manentes, & Christum, cui fideliter seruiuerunt, cernere festinius anhelantes, dilatant vsque in quintum diem mortem suam, serumque putant se diutius elongari ab illa suauitate regni cælorum, quam crebris iam corporeis vsibus ferme intuebantur. II

A T CVM iam in forum prosternendi educerentur, venerabilis Sabigotho armare virum sanctis alloquijs cœpit, confortat, instruit, & confirmat. Introducuntur palatio, consulibus adstant, adhiben- tur opes, exhibentur fasces, quibus si crederent fruerentur. Sed his oppidò in professione sua demorantibus lictoribus perimen- dos instituunt consules: sospitem abire sanctum Georgium decer- nentes, pro eo quòd iidem ipsi optimates & priores palatij nihil con- uitiorum proferentem eum aduersus vatem suum audijissent. Ille verò minister egregius, protinus vt se comperit derelinqui, nec sub vno cum socijs, ictu mucronis perimendum institui: cur ait, ò prin- cipes de professione mea, quam coram vobis non protuli dubita- ris? aut putatis me de discipulo Sathanæ quidquam prosperum co- gitare? Ego enim vt veriùs agnoscatis illum angelum, qui eidem præceptoris vestro, transfigurando se in spiritum lucis, apparuit: dæmonem credo fuisse, & hunc cunctis abiectiorem hominibus adiu- dico, vtpote diaboli credulum Antichristi ministrum, & vitiorum omnium labyrinthum: qui non solum se voragini barathri immerse- rit, verùm & vos sequipedas sua per inania instituta æternis dedica- rit incendijs. Tunc in insaniam proceres concitati præualidam, vnà simul cum cæteris sententia necandum præcipiunt. Ac sic primò beatum Felicem, deinde sanctum Georgium trucidantes, post vene- rabilem Liliofam, vltimo egregios agonistas Aurelium & Sabigotho- nem interimunt, vj. Kalendas Augustas, Era Dcccxc.

QVORVM corpora nostri Christiani furantes diuersis locis re- condunt. Georgius nanque cū sancto Aurelio Pilemelariensi cœno- bio seruantur. Beatus Felix sancti Christophori, quæ vltra flumen est, aula tuetur. Sancta Sabigotho sanctorum trium cineribus aduna- ta est. Requiescit apud Genesium martyrem venerabilis Liliofa. Ca- pita verò Georgij & Sabigothonis incolunt.

HI SVNT qui propter testimonium Dei, & fidem Iesu Christi, vsque ad mortem certates, nihil amoris eius præposuerunt, nō filios, nō parentes, nō affines, nō proximos, nō amicos, nō res, non vicos, nō

Georgius denuo
se offert marty-
rio.

12 Ann^o Domini
Dccclij. dies
Iulij. xxvij.

13 Pilemelariense
monasterium.
Sãti Chřophori
monasterium.
Basilica sanctorũ
Fausti, Faustini,
& Martialis.

14 Sãti Genesij
basilica.

MEMORIALE SANCTORVM

possessions, non prædia. Sed omnia post tergum abijcientes, mortificatis cum vitijs, & concupiscentijs corporibus, ad æternam immortalitatem producti sunt. Regnante domino nostro Iesu Christo in sæcula sæculorum. Amen.

¶ Christophorus, & Leouigildus monachi martyres.

Cap. XI.

I **EINDE** Christophorus monachus contribulis noster, ephebus adolescens, Cordubæ natus, & à pueritia nostri auditor, qui post nostrum magisterium cœnobium sancti Martini, quod est in montana Cordubensi, loco, qui

Sæcti Martini monasteriũ Rojana dictum.

2 appellatur Rojana, ingressus. magnum piè volentibus conuersari specimen sanctitatis ostendit. Hic agnita præcedentium nece sanctorum, concito gressu in urbem descendens, mox obuiare iudici non extimuit: & reddens coram eo testimonium veritatis adnuntiat euangelium, sancta Domini prædicat, prophanationibus deditum vulgus exhortatur, arguit male credulos, luituros cum authore falsario æternum profert incendium. Quem continuò iudex sæuo comotus furore carceri deputat: arctioribus macerandum vinculis cõmendat.

Eliberi vrbs.

3 **TUNC ETIAM** Leouigildus monachus Eliberi progenitus, plenæ iuuentutis, vir sanctus, iustus, & timoratus ex cœnobio sanctorum Iusti & Pastoris, quod est in interiori montana Cordubensi, loco qui dicitur Fraga inter cliuosa montium, & condensa sylvarum, confini viculi Leiulensis, qui à Corduba distat quinque mil-

Sanctorũ Iusti & Pastoris monasterium.

Fraga. Leiulensis vicus.

Leouigildus Eulogium adit.

4 liarios lustros, quo se nuper moraturus contulerat, martyrio positurus aduenit. Et priusquam forum intraret, instituendi se gratia nos inquirens, obsecratur, precatur, exoptat, vt conatus suos nos precibus iuuaremus, eiq̃ue benedictionem consummandi agonem traderemus, promittens se nostri curam gerere ante Dominũ. Cumq̃ue à nobis firmatus in pace discederet, mox coram iudice suã relaturus professionem adstans, dat testimonium fidei secundum ceterorum constantiam: qui cæsus alapis, conuitijsq̃ue distentus illico apud sæuos carceres traditur alligandus. Ibi se famuli Dei alterno fouent consultu, roborantur in inuicem: sicq̃ue pari voto connexi, cum iam macerationis hora instaret, præire sanctus Christophorus beatum Leouigildum reuerentia ætatis exoptat, postmodum ipse ruiturus. Et ita hoc ordine vterque interiit, xiiij. Kalendas Septembris, Era qua supra. Quorum corpora suppositis adusta incēdijs,

Annus Domini. Dccclij. dies Augusti. xx.

antequam

antequam penitus vrentur, fidelium cura erepta apud basilicā sancti Zoili sepulta sunt.

Sancti Zoili basilica.

¶ Emila, & Hieremias martyris. Cap. XII.

DOST non longo iterum interuallo, duo adolescentis illustres ex ciuibus Cordubensibus nobili familia procreati, ad palestram martyrij cucurrerunt. Emila scilicet, & Hieremias, qui ab infantia sua apud basilicam sancti Cypriani literas edocentes, vnus ad ministerium diaconij consecratus, alter in habitu laicali degebat simpliciter. Et quoniam vterq; Arabico insigniter præpollebat eloquio, ferunt tanta per eandem linguam in eorum vatem volubilitate egregium Emilam exaggerasse opprobria, vt præcedentium martyrum conuitia obliuiscerentur, cernentes horum prosecutiones contra suum dogmatistam acrius inualere. Et iccirco non iam solummodo de mortibus resistentium sibi excogitare cœperunt, verumetiam totam extirpare ecclesiam ruminarūt. Quoniam nimio terrore tot hominum recurrentium ad martyrium concussa gentilitas, regni sui arbitrabatur excidium imminere: cum tali etiam virtute præcinctos paruulos præuideret. Quos per carcerem maceratos, postremum gladio vindice peremerunt. Et cum totus ille dies clara esset serenitate lustratus, subito eadem hora qua decollati sunt, vehemens tonitruorum fragor exurgens mundo incutitur: spargit radiantia lampadum fulgura æther superos auelli cardines existimares. Armatur nube grandinum axis: fusca tur dies: turbinibusque inficitur aër: pios cecidisse athletas elemēta fatentur. Quorum corpora equuleis suspendentes, vltra amnem statuunt, xvij. Kalendas Octob. Era qua supra.

¹ Basilica sancti Cypriani.

Sarracēnōrū per turbatio.

Annus Domini
² Dccclij. dies Septembris. xv.

¶ De Rogello, & Seruio Deo martyribus. Cap. XIII.

VM adhuc præfatos martyres ergastula haberent, ecce alij, duo superuenerunt eandem qua cæteri professionem tenentes, eodemque voto hostem fidei expugnantes. Quorum vnus Eliberi progenitus, ex vico qui dicitur Parapanda, monachus & eunuchus iam senex prouectæque ætatis nomine Rogellius aduenit. Alter Seruio Deo vocatus, spado adhuc iuuenis ante paucos annos ab Orientis partibus vltra maria in prædictam urbem habitaturus peregrinus accessit. Hi verò pari se foedere colligantes, vnum propter iustitiam Dei, vsque ad

¹ Eliberi vrbs.

² Parapāda vicus.

G ij mortem

MEMORIALE SANCTORVM

Templū Sarrace
torū Cordubæ.

3
mortem certandi votum gesserunt, nullo casu ab inuicem recessuri, quousque cælestia sanguine mercarentur. Ideoque sanum illud sacri legorum petentes, in quo exceptum vulgus abominabiles ritus sæpius reddere conuenit, transcendunt limina, turmis se ingerunt, prædicant euangelium, sectam impietatis subsannāt, arguunt cœtum. Appropinquasse regnum cælorum fidelibus, infidelibus autem gehennę proponunt interitum, quem proculdubio ipsi incurrerent, nisi ad vitam recurrerent. His, & huiuscemodi verbis populum exhortantes, necdum ab ore eorum sermo recesserat, & ecce quasi crepitās in sentibus rogos cohors malignantium aduersus Dei famulos exardescēs cædit, lacerat, percutit, obruit, nititurque perimere sanctos, qui delubrum suum intrare præsumperant (quod apud illos quoque grande facinus reputant) & nisi iudex adesset, qui quodam priuilegio potestatis insanientis populi murmur compescuit, tunc iam vitæ spiraminibus priuarentur. Quos ereptos cædentium manibus carceri deputans astringi ferro grauius iubet, furibusque admiscet. Ibi etiam adhuc prædicant, prophetizant, instare mortem tyranno annuntiant, laudant religionem, vanitatem refellunt. Et cum penitus vigor membris deesset, qui ferret supplicium: non tamen destitit lingua vsque ad mortem à præconando veritatis oraculo. At verò pro eo quod templum suum euangelizando intrassent, decernunt eos tyranni & consules, prius manibus pedibusque abscisis, decollari postremo. Gaudent tali decreto famuli Christi: exhilarantur oppido huiusce mortis sententiam excepturi. Instat ferocissimus carnifex, clamat, frendet, minatur, festinare ad pœnam iubet electos, quos utique cernebat maiorem migrandi habere affectum, quam idem inferendi interitum gerebat. Quis illius horæ, fratres charissimi crudelitatem exponat, quis referat clades, quis cruces adnuntiet, quis denique admirabilem sanctorum enarret constantiam? Cum & ipsa gentilitas tali spectaculo stupefacta, nescio quid de Christianismo indulgentius sentiebat. Igitur statuti in loco decollationis martyres sancti, antequam lictor admoneret, palmas extendunt, laceratos parant: iniectumque iugulum vlnis excipientes, in diuersa manus dissiliunt. Deinde cruribus amputatis, nulla compuncti tristitia abscisis denuo collis corruerunt. Quorum cadauera, ut erant truncata, patibulis affligentes, ultra fluum truncibus cæterorum adsciscunt, xvj. Kalendas Octobris; Era qua supra.

Martyres ante
obtruncationem
discerpti.

4
Annus Domini
Dccclij. dies Sep
tembris. xvj

Consilium

Consilium Christianos disperdendi, quod rex cum proceribus iussit.

Cap. XIII.

RAETEREA martyrum causa æthnici conturbati, ipse-
que rex in furorem maximum concitatus, varia corde præ-
meditatur, quibus posset intentionem sanctorum reprimere. Sciscitatur etiam sapientes, explorat philosophos, regi-
ni que sui consules super hac re percontatur. Qui omnes vnanimiter
in perniciem conspirantes fidelium, comprehendi Christianos, & vin-
culari sub arctissimos carceres decreuerunt. Tunc iam proculdubio
enecandi eos difficultas fuit adempta, si quisquam vasis sui temera-
rius exprobrator ultra occurreret. Hac nos miseri opinione comper-
ta, diffugimus, abimus, euagamur, delitescimus, timido que discursu
& habitu demutato nocturna silentia carpimus. Decidente folio ex-
turbamur, crebro mansiones mutamus, tutiora loca requirimus; ac tre-
me bundi vndiquaque dilabimur, mori formidantes per gladium, quan-
doque morituri per debitum. Qui ideo fortè martyrium fugimus, nõ
quia timemus mortem, quæ quandoque ventura est: sed quia indigni
sumus martyrio, quod quibusdam, & non omnibus datum est. Qui
enim nunc martyrizantur, & martyrizandi sunt, ab initio mundi præ-
scripti sunt, dicente Apostolo: Quos præsciuit, & prædestinavit con-
formes fieri imaginis filij sui, vt sit ipse primogenitus in multis fra-
tribus. Quos autem prædestinavit, hos & vocauit: & quos vocauit,
illos & glorificauit.

Christianorũ dif-
perfo.

Martyrium Del
est donum.
Ad Rom. 8.

*Christianorum perturbatio, & eorundem variaz sententiaz in concilio
episcoporum Cordubæ congregato. Cap. XV.*

VLTI IGITVR horreo inutiles Dominico, eieci fo-
ras de rete apostolica, ab eo, qui non vt bonos vasis recon-
dere: sed potius vt stipula, inextinguibili meruerunt incen-
dio deputari, nobiscum vel fugere, vel compati, vel etiam
delitescere recusantes: pietatem relinquunt, fidem præuaricantur,
abdicant religionem, crucifixum detestantur. Sese (proh dolor) im-
pietati tradentes, submitunt colla dæmonibus, blasphemant, de-
trahunt, subuertuntque christicolas. Plurimi etiam, qui pridem no-
biscum sano sensu victorias martyrum prædicabant, constantiam
efferebant, laudabant trophæa: extollebant agonem: tam ex fa-
cerdotibus, quam ex laicis sententias mutant, aliter sentiunt,
iudicant indiscretos, quos hætenus felicissimos asseriebant, pro

Matth. 3.

Christianorũ va-
riaz sententiaz de
martyribus.

MEMORIALE SANCTORVM

eo quod ipsi sancti infirmioribus nolentes compati, suæ potius tranquillitatis, & pacis commoda, quæ in cælestibus sanguine mercari fidebant, quam nutanti ecclesiæ inter scopulos perfidorum consulere studuerunt: quibusdam ex lege sententiolis, immutationem oris sui, ac linguæ verfibilitatem quasi roborare nitentes. Non perpendentes, quod nullus tantæ præscriptus militiæ, & cælesti curiæ adnumerandus, instante hora vocationis, nexibus retineri posset mortalibus: cū

Ad Rom. 8.

quotidie in scripturis sacris nobiscum perlegant, quod nec vita, nec sæua pericula, nec ipsa etiam mors sanctos à charitate domini nostri Iesu Christi auellere vnquam præualeant.

Eulogiū Christiani calumniatur.

ILLI autem, qui ab initio actus non destiterunt infamare sanctorum, foedaque susurratione eorum conati sunt intentionē euertere, bellū quod militibus gloriosis nequiuerūt inferre, in nos crudeliter vertūt: nosq; authores huius rei existere asserētes, nostro instinctu illa omnia perpetrata fuisse accusant. Ad eō vt quidam illius temporis publicæ rei exceptor, præpotens vitijs & diuitijs, solo Christianismi nomine denotatus, operibus autē Deo & angelis eius ignotus, à principio certaminibus beatorū infensus, detractor, derogator & infamator eorū, iniquus, tumidus, elatus, superbus & improbus, quoddā die præsentī cōcilio episcoporum multas aduersum me, linguā commouens, exaggerauerit contumelias. Anathematizare sanctos decernit talia meditantes, maledicere imperat, persequi stylo iubet electos. Verens infelicissimus omnium, ne iacturam honoris patiatur. Qui nō solum nullam reuerentiam sanctis exhibere studuit, verumetiam prædicare sinistrum esse, quod agunt in populis, præcepit.

Exceptor Christiani martyri infestator.

4

Conciliū nationale Cordubę cōgregatum.

ET quanquam metu compulsi, seu metropolitanorum iudicio, qui ob eandem causam tunc è diuersis prouincijs à rege fuerant adunati, aliquid commentaremur, quod ipsius tyranni ac populorum serperet aures: inhibitu esse martyrium, nec licere cniquam deinceps ad palestram professionis discurrere, præmissō pontificali decreto ipsæ literæ nūntiarunt. Eademque schæda minimè decedētium agonem impugnans, quod futuros laudabiliter extolleret milites percipitur: verumtamen allegoricè ædita, nisi à prudentibus aduerti non non poierat. Non tamen inculpabile illud fuisse putamus simulationis consultum: quod aliud gestans, & aliud sonans, quasi à discursu martyriali plebem compescere videbatur. Quinimo nisi legitima satisfactio, saltem pro plebe, nullatenus remittendum esse confitemur.

Concilij subtile decretum.

6

7

Habdar-

Abdullah Haddarrahman rex subito moritur, filius eius Mahomad in regno succedit. Cap. XVI.

ENIQU E cum ex omni parte Christianis immineret interitus, ardensq; immani furore comminatio principis multos electorū errare cōpelleret: pleriq; nobis illā exprobrationē Israeliticā, cū se grauius opprimi cernerēt, inferebant, dicentes. Videat Dominus, & iudicet, quoniam foetere fecistis furorem nostrū coram hoc tyranno, & seruis eius, & prebuitis eis gladium, vt occiderent nos. Crescente etenim numero martyrum, crescebat in maius iracundia principis, augebaturq; fidelibus cōturbatio, vt pene casus nostri olim Pharaonicis cōtra Israel persequutionibus cōputarentur. Qui sicut vobis interuentum Moysis ad Pharaonem pro populo Dei acius Aegyptij desauunt, & operum grauisimorum importabili calamitate subditos opprimunt: ita quoque & nos ex eo, quo sancti ad praelium descendunt, vt loquerentur ex nomine domini nostri Iesu Christi coram rege, & profiterentur consulibus & iudicibus euangelicam veritatem, proderentq; falsitatem vatis iniqui solito asperius eueritimus, & funditus a ministris dæmoniorum perdedi insequimur. Cumque tanta coarctati angustia crebrius gemeremus, & latentibus ac vagantibus nobis, denuo Pontifex horribili carcerum specui tradereatur, nullusque nobilium laicorum ingredi fores auderet, futurum in perendie ergastulum metuentes: cepit rex alta ædium petere, scanditque sublime solarium, oppida lustraturus, confestimque e regione pendentia stipitibus sanctorum corpora intuetur. Continuo suppositis ignibus cremari ea præcepit. Quorum cineres Deo fautore, per loca sancta repositi sunt. Et, o, admiranda potentia saluatoris, & stupenda virtus domini nostri Iesu Christi, qui semper quæsitus in tribulatione adsistit, pulsatus aperit, inuocatus exaudit. Nam os illud, quod sanctos Dei comburi præcepit, repente eadem hora diuinitus obstruitur, lingua verò angelo percutiente repressa, suo hærens palato, ultra fari non potuit. Sicque portantium manibus in stratum reductus, quadam noctis ipsius hora spiritum reddens, priusquam rogi sanctorum cadauerum extingueretur, idem vita exemptus, æterno clibano deputatus est, relinquens successorem imperij Mahomad primogenitum, hostem ecclesie Dei, & Christianorum maliuolum persequutorem. Qui ingenito quodam odio sæpius quæstionem aduersus fideles proponens, non illo inferior esse meritis apparuit, cuius nomine insignitus ostenditur. Nā ipso die, quo sceptrū regni adeptus est, Christianos abdicari

Exodi. 5.

Exodi eodem.

1
Episcopus in carcerem ductus.

2

3
Habdarrahmā regis miser obitus.

4

Mahomad Rex.

Christiani Palati
his munerio pri
uati.

Palatio iussit, dignitate priuauit, honore destituit, multa postmodū
in nos mala irrogari disponens, si regni felicitate & prosperis potire-
tur euentibus. Nos autem, instanti fine opusculi, spem nostræ incolu-
mitatis in Domino collocantes, non timeamus quid nobis faciat ho-
mo. Credentes nos ubique aduocati nostri Domini Iesu Christi in-
terpellatione saluari, qui dixit: Ecce ego vobiscum sum omnibus die-
bus, vsque ad consummationem sæculi. Amen.

Matth. 38.

Sic fuit in exem-
plari hic titulus,
quemadmodi &
ille sequētis pre-
cationis.

Explicit feliciter opus memoriale sanctorum.
DEO GRATIAS.

OBSECratio AD CHRISTVM EIVSDEM
EVLOGII IN COMPLEMENTVM LIBELLI,
siue pro omni lapsu, qui in hoc opere commis-
sus est.

Apocaly. 1.

CCE domine Deus meus Alpha, & O. principium & fi-
nis, Verus Emanuel noster, initium vitæ meæ, plenitudo
animæ meæ, perfectio salutis meæ; zelo tuo accensus, amo-
re sanctorum tuorum compulsus, fratrum charitate coac-
tus, paruipendentium nutationi compassus, odio inimicorum tuorū
commotus, tantillus scientia, ingenio parcus, exilis intellectu: specta-
mine bonitatis, ac misericordiæ tuæ magnanimus, fretus pietate, cle-
mentia roboratus, aggressum opus te adiuuante perfeci, atque con-
clusi, sicut potui, non sicut debui, imò sicut tu mihi posse dedisti. Ape-
rui os meum Domine, & loquutus sum, quia tu iussisti, & quantum vo-
luisti, implesti, atque ad enarrandum iustorum tuorum actus iustissi-
mos cor iniquitate deiectum coëgisti. Armasti ad præconandum lau-
des tuas impeditam sceleribus linguam: & os meum, quod sera vitio-
rum diu obstruxerat, subito quadam præditum agonia, ad tua elucu-
branda fidelia testamēta reserasti. Verebar, domine Deus meus, ope-
ra mea, & sollicitus de proprio manens facinore, licet emendationis
differrem remedium, meditabar tamen de iniquitatibus meis penes
memetipsum probatum sæpius testimonium, perpendebam iudiciū,
debitum mei reatus cogitabam vindictam. Et cum apud te notitiam
facti sui mens consternata deliquijs manere cognosceret, vix cælum
audebat intendere. Tu verò linguam meam quasi ministerijs tuis ap-
tam ad sacramenta cælestia ordinanda dignaris impellere. Nā quod
exiguus meis meritis materiam tanti meriti construere intentauī, &
quod

Ecclef. 52.

Iob. 9.

quod immundus munda diserui, & quod fordidus sancta sanctorum disposui: non superbiæ tumore subnixus, sed humilis & abiectus, gratia acquirendorum præmiorum, & patrocínio potiendi sanctorum, hoc egi, vel certè, vt penes te ingratus non essem talenti collati. Aut etiam ne res cælo dignæ, nullo ad stipulante, obliuioni traderentur perenni.

TV domine Deus meus scisti affectum meum, penetraſti intentionem, votum intellexiſti, & cauſam talia commentandi non ignoraſti. Tu paruulo inſtinctum dediſti, miſerrimum adiuuiſti conatum, erexiſti ad grandia imbecilem, & inualidum animo ſum feciſti. Neq; enim, domine Deus meus, ad tanta me præelectum fieri opinatus ſum, vt ego tandem eſſem elucubrator geſtorum ſanctorum, qui eram grauiũ operator peccaminum. Nunquid ſi ego mentior, tu teſtis non es? Si falſum aſtruo, nonne vides? Si aliter quàm fuit affirmo, tu poteris ignorare? Si non profero veritatem, non latere te poteſt, qui omnia noſti. Certè tu cuncta conſideras, penetras vniuerſa, ſecretum intelligiſ. vides profundum, omneque tibi patet arcanum, & totum in præſenti tibi manens, præteritum & futurum in tuo cuncta volumine aſcribentur. Et quod inſpiratione tua mens prouocata ruminauit, & quod prædita cæleſtium gratiarum virtute elicit, & quod vanæ laudis ſtimulata compunctionibus affectauit, & quod ibidem lapſu linguæ nolens incurrit, apud te reſoſita manent, vniuerſaque tuis examinationum libris exarata ſunt.

HINC ad te, domine Deus meus, vario corruptus facinore rediens, multiplicis ſcelere, iniquitate prælargus, queſo, peto, implo-ro, vt de illa ineffabili clementiarum ſede beata obſecrantem intendas, aſpicias conſternatum, ad ſis roganti, vt prius abdita cordis mei emundans, liberum in conſitendo te ſemper ſtatuas. Purgesque deinde ſatum opuſculi huius, ſi quid zizanix prauis ſubtilis circumuentio tentatoris in ea, me non volente, aſperſit: ſi quod loliorum deuiæ proſſequutionis, ignorante me, ſeminauit. Quicquid ibidem erroris caſu reſpirat, quicquid reſonat impolitum, quicquid à te alienum eſt, quicquid à te procul eſt: omne quod te ignorat, cuncta quæ tibi obſtant, tuamque voluntatem reſellunt, & neſciunt pietatem. Tu cuncta, omnipotens Deus meus, erudera, abluere vniuerſa, toraque purificando ſanctifica, vt tam ſit domino Deo meo hoc opus acceptum, quàm ſanctis angelis tuis gratioſiſſimum. Impetret mihi gratiam tuam, ſanctorum hauriat benedictionem, obtineat pacem eccleſiarum. Deferrat tibi articulum temporis huius, reſenſeat coram te populi tui ca-

SCHOLIA IN

lamitates, teque super latibulum meum, quo ista dicto, respectu miserandi conuertens, diluat omne facinus, ad quod me tentatoris verfuita ritu priori, cedente fragilitate, illexit. Sit custos coronæ meæ, sit tutor vitæ meæ, sit mei prouector ad præmia sempiterna, ut idem per te sanctificatus, Memoriale sanctorum dicatur, & me inter memorias electorum tuorum sua conscribas obsecratione. Per te dominum nostrum, qui cum patre & spiritu sancto

vnus, sempiternus & immortalis es Deus in sæcula sæculorum.

Amen.

Scholia in librum secundum.

Cap. primum.

I Abdarrahgman vicefimo nono.) Libri nostrorum historicorum Abderramen semper scriptum habent, vbi cumque & hic, & alij reges cognomines nominantur. Ego veram hanc, quæ in vtroque fuit exemplari, huius nominis prolationem esse existimo. Nam Arabicum quiddam proprius stridet, & illa altera ad Hispani sermonis dulcedinem videtur lenita. Est autem

Habdarrahgmā
rex.

hic Habdarrahgman huius nominis tertius, ut ex Rasis Maiori, & ex peculiari Roderici Toletani Archiepiscopi de rebus Arabum historia constat.

CÆTERVM cum multa sint eademque sanctissima horum diuini Enlogij librorum comoda, quæ sanctorum martyrum rebus gestis commemorandi exhibentur, tum etiam illud non vulgaris eruditionis, & utilitatis hinc comparatur: quod clara & ferme indubitata ratio annorum in Hispana historia, ab tempore regis Pelagij, ad Ordonium primum Ramiri primi filium, ex hoc loco, & ex libri tertij principio certissime digeritur. Quo pacto id fiat, non est huius loci disere. Quanti autem momenti sit in annorum ratione, & omni Chronologia certum aliquid & fixum, tanquam cardinem, in quo cetera vertantur, inuenisse, hi nosse solummodo possunt, qui in hac re sese aliquantulum defatigarunt. De quo nos initio Gothice historie, in nostro Chronico late diseruimus.

Temporū ratio
in Hispanorū re-
gum historia.

2. Consulatus.) Et hoc etiam ex illa est Latini sermonis licentia, de qua superius diximus. Regnum consulatum, summos regni magistratus consules, honores etiam & dignitates fasces vocat. Idem facit Samsen abbas Cordubensis, de quo antea diximus.

3. Cordubam verò.) Rasis non Cordubam seorsum, sed omnem Hispaniam, huius regis inclitis operibus scribit fuisse nobilitatam. Hic, inquit, aquas ex montibus in vrbes inuexit, templa exedificauit, & textrinas panni pretiosioris auro intertexti per Hispaniam instituit. Toletanus narrat, Cordubenses plateas lapideo strameto ab hoc

rege

rege fuisse munitas: item aquam ex vicinis montibus in templum, arcem & alia celebriora urbis loca plumbeis fistulis fuisse perducta. Inluit adhuc in hac ipsa loca aqua, sed non magna copia. Unde constat diversum fuisse hanc aqueductum, quo nunc eo aqua per ducitur, ab illo altero stupendae structurae, qui plurimis locis interruptus conspicitur. Per hunc multo maior aquae vis in urbem dimanabat, decimo ferme milliaro procul perducta. Parū est toto hoc itinere mōtes amplissimos fuisse per fossos, profundasque valles pontibus aequatas. Ipsa montium incredibilis moles, ne pondere suo subterraneum opus deprimeret, crebris turribus, quae ex ipso vasto canali, tanquam castella excitantur, & in sublime montium emicant, sustentatur. Et cum recta in arcem & templum breui itinere posset is aqueductus peruenire, longo circuitu per eum agrum, cui ab Ranarum cantu uomen est, incuruatur: ut superioribus etiam urbis partibus aqua impertiretur. Hoc opus huius esse regis ego semper credidi. Neque enim ullus alius author memoratur. Et illa arcis & templi aqua, quae nunc perdurat, exigua est: haec verò ingens profecto fuit, & tanta scriptorum celebritate digna.

Aqueductus Cordubae stupendus.

Quae olim patritia.) De utroque urbis nomine multa iam diximus. Itidem 4 de regni Arabici sede ibidem collata.

Necnon ex parte linguae Arabicae cognitus.) Hispanismus planè est. 5 Non enim significat beatum Perfectum mediocriter lingua Arabica fuisse peritum. Significat profecto Hispana phrasi, insignem Arabicæ linguae cognitionem, qua pollebat, causam exitisse, ut notus Mauris esset, & in pretio habitus. Ita frequenter loquimur: Por parte de su virtud era muy bien querido. Huiusmodi autem nonnullos alios Hispanismos iam antea annotauimus.

In praedicto transegit coenobio.) Quam basilicā antea nominarat, nūc 6 coenobium vocat. Ecclesie nimirum tunc omnes, monasteria etiam promiscue & erant penè, & dicebantur. Ab Gothorum temporibus manserat, ut ex concilijs, & ex Pauli Emeretensis historia praesertim intelligimus. Habebant insignia, quaeque templa suos abbates, qui praessent, gregemque diaconorum, & aliorum, qui in minoribus ecclesie gradibus constituti, interdum nocturne imbi ministrarent. Hoc semel dictum oportuit, ne quempiam saepius obuium conturbaret. Paulus hic Emeretensis diaconus, cuius mentionem alicubi facimus, cum Emeretensis ecclesiae & antistitum eius historiam scripisset, tum etiam de alijs sanctis viris quaedam adiunxit. Extat etiam eiusdem confessio catholica. Quae duo opera manuscripta non parum antiqua in sanctae ecclesiae Toletanae bibliotheca habentur. Eadem multo vetustiora in nonnullis alijs bibliothecis conspeximus.

Paulus Emeretensis diaconus.

Egisse praedixit.) Eodem consilio, quo in primo libro quaedam de obscenitatibus legis Mahometicae dempsimus: eodem hic quoque pauca quaedam omisimus, si dem penè verbis iterum repetita. Et ipse etiam diuus Eulogius: quaedam se hic subticere profitetur, quae horrorem pijs auribus possent prebere.

Pfallat Deus.) De imprecationibus nostratibus diximus in primi libri praefationem. Ad eundem modum è conuerso vota quoque prospera & honorifica con-

anpongi

cupiuntur. Tale illud est in comedijs. *Dij meliora. Et quedam eiusmodi. Sed nos Hispani & frequentius & apertius, ad hunc modum medio sermone, bene ominamur.*

Veritatis campus
Carduba.

9 In campum ultra pontem.) Ea nunc planities Veritatis capus appellatur.

Eos notat, aduersus quos scribit, martyrum detractores.

SCRIPSIT de hoc martyre. Perfecto etiam quisquis fuit Indiculi Luminosi author. Eius autem verba apponam, ut, quanto opere cum diui Eulogij narratione consentiant, appareat. Et primus sacerdotum intueamur Perfectum gentilitio zelo peremptum, fidei constantia decoratum, martyriali gloria insulatum, & verè in electorum numero aggregatum: & quo pacto ad occisionem venerit sinceriter proferamus. Nempe ad aliud pergentem, alijsque secularibus operibus intendentem, nihilque, de quo gestum est pertractantem, demoniacorum incurfionibus impulsatur. A quibus ille caute & circumspicte, ut istis videtur, ut vero mihi, timide fidem petit: & ne ex responsionibus proprijs impediretur, orauit dicens. Multa erant mihi, ex quibus abundantissime vestras poteram confringere nenas, vel destruere aniles historie fabulas, si vestra ultionis non vererer. Ultrici gladio currentes vitro citroque incurrere sententias. (Cui cum fidem dedissent, & ei, ut qua sibi videbantur exponeret, iuramento anteposito imperarent: ille accepta dicendi fiducia, & eorum pro vero iuramento sumens mendacia: post multa & varia sententiarum certamina, prophetæ eorum voluptuosam lasciuam, & lenocinationis luxuriam sermone, quo potuit, exprobrauit, & oratione splendida comprobauit. At illi, aliqua super eius meretricationis subsanium, vel coniugatorum adulterij colludium habita conflictatione verborum frendentes dentibus, & caninis saeuientes ritibus, ore vipereo sibilantes, & leonum ferocitate frementes, abire eum, propter datum nouiter iuramentum permisissent illasum. Sed post aliquod temporis cursum, dolorum semper pectoribus retinentes venenum, & quasi vetustate temporis reputantes abolitum prius illi iniectum infidum pactum, dolo eum circumuenientes apprehensum iudici, seuisimè mendacio inbiantes, quasi destruentem fidei: illorum ritum impie protulerunt, eumque maledicentem eorum vatem suo testimonio vilissimi homunculi firmauerunt. Ille inopinato casu perterritus, & iniustata circumuentione perplexus, illorum fraudulenta ignorans consilia, que contra eum instruxerat commentatio fraudulenta: se hoc penitus non dixisse, in firma satis prosequutione retexuit. At ubi in carcerem missus in se extat conuersus, audaci proposito & virili congressu cepit ipsorum totam legem infringere, & non solum quod pridie dixerat, que super eum imperitiefactio assererat, veruè etiam alia potiora ingerere: mortis que magis gloriam, quam interitum expectare. Tunc eductum in ipsum diem sui horrendum pascha, quo soliti sunt pascha frui carnalia, & ventri libidini que alimenta ministrare saturam, gladio vindice peremerunt. Et quasi victoriam hostium potiti, ad orationis conuenticulum, obsequium Deo se prestatisse credentes, elati, & innocens cruore perfusi, ritum suum perficiendum, ut soliti sunt annue, peruenierunt.

10 Accensis nauibus.) Flumiales lintres naues per abusionem quandam vocat.

11 Digno que

Digno quæ præfulis.) *Cum Cordubensis episcopi, qui suo tempore ecclesie præerat, alicubi diuus Eulogius meminerit: nunquam tamen nomen eius scriptum reliquit. Id qua ratione fecerit, non possum intelligere.* 11

In eo titulo, quo.) *Possumus hinc suspicari, non vnum diui Acisceli templum tantummodo tunc Cordubæ fuisse. Nunc duo prisca etiam recordationis visuntur. Exiguum delubrum vnum, in quo educatus sanctus martyr cum sorore Victoria fuerit: alterum ad flumen vetustissime in vestibulo structure, vbi sepulti ambo fuisse creduntur. Inde id templum magna veneratione colitur. Et paucis antea annis fratribus ordinis sancti Dominici tributum, cœnobium ibidem instituerunt.* 12
Sancti Acisceli tē-
pla.

Sicut quidam poëta.) *Versus est cælij sedulij.* 13

Quarto decimo Cal. Maias.) *Dies est Aprilis decimus octauus: qui quidem eo anno obtingentesimo quinquagesimo in sextam vti quæ feriam incidit. Fuit enim is annus cycli solaris trigesimi primi decimus nonus, post bissextum secundus. Inde constat literam dominicalem E. habuisse. Recte igitur sibi omnia consonant.* 14

Regni quæ sui excidium.) *Latius de hac regis formidine libro primo, et alibi sæpe. Et alius est terror ille, de quo in fine libri huius secundi, quod ex capitis septimi principio hoc ipso libro manifestum est. Sed nos interim Dei virtutem, Christianæ veritatis robur, vim legis euangelicæ reuerenter suspiciamus. Consumit, disperdit, maculat Christiano, impius tyrannus: sed pusillus grex, cui complacuit patri dare regnum, dispersus et trucidatus validior insurgit, ingentem quæ regie potetia terrorem immittit. Hunc nimirum ignem, quem Christus venit mittere in terram, nihil malēs, quam ut ardeat, si velis extinguere, maior inde flamma erumpit: et frumenti grana emortua in terram cadentia, ingentem fructum semper in ecclesia attulerunt.* 15

Caput secundum.

Exceptoris reip.) *Scribas publicos hoc nomine intelligi debere Budeus in prioribus in Pandectas annotationibus docuit.* 1
Exceptor.

Tabanos viculum.) *Huius oppidi nullum manet vestigium: neque est unde coniecturam eius situs capere possimus. Id postea cœnobium ab Mauris est dirutum: ac monachi intra urbem confugerunt: ut libri tertij capite vndecimo Eulogius scribit. Fuit autem sancta Columba, ut ibi refertur, eodem consanguinitatis gradu quod Martinus et Elisabeth cum sancto martyre Isaac coniuncta. Cetera verò huius martyris gesta, plenius in libri primi præfatione narrauerat.* 2
Tabanos oppi-
dum.
Sancta Colūba.

In regia vrbe.) *Hoc cognomen olim post Constantinum Constantiropoli, quod ex illorum temporum authoribus patet, fuerat tributum. Inde videntur Gothi Toletane vrbi, postquam inibi regni sedem et veluti caput statuerunt, id ipsum dedisse. Eadem prorsus ratione Corduba regni in Hispania Arabici caput, regia etiam vrbs simili antonomasia. D. Eulogij tempore appellabatur. Et hoc ipsum in huius libri secundi principio sanctus martyr retulit.* 3
Regis vrbis no-
men.

Tertio nonas Iunias feria quarta.) *Annus et eo amplius inter Perfectum* 4

SCHOLIA IN

martyrem, & Isaac transferat. Tertius enim Iunii dies anni octingentesimi quinquagesimi primi hic notatur. Recte porro feriam quartam fuisse memoratur. Habuit namque is annus cycli solaris vicefimus. D. literam dominicalem. Quae omnia ex superioris capituli supputatione astruuntur. Et libro primo hoc ipsum confirmatur, cum quinta post hoc martyrium dies dominicus fuisse scribitur. Inclusivae enim utriusque computatur.

At verò de Isaac martyre, ita in Indiculo Luminoso. Ad nostros spontaneos martyres properemus. Zelo Dei Isaac religiosus non humana instigatione, sed divina commotus, nec usitatum callem nostris temporibus, sed oblitteratum incedens, antiquum persequutionis sumum non sufferens animo, iudicem adiit: & ea quae alter flagello diro vexatus negabat, quae inter verbera se non dixisse iactator debilis personabat: athleta fortis, belliger miles, abundantiori prosequutione firmavit, potiori prelio intentavit, & ingenua mente inchoavit, ingenua morte peregit, consummavit, implevit. Ut ostenderet hominibus fidei se zelo commotum, non timore necessitatis preventum, ut constanti fiducia ecclesia pro aliis bella aperte proferret, & patule, quod quibusdam in diebus supercomprehensum satagebant firmare. Ut etiam produceret Dominus athletarum suorum mundo victoriam, & militum suorum rudi seculo propalaret constantiam: & ostenderet, quod in novissimis temporibus etiam victores haberet, qui bella Domini & instinctu, quo primi intentaverant, proliarentur.

¶ Caput tertium.

1 **AL**benfe oppidū. **E**X Alabensi oppido.) Albenfi libentius lego ex Plinio & Strabone: cum Alabense fuerit in exemplari.

2 **TY**rones pueri. Ioseph Eulogij frater. Inter militares.) Hos pueros nobiles Tyrones vocat auctor vitae & martyrij sancti Pelagij. Quod opusculum suo loco apponetur. Et Ioseph divi Eulogij frater natu minimus, ut ego existimo, inter hos palatij Tyrones regi inserviebat. Hoc postea apparebit.

3 **NONAS** Iunias.) Duobus tantum post Isaac diebus patitur Sanctius. die Iunii quinta. Feria igitur sexta, recte signatur. De eius sancto cadavere aut sepultura, nihil tradit Eulogius: quoniam cum sequentibus martyribus igne fuit concrematum.

¶ Caput quartum.

1 **ASTIGITANA** vrbe. **A**stigitana.) Nobilis Romanorum tempore colonia, Julia Firma post Iulij Caesaris tempora nominata, conventum habuit iuridicum. Priscum illud nomen Astigi ex sono ipso nomine Romano, magnam eius astruit antiquitatem. Singuli flumine alluitur: qui post Batim tota Betica est amplior. Vrbs ipsa & fluvius prisca, sed non nihil immutata retinet nomina. Eciya enim & Xenil appellantur. Ager eius vrbs, non magnus alioqui seracitate tamen ditat magno opere accolas. Insignis est olei opulentia. Gossypium magna copia feritur. Horti cum fructuum omnis generis exuberantia, vtilis, amantissimum pro aere totum tractum reddunt. Episcopum

copum olim habuit, quod ex concilijs Toletanis & Hispalensibus constat. Distat à Corduba triginta duobus milliariibus, ab Hispali paulo pluribus. Eius Plinius, Pöponius Mela & Ptolomeus inter alios meminerunt.

Et sanctus Vualabonsus.) Erat hic Mariae martyris, quæ unà cū Flora passa est, frater, ut capite octavo apparebit.

Eleplensi.) Cum Ilipa, aut Ilipula (nam authores variant) verū sit nomen vrbis, inde que Ilipense & Ilipulense exoriatur: nummum tamē peruetustum vidi, in quo MVN. ELEPLA. erat scriptum. Ilipula autem duæ fuerunt, quod ex Plinio & Strabone & Liviō constat: in Lusitania altera, altera in Bætica. Ego de hac postrema hic puto intelligi. Eam verò eo loco sitam fuisse, quo nunc non admodū magnum oppidum Peñafior dictum, medio ferme inter Cordubam & Hispalim itinere videmus: longa disputatione in Hispaniæ antiquitatibus, chronico nostro adiunctis probauimus. Inde qui velit, petat. Hic locus plura non postulat.

In vico Cuteclara.) Hoc oppidulū & in eo cœnobium latius cap. viij. describit.

Ex vico Froniano.) Et huius vici postea cap. viij. mentio cum maiori explicitioe fiet.

Sancti Zoili.) Suus quoque peculiaris locus de hoc diuo dicendi in diui Eulogij ad Pompelonensem episcopum epistola interueniet.

Flumen Armilata.) Paululum immutato nomine nunc, Almellato, appellatur: & superaddita Sarracenorum more in principio Arabica voce, Guad, quæ fluum significat, integrum sit nomen Guad Almellato. Ex montibus progressus hic fluius, duodecimo ferme supra Cordubam milliario Bætiam intrat. Triginta autem & eo amplius milliaria, quæ diuus Eulogius memorat, planè docent situm hoc monasterium fuisse non longè supra in sine illud, quod nunc videmus & veneramur, Franciscanorum cœnobium, cui sanctus Franciscus de Monte nomen est. Nempe vicesimo quarto & eo amplius milliario ab nostra vrbe ad ripam ferme huius fluminis loco edito, ad Septentrionem est collocatum.

Sancti Christophori.) Sancti Iuliani templum operis peruetusti, ex aduerso ferme vrbis nunc conspicitur. Potuit id nomen immutasse. Certè nullius alterius apparet vestigia.

De quo supra affati sumus.) Hinc planè apparet hunc Hieremiam martyrem eundem esse, qui supra cap. ij. Tabanensis monasterij conditor dicitur. Eius etiam mentio est libro primo, & libro tertio cap. xj.

Septimo filicet Idus.) Apparet quanto tunc sancti Cordubenses feruerent amore martyrij: siquidem tam frequenter paterentur. Duo tantū dies sabbatum & dominica inter Sanctium & hos sex martyres intercesserunt. Hic nanque dies Junij octauus notatur. Libro autem primo pridie idus Junias sexto post martyrium die cremata, in flumen etiam proiectis cineribus fuisse eorum cadauera tradidit. Florum sex sanctorum martyrium in vsuardo, sed præcedenti die apponitur. Sunt & apud Equiniuum libri vndecimi cap. vltimo.

2 Maria marty.

3 Ilipa oppidum.

Peñafior oppidū

4 Cuteclara vicus.
5 Fronian' vicus.

6 Sancti Zoili tēplū.

7 Armilata flumē.

8 Sanctus Franciscus de Monte.

8 Sancti Iuliani tēplum.

9 Hieremias martyr.

10

¶ Caput quintum.

1 **EX Pacensi oppido.)** Colonia Pacensis in Lusitania olim, quod ex Plinio constat, etiam iuridico conuentu nobilitata, Arabum Hispaniam occupantium vastatione, ad parui oppidi formam, ut nunc conspiciamus, fuit redacta. Pertinet ad Portugaliæ regnum, Bejaque nuncupatur. De eius nomine, situ, & antiquitate multa egregie, ut semper solet, Andreas Resendus ad Vaseum scribens. Eius urbis excidium Rasis prosequitur.

Calonia Pacensis.

2 Septimo decimo Cal.) Is est Iulij dies decimus sextus, qui eo anno feriam quintam occupauit, quod ex superioribus iam quibus poterit deprehendere. Quadrageinta enim & eo amplius dies, sine martyrio processere.

¶ Caput sextum:

1 **Væ corpore.)** De hac sancti Zoili Basilica tunc erit dicendum, cum de ipso martyre in epistolam ad Pompelonensem episcopum scribemus.

2 **Illi subterraneo specui.)** Maurorum fuit mos subterraneos specus in putei ferè vastioris formam excavatos, tanquam ergastula ad seruitia noctu concludenda, reosque a seruandis habere: quales per omnem Beticam in arcibus præsertim conspiciamus. Mazmorras proprio eius gentis vocabulo nos etiam nunc appellamus. Cordubæ in summi templi compluuium duo eiusmodi putei hodie quoque ostenduntur, & in carceris huiusmodi usum fabricatos ab Mauris, omnes affirmant: sed illos ego ad continendam, & diutius a seruandam aquam fluminis potius crediderim fabricatos. Nã ut erant Arabes eius templi superstitiosi ueneratores, crederent profecto, reis, captiuis, eorumque scditate & pudore contaminari. In arce, aut aliubi fuisse hunc subterraneum carcerem crediderim. Ductus est mos ab Græcis & Romanis, qui huiusmodi subterraneos carceres & habuerunt, & usitato vocabulo Putealia vocitarunt. Et de Puteali, quod Romani Cordubæ habuerunt, iam suo loco diximus. De utriusque etiam carceris discrimine alicubi præterea meminit diuus Eulogius.

Subterranei carceres.

3 Tertio decimo Cal.) Dies erat Iulij vicesimus, qui eo anno reuera in secundam feriam inciderat. Habuit Paulus fratrem Hludouicum nomine, qui & ipse martyrio postea fuit coronatus. Libro sequenti, cap. xiiij.

Hludouic' martyr.

4 **Carmonensis monachi.)** Carmona etiam nunc eidem oppido nomen est. Romanorum temporibus Carmo tantummodo appellabatur. Id veteres nummi testantur, in quibus atergo inscriptum est, CARMO inter duas spicas, agri feracitatem proculdubio denotantes. Est præterea inuinitissimi situs ergo ab Iulio Cæsare lib. 2. commentariorum ea urbs commendata. Eius etiam mentionem apud Strabonem & Ptolemaeum reperies. Sed in hoc autore Carmoniam perperam legitur. Sita est Carmo vicesimo quarto ab Hispali milliario, eo itinere quod ad Astigitanam urbem ducit, ab qua milliariis triginta sex distat.

Carmo oppidū.

5 Octauo Cal.) Omnia prorsus cõcordant. Is enim dies Iulij vicesimus quintus.

vt

ex superioribus liquet, sabbatum necessario fuit: quem septimam feriam diuus Eulogius vocat, qui inclusive (ita dicunt) ab Pauli martyrio dies computat.

¶ Caput septimum.

ET cursus mensium.) Hinc iam apparet diuum Eulogium existimasse, ¹ eodem anno quo superiores martyres, octingentesimo videlicet quinquagesimo primo, has duas virgines passas fuisse. Id in fine huius capituli manifestius patebit. Quod tamen necesse fuit iam hinc ad rectam computationem, quæ mox inuenda est, annotare.

Igitur referente.) Quoniam diuus Eulogius hic aperte scribit, hoc anno octin ² gentesimo quinquagesimo primo Numilonem & Alodia martyrium subiisse: & re vera decennio antea occisæ pro Christo fuerant: ut quo pacto coherere hæc possint intelligamus, necesse fuerit, diligenter hic & exquisitè temporum rationem seriemq; inire. ^{Temporis ratio.}

CV M igitur diuus Eulogius hoc ipso anno passas fuisse has duas virgines scribat, & Venerij relatu de earundem martyrio se certiore factum dicat: illud in primis compertum est, hoc ipsum non eo tempore intellexisse, quo apud hunc episcopum Cesar augusta rediens (quod suo loco videbimus) fuit. Manifestum enim est ante vndecim annos diuum Eulogium Compluti apud Venerij fuisse. His adde quod cum Eulogius sanctorum sui temporis martyrum studiosissimus semper fuerit, & Pompeione, & in Legerensi sancti Saluatoris monasterio immoratus aliquantulum fuerit: ^{Legerense cenobium.} si passæ iam eo tempore hæc virgines fuissent, audisset utique de earum martyrio, vel ab Pompelonensi episcopo, vel ab abbate monachisque Legerensibus. Nam & non longè ab Uerbetano oppido & Bosca aberant, & quæ consequuta postea sunt, docent, magnam utrobique harum martyrum rationem semper habitam fuisse. Restat ergo, ut post diui Eulogij reditum passæ sint, & Venerius ad ipsum de his scripserit, non coram retulerit. Jam verò paulò antequam hæc de his sacris virginibus scriberet Eulogius, epistolam Venerij peruenisse, sit profectò ex ipsis authoris verbis verisimile. Primum ex prima & secunda huius capituli periodo. Nam penè manifestum indicat, se nihil antea de harum duarum virginum martyrio intellexisse. Deinde ex illis verbis paulò post. Prius tamen illa sanctorum trophæa elucubranda sunt, quæ ratio & cursus mensium ordinatim, ut acta fuerunt adducit, licet in alijs regionibus gesta extiterint. Sequitur illud etiam, quod multum iuuat hanc coniecturam. Sed quia vna est confessio, quæ utrosque coronauit, idem que tempus, quod utrosque per feralem impietatem in celum præmisit, &c. Non idem tempus diceret, si annis antea aliquibus passas fuisse intellexisset. Hoc igitur ipso anno apparet Venerium episcopum ad Eulogium de his duabus martyribus scripsisse. Et idem episcopus longè ab Urbeuetano oppido positus (quinquaginta enim ferme Hispanis leucis Complutum inde distat) Sarracenorum præsertim truculentia Christianorum præpediente discursus & itinera, temporis in quo

interfecta fuerant ignarus: superiori anno occisas fortasse scripserat. Aut si nihil scripserat de tempore: diuus Eulogius, qui nunc tandem cognoscet, proximum annum his dedit, ratus in eo perijisse. Et illa diui Eulogij postrema verba: ferunt tamen, quod illa *virginalia* cadauera in loco, quo ab ethnicis altis scrobibus magis abscondita, quam humata sunt, signis & miraculis corruscant, & gloriam emerita consolationis virtutum efficiencia tam fidelibus quam gentilibus ostentant: hæc inquam verba apertè indicant Eulogium & Venerium pauca, sub obscura & incerta de his *virginibus* comperisse, qui hoc tempore ibi sepultas credant, neque intelligant octo iam antea annos, quod mox videbimus, indefuisse translatas. Hæc ita coniectari & rimari cogimur, vt diuum Eulogium excusare possimus, cum constet has sanctas *virgines* ante annos decem pro Christo interemptas. Anno nanque Domini octingentesimo quadragesimo secundo, Junij mensis die decimo octauo, ipsarum corpora in Legerense monasterium sancti Saluatoris translata sunt. Id ex diplomate regis Frigui Aristæ constat: quod Stephanus Cariuayus in suo diligenti satis rerum *Nauarricarum* chronico apposuit. Et cum de tempore martyrij earundem *virginum* praeferentium opiniones opportune idem auctor ibidem consutauerit: annum tamen ipse astruere non potuit. Neque ego tamen possum: sed coniecturis non leuibus ducor, vt credam anno octingentesimo quadragesimo, pro Christo occubuisse. Etenim diuus Eulogius, vt suo loco ostendemus, Pompelone, & in Legerensi monasterio anno Domini octingentesimo trigesimo nono fuerat: & (quod paulo ante probauimus) nondum martyrium subierat. Et tamen anno quadragesimo secundo post octingentesimum earum corpora transferuntur. Paulo post etiam ex astronomica supputatione multo euidentius hoc ipsum confirmabimus.

Traslato sanctarum virginum. Legerense conobium. Stephanus Cariuayus.

3 Nunilo & Alodia.) Elodia fuit in veteri. Nos Alodiam substituimus, vulgata consuetudine multarum per Hispaniam ecclesiarum, quae festum harum sanctarum martyrum celebrant, earundemque historiam in matutinis legunt.

Najara vrbis.

Castrum vetus.

4 In vrbe Bosca.) Mira est breuiariorum, vt vocant, in nominandis his oppidis varietas. Illud constat passas has duas *virgines* fuisse non longè ab *Najara* vrbe, in oppido, qui nunc appellatur Castro viejo. Quod Latine Castrum vetus redditur. Ibi sepulchrum sanctarum martyrum ostenditur, ibidem alia sunt priscae recordationis vestigia, & ibidem tanquam alumnae & indigenae summa totius regionis veneratione coluntur. Hoc omnino compertum & indubitatum possum affirmare. Nomina illa Berbetanum seu Vrbeuetanum & Castro Bigeti, quae in breuiarijs nostratibus leguntur, ex Castro veteri videtur corrupta. Bosca quae vrbs fuerit, non possum explicare. In veteri exemplari Osca non Bosca fuit, ego vsitatum magis nomen reposui. Nam Oscam remotam admodum in Aragonensibus urbem, non credo fuisse traductas sanctas *virgines*.

5 Materteræ nutritione.) Longè diuersum narrant matutinales per Hispaniam lectiones, & sanctorum alia, quae vocant, manuscripta. Orbis nimirum propinquum quandam tutandas suscepisse: cumque is Mahometico errore teneretur, neque à Christi fide sanctas

sanctas virgines posset auertere: ab eodem delatas, & ad presidem ductas.

Subiectu gladij corruerunt.) Lectiones in breuiarijs plura eademq; pietissimi ma de eade & sepultura sanctarū sigillatim commemorant. Et in manuscriptis praesertim, vt vocant; sanctoralibus latinis continentur. Inde nos apponemus, quia scitu sunt dignissima: & non plene fas sequitur diuum Eulogium historiam harum virginum conformant.

TUNC praecepit rex licitori dicens: Percute gladio, & abscinde earū capita. At licitor tertio regē interrogat an feriret? Et vt feriret tertio cū audisset: dixit maiori: Extē de ceruicē. Tunc sancta Numilo dixit ad sororē suam minorē. Vide germana, ne aliter facias, quā ego factura sum. Cui sancta Alodia respondit. Nihil dubites, germana, quod ego aliter faciā. Statimque sancta Numilo alacri animo prosiliens, apprehēsis crinibus caput sibi circumligans, dicit ad licitorē. Feri velociter. Ille eleuatū in altū gladiū deposuit super eam: nō in mediū ceruicis locum, sed in mandibulas illud deponens: vnde nec peritus caput eius abscidit. Cadenteque in terram corpore, paululum crura eius nudata sunt. Quod cernens soror eius, festinans, protracta veste contexit. Quos acto multitudo hominum miratur. Fideles gaudebant, infideles tabescebant. Dixitque iniquus rex carnifici. Sine modo ne ferias. Tunc ad sanctam Alodiam dixit. Quid proderit tibi, si moriaris? Consenti nobis, & viues nobiscum cum multo honore. Quibus martyr respondit. Non consentiam. Festina, percute me, ne sola pergam. Et eleuans oculos, vidit animam sororis suae in columbae specie angelis circumdatam, & dicebat. Expectame germana, expectame modicum. O mira virtus altissimi, puella, quae gladium non longē micantem cauere non poterat, in propriam ceruicem descensurum, non pertimuit: sed apprehensam syndonem, qua vestiebatur, sibi in crure alligauit, & capillis suis faciem suam extersit. Inde flexis genibus super corpus sororis suae, praebuit se percussori, qui vno ictu caput eius amputauit. Sicque martyres vna die, vna hora, martyrium suum victrices consumauerunt in pace quinta feria duodecimo Calen. Nouembris. Haec nos ex vetustissimo sanctorali codice ante sexcentos annos Gothicis literis in membrana descripto transcripsimus. Is fuit in clyti caenobij sancti Petri de Cardena Benedictinorum, nunc in regio sancti Laurentij Hieronymianorum seruatur. Ibi in titulo scriptum fuit passas fuisse sanctas virgines sub Zumahil praeside, Et a tamē aut annus signatus non fuit. Sed cum Octobris dies vigesimus primus ibi signetur, & in quintam feriam eo anno incidisse sit super additum: ex consueta nostra astronomica computatione constat, anno Domini octingentesimo quadragesimo, sanctas virgines in Christi confessione fuisse coronatas. Is enim annus post triginta integras cycli solaris conuersiones, nonus fuit in trigesima prima. Fuit autem bissextus, habuitque literas dominicales D.C. Et cū. C. mensi Octobri deseruiret, dies vigesimus primus in quintam feriam incidit.

Vndecimo Cal.) Cū diuus Eulogius in anno, vt ostēdimus, aberrasset, inde etiā 7 diem non potest rectē signare. Et in Vsuardi quidē martyrologio vigesimū secundum Octobris diem festum harum sanctarum virginum occupat, quod & in breuiarijs

10122

H ij nostratibus

Caenobij sancti
Petri de Cardena.
Zumahil praeses.

nostratibus seruetur: sed regum diplomata, ut mox apparebit, diem xxj astruunt. Et omnes ferme Hispaniæ ecclesiæ earundem virginum festum concelebrant, tanta fuit in eisdem martyrii præstantia & illustris claritas.

8 Quorum corpora.) Hinc postea educta in Legerense sancti Saluatoris cœnobium, quod non procul admodum distat (ut diximus) sunt translata. Et quanquam vno illo frigni Arista regis, quod supra retulimus, diplomate satis hæc sit testata translatio: libet tamen duo alia apponere, quæ ex eodem Legerensi monasterio descripta cum multis alijs habuimus. Ex quorum altero constare poterit xxj. Octobris, non xxij. sanctas virgines occubuisse.

Annus Domini
M. xxij. dies Oc-
tobris xxj.

ER A millesima sexagesima die duodecimo Kal. Nouēbris, Sāctius maior rex Nauarræ, & Castellæ, & Aragoniæ facit ad corroborationē ordinis sancti Benedicti domino & magistro suo Sāctio episcopo donationē de Legerēsi cœnobio, quod est fundatū in honore sancti Saluatoris, & cōtinet mēbra virginum & martyriū Christi Nunilionis & Alodiæ cū innumerabilibus sanctorū reliquijs. Cōsiderans enim semper de inimicis suis triumphasse, & omnes illos per circuitū suum sibi subiugasse: vidēs etiam, quod post Maurorū inuasionē laici, sæcularis quæ ordo ecclesias totius Hispaniæ habuerunt, eas ecclesiasticis viris tradere decreuit. Et audiēs beati Benedicti doctrinā ubiq; rutilare: cogitauit qualiter in regionibus suis eam posset trāsplantare. Et mittens ad Cluniacensē cœnobiū, euocauit inde abbatē Paternū, & cum illo gregē monachorū, quos in ascyterio sancti Ioānis Baptistæ constituit. Nunc verò prædictus rex Sāctius prædicto domino & magistro suo Sancio episcopo deuotamēte cōmendat, & cōcedit prædictū monasteriū Lejerense, cū possessionibus, quas antecessores reges ei dederunt, & alij quatenus in eo ordinē monachorū cōstituat, vbi corpora parentū regis requiescāt. Facta charta vt supra in præsentia multorū, qui venerant adorare Deū, & celebrare festiuitatē sanctarum martyrum in prædicto monasterio, regnāte clarissimo rege præfato Sancio in Castella, in Pampilonia, in Alaua, in Aragonē, in Suprarbi, in Ripacorcia, in cuncta Gasconia, in Leyeut. Testes.

Eximena regina mater regis.

Regina donna Munia Maior Garfia.

Ranimirus Gundissaluis.

Bernardus Mattus Aragonensis episcopus.

Sancius abbas Lejerensis, & episcopus Pampilonensis.

Paternus abbas sancti Ioannis.

Eneco abbas Homiensis.

Senior Exemeno Garces.

Senior

Senior Garcia Lopeiz, & Fortunio Sainz, & Acenar Fortunionis, & Fortunio Ossuaz, & Garcia Fortunionis, & Lope Sainz.

ANNO etiam millesimo trigesimo secundo, idem rex eidem monasterio huiusmodi diploma conceffit.

ERA millesima septuagesima septima, Cal. Ianuarias feria tertia. Ego Sancius gratia Dei rex, dono vobis domino & præfulei sanctissimo domno Sancio, vel omni collegio monachorum cœnobio Lejerenfi, sub aula sancti Saluatoris, vbi sunt corpora beatissimarum virginum & martyrum Nunilonis & Alodie, necnon reliquie apostolorum & martyrum, quæ ibi reconditæ sunt: Dono, inquam, vobis in valle de Ostella, propè villam quæ dicitur Portiella, monasterium, quod dicunt sancti Ioannis cum suis terminis: & in Pampilonia parrochiam de sancta Cæcilia: & in valle de Garonio monasterium, quod dicitur Zeyazahassa.

Ego rex Sancius serenissimus, regnans in Pampilonia & Aragonia, in Suprarbi, & in Ripacorcica, & in omni Gasconia, atq; in cuncta Castella, & Legionem, siue in Astorica, confirmo.

Munia Mayor regina, conf.

Ranimirus proles regis, confirmo.

Garcia frater eius, confirmo.

Gundiffalvus frater eius, conf.

Fernandus germanus eius, confirmo.

Martinus Aragonensis episcopus, conf.

Sancius Pampilonensis episcopus.

Arnolfus Ripa Corciensis episcopus.

Munio Alauensis episcopus.

Iulianus episcopus Castellensis.

Pontius episcopus Ouetensis.

Fortunius Sancij dominator Caparroso.

Fortunius Sancij dominator Falces:

Acenarius Fortunionis dominator Vgarte.

Garcia Fortunionis dominator Funes.

Lope Eneconis dominator Arruesta.

Fortunio Vxuaz Cantabriensis.

Don Petro sub imperio regis imperans Najara:

Valasius Fenestella expalario regis exaravi, & accepi pretium propter hanc scripturam, quinque modios tritici.

Exemena regina Vetula ancilla Dei, degens in Reperus, confirmo.

PAVCIS post martyriū harū sanctarū virginū annis, regina fuit Hispanie, quæ

Anñus Domini
M. xxxij. dies
Decēbris. xxvj.

alterius nomine Nunilo vocaretur. Id cum in nostris historijs non sit scriptum, Oueti in camera sancta, de qua iam diximus, video esse testatum. Ibi nanque inter prisca regum nostrorum donaria arca etiam est duorum pedum longitudine, tabellis pretiosissimis achatitis lapidis auro circumclusis coagmentata et sabrefabta, gemmis etiam undique diues. In fundo, qui est argenteus, hanc habet inscriptionem, quam ipse fidelissime transcripsi.

SUSCEPTVM PLACIDE MANET HOC IN
HONORE DEI, QVOD OFFERVNT FA-
MVLII CHRISTI FROYLA, ET NVNULO
COGNOMENTO SCEMENA. HOC OPVS
PERFECTVM EST ET CONCESSVM EST
SANCTO SALVATORI OVETENSIS: QVIS
QVIS AVFERRE HOC DONARIA NOS-
TRA PRAESVMPSERIT, FVLGINE DIVI-
NO INTEREAT IPSE. OPERATVM EST,
ERA DCCCCXLVIII.

1 *NEQUE* dubium esse potest quin donum sit ~~ipse~~ Froile regis secundi. Nam praeter opulentiam, quae regia planè est: multa sunt alia, quae id aperte testantur.

CORPORA harum sanctarum virginum hinc postea Bononiam fuisse translata Vassus scripsit. Sed nemo dubitat nunc etiam in eodem sancti Salvatoris Legeren- sicano bio asseruari.

¶ Caput octauum.

- 1 **E**X vico Ausinianos.) Meminit huius oppidi etiam alibi, nullibi tamen plenius. Nos quod de eo praeterea dicere possimus, nihil prorsus habemus. Multa autem eorsum de Florae martyrio in epistola ad Aluarum secunda commemorat.
- 2 In veritate.) Hispanismus merus.
- 3 Quam quaeritis.) Virgilij est hemistichium, quod sciens volensque Eulogius, sicut alia huiusmodi inseruit.
- 4 Tribibus catenarum.) Catenam aliquando in usum pesuli deseruit.
- 5 Infra cortem.) Latinum vocabulum probatis auctoribus notum, regum nostrorum vetustiora diplomata frequenter usurpant. Significat autem illud patentis loci in domo spatium longius ab habitatione semotum, quod gallinis alendis et alijs huiusmodi usibus sepitur.
- 6 Tuccitanæ urbis.) Non pauca Romanorum monumenta, inscriptique lapides, qui in oppido, quod nunc Martos in Betica, non longè ab vrbe Iacn vulga dicta vocamus, planè docent Tuccitanam olim coloniam inibi fuisse: quemadmodum in Hispaniae antiquitatibus plenè docuimus.

Tucei vrbs.
Martos oppidū.
Iacn vrbs.

Offaria.) Hoc oppidū, quanquā præclarū dicitur, nullā sui memoriā reliquit. 7
 Artemiam nomine.) Præter hos duos filios, habuit etiam Artemia filiam no- 8
 mine Auream, & ipsam quoque martyrem: de qua in fine libri tertij. Adulphi verò &
 Joannis martyrium multis modis est celebratissimum. Multę per Hispaniam ecclesie
 eorum festum diem celebrant. Is est Septembris vicesimus septimus. Usuardi mar-
 tyrologium eodem die Cordubę passos fuisse memorat. Inde Romanū nuper ab Mai-
 rollico abbate ex auctum, videtur traductum. Ado Viēensis in Gallia præsul eodem
 etiam eodem die in suo martyrologio posuit: vnde Equilinus episcopus in suo catalo-
 go retulit. Manifestum autem hęc ex diuo Eulogio est, eos viginti annos & eo am-
 plius hos omnes martyres præcessisse: siquidem initio huius regis passos commemorat.

Iterum venio crucifigi.) Verba sunt Christi ad Petrum apostolum, Romam, 9
 cū ibi crucis supplicium passus est, vementem: Ut in martyrij eius historia legitur.
 Quam hinc iam intelligimus esse vetustissimam. Et sacellum hodie etiam Romę visi-
 tur, eo ipso in loco, quo Christus hæc dicens diuo Petro apparuit.

Tunc nos etiam ex antro.) Diximus iam de vtriusque carceris Corduben- 10
 sis discrimene.

Sicuti iam alibi.) In epistola ad Aluarum, quæ suo loco reddetur, ibi latius II
 hæc omnia perscribuntur. Ibi etiam die vicesimo quarto Septembris occisas fuisse tra-
 dit. Annus verò facile astringitur, ex epistola ad Pompelonensem episcopum. Corduben-
 sis ecclesia eodem die festum harum sanctarum celebrat. Usuardus, Romanū ex auc-
 tum, & Adonis martyrologia, Equilini etiam antistitis catalogus earundem me-
 minerunt. Sed desijt hęc iam Eulogius hebdomadę dies nominare, vnde indubitata
 certitudo temporis poterat sequentibus adhiberi. Sed satis ad fidem & historie veri-
 tatem est, sanctum martyrem hæc retulisse.

¶ Caput nonum.

CVa Faustus.) De inlyta Toletana vrbe iam diximus. De sacris his tri- I
 bus martyribus Cordubensibus celeberrima est in omnibus Hispanie eccle-
 sijs memoria, insigni festiuitate cōsecrata: & copiosa historia in lectionibus matutinis
 repetita. Martyrologia omnia, & quicumque de sanctis scripserunt, eorum insignem
 habent mentionē. Sed variat alicubi festus dies. Alibi vicesimus octauus Septēbris: ali-
 bi Octobris tertius decimus signatur. Ubique leguntur exusti. Illud diligenter est ani-
 maduertendum horum sanctorum martyrum cineres ad hæc vsque diui Eulogij tem-
 pora Cordubę asservatos fuisse.

I
 Faustus & socij
 martyres Cordu-
 benfes:

Campaniæ Cordubensis.) Campaniæ nomen peculiariter ab Romanis olim
 ei Italię regioni fuit attributum, quæ Neapolim, Capuam aliasque vicinas vrbes ha-
 bebat: & quod campestris tota esset & plana, ita est appellata. Alioqui Campa-
 niā pari ratione quacunque similis regio dici potest. Nos certè Hispani id nomen
 in plana quęque transtulimus. Nam planities illa in Vacceis, quæ longo tractu
 protensa Campos nunc, olim Campi Gothorum, vt est apud Rudericum Toleta-
 num, nuncupabatur: Campaniam vocatam in Compostellana historia, ante

quadringentos annos scripta reperio. Sed peculiare magis fuisse videtur, ut Cordubensis planities, tantopere ab Strabone fertilitatis nomine commendata, Campania diceretur. Nomen adhuc paululum immutatum, cum Campinam vocemus, perdurat.

- 3 In supradicto sanctuario.) Sanctorum trium Fausti & comitum templum intelligit.
- 4 Era Dcccxc. Hoc loco in vetusto codice, ad signandum numerum nonagesimum, nota quadam fuit & literarum colligatio peregrina, nobis que Hispanis penitus ignota: ut Gothicam fuisse appareat. Ea fuit huiusmodi. L. litera, quinquagesimi numeri nota vulgaris, fuit posita. Inde. X. adiuncta, sed cui minutula altera. L. superiori ex parte superioris apicis cohereret: ita ut quadragesimi numeri hac vulgaris nota XL. compleretur: & ex notis utriusque quinquagesimi & quadragesimi numeri, integer nonagenarius esset perfectus. Eam ego notam ad eum modum innexam in vetustis quatuor sacrorum conciliorum codicibus, quos habent sancta ecclesia Toletana & Regium diui Laurentij monasterium ordinis sancti Hieronymi ad oppidum Escorial vocatum, iam antea obseruaueram, & qua esset liquido deprehenderam. Quae omnia mihi hic sigillatim demonstranda fuerunt: ut si quis in vetustum diui Eulogij codicem incidisset, minime haereret, aut dubitaret: sed manifestam veritatem illico intelligeret, sequentiaque omnia probe digesta conspiceret.

¶ Caput decimum.

- 1 **H** Vit praeterea.) Ex satis humili exordio sublimiori postmodum oratione diuus Eulogius insurgit: ut iuxta Horatii preceptum, fulgorem ex fumo proferret. Voluit edim plenius stylo grandiori horum martyrum historiam continere: & spiritus verè Christiani, verè ad martyrium anhelantis ardorem dicèdo proferre. Id non sine pia animorum commotione, p̄ lectores non vno loco animaduertent.

F. Laurentius Surius diui Eulogij fragmentum vidit.

Videtur F. Laurentius Surius Cartusienfis in fragmentum diui Eulogij incidisse. Tomo enim quarto de probatis sanctorum historijs totum hoc caput cum nomine auctoris inseruit. Ibi semper Natalia non Sabigotho Aurelij vxor nominatur. Surius autem more suo dictionem hic quoque & sancti martyris stylum limauit. Id monuisse oportuit, ut nemo miretur, nimium illa orationis filo ab his discordare, quae nos religiose admodum nihil prorsus immutando, ut erant in exemplari cõseruauimus. Si qua autem diuersa in Surio referuntur, suis hic nos locis annotauimus.

- 2 Illius vel illius.) Hispanismus.
- 3 Ut in parte stramentum.) Obscurè significat, pondere catenarum asini cellas subuersas & deiectas, ita ut in caudam defluerent: eo enim crura retrorsum à sello insidentis inclinata fuisse videntur. In Laurentio Surio longè diuersa hac referuntur, & paulo post celestis per somniū visiones adnectuntur. Ego nihil prorsus in nostro exemplari deesse video: ut hac superaddita olim ab aliquo existimem. Postmodum etiam filiarum Aurelij nomina Felicitas & Maria apponuntur. Desunt verò quae de
- consulto

sulto Aluaro Eulogius prosequitur. In supplicio tamen Sabigothonis plura referuntur.

Serenissimi præceptoris.) *Diximus, qua modestiæ ratione Aluarum, qui condiscipulus fuisse, præceptorem suum vocet Eulogius. Serenissimi etiam titulū additum, nobilitatem in Aluaro astruere demonstrauimus.*

Monasterium sancti Sabbæ.) *Celebratur in libris de sanctorum Patrum vitis hoc cœnobium: & ipse sanctus Sabba, ubicūque de sanctis eremi cultoribus agitur, est notissimus.*

Martyrii sub breuiarium.) *Hac voce Plinius & Suetonius vtentes docet, quodcūque opus, & in historia præsertim summatur, & per compendium scriptū sit, ita solere appellari.*

Insulam.) *Catachrisis illorum temporum est, quales alia pleræque.*

Reuelatis vultibus.) *Apparet profecto Christiani moris tūc ex Pauli apostoli doctrina fuisse, vt non in ecclesia solū, sed itinere ad ecclesiam caput scemina velarent. Poterant etiam honestatis causa, & ne ab Sarracenis pulsarentur, velatis capitibus scemina Christianæ misero illo captiuitatis tempore incedere.*

Illico viros interrogat.) *Aurelium profecto & Felicem, qui cum vxoribus processerant.*

Osculatis manibus eius.) *Cum sacerdos non esset, reuerentiæ tamen ergo, ab martyre futuro veluti benedictionem sacerdos etiam Eulogius petebat. Nisi credas iam tunc hunc morem hodiernum cepisse, vt nos Hispani osculari manus & dicamus, & facere aggrediamur.*

Vsibus.) *Quasi dicat quibusdam veluti experimentis.*

Sexto Cal.) *Multis locis apparet Adonem archiepiscopum hos diui Eulogij libros legisse: & in horum martyrum mentione præsertim: siquidem quauis sub cōpendio, omnia tamen digniora retulit, quæ hic ab Eulogio commemorantur. Ceterum referente Equilino episcopo, non Sabigothonem, sed Nat aliam eius loco nominat. Sed neque Ado, neque Surius fragmentum recte diem aut mensem notarunt, qui Augusti vicessimum septimum his martyribus tribuerunt.*

Pilemelariensi cœnobio.) *Cum iterū susius huius cœnobij mētio occurrerit: tunc nos de eius situ, quæ oportet dicemus: id erit libri tertii cap. duodecimo. In Surio prædictum ab Aurelio refertur, se ibi sepeliendum.*

Apud Genesium martyrem.) *Metonymia, qualis illa Horatij: Scripta palatinus quæcūq; recepit Apolo. Et multa huiusmodi, quibus Christiani frequenter vtimur.*

Et Sabigothonis incolunt.) *Locus hic in veteri codice fuit mutilus, & linea integra cū dimidia vacua relicta, vt si quando possēt suppleri. In Surio neque capitulum saltem mentio est.*

¶ Caput vndecimum.

On tribulis noster. Tum hic, tum etiā superius hac voce vsus Eulogius, indicat planè habitationis tantummodo vicinitatem.

- 2 Rojana.) Neque hic quid dicam, tamen si exquisierim, reperio. Eodem quoque silentio Fraga locum & Lejulensem vicum, qui paulo post nominantur, præteribo.
- 3 Eliberi.) Corruerant nomen huius urbis Gothica tempora: cum Ilberi Romani protulissent. Ex illa corruptela maiorem postea Arabes inuexerant, Elberiam nominantes: vnde nos tandem nunc Eluiram pronuntiamus. Fuit enim urbs hæc non longe ab inclyta vrbe Granata, in colle, qui nunc Eluiræ mons appellatur: cùm urbis etiam porta, quæ eò ducit, Eluiræ nominetur. Illud animaduersione dignum, vero simillimè videri, illi prisca Hispanorum lingua oppidum significauisse. Inde tot urbium, sed in Bætica præsertim, nomina id in principio retinebant. Iliturgi, Iliberi, Ilipula, ilipa: et alia huiusmodi. De quo nos in Hispaniæ antiquitatibus.
- 4 Quinque milliarios lustris.) Viginti longo circuitu significat.
- 5 Tertio decimo Cal.) Dies in Usuardo, Adone, Equilino, & Cordubensi breuiario concordat. Is est Augusti vigesimus.

¶ Caput duodecimum.

- 1 **S**ancti Cypriani.) In sancti Pelagij historia huius etiam basilicæ mentio erit.
- 2 Decimo septimo Cal.) Dies est Septembris quintus decimus, qui apertè in veteri exemplari notatur. Usuardus, breuiarium Cordubense, Ado & Equilinus paucis diebus variant. In Adone & Equilino Emilianus, non Emila scriptum legitur. Et rectè sanè non longo interuallo post Christophorum & Leonigildum hos duos martyres coronatos scripsit Eulogius.

¶ Caput decimum tertium.

- 1 **Q**um adhuc.) Notat hic quoque modicum temporis interuallum. Et nullus equidem dies intercessit.
- 2 Parapanda.) Ignotus nunc vicus.
- 3 Fanum illud.) Templum hoc Cordubense intelligit Arabice structuræ, quod hodie perdurat, maioris quæ ecclesiæ dignitatem obtinet. & sua magnitudine, columnarum multitudine, marmorum præstantia, operis subtilitate, & multis alijs sui partibus admirationem, atque adeò stuporem spectantibus præbet. Jam enim fuerat edificatum ab rege Habdarr abgman secundo, & Issen eius filio. Authores sunt Rasis & Rodericus Toletanus antistes in Arabum historia.
- 4 Decimo sexto Cal.) In sequenti post Emilam & Hieremiam die hi martyres perimuntur: quos nullum breuiarium commemorat.

Templum Cordubense.

¶ Caput decimum quartum.

- 1 **T**unc iam proculdubio.) Aut significat neminem deinceps tam ex Christianis, quàm ex Sarracenis ausum fuisse non deferre ad iudices quemcumque audisset

audisset pseudo prophetæ Mahometo maledicentem: aut certè permiffum Sarracenis fuisse, ut quem Christianum ita maledicentem audirent, ipsi protinus non expectata publica damnatione, impune interimerent.

Quod quibusdam.) Docent ad hunc modum sacri theologi martyrium domini Dei esse, quibusdam peculiariter à Deo tributum. Illud autem est animadvertendum diuersam hanc esse ecclesiæ Hispanorum persecutionem, ab illa Cordubensi, in qua captus est diuus Eulogius. Tempora id docent euidenter. Et libri primi cap. primo nos exquisitiùs docuimus.

¶ Caput decimum quintum.

Nobiscum vel fugere.) Hoc nanque erat imbecillioribus, & qui martyrio impares erant, permiffum diuine legis indulgentia.

Plurimi etiam.) Contra hos tum primo libro, tum etiam in Apologetico diuus Eulogius fusiùs disputat.

Nos quoque authores.) Hanc grauissimam insectationem pertulit diuus Eulogius, quasi futuri martyrii præludium. Vt non subito gladij ictu tantummodo mætaretur: sed carnifices quoque eius ipsi Christiani, ipsi fratres existerent, quotidiano conuicio illum proscindentes.

Præfenti concilio episcoporum.) In tanta calamitate, & dira ecclesiæ persecutione conuenerant prælati, ut de remedio, si possent, quoquo modo provide-
rent. Et etiam iussit undique metropolitanos, quod mox apparet, conuenire. Nationale ergo, uti vocant, concilium hoc fuit: nisi conciliabulum tali authore congregante malis appellare. De hoc exceptore postea lib. 3. cap. 3.

4
Concilium Cordubense.

Inhibitum esse martyrium.) Hæc quæ sequuntur, ad finem vsque periodi decretum ab concilio editum continent, subobscurè tamen. Consiliū enim præsulum in concilio fuit (ut miserè laboranti & periclitati ecclesiæ hac ratione prospicerent) edicere quidem & præcipere, quod regi, quod proceribus placere posset leuiter intuentibus. Ceterum cum vererentur quippiam, quod Dei summi maiestatem & Christianam religionem offenderet, constituere: ita decreti verba attemperarunt, & consultò quasi fa-
brefecerunt: ut nihil impium, si quis penitus rimaretur, assererent. Hoc est quod in sequentibus prosequitur diuus Eulogius. Et multò quidem erant omnia in exemplari obscuriora: & quæ multo cū labore, adhibito etiam sapientissimorum hominum iudicio & lima, fuerunt dilucidiora aliquanto, vna, aut altera voce tantummodo adiecta, reddenda.

Inculpabile.) Hoc est culpa prorsus nõ caruit. Sententiã enim suã iam hîc profert diuus Eulogius. Et de hoc ipso edicto libellis etiam & schedis euulgato loquutus videtur libro primo ad finem. Quanquam manifestum est de altera diuersa ab hac Sarracenorum perturbatione initio libri huius capite primo scribere: ut ipsius sancti verbatum hoc, tum etiam illo loco, & initio septimi capitis apertè declarant.

SCHOLIA IN LIBRVM SECVNDVM.

7 Quinimo nisi legitima satisfactione.) Hoc ait. Necessesse fuit profecto imbecillibus satisfacere: ne edito scandalizarentur, si forte id tantummodo, quod ab Sarracenis volebat concilium intelligi, ipsi etiam intelligerent. Oportuit ergo, ut ijs, imbecillibus inquam & pusillis, satisfaceret, tum legitima interpretatione ad eos, & propter eos adhibita, tum etiam causis explicatis, quae ad eum modum edictum conformare compulissent.

¶ Caput decimum sextum.

1 **D**Enuo pontifex.) Cordubensem Episcopum intelligo, quem nusquam proprio nomine designat. Apparet autem iterum antea hunc ipsum praesulem in vincula fuisse coniectum: Reccaffredi tumultu, ut ego existimo.

2 Ingredi foris.) Hoc est, domi se cominerent nobiles Christiani, pedem inde eferre non audentes.

3 Pendentia stipitibus.) Quatuor martyrum Emila & Hieremia, Rogelli, & Seruio Dei, qui postremi passi sunt, intelligi necesse est. Ceterorum namque, ut ex superioribus liquet, non supererant, exusta partim, partim sepulta. Quod ad sequentem temporis peruestigationem hic iam annotasse oportuit.

Nos autem.) Hinc apparet diuini Eulogium, hunc librum secundum hoc ipso tempore, quo Mahomad regnare coepit, scripsisse. Nondum enim sequentia, quae tertio libro prosequitur, fuerant. Quod plenius etiam super addita hoc loco oratio demonstrat: in qua praeterea latere se dicit, cum scriberet.

¶ In orationem.

MOS fuit ab Gothorum temporibus ductus, ut Hispani scriptores, opera sua oratione ad Deum suscipi, aut inciperent, aut clauderent. Id in diuini Illesonsi opere de laude virginitatis sacratissime virginis Mariae, & in sancti Iuliani archiepiscopi Toletani libris apparet.

DIVI EVLOGII CORDVBENSIS, MARTYRIS,
 doctoris, & electi Archiepiscopi Toletani, Memorialis sanctorum
 liber tertius.

PRAEFATIO.

VM IGITUR PRAECEDENTIVM VOLU-
 minum series affatim impiorum crudelitatem, quæ
 diu inexpugnabilium virorum constantiam enisa est fa-
 tigare, digesserit, veroque assertionis gressu ortus, eta-
 tes, actusque belligeros percurrat sanctorum. plus ali-
 quid reor sævitæ in nos commissum tertius hic liber non sine ingen-
 ti vulnere pandet. Nec me quidem supercilio arrogandi hac occasio-
 ne uti intendant, quod tantæ materiæ parui admodum, & (ut ita dixe-
 rim) vilissimi ingenio fulcimen adhibuerim, aut fortè non res veras
 nos elucubrasse condemnent. Qui eo intuitu operis huius concinna-
 uimus structuram, quo nimirum omnia æquitate districti iudicis in fu-
 turo nouimus diiudicanda. Quem nec fallere abdita cogitationum,
 nec qualitas operum potest. Nam ego, qui scio suo quæquæ oneri co-
 ram Domino subiacere: cur proprijs diu grauatam substantiam meã
 molibus, externo pondere deprimere vellem? aut quid commodi cõ-
 picto mendatio mihi conferri sperarem, ex omni postmodum verbo
 rationem pensurus? Sed hinc agitur tenuis scientiæ venulis mens
 contenta, quod rem, non dicam magni fluminis tantummodo, verum
 etiam immensi æquoris affluentia necessario irrigandam attætat: quæ
 vix paruisissimi stilicidij sudorem irrorans, quasi quasdam coactitij, &
 extorti liquoris guttulas profluit. Nec ab re fessi viatoris compara-
 tione impetiar, qui vigore virium eneruatus, sæpius in itinere sedes,
 eò vehementius conlassatur, quò crebrius per loca varia compausa-
 tur. Ita & nos totiùs ybertatis expertes scientiæ, quasi debilitato gra-
 du per inuia loquutionis residemus, pigroque (ut ita dixerim) gres-
 su vix opusculorum limitem contingentes, vbiq; finem loquendi op-
 tamus. Et tunc magis magisque debilis viator quassatur, cum se iam
 deperuentione itineris gaudere sperans, denuò ex improviso emer-
 gere sibi adhuc inopinatum conficiendum cernit spatiũ. Vnde & nos,
 qui iam finisse opusculum credebamus, ac veluti procellosum ma-
 re in naufragio transmissum remigio, lætabamur, & optati portus
 salui fruebamur quiete: nunc aliud fortuito contuemur superuenisse,
 quod operæ pretium præmissis opusculis sit addendum. Tēdimus igitur

Comparatio.

MEMORIALE SANCTORVM

7 turparcitatae facundiae coarctati, tendimus imminentium persecu-
tionum casibus occupati: & quasi in contrarium vento surgente, in al-
tum nos demum deuolutos pelagus, inhorrescimus. Confidimus au-
tem eius nos incunctanter bonitatis iuamine prosperari, qui dignos
nos eorum visu, & amicitia diiudicauit, vt quorum fruebamur dulce-
dine, etiam trophaeis imbueremur.

¶ Initium regni Mahomad regis. Cap. I.

AETERVM, vt in fine secundi operis annotatum est, adepto Mahomad patris imperio, confestim in promptu odium contra nos prorumpens, ipso die, quo fascibus infu-
latus, solium regnaturus conscendit, Christianos omnes pa-
latio abdicans, indignos aulae principali ministerio promulgauit.
Quos iterum post non longo interuallo sub tributario censu praescri-
bens, plures praemio regali priuauit, qui dudum militaribus vescebantur
annonis. Et quia scriptum est, Secundum iudicem populi, sic & mi-
nistri eius, ipsis per idem tempus gubernacula urbis committit, qui
consimili zelo controuersiae aduersum Dei populum laborantes, cum
vbique affligerent, euerterent, & opprimerent: vt non solum vatem
suum nullatenus infamari praesumerent, verumetiam terroribus com-
puli abominabilem confiterentur culturam. Sic quoque moeror im-
portabilis & persecutio truculenta vndique nobis obuians, pleros-
que praeruaricationis laqueo immergebat.

Christiani pala-
tio eiccti.

I
Ecclesiastici. 10.

*¶ Praeruaricatio illius exceptoris, qui pridem sanctos anathematizari com-
pulerat. Cap. II.*

VLTI autem sua se sponte a Christo diuertentes adhære-
bant iniquis, sectamque diaboli summo colebant affectu,
sicuti ille spurius, & sanctorum benedictione indignus, de
quo in libro secundo meminimus agit. Qui saecularis re-
uerentiae pompam rebus praeponebat caelestibus, inauditaque libidi-
ne pro Deo officium venerans, post biseno mense, quo sanctos ana-
thematizari decreuerat, nosque foedis conuitijs impetierat, honore
deiectus est. Gratia itaque disertudinis linguae Arabicae, qua nimium
praeditus erat, solus a Christianis a consulibus in officio exceptoris
detentus, post aliquos menses, & palatio, & ministerio est abdicatus.
Quod factum non leuiter ferens, cum se deiectum aspiceret, priua-
tumque tanta dignitate altius suspiraret, praestantius Deo mori, qua
non

Lib. 2. cap. 15.

Exceptor impius
Christum abnegat

non

non viuere sæculo eligens, continuò fidem sanctę Trinitatis spernēs, cedit sectę peruersitatis, & nequaquam se Christianum vult iam vltra videri. Quapropter in deteriora conuersus, qui nusquam simplicitate meditatus fuerat, exul Christianis effectus, adunatus gentilibus, crebro quę discursu illud impietatis delubrum, quasi vnus è ministris diaboli frequēter ingreditur, expulsus de templo domini, quod dum adhuc fidelis existeret, sera ac pigra visitatione incoluit. Scriptum est enim, Non habitabit in medio domus meę faciens superbiam, & qui Psal. 100. iniqua loquitur, non direxit in conspectu oculorum meorum. Idē verò post negationem in honorem pristinum restitutus, palatio reformatur: quo pædica & hamus cæteros illiciendi existens, foret alijs in præuaricationis scandalum, qui causa glorię temporalis sibi fuerat laqueus.

De destructio basilicarum. Cap. III.

INTEREA cū sæpius contra Dei cateruam sæua principis conspiratio inolesceret, affligeret quę vbique Christianos, & nec sic omnes generali dilapsu, vt fidebat ad ritum suum prorruerent, iubet ecclesias nuper structas diruere, & quicquid nouo cultu in antiquis basilicis splendebat, fuerat quę temporibus Arabum rudi formatione adiectum elidere. Qua occasione satrapę tenebrarum inde capta, etiam ea templorum culmina subruunt, quę à tempore pacis studio & industria patrum erecta, penè trecentorum, à diebus conditionis sue, numerum excedebat annorū.

De seditione provinciarum. Cap. IIII.

ET QVIA vndique de bellionum insurgentia bella magnā ei molestiam inferebant. nā libere in cunctis Hispanię vrbibus, quas vigore potestatis & egregij potentia intellectus, largo quę munere præmiorum pater suus acquirendo domauerat, & obsederat, hic priuilegium dominandi gerebat. Præsertim cū & ex aliquibus locis cæsum, & fugatum exercitum suum cernens vbique imminui, vbique se gemeret in deteriora conuerti. Iccirco contra nos diu meditatū in futurum differebat perditionis interitum, tardo quę ac pigro impetu ecclesiarum operabatur ruinas. Nā nullos credo Christianorum (nisi ista difficultatis obstarēt repagula) secum pateretur morari. Quinimo, vt iam alibi præmissum est, si com modam regnandi haberet licentiam, ludæos etiam à se repellere com-

MEMORIALE SANCTORVM

pelleret. Quò solius gentis suæ comitatu vallatus, his præesse solum modo mereretur, cū quibus inextricabilia æterni barathri lueret tormenta, nec alterius diuersitate religionis vnitas damnabilis culturæ scinderetur. Ex qua, Deo vocantem, & per splendentia fidei sanctæ mysteria compungente, plures admodum recedentes, & pietati adherentes, mortemq; specie firmiori propter Christum excipientes, idem ingemiscebat: præter eos, qui nimia carnis impediti formidine, ardua cordis contritione Christo regi sub clamide adhuc militāt.

De odio suorum aduersum regem, & de ipsius avaritia, & de tributis Christianis impositis. Cap. V.

VMQVE ecclesiā Dei flāmis inuidiæ inurendo, interno cogitamine corrosus tabesceret, & suorum pacē affectret, hæc & huiusmodi cōtra nos exercere disponderet: in nullo tamen diuinam dispensationem humana procacitas præualeret immutare. Quæ eum cunctis odibilem, vniuersis exosum, omnibusque execrabilem reddens, etiam domestico, & vt ferunt pellicum suarum odio, vel maledicto impetitur. Verum vt scriptum est, Rex iustus erigit terram, vir autem auarus destruit eam, hic idem inauditis cupiditatum fascibus ardens, militum annonas demutilat: tribunorum coarctat donaria, lunaremque præmiorum discursum imminuit. Et cum sibi vilia admodum, & penè exigua à vicinioribus locis reddi vectigalia cerneret, quia videlicet si culpa vulgi is ad sceptrum Deo dispensante admotus est, tamen huius meritorum improbitate vrbes ac nationes in stimulum recalcitationis inductæ, non ad integrum tributis prouinciarum eum perfrui patiuntur: ideo in nos arma distinctionis conuertens, & vt lutum platearum dominij planctu contribulat: quorundam Christianorum eius optioni fauente nequitia (si tamen Christiani & non magis operarij iniquitatis appellandi sint) qui vt priuilegium chirographa exigendi obtineant, sortem Domini fideliumque conuentum suo vadimonio vel crimine à rege mercātes, importabili census onere colla aggrauant miserorum, quotidie plebem Domini pessimantes. Illa proculdubio plectendi in futurum sententia, quæ talium condemnans excessus, ait, Et qui pessimant plebē tuam, inueniant perditionem. Quibus vtique secundū veritatis edictum felicius erat grauatis molarum pondere collibus profundo mergi, quam tanto pusillanimes perturbari scandalo, aut tantam vim gregi paruo inferre, cui patridare regnum complacuit. In quorum conspectu

Prouer. 29.

Christiani quidā Christianorum per sequutores,

Eccles. 36.

Matth. 18.

Luez. 12.

pectu Deus non est, & à quorū intuitu iudicia Dei sublata sunt. Semper invidi, semper iniqui, vbiq̄ue malitiosi, in alterutram iracundi, in aliorum euersione pacifici, in confederationibus infidi, in conspirationibus conciti, in circumuentione versati, in apparatu noxietatis aptissimi. Pro se inuicem disparati, ad perdendum ceteros adunati, ad decipiendum excitati, ad miserendum pigri. In incessu tumidi, in assertione superbi, in promissione dubij, in datione auari, in largitione parci, in acceptione auidi. Id promittentes, quod dari nequeat, id conferentes, quo frui non liceat. Qui non dormiūt, nisi malefecerint, & consurgere ad iniquitatem festinant. Qui latantur cū male fecerint, & exultant in rebus pessimis. Et cū se Christianos esse pronuntiant, Christum quotidie in membris eius crucifigunt, Iudæ proditoris documenta sectantes, qui præceptorem venaliter distrahendo, pecunias crucifigens, sibi quidem laqueum perditionis effodit, mundo autem libertatem debitam contulit. Hi vero se eidem incorporantes, cum redemptos eius crudeli accusatione affligunt, & (quod non sine graui cordis mei vulnere profero) quos tueri debuerant, quia sumus inuicem membra Christi, eum (proh dolor) negare compellunt.

De insultatione Procerum contra martyres. Cap. VI.

IS interim imminentibus malis, & huiuscemodi ærumnis ecclesia vapulante, ferunt ob hoc regem ingenti crapularum lætitia, ampliora fidelibus scandala irrogaturū se promittere: & vt alibi taxatum est, dira incurfatione, molestia que contriturum, si commodum regnandi successum diutius obtineret: adeo vt plerique procerum olim decedentium martyrum subsannantes constantiam, nobis referrent: quo nunc abiit illa vestrorū virtus agonistarum? quo aufugit magnanimitas? qua absorpta temeritas delitescit? vbi se eneruata fortitudo abduxit? qui dudum concitis gressibus certatim ad expugnandum dogmatistem nostrum occurrentes, debita ultione perempti sunt? Nunc adsint, nunc veniant, modò properent, si diuinitus inspirati, illud in veritate cōseruent certamē.

De Fandila martyre. Cap. VII.

VM ergo in nos huiuscemodi irrisionibus insultarent, & hoc deludio nostrā penē cōsumantā cladibus fatigarēt miserā: adolescēs quidā Fandila ephæbus, aspectu decorus, honestate vitę probabilis sanctus, & timoratus presbyter

MEMORIALE SANCTORVM

Accitana vrbs. 1

Tabanenſe cœ-
nobium.
Abbas Martinus.

Sãcti Saluatoris
monaſterium.
Pinna Mellaria.

Pſal. 87.

emine. 95

Episcopus Cor-
dubensis in care-
re duci iubetur.

inter has cædes, sæuaque discrimina, hostium aditumque primus exer-
cendi martyrium sub huius tyranni priuilegio patefecit. Hic itaque
ex vrbe Accitana progenitus Cordubam discendi gratia veniens to-
tam penè pubertatem ibidem sub pædagogi traditione peragens, cõ-
festim vt adoleſcentiam adiit, monastica oblectatus conuerſatione,
illico monachis se Deo iugiter militaturus admiscuit. Qui aliquibus
locis peragratis ac demutatis, in quibus ardens deuota mens requief-
cere non poterat, vltimò se in Tabanenſe cœnobium contulit. Ibi ali-
quandiu sub regulari disciplina, vel regimine Abbatis Martini demo-
rans, perfectius in timore Domini claruit. Et quoniã summę humili-
tatis magnæque obedientię erat, iccirco gratia sanctitatis, qua cœlitus
refulgebat, diu implorãtibus ac rogãtibus monachis cœnobij sancti
Saluatoris, quod haud procul à ciuitate Cordubæ in parte Septétrio-
nis ad radicem mellaris pinaculi situm est, ad officiũ sacerdotale præ-
electus inuite, & (vt ita dixerim) violenter instantia vel præiudicio
Abbatis sui sanctum ministerium suscipit, & nihilominus ieiuniorũ,
vigiliarum, orationumque solito propensius labores adaugens, am-
bulat de virtute in virtutem visurus Dominum in Sion scalis meri-
torum euectus. Cuius venerabilem vitam, cunctisque necessario imi-
tabilem conuerſationem, cum affatim digno laudum præconio eo-
rundem fratrum atque sororum, quibus præerat, relatione pandatur,
eo tamen magnificentius declaratur, quo florentissimam iuuentutẽ
animo robustiore transgrediens, gladio martyriali non cunctatus fue-
rit subdere. Igitur comitante ipsum perfectione timoris Domini, cũ
omnia terrena despiciens mentem cœlo suspenderet, cuperetque dis-
solui melius, & cum Christo manere, quam rebus herere caducis, quo-
dam die obfirmato vultu iudici astans, prædicat euangelium, impudi-
cum exprobrat vatem: cætumque noxiæ combinatum culturæ pædo-
ribus (nisi resipiscens pietatis fidem apprehendat) vlticibus luitu-
rum pœnarum incendijs protestatur. Hinc carcere trusus, & vinculis
coarctatus, latronum mansionibus alligatur, principali postmodum
sententia decollandus. Quod factum iudex regio intimari auditui
non differens, accenditur igne furoris immensi, & quodam he-
betatus horrore miratur stupidus, quæ esset illa victrix audacia
quæ tantæ gloriæ non expauerit regem, tamque sublime vanita-
te & superbia caput, atque (vt se putabat) super omnia excellens
talibus non reuerentiæ ausibus propulsaret. Quamobrem eodem
momento sub voce terribili episcopum comprehendere decernit. Sed
ipse fugæ præuentus remedio saluatur. Nam ferunt iam tunc cum
nulla

nulla intercedēte dilatione punire decreuerat. Iusserat etiā omnes Christianos generali sententia perdere, foeminasq; publico distractu dispergere, præter eos qui spreta religione ad cultum suum diuertērent. Et nisi hoc edictum consultu satrapum quassaretur, qui pro eo quod nullus sapiens, nemo vrbānus nullusq; procerum Christianorū huiuscemodi rem perpetrasset, iccirco non debere vniuersos perimere asserēbant, quos non præit personalis dux ad prælium. Et hinc credo iam funditus Christianismum nostrū partim gladio, partim præuaricatione exstingueret. Fortissimum verò athletam gladio interficiēs patibulo vltra amnem suspendi præcepit.

Graue Christianorum periculi.

Gesta Anastasij, Felicis, & Dignæ martyrum. Cap. VIII.

VEM sequēs alio die Anastasius presbyter, qui ab ineunte ætate apud basilicam sancti Aciseli Cordubensis disciplinis, & literis eruditus vsque ad plenam iuuentutem ibidem in diaconatus officio degens, post monastica vita, qua dudum fuerat spreto ministerio oblectatus incenibus egerat, demum sacerdotio applicatur. Concito gressu palatium petens adstat consilibus, hostemq; fidei veridicis assertionum stimulis feriens gladio cōfestim abscissus suspenditur. Cum quo & Felix monachus ex oppido Complutensi progenitus natione Getulus, & quadam occasione in Asturias deuolutus, vbi & fidem catholicam, & religionē monasticā didicit, eodem die hac professione decissus affigitur.

Sancti Aciseli basilica.

Oppidum Complutense.

Asturiæ.

CVMQVE dies illa maximum cursus sui explens metabulū, iam penē in horam nonam diuengeret: virgo quædam adolescentula merito, & nomine Digna ex collegio venerabilis Elisabeth, cuius rationem liber secundus ediferit, Deo reuelante & cōfortante ad palmam processit. Paulò nanque ante martyrium suum assistere sibi per somnium videt puellam habitu & specie percomptam angelico, rosas ac lilia manu gestantem. Quam cū de nomine, causaque sui exploraret adventus, Ego sum (inquit) Agatha olim propter Christū diris attrita supplicij, & nunc veni partem tibi purpurei muneris huius conferre. Accipe libens donarium, & viriliter age in Domino, nam reliquias rosarum & liliorum, quas in manibus seruo, post te ex hoc loco datura sum migraturis. Tali denique virgo sacratissima visu ac munere illustrata, cū è dextera colloquentis rosam susciperet, auris admixta cælestibus ab oculis intuentis eleuabatur. Hæc autē puella cū profumma humilitate, atque obedientia inter cōuirginales vltima se iudicaret, essetq; incōparabili apparatu obsecundatrix, nunquā tamen

Elisabeth abbatissa.

Agatha Digna apparuit.

Digna humilitas.

MEMORIALE SANCTORVM

appellari se Dignam patiebatur, dicebatque cum lachrymis, Nolite me Dignam vocare, sed magis indignam, quia cuius meriti sum etiā nomine deo insigniri. Et cum à die reuelationis suæ amore compuncta martyrij tacito cogitamine, quibus ad id posset indicijs aspirare, sapius ruminare cœpisset, fit affatim lætior horum instructa martyrio, quo quasi his præcedentibus hæc firmiori gressu succederet ad coronam. Ideoq; apertis silenter cœnobij claustris, cū iam beatos p̄dere comperisset martyres: cōcito gradu iudicem petēs cur fratres suos præcones iustitię trucidauerit assertione intrepida percontatur. An quia (inquit) Dei cultores existimus, sanctamq; fideliter colimus Trinitatē patrem, & filium, & spiritū sanctum vnum, & verum Deum fatentes, & omne quod ab hac credulitate dissentit, non solum negamus, verum etiam detestamur, maledicimus, & confundimus, idcirco confodimur? Hæc & his similia sancto, & immaculato ore diserente puella, nihil cunctatus arbiter lictoribus decollādam committit, qui mox delicatis inferunt iugulum collibus. Nec mora cōsternatis corruēs membris equuleo deorsum versa suspenditur ceterisq; transflumen adsciscitur. Hoc nāque ordine hi tres vocati Anastasius, scilicet præbyter, Felix monachus, & Digna virgo beatā eodē die dispariter ceciderunt, xvij. Calendas Iulij, Era Dcccxcj.

Annus Domini
Dccclij. dies Iu-
lij. xiiij.

¶ Benildis matrona martyr. Cap. IX.

DENIQVE hos sequens Benildis fœmina ætate iam pro-uectā, & vt ferunt non medie timorata, sub professione cæterorum occubuit xvij. Calendas Iulij, Era qua supra. Quorum cadauera post aliquot dies ingenti concremata incendio, ad vltimum fluuij proiectu dispersa sunt.

Annus Domini I
Dccclij. dies Iu-
lij xv.

¶ Sancta Columba martyr. Cap. X.

COGIMVR vel numerositate certantium, vel debita spōsione votorum, in longam dictionis feriem stylum protendere. Hinc est quod, vltra quam putabamus, in magnum codicem materies aucta opusculi, penè modum mediocritatis excesserit. Quia post tot funera, & importabilium grumnarū discrimina, nullum prorsus talia opinaremur aggressurū. Nos tamen ab inchoatis nullatenus reticemus, quò cunctorū rationes vt promisimus enarremus.

Martinus & Eli-
sabeth.

INTEREA fuit virgo quædā nobilis & decora Colūba nomine, ex oppido Cordubesi progenita, præfati abbatis Martini, & Elisabeth, de quib⁹ in præcedētibus memorauim⁹, soror. Quę cū inter bona parentū tenerrimè

tenerimè in annis puellaribus degens propositum Elisabeth sororis suæ, quod cum viro suo Hieremia, adhuc vulgò admixti, gerebant agnosceret, qui longe antequam monasterium peteret, multis se Christo religionibus inter cõuentus populi consecrarunt. p̄ sepe genitorũ relicto cõsortio, domum sororis frequentius visitans, talibus se cõsignandã votis exoptat, anhelãq; huius propositi verna cupit existeret. Confestim itaq; terrenã omnia spernere desiderat: sed aduersatur puellę intentioni genitrix repugnatura. Quæ etiã contra sobolẽ Elisabeth eiusq; virũ fœdis iracundię motibus excitata, grauit̄ cõqueritur, quod ita adolescẽtis illiceret animũ: quod sicut se, & istã disperderet, mundũq; flore suo vernantem dissipato matrimonio relinquẽtes, in solatio exterorum id cuperent congerere.

INTER hanc autem conflictationem (vt vulgi mos est) disquiritur ad copulam nuptialem puella: crebrisq; interpellationibus sæcularitate inuoluere exoptãt, cœlestium thalamorum nuptijs diuinitus assignatam. Et cum nec illa consentiret, nec mater desisteret, quò nihilominus nuptiũ traderetur: ipsa mater (Dei prouidẽtia) ex improviso molestia egritudinis occupata, sub celeri vocatione mũdo exempta recessit. Remanet Dei famula, non tam matris obitu contristata, quã lætior gratia suæ deuotionis sine cuiusquam præiudicio adimplendæ.

VERVM nonnullo tempore in sancta religione apud urbẽ vtrisque fororibus versantibus cõtinuo expleto iam proprijs (vt diximus) sumptibus Tabanẽsi cœnobio, eo se viri cũ mulieribus Christo militaturi cõferunt. Ibi sancta virgo terrenis se exuens, hæret cœlestibus, & mentẽ ad studiũ scripturarũ conuertens, fit admodũ eruditior inuestigandi, ac differendi sentẽtiarum obscura. Crescit beatæ virginis sanctimonia, & latè diffusa cœnobij fama, etiam procul sitarum ad se yrbĩũ discursus inuitat, quo talium exẽplorum magisterijs imbuerentur. Hæc autem virgo sub fratris sui Martini, & Elisabeth, regimine manens, præcellit meritis, & gratia honestatis omnibus præit. In conuersatione laudabilis, in humilitate sublimis, in castitate perfecta, in charitate firma, in exorando attẽta, ad obediendũ apta, ad miserandũ clemens, ad indulgendum facilis, ad prædicandum disertã, ad instruedum promptã. His quoque virtutibus clarens cunctorum in se prouocabat affectum, omnibus normam speculumq; sanctitatis existens. Et quia crebro aduersarij tentationibus propulsabatur, ideo frequẽtioribus se corã Domino flectibus maçtat: verens ne diu cõgesta laborũ vilissimĩ prædonis irruptione perirẽt. Hinc ad maiorẽ sanctitatis cau-

Hieremias mat
tyr.

Tabanense m
nasterium.

Martini & Eli
saber.

Sanctæ Colum
ba laus.

MEMORIALE SANCTORVM

telam erigitur, metuque hostis adaeta, solertius ad summam virtutum districtiori vita contendit. Hanc saepe aegrimonijs tentator macerat, immittit fastidium, speciem virorum praetendit, longum astruit victum, diuersisque fatigat phantasias. Quibus horribili metu compulsaluguet immaniter, ne lapsu mortis a confortio dirimetur sponsi, cuius tanto se ardore charitatis assererat interius esse conflagratam, vt quasi excisae carnis cicatrice pro eius desiderio mente vulnerata existens, nisi solo eius intuitu in caelis nullo modo se perhibebat posse sanare. Nullum vnquam peccatorem quauis grauioribus oppressum peccatis sermone suo laesit, de nullius actibus iudicauit, de nulli desperauit salute, nec quenquam licet foedis infamatum despexit rumoribus. Scio (referebat) versutias daemorum, scio insolentias hominum, qui interdum ipsum maledictionis subsannatione impetunt, quem probatum dignioribus meritis habet omnipotens. Multa sunt enim iudicio condemnata humano, quae diuino sunt probata, & sanctificata consilio, & plerunque opinionibus suis transgrediuntur homines diuinam sententiam: dum cuius meriti apud illum quisque permaneat, nesciant. Et tamen iam quasi praesagi occultorum, vel dignum praedicent, vel reprobum infamet. Cum utique inculpabilius, si ad se reuerterent, iudicarent: etsi quanto, vel quali oneri vnusquisque subiacet, vel quo sit debito reus intenderent, nullatenus culpabiliter de incognitis disputarent. Sed agunt nonnulli haec, quod in veritate exprobatio diuina contra nos olim prolata firmetur, quae ait, Attendite, & auscultate. Nemo quod bonum est loquitur, nullus est, qui agat poenitentiam propter peccatum suum, dicens, Quid feci? Qui proprii facinoris trabe neglecta, de festucis aliorum solliciti permanentes, quod leui susurrationis aure captauerint, verum nihilominus, & nullatenus incredidili esse affirmant. Numquam autem virgo clementissima sine causa iram admouit, nisi cum forte aut infantulis, aut aliquam e fororibus negligentem aspiceret, quas solo intuitu oculorum redarguebat humiliter. Nunquam aliquando in cuiusquam prorupit contumeliam, nunquam os eius vaniloquio est occupatum, nusquam aniles & otiosas fabulas suis passa est admitti auditibus. Christum corde, Christum ore saepius meditans, illam frequentius cum omni affectu canebat antiphonam, quam in laudem sanctorum beati patres suauiter cantu aptauerunt, Aperi mihi Domine paradisi ianuam, vt ad illam patriam reuertar, vbi mors non est, vbi dulce gaudium perseuerat. Cum his colloqui delectabatur, quorum mens spiritali virtute succincta, mortificata cum vitijs, & concupiscentijs membra gerebant, nec cuiquam se, nisi forte spiritualibus

viris,

Hierem. 8.

viris, & id per rarum, ac feruis visendi præstabat accessum. Quia claustra foeminarum à cellulis monachorum altis interiectis disparata macerijs, licet vnius patris gubernaculo regerentur, hæ tamen sequestratis se mansuinculis retrudentes, nulli omnino contuendi se facultatem præbebant. Sed si subinde aut fratribus congrua instaret necessitas, aut hospitem pia impetraret humanitas, sola venerabilis Elisabeth per fenestram se exhibebat cernendam, quæ prior, & totius erat mater vera monasterij.

Elisabeth.

QVOD DAM igitur tempore petijt à consororibus Colúba, vt inter ipsa claustra in quodam angulo cellula sibi daretur, quò secum sola demorans immunis à cæterarum strepitu fieret. Annuunt pro rogatu sanctæ sorores, præbentque adminiculum suo consensu augendi virginis sanctitatem, quæ aliquam etiam inde percipere confidebant mercedem. Vt enim præmio dignum est sanctæ conuersationis studium, ita & erga pie viuentes religiosus affectus. Nec distat à factis bona consensio, quæ non virtute animi, sed virium quassatur defectu: vt cum forte non fuerit vigor corporis talia exercèdi, sit mētis intentio similibus delectandi. Cōmunia sunt enim operis sancti cōmercia, & eo fiūt Chfisto gratissima, quo simpliciter in charitate perfecta ad nostrum referimus commodum fraternæ sanctitatis studium.

Recludit se sancta Colúmba.

DENIQVE indepta benedictione fororum, exors omni cœnobialium aetione curarum virgo venerabilis, contemplatione Dei, & meditatione scripturarū multum temporis perseuerans, post crebra suspiria, & fletus immensos, in quibus speciali munere supra plurimos cælitus eminebat, denuò ad instruēdos diuinis partibus cōiuginaliū animos reuertitur ad cœtum. Ferunt nanq; illā persepe ternas, & quaternas horas, necnon vsque in mediū diem in oratione decumbere, & cum nulla resonarent suspiria, nulloq; singultu membra incuteretur, in magno tamen silentio fletum promebat. Ad eò vt subrus matta, in qua illa prostrato corpore exorabat humectum lachrymis paumentum ostenderetur. Maximum etiam in obsecrationibus stando expēdēns curriculum, in tantā subito ferebatur theoriā, vt geminatus ex utroq; oculo riuulus lachrymarū ad mentū descēdēs, in vnū cōuersus meatū, crebra stillatione guttatim quasi è tecto in humū influeret.

INTER EA cum furor persecutionis, qui in excidium ecclesiarum fremebat, hanc foeminarū collectā vrbi admoueret, in prædiolū, quod dudū sibi in confinio basilicæ sancti Cypriani extruxerant, sese cōferunt retrudēdæ. Hic iam constituta beatissima virgo incōparabiliter flebat, lugebatq; vbertim, & suā quietē, quā gerebat in mōtibus,

Tabanēsis cœnobij euersio. Basilica sancti Cypriani.

MEMORIALE SANCTORVM

Thobias.

3 & tumultus quos in vrbe incurrerat. Semper tamē, & corde & lingua clamabat, Tu nosti Domine, quia diē hominis non cōcupiui super terram. Semper prædicabat, semper orabat, semper psalmos canebat, semper in ore eius laus, & benedictio Domini resonabat. Et quia virginum mansio præfati sanctuarij parietibus cohærebat, tantumque obiectu maceriat à vestibulo altaris dirimebatur, si quem forte cantū sanctorum laudibus resonantem per natalitia martyrum audisset à clericis psallentibus, confestim quadam iucunditate cælestium desideriorum compuncta prorumpere in lachrymas: vt non minus illam introrsus crederes proclamare, Sitiuit anima mea ad Deum viuū, quādo veniam & apparebo ante faciem Dei, fuerunt mihi lachrymæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Iphis etenim nexibus corporis, quibus in hac peregrinatione mens sancti cuiusque retenta, ab illa ineffabili claritate sanctorum cum magna supernorum desideriorum siti exulta se iungitur, velut obstantibus murorum repagulis ne ad ciuitatē viuentium concito, quo vult gressu pertingat: quasi è regione onus membrorum sibi credēs, resistere perorat & dicit, Fuerunt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi quotidie, vbi est Deus tuus. Cum illo utiq; esse desiderat, cum quo Apostolus resoluta iam mortalitate cupiens permanere, dicebat, dissolui & esse cum Christo melius est.

Ibidem.

Philipp. 1.

VERVM indefinenter his votis sancta Columba insistens, cum plus aliquid, vt reor, in semetipsam cruciatus, ipsa inferret, quam furens imploderet carnifex, vigiliarum, ieiuniorum, atque orationū scilicet continuando labores: quasi parua essent ista omnia, proprio & vltroneo in se voto illata tormenta, velut de suis etiam meritis, et si maiora exerceret, non confidebat. Ac metuens ne centesimum virginitatis suæ fructum vacuum apud patrem commodi reperiret: ad ineffabile martyrij indubia lucrum aspirat, quod peccatores etiam directo tramite in regnum mittit cælorum, dicente euangelio, Regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. Hinc iam ardentius in amore Christi succensa, concitis ad eum gressibus, cui fideliter seruierat, anhelans peruenire, quibusdam etiam reuelationibus ad id frequenter impulsā: quoddam die irrupto latibulo, referatis tacitè foribus in forum digrediens, licet incognita viarum vrbs existeret, prouido tamen exploratū, quo iudex moraretur, addiscit. Ibi cum peruenisset, eiusque altaret obtutibus, dat professionem catholicæ fidei, profert euangelicam veritatem, iniquum dogma retundit, auctoremq; magni esse sceleris talia præsumentem annuncians, ipsum

Sancta Columba
ad martyriū pro
perat.

omnes ad Deum
et in Deum
et in Deum
et in Deum

ipsum

ipsum denuo arbitrum quare se talibus sacrilegijs combinaret, blandis admodum verbis hortatur. Cuius speciem verba que miratus, illi eo eam in palatium ducens, satrapum concilio representat, ibi adhuc profiteretur, prædicat, admonet, omnes sui potius debere saluti consilere, quam vanis insistere deceptionibus, quibus eam trãfuertere conabantur. Dicebat etiam, non talem Christus habet sponsam, que immutari de pristina compactione arrarum eius præualeat. Nam quis ditior illo est, vt vos me copijs rerũ credatis illicere? Quis pulchrior eo est, cuius speciei forma præ filijs hominum claret, vt vos me nuptu terreno arbitremini oblectandam? Quis cultus vel secta euangelicæ fidei veritate sanctior est, quæ per totum orbem Apostolorum vocibus promulgata, æternæ spei credentibus præmium repromittens, omne prophetismum, quod ab illa dissentit, anathema esse in veritate non dubium est. Quam obrem relicta vanitate, verum euangelij ducem requirite, quo melius filij lucis, quam genimina tenebrarũ, mortisque soboles appellemini. Ille etenim dixit, qui sequitur me, nõ ambulabit in tenebras, & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.

Psal. 44.

Joan. 8.

IGITUR cum fortissimam virginis constantiam consules uniuersi aduerterent, & neque immutari posse talibus imbutam oraculis cernerent, neque hortatum assertionis eius ferre valerent: continuo ante fores palatij eam trucidari præcipiunt. Quam cum summa reuerentia foro constituentes, non se prius decollari permisit, quam præmiolictorem virgo sacratissima honoraret. Sicque pronior ceruicẽ inclinãs, in lapsu iuguli delicatum corpus sternitur. Nec mora, vt erat lineis indutum, cadaver sporta immissum alueo projici principes mãdauerunt, nec sicut cætera occisorum cadauera, aut pro foribus neglexerunt, aut equuleo suspenderũt xv. Calen. Octob. Era. Dcccxej. Quod post sextum diem illesum & integrum quorundam solertia monachorum diuinitus nobis allatum est, digno que officio in Basilica sanctæ Eulaliæ virginis & martyris, quæ in vico Fragellas constituta est, honorabilem meruit sepulturam. Hoc nobis ad fidem de ea relatum est. Cæterum tu sacratissima, quæ utiliter ecclesiam catholicam & viuens conuersationis exemplo, & moriens celso meritorum instituis patrocinio: esto memor cultoris tui, erue me laqueis mundi abstrahere perturbationibus sæculi, & confer post mortem requiẽ paradisi. Per dominum nostrum Iesum Christum, qui viuit cum patre & spiritu sancto, vnus & immortalis Deus, per infinita sæcula sæculorum. Amen.

Sãta Colõba iugulatur.

Annus Domini Dccclij. dies Septembris. xvij.

Sãta Eulaliã basilica.

Fragellas vicus

MEMORIALE SANCTORVM

Pomposa virgo & martyr. Cap. XI.

Monasteriū san-
cti Saluatoris.
Pinna Mellaria.

Fandila martyr.

Pinna Mellaria,
vnde dicta.

Felix Abbas Pile
Mellariensis.

GITVR cum ad multorum notitiam ipso die rumor con-
summati martyrij prædictæ virginis peruenisset, & non so-
lum totam ciuitatem, verum etiam viciniora loca in se pe-
ret: virgo quædam venerabilis nomine Pomposa, ex cœno-
bio sancti Saluatoris, quod ad radicem Pinne Mellariæ constitutum
est, quo dudum se cum parentibus, fratribus & cognatis Christo mili-
tatura contulerat: ex quo antea beatissimus Fandila eiusdem loci sa-
cerdos olim descenderat: mox vt illud martyrium à dicentibus com-
perit, alio die cita occurrit. Hæc nanq; virgo beata parētum, & pro-
pinquorum sanctam conuersationem, quam gerebāt in Corduba (ex
qua erant progeniti) cernens, cōfestim auida mente tali se voto assig-
nans, cum his simul mundum spernit, labentia deserit, integritatem
promittit, mæfura que perenniter toto nititur conatu appetere. Qua-
propter parētes eius, distracto patrimonio, præfatum cœnobiū conf-
truentes, in eo loco, qui ex eo quia ab antiquitus congestos in illa cel-
siori rupe apum industria fauos, qui vsque hodie permanent, maiores
nostri viderunt, Pinna Mellaria vocatus est. Ibidem autem se ad exer-
citiū vitæ monasticæ collocantes, tradunt beatam hanc virginem
inter illum suorum conuentum pulchriorem gratia sanctitatis floruis-
se: & quæ vltimum per ætatem gradum tenebat, sit ceteris excellen-
tiori culmine innocentie ac simplicitatis merito sublimata. Tanto q; in
scripturarū meditatione fortissima permanebat, vt si fieri posset,
non diebus, non noctibus à lectione vacaret, nisi quarundam ingruen-
tium tempestatum impediretur procellis. Si quid fortè ad suam exag-
geratum sentiret iniuriam, illa quæ macie humilitatis gratia promi-
nebat, cuncta patienti animo sustinebat. Instabat vigilijs, ieiunijs, &
orationibus crebrius incubabat, quibus fauente Domino inuiolabili-
ter votum posset conseruare promissum. Plura sunt quæ de eius san-
ctitate referente nobis famulo Christi Felice monacho, eiusdem cœ-
nobiij Abbate cognouimus, quæ obtentu euitandi fastidiū relinquen-
tes, ad illud, quod eam sine dubio cælo præmisit, quam properè festi-
namus. Cum enim summæ sanctimonie studium gereret, seruiret que
Deo fideliter, mox vt beatæ Columbæ martyrium comperit, illico in-
terius igne conflagrata martyrij, sit admodum lætior tali nuntio re-
creata. Et quibus ad id posset pertingere passibus, tacito & singula-
ri cogitamine ruminat. Et o miram vocationem Domini, & supernæ
dispositionis aditum patefactum, quo nullus prædestinatus martyrio
martyrij

martyrij gloria defraudatur : quo nemo cœtui sanctorum ascriptus, humana potest illaqueatione teneri. Ferunt nanque quòd multo satis ante hoc tempus hæc virgo ad martyrium conuolasset, nisi quibusdam suorum impediretur repagulis, qui eam, causa sæuientium persecutionem, alta seruabant custodia. Sed quid in se potest habere custodiæ conditio miserabilis? quando, sicut scriptum est, nisi Dominus custodierit, in vanum vigilant, qui humaniter se quippiam custodire arbitrantur. Etenim ipsa superueniente nocte, cõsummata in Dei laudibus nocturna vigilia, vnus è fratribus suis cæteris quiescendi gratia regredientibus ad cubile, quasi diuinitus moneretur, & certè non sine prouidentia Domini, arrepta clauē, portam monasterij incõsuetus aperuit, minimo què tantummodo clauo superposito retrusit. Ad quam illa silenter accedens, & clam hostium referans, vadit per tenebras noctis cælesti lumine illustrata. Totum què illud iter vasta horridum solitudine ante lucis crepusculum transiens, clarescente mane urbem ingreditur, sese què obtutibus iudicis præsentari non differt. Ad quem sanctæ fidei rationem proponens, vatē què impudicum simplici exhortatione confundens, confestim ille gladio trucidandā decernit, sic què ante fores palatij constituta exempto capite conlternatur xiiij. Calen. Octob. Era Dcccxcj. Cuius cadauer in flumen proiectus, quorundam mercenariorum studio in quadam fouea congelatum desuper multo puluere tumulatur. Ex quo iterum, Christo fauente, post dies penè viginti, industria quorundam monachorum inde abstractum, ad prædictum beatæ virginis Eulaliæ sanctuarium reportantes, digno ibidem sacerdotum & religiosorum ministerio, ad pedes sanctæ Columbæ humatum est. Quod nihilominus diuina credimus dispensatione peractum, vt quæ se in vita sua tanta charitate dilexerant, mortē etiam ac sepultura indiuisæ manerent, regnante domino Iesu Christo in sæcula sæculorum.

Psal. 126.

6

7

Anno Dccclij. dies Septembris xvj.

Sacta Eulalia bafilica.

Abundius presbyter & martyr. Cap. XII.

X HOC autem tempore, decem mensibus interiectis, quidam presbyter Abundius nomine, de vico Ananellos, qui est in montana Cordubensi, exortus, ibidem què sacerdotium suum peragens, ferunt, quorundam commento, vel fraude gentilium, ad martyrium fuisse pertractum. Sed ille Dei famulus cum se quadam vocatione in sacrificiū verum cœlitus aptari conspiceret, quo nolens ducebatur, grato animo adiit. Ac sic interro

Ananellos vicus.

MEMORIALE SANCTORVM

gatus à iudice, intrepida responsione rationem fidei pandens, vltimo scelerosum dogmatistam, eiusq; cultores veridicis assertionum obiectis inculcat. Ideoque sub celeri indignatione peremptus, canibus & bestijs deuorandus exponitur v. Idus Iulij. Era Dcccxcij.

Annus Domini
Dccclij. dies Iulij. xj.

¶ Martyrium sanctorum Amatoris, Petri, & Hludouici. Cap. XIII.

I
Tuccitanū oppidum.

2
Hludouicus Pauli martyris frater.

3
Annus Dccciv. dies Aprilis. xxx.

4
Pilemellariense cœnobium. Italicensis prouincia. Palma oppidum.

VCCEDENTI denique tempore, quidam presbyter adolescens nomine Amator, qui olim ex oppido Tuccitano cum genitore & fratribus suis Cordubam discendi gratia aduentarat, & Petrus monachus, ac Hludouicus cōtribulis noster, & frater Pauli Diaconi, cuius martyrium liber secundus exponit, ex ciuibus Cordubensibus orti, vno se foedere colligantes, ad prædicandam euangelicam veritatem aptarunt, ideoque celeriter sub præcedentium professione perempti sunt. ij. Calen. Maias, Era Dcccxcij. Quorum corpora fluiualibus immerfa gurgitibus, Deo fautore, post aliquot dies littori exponuntur, & cum penitus nullam suæ quietis sanctus sacerdos notitiam dederit, manet tamen cæteri sancti venerabiliter in præcognitis locis repositi. Nam beatus Petrus in Pinnæ Mellariensis cœnobio tumulatur, Hludouicus in vico Italicensis prouinciæ nomine Palma, quæ Singilio flumine præsidet, digniter requiescit.

¶ De Vitesindo martyre. Cap. XIII.

I
Egabrum.

Annus Domini
Dccciv.

A tempestate VVitesindus quidam vir ætate iam plenus, ex prouincia Egabrensi, qui nescio ob quam persecutionem dudum fidei sanctæ lapsus incurrerat, dum ad exercitium nuper indepti cultus adhortaretur, abnegat se eiusmodi sacrilegio manere infectum. quod vel carnis infirmitate, vel circunventione diaboli, subito sibi susceptum est: illo momento cū talia fateretur sub celeri indignatione peremptus est, Era qua supra.

¶ Helie presbyteri, Pauli, & Isidori monachorum martyrum. Cap. XV.

I
Prouincia Lusitania.

Annus Domini
Dcccviij. dies Aprilis. xvij.

RAETEREA Helias presbyter iam senex ex prouincia Lusitania, cum Paulo & Isidoro monachis adhuc iuuenili ætate florentibus, sub priorū professione perempti sunt xv. Calen. Maij, Era Dcccxciiij. Quorum corpora patibulis eleuata, post multos dies Bærico sinu conduntur.

De

De Argimiro monacho, & martyre. Cap. XVI.

NDE præterea Argimirus quidam confessor vir nobilis & ætate iam plenus ex oppido Egabrensi cognationem ducebat, & quoddam tempore Cordubæ patritiæ Censor à rege præfectus extiterat, cum se motus ab administratione iudicij, otium cœnobij incoheret, quietus, quorundam ethnicorū dolo vel odio circumuentus, accusatur coram iudice de subfatio vatis sui, & exprobratur de professione diuinitatis filij Dei, quodq; isto omnipotentem nullum alium fateatur, & illum vanitatis auctore, ducemq; afferat perditorum. Continuo Dei feruus sub grandi & ferocissimo iudicis motu coniectus erga stulis, arctius cōardatur. Quē coram se post aliquot dies iubens adistere, dum suis adhortationibus & lenocinijs quoddam verborum, profano rēuī mancipare studet, nec præualet: pertinacem in sancto proposito militem Christi equuleo vūentem imposuit, enseq; transfossus peremit iij. Calēdas Iulias, Era Dcccxciiij. Cuius corpus cum post multos dies ex præcepto iudicis de patibulo deponeretur, cuiusdā religiosi solertia sancti Aciscli basilicæ deportatur, ac digno sacerdotum ministerio propè tumulum prædicti martyris, & sancti Perfecti humatum est.

1
Egabrum.
Corduba patri-
tia.
2
Censoris munus

Annus Domini
Dccclv. dies Ju-
nij xxviiij.
Sancti Aciscli ba-
silica.
Sanctus Perfectus
martyr.

De Aurea virgine, & martyre. Cap. XVII.

A tempestate virgo quædam nobilis nomine Aurea sanctorum Adulphi, & Ioannis martyrum, de quibus in præcedentibus memorauius, soror. Quæ à tempore collisionis eorum deuotionis præmio fugebatur, cum reuelatis sacrae religionis studijs in cœnobio Cateclariensi, quod antiquitus sanctæ & gloriosæ virginis Mariæ nomini dedicatum est, cōmaneret per annos ferme triginta, & amplius, cunctis fidei suæ notitiam donans, nec vllis adumbrata pauoribus, conuersationem Christianismi sui patulo gerebat congressu. Et quia erat stemmatis ortu præcincta, grandi que fastu Arabicę traducis exornabatur, nullus exterorum virginis fidem incurfare audebat, donec quidam suorum ex prouintia Hispanensi, vnde genus trahebat, diuinitus vt arbitror cōcitati, quo iam debita ante mundi constitutionem virgini corona martyrij pararetur, & præstantius in cælestibus de consummato letaretur triumpho, causa explorandi ad se perlati rumoris fidem, ac propositum virginis, venientes, callide contribulam suam gratia sospirandi sese inuisere metiuntur. Quam non solum Christianam, verumetiam sacrae deuotio-

1
Adulphus & Ioā-
nes martyres.

Cateclariense mo-
nasterium.
2

Prouintia Hispan-
ensis.

MEMORIALE SANCTORVM

Iudex Aureæ cō-
sanguineus.

3 nis insignitam stigmatē contuentes, confestim de ea iudici referunt
quæstionem. Qui & ipse iure natiuitatis eidem virgini concretis ad-
hærebat pro sapijs. Tali ergo stimulatus relatione, suis eam assistere
iubens obtutibus, quare se tam nobiliter auctâ famulatu fidei Chris-
tianæ degenerem reddiderit, viliq̄ue proposito tam præcelsi generis
infecerit infulam clementi admodum exhortatu compellat. Sed pote-
ris (inquit) quam propere totis absolui pædoribus, debitamq̄ue in-
1 interpolatæ originis recipere claritatem, si tui gerens consultum fidei
nostræ cultibus intimis te votis admittendam elegeris, summisq̄; no-
2 bis affectibus parens, quod sequimur sequaris, & quo ducimur ire cō-
tenderis. Si verò & contemptos nos, & etiam quæ colimus abrogau-
ris, & illos quos hætenus æmulata es, intuitu fidei sectare decreue-
ris: post varia diræ cruciationis tormenta, post multiplicium dolorū
immensa supplicia, quæ merito tanti criminis rea repêdes, postremò
turpissimæ mortis supplicium incurres. Ferunt eodem momento vir-
ginem sub iudicis obiurgatione cessisse, & omne sibi imperatum li-
benter exequendum polliceri. Et quia melius de rebus non expertis
4 silendum est, quam procaciter incognita ventilare, cuius rei obtētū
hæc ipsa negatio martyrem futuram subrepserit, vtrum formidine
carnis, an causa disponendi rem familiarem, incompetus testificare
non audeo, nisi forte ex subsequutis euentibus, quibus postmodum
obstinanter in professione perdurans, promeritam adeptæ est lau-
ream, vt sese coniectura arbitratus humani habet, carnis illam infirmi-
tate non subcubisse credamus.

Aurea fidē ab-
negat.

Aureæ poeniten-
tia.

IGITVR post auditam iudex oris eius professionem, qua iuxta
omnes ritus legis suæ degere sponderat: illico obeundi, quocunq̄;
vult, sibi met libertate collata, è vestigio domum regreditur. Ac sicut
prius militans Christo nullatenus à proposito sanctæ fidei desuevit,
nec à fidelium contubernio se passa est disgregari, quin potius illorū
persape se cœtibus conferens, quos pietatis religio perlustrabat, cō-
dignis flectibus affectuq̄ue interno lapsum linguæ deplorās, spei suæ
veram fiduciam ad Redemptoris alligat indulgentiam, si forte reatu
præuaricationis obnoxiam famulam non repellat, qui adulteram ab
exitio lapidationis eripiens, Petrum à maris fluctibus incubantem
Apostolico functurum primatu receptat, furem q̄ue patricidio coin-
quinarum suo comitatu paradisum lustraturus admittit. Nec obesse
fidebat prælargæ, & incōparabili Domini pietati inutilis famulæ mo-
mentaneum crimen, apud quem multimoda miseratio, & redemptio
copiosa & exuberans, præuenit gratiæ dono indignos, & quibus stre-

nui laboris stipendia nulla suppeditant, cōsulta pietate iustificat. Auget præterea virgo sancta compunctionem, studium lamentationis multiplicat, votis vota congeminat, & duplicato mœrore affectuq; mentem perurgens, ne supremo examine aut de scelere cōdemnata, æterno mancipetur supplicio, aut à consortio fratrum suorum Adulphi scilicet, & Ioannis martyrum beatorum congruis meritorum repagulis detrudatur, felicibus votis adninitur.

EX ENCLARO intrepidoq; processu frequenter ecclesiam adiens, iam iamq; in virtute Domini roborata, terrenis abstracta contagijs: & cælesti curiæ anhelat ascribenda: si fortè cuiusquã redidiuò contestationis euentu in ius denuo mitteretur. Sed hæc callidus veterator non leuiter ferens, cùm fideliori conciliatu nuper elapsam, creatori suo nunc quàm antea militare intèlligit, nec in aliquo penitus profuisse circumventionis suæ præstigiū cōtuetur, quin iniecto stupore nescio cuius hebetudinis, trāsuersam virginis linguam à professione veritatis leuiter & perfunctorie contestauerat ore, non corde fuisse sublatam aduertens: haud dubie condæmonibus de extenuato cursu conqueritur dicens. Hæc celebs pridem me labijs fortuitu honorans, modo cor eius præcinctum virtute superna, grandi obiectu à meis disparatur illecebris. Et iccirco quendam in persecutionē beatæ virginis, pruritans denuò, ad perquirendam tyronem fidei suę compulit.

NONNVLII intereà gentilium eius explorantes conuersationem, nihilominus iuxta priorem habitum Christi famulam repredientes, illico de ea coram iudice questum deponunt, crimen asserunt, dolosq; prætendunt, & vt tanti abusus præsumptioni vindex occurrat, talesq; ausus legali auctoritate percellat, peruersis linguis contendant. Qui protinus vehementi ira commotus, ferocium truculento satellitum ministerio suis eam attrahere conspectibus iubens, illico exhibitam de contemptu nuper adepti cultus redarguit, de neglectu promissi comminatur propositi, & cur tanti iuris decretum non reuerita sit, horrifonis percontatur clamoribus. Tum virgo, quæ se nouerat ad tale iam diuinitus electam certamen, vt erat prudentioribus diferta facundijs, sancto iam perlustrata respectu, iudici refert. Nunquã à Christo Deo meo separata sum, nunquam à religione pietatis eius discessi: nūquam prophanationibus vestris vel ad momentum inhessi, licet dudum coram te, lapsu quoddam sermonis, lingua succubuerit. Erat autem cor meum fiduciam habens in Domino, qui me suarū promissionum introrsus adminiculis erigebat dicens, *Qui credit in me,* Ioann. 11.
etiam

Aurea iterum as
cusatur.

MEMORIALE SANCTORVM

etiam si mortuus fuerit viuet. Inde quãuis verbo tenus laqueum præuaricationis incurrerim, viuido tamen sanctę credulitatis tenore cor præmunitum gerebam. Nam statim quo à te digressa sum, & votis & affectibus lachrymosis quem ab infantia mea didiceram cultum exercui, fidem seruauit, propositum gessi. Restat ergo iam nunc, vt secundum profanationis vestrę ritũ, aut gladio vindice puniar, aut si inultum præterire factum huiuscemodi potest, de reliquo tota me libertate ad cohærendum Christo domino pretermitte. Tunc immanissimus arbiter virginis assertione succensus, facturus de ea regi relationem ergastulis mancipauit, ingentiq; vinculorum onere coarctauit. Quam alio die per decretum principis gladio trucidans, confestim exanime corpus eius cuiusdam homicidę paribulo, qui ante paucos dies affixus fuerat capite deorsum suspendi præcepit, cuius beatum cadauer cum cæteris furum membris, qui tunc ob flagitium interempti sunt Bætici immersum gurgitibus nullum hætenus comparendi vestigium præbuit. Christus autem Deus, & dominus noster qui est adiutor bellantium, & martyrum coronator, qui dat laisis virtutem, se quoque requirendi affectum insinuans, prouidam pulsandi ianuã misericordiæ suæ confert, intentionem multimodo rerum effectu secundum placitam sibi dispensationem præscitam, & prædestinatã ante mundi principium, ad coronam martyrij famulam suam in pace suscepit. Cui est honor & gloria, virtus, & potestas in sæcula sæculorum. Amen. Coronata est hæc virgo xiiii. Calendas Augusti, Era qua supra.

Aurea ingula tur

Ann^o Domini
Dccclvj. dies
Iulij xix.

6

FINIS LIBRI TERTII.

Scholia in librum tertium.

¶ Caput primum:

Militaribus vescebantur.) *In Sancio martyre de his Christianis nobilibus Sarraceni regis tyronibus iam dictum est.*

¶ Caput quartum:

Et quia vndique.) *Rasis Omarum Hakanis filium contra hunc Mahometum regem rebellasse scribit, ipsumq; ab regis exercitu in pralio interemptum.*

ptum. Vixit deinceps, eodem authore, quietus in regno. Rudericus, Toletanos adversum regem insurrexisse, in Arabum historia scripsit. Victi sunt, & magna strage deleti Toletani, cū rege Ordonio, qui suppetias eis ferebat. Crediderim Omarum Toletanorum ducem fuisse.

Cæsum, & fugatum.) Ego diuo Eulogio magis crediderim, quam Rasi, qui omnia ei pacata & prospera ubique euenisse commemorat. Quanquam cū primo prælio fusus eius exercitus fuisset: potuit deinde & ipse vincere, & rebelles domare.

¶ Caput quintum.

B Vnaremque præmiorum.) Stipendium intelligo, quod singulis mensibus militibus persoluebatur.

Chirographa exigendi.) Hoc est, ut tributis per chirographa exigendis præficerentur.

¶ Caput septimum.

E X vrbe Accitana.) Vrbs hac nunc Guadix in Granata regno vocatur. Nec est huius loci causas, & testimonia afferre, quæ in Hispaniæ antiquitatibus congestimus, ut eandem esse Guadixiensem urbem, & Accitanam Romanorum olim coloniam probaremus. I
Accitana colo-
nia.

Se Tabanenſi.) De hoc monasterio, de isto etiã altero sancti Saluatoris, superius crebra fuit mētio. Pinnæ Mellarię retro quoque meminit, sed suus adhuc erit locus de illa dicendi capite. xij.

Fortissimum verò athletã.) Diem & annũ hic prætermisit Eulogius. Ex Vuardo, Adone, & Equilino Idus Junij fuere, hoc est tertius decimus eius mēsis. Et siquidem die inſequenti Anaſtaſius est passus, ut proximo capite scribitur: planũ etiã ex Eulogio fit, terriodecimo Junij sanctum Fandilam fuisse trucidatum. Ratio temporis

¶ Caput octauum.

B Vem sequens alio die.) Inſequentẽ nullo interiecto diem, hoc est crastinum intelligi debere, ex die cædis sancti Fandilæ indicatur.

Spreto ministerio.) Diaconij ordinis, cuius est præsertim, ut vocabulum ipsum Græcis sonat, in ecclesia ministrare.

In cenibus egerat.) Locus, quantum ego capere possum est corruptus. Nam neque cenibus vocabulum quid significet reperio: neque tamen quo pacto emendare possim, succurrit. Et in veteri ita plane fuit scriptũ. Nisi fortè quis legendũ credat scenibus per. S. & tabernacula velit intelligi, unde & Scenitæ Arabes dicuntur.

Natione Getulus.) Getulia Africa pars est. Hinc autẽ opinio illa ortũ habuit, ut ex Sarracenorũ progenie editum hunc diuum credatur. Potuit profectò ex parentibus Christianis nasci. Erant enim in Africa, tametsi ab Sarracenis occupata, Christiani, quemadmodum in Hispania Moçarabes.

SCHOLIA IN

- 5 In Asturias deuolutus.) Hinc quidam hunc nomine & re ipsa Felicem martyrem in Asturijs passum scripsere.
- 6 In horam nonam.) Computatio est Romanorum, in sacris etiam euangelijs uisitata. Huius autem sancti martyris festum nonnulla Hispaniae ecclesiae celebrant, totumque hoc de Digna virginis insomnio iisdem penè verbis in lectionibus referunt. Unde constat diui Eulogij libros legisse, quicumque ei festiuitati historiam compararunt. Et nos etiam quadam in libro de sanctis martyribus Justo & Pastore scripsimus: sed cum nondum diui Eulogij scripta uidiſsemus.
- 7 Nolite me Dignam.) Vera humilitas ex sui cognitione deiecta, in celum tamen usque ad Dei cognitionem effertur. Multa sunt autem, quae perfectam nobis nostri cognitionem praestare possint. Sed illud unum est, quod ad eam ipsam me saepe perducit. Nunquam me totum mihi plenè cognoscendum offero: intraspicere me undique omni ex parte non sustineo: & aliquid incompertum reliquisse, me ipsum misere fallens, penè exulto. Hoc, qualis sim, demum mihi ostendit. Hic miserabilis pudor me conspiciendi, memetipsum mihi plene conspicuum facit. Hoc ipsum olim miseriam nostram deplorantes, hoc epigrammate complexi sumus.

Si quando interno me totum lumine lustrem,
 Vestigansque animum cernere me cupiam:
 Conſcia mens qualem sit me ostensura, veretur,
 Atque mei partem subtrahit illa mihi.
 Cùm delusa tamen memè occultasse putabat:
 Me miserum, tunc me plenius aspicio.

¶ *Commune autem ad sui cognitionem mentem etiam tetraſticho olim excitaui-
 uimus, ex illa sponsi in canticis adhortatione: Nisi te noueris, o pulcherrima mulie-
 rum: egredere post uestigia gregum tuorum, pasce haedos tuos.*

Tu nisi te agnoscas (mens o pulcherrima rerum,
 Quas toto pulchras condidit orbe Deus)
 Pro desiderio, quod tete ad sydera tollet,
 Turpis terrarum follicitabit amor.

¶ Caput nonum.

I **Q**uorum cadauera.) In sancti Zoily, apud Carrionem nobile oppidum, monasterio ordinis sancti Benedicti corpus sancti martyris Felicis Complutensis in argentea theca seruatur & magna religione colitur. Eo fuit cum sancti etiã Zoily corpore translatum, quod in uetustis canobij monumentis, quae ego ibidem legi, traditur. Et tamen hic uidemus eius cadauer per ignem & aquam fuisse dissipatum. Potuit tamen pia Christianorum diligentia ossa non penitus incendio consumpta

Sancti Zoily monasterium.

consumpta de flumine extrahere. Id utique fuit facile cum igne desicata supernatarent.

¶ Caput decimum:

QUVM viro suo Hieremia.) Libro. 2. cap. 4. aperte ostendimus hunc eundem esse Hieremiam, qui martyr eo capite scribitur. Vide quæ ibi apposuimus.

Huius præpositi verna.) Hoc est: cupiebat relictis parentibus in monasterium Hieremiæ transmigrare, & tãquam vernacula ancilla ei adherescere.

Vt subtus matta.) Intextum ex sparto seu iunco stramentum. Inde apud Ovidium in fastis Scirpea matta.

Theoriam.) Gracum est vocabulum: qua si tu dicas contemplationem. 4

Sancti Cypriani.) Et hæc basilica intra urbem fuit. 5

Foro constituentes.) Manifestum hinc est forum ante fores palatii extitisse: ut id plateæ fuerit, quod arcis muris obseptum, ante tamen quam ipsam arcem ingrediamur, cum fluminis prospectu expanditur. Aut illud forte vacui soli, quod inter turrim, quam Leonum vocant, & episcopalis domus hortos interiacet, forum fuit. Sed illud alterum vero propius est. Turis Leonum.

Cum summa reuerentia.) Intellige sanctam martyrem cum summa gravitate & modesta vultus constantiã ad martyrium vadentem, ministros & carnifices traxisse. In quibus quæ potuit esse reuerentia?

Non se prius.) Tanquam quæ summum in morte pro Christi fide obeunda beneficium esse intelligeret, etiam carnifici, quanquam immerenti, aliquid eidem largiendo, voluit gratificari. Hoc innuit: nec tamen quid ei dederit explicuit.

Sanctæ Eulaliæ.) Duas habuit olim Hispania hoc nomine martyres, Emeritensem alteram, alteram Barchinensem. Neque enim audiendi sunt, qui vnam ex utrisque facere voluerunt. Contra quos in nostra historia fuisse disputauimus. Neque tamen utrius fuerit basilica, indicauit. Neque de oppidulo Fragellas habeo, quod dicam. 9 Eulaliæ dua.

Cæterum tu sacratissima.) Quemadmodum sanctæ huius martyris vitæ & cædem copiosius atque etiam facundius diuus Eulogius perscripserat, ita etiam pia prece hic in fine voluit ipsam compellare. Et utroque quidē fuit virgo dignissima. Ut enim eius vita eximij sanctitatis exemplis plena, constantia que in morte admiranda, maiorem historie seriem, præstantioris que styli splendore promerebantur: ita quoque ingentem in celis dignitatem adeptæ, presentius & maius suis ferre patrocinium apud Deum poterat, quod aude deberet exposci. Et hæc profectio insignis vitæ & mortis que in hac virgine præstantia, hæc digna eius inuocatio, cui principium iam hinc fecerat Eulogius: facium ut credam, hanc nostratē Cordubensem Columbam, non illam alteram ex Sennombus Gallicanam, esse, quã tanto opere ubiq; insigni cū religione Hispania tota concelebrat. Et sunt præterea plures etiam aliæ causæ que me permoueant, cū

Sanctam Colum
bã Hispanã His-
pani colimus.

nulla sit, quæ contrarium possit persuadere. Quæ enim, rogo, causa nos potuit incitare
 ut Gallicanam martyrem longè ex Senonibus, hoc est ex remotissima Gallia, quan-
 tum ad Hispaniam pertinet, regione solummodo auditam, tanto cum cultu venera-
 remur? Celebritas credo martyrii eius, cuius martyrologia uno penè verbo me-
 minerint, Equilinus paucula scripserit: cum breuiaria nostratia minimè in lectio-
 nibus, aut in die festiuitatis eius concordent. Fuit profecto Senonica Columba virgo
 sanctissima, martyr strenua: sed ipsa in calis residens, inde nos nunc libenter audiēs,
 optat nos veritatem inuenire, & confirmare: & illum legitimum cultum, qui ut ab
 Hispanis Hispaniæ diuæ debetur, eidem asserere. Is verò cultus tantus est, & tan-
 to opere insignis, ac penè singularis, ut non alienigenæ, sed alumnae tributus de-
 beat videri. Delubra sunt in agris per Hispaniam quam plurima, sanctæ Colum-
 bæ nomine sacrata, quæ populorum eximia veneratione statis diebus solenni ritu
 frequentantur. Parentes, deuotione in hanc diuam permoti, eius nomen filiabus im-
 ponunt. Burgensis ecclesia inter dignitates, & dicunt, habet sanctæ Columbe ab-
 batem. Habet eodem nomine & honore primariae dignitatis sacerdotem ecclesia
 Segoncina. Sacellum quoque huius diuæ ibidem in summo templo est structura no-
 bile, cultu eximium, & prouentibus insigniter locuples. Quanquam utrobique
 corrupto iam nomine sanctæ Coloma, non Columba vocetur. Hæc tanta veneratio,
 tam varius cultus religionis, plurimorum tot signis testata deuotio, tot testimonijs
 declarata, & tam pia animorum propensione semper exaucta: cur externa, &
 non patriæ, cur alienigenæ, & non ciui, cur peregrina, & non domesticæ & pe-
 nè tutelari diui tribueretur? Indigenam habebamus, quæreremus externam? Pro-
 pria aderat, alienam aduocarem? Nostratem profecto diuam nos colimus, His-
 panam martyrem veneramus, & vernaculum in ea, iureque quoddam commu-
 nis patriæ nobis debitum patrociniū merito exquirimus legitima religione. Sed
 dies, inquis, quo sanctæ Columbæ festiuitas in Hispania celebratur, Decembris ni-
 mirum ultimus, sanctæ Columbæ Senonensis est natalitijs, non Cordubensis, quæ
 si coleretur, septimum decimum Septembris debuit occupare. Dicam equidem quod
 sentio. Primum variant hic breuiaria Segoncimum nanque octauo Ianuarij die,
 Cauriense tertio Aprilis sanctam Columbam habent. Sed ego credo, cum sanctam
 Columbam Cordubensem nostratium aliqui celebrare vellent, nec diē, quo passa es-
 set martyrium, scirent, & ultimo Decembris Columbam coli cernerent: Cordu-
 bensem arbitrati, eum diem ei sine discrimine attribuerunt. At lectioes Seno-
 nensis martyrium referunt. Nimirum quemadmodum dies natalitijs nostratis
 diuæ erat incognitus, ita etiam vita & passio, quæ non passim in diui Eulogij li-
 bris legebatur. Inde quod ad manum erat, nomenque idem veluti proprium dabat,
 arripuerunt. Hoc ipsum in sancta Marina nostrati, hoc est Gallicienfi, factum vidi-
 mus. Nihil erat proprium, quod legerent, diuæ Margaritæ historiam ex parte ei ac-
 commodarunt. Hæc habui, quæ de nostræ huius sanctæ Columbæ cultu dicerem: libe-
 rum interim iudicium eis relinquens, qui aliter sentire maluerint.

Refutantur obie-
 ctiones.

¶ Caput

¶ Caput vndecimum.

ALio die cita occurrit.) Hinc planè deprehendimus, cum alium diem, vt 1
capite nono Eulogius nominat, crastinum debere intelligi.

Hæc nanque sacra virgo.) Hæc omnia vsque ad studia. & sacrarum scrip- 2
turarum mediationem tam opere in veteri exemplari fuere corrupta: vt nullus penè
sensus eliceretur. Nos quoquomodo potuimus emendauimus, vnum atque alterum
verbum super addentes.

Qui vsque hodie permanent.) Permanent etiam vsque in hoc tempus, in 3
quo hæc scribimus. Neque enim dubium est, quin de eo sublimiori colle & rupe
diuus Eulogius intelligat, quæ quarto ab vrbe milliario in vicinorum montium ver-
tice supereminet, supra nobilem fundum, qui dicitur et Albayda. Saxum ipsum San Albayda.
cujus Mirandæ rupes appellatur. Ibi apes in petra foraminibus quotannis mellificant. Rupes Sancij de
Ad culminis eius radices fons dimanat permagnus, qui vicinos hortos citriorum om- Miranda.
nis generis arboribus confitos rigat. Situs est monasterio admodum opportunus, &
vestigia adificiorum cum ruinis, non vno loco apparent. Meminisse autem oportet
capite octauo diuum Eulogium hoc monasterium haud procul ab vrbe constituisse.
Ideo hanc rupem ipsum signare credendum est. Alioqui insignem locum ad Guadia- Guadiatus Au-
ti fluminis ripas intelligere potuimus, qui ab apum per rupes mella conficientium uius.
multitudine, Apiaria vulgo nominatur. Sed locus vigesimo ferme ab Corduba
distat milliario.

Maeste humilitatis.) Libenter hac voce cum Linio vitur. 4

Vasta horridum solitudine.) Et confragofo etiam per cliuos & saxa iunere 5
præruptum.

Sicque ante fores palatij.) Vides iterum, forum ad arcem ipsam extitisse. 6

Era DCCCXCVij.) Ita apertè fuit in vetusto codice, sed describentis vitio mani- 7
festo. Si quidem sanctæ Columbæ martyrium Pomposam eodem ipso die concitauit. Et
capite etiam sequenti is scriptor is lapsus planè conuincitur.

¶ Caput duodecimum.

Decem mensibus interiectis.) Annus insequens iam nunc denotatur. 1
vs fuit octingentesimus quinquagesimus quartus.

Ananellos.) Frustra, quid de hoc viculo dicere possim inquiram. 2

V. Id. Iulij.) vs est dies eius mensis vndecimus. Perendie celebratur huius mar- 3
tyris festum: quia nimirum superiores dies alijs erant sanctorum festiuitatibus impe-
diti. vsuardi martyrologium anteuertit, & Junij octauo reposuit.

¶ Caput decimum tertium.

EX Tuccitano oppido.) De hoc oppido retro dictum iam est. 1

2 Hludouicus.) *Aspirationem habuit semper in exemplari hoc nomen. Et ita ex diplomatibus imperatorum, qui hoc nomine suere, scribit semper. F. Onuphrius Paninius in Caesaribus.*

Italica. 3 Italicensis prouinciæ.) *Longum esset referre, quibus rationibus probari possit, Italicam urbem eo ipso olim situ extitisse, qui nunc cum magnis ruinis Hispanis uetus appellatur, & ex aduerso penè ei urbi trans flumen opponitur. In nostris Hispaniæ antiquitatibus, quicquid ad id ipsum inuenire potuimus, congestimus.*

Palma. 4 Palma.) *Retinet hoc ipsum nomen id oppidum, quod Comitatus caput, et emporijs est admodum celebre. Illud etiam ad celebritatem & singularem in primis amœnitatem habet insigne, quod inter armium est. Singuli fluuio Bætini ab altero eius oppidilatore intrante. Distat à Corduba miliaribus triginta duobus. Palmam autem prouinciæ Italicensis, hoc est diocesis, fuisse intellige. Nam episcopum eo tempore quemadmodum superioribus retro seculis habebat. Sic capite sequenti Egabrensem diocesim prouinciã appellat.*

¶ Caput decimum quartum.

I **E**gabrensi.) *Ægas Græce capra dicitur. Latini olim Græcum huius urbis nomen retinebant. Nam quo loco Plinius libri tertij capite primo oppida Cordubæ viciniora commemorat, pro Babro emendatiores codices, antiquis adiuantibus exemplaribus, Egabro habent. Nos Hispani Græcum uocabulum interpretati, Cabra nunc id oppidum nominamus. Penè nanque manifestis testimonijs in prefato de Hispaniæ antiquitatibus opere ostendimus, Egabrum priscum, id ipsum quod nunc Cabra est, oppidum fuisse. Distat à Cordubâ miliaribus sex & triginta. Insigne est oppidum, quod Comitatus nomen & titulum præbeat, quod situs amœnitate præcellat, quod celebratissimam illam uoraginem propè habeat, quam nos Simam appellamus: quæ inter tesqua & rupe hians, nullum vulgo fundum habere creditur. Itaque in proverbium iam abiit. Montes huic oppido uicinis Rasis florum & odoris causa magno opere celebrat. Et ea sua uolentia hodie quoque iucundissima uerno tempore perferuntur. Episcopum olim habuit.*

¶ Caput decimum quintum.

I **XV**. Cal.) *Is est dies Aprilis decimus septimus: quo eodem eorū meminit Vsuarius: apud quem Helens, non Helias legitur. Adonis martyrologium eodem die habet: item Romanum nuper ab Maurolico exauctum. Meminit etiam libri undecimi ultimo capite Equilinus.*

¶ Caput decimum sextum.

I **C**onfessor uir nobilis.) *Apparet Argimirū, publicè aliquādo ante martyrij tēpus Christianā fidem, & Mahometi pseudoprophete falsitatē professū fuisse:*

fuisse: unde confessoris nomen & gloriam iam retulerat. Nam confessores, ut no-
tum est, nomine à primævis nascentis ecclesiæ temporibus vsitato dicebantur, qui ita
sefe apud iudices gessissent, nec tamen mortem subissent, quanuis supplicijs essent gra-
uibus affecti.

Cenfor.) Qui fuerit apud Arabes hic magistratus, ignoramus. Vmbram ali-
quam saltem Romanæ censuræ sortè habuit, ex cuius censu: vnde hoc ei nomen po-
tuit diuus Eulogius accommodare.

¶ Caput decimum septimum.

Sanctorum Adulphi.) Artemie igitur, de qua libro secundo capite
octauo, filia.

Per annos ferè triginta.) Probè omnia consonant. Initio enim regni Habdar-
raghmanis passos Adulfum & Joannem retulerat, & nunc post eorum martyrium
consecrassè se Deo Auream in monasterio memorat.

Insignitam stygmate.) De stigmati metaphora iam diximus libri secun-
di capite primo. Erat autem sacrarum virginum insigne, ut alibi etiam diximus,
velum capitis, aut nigrum, aut rubeum, ut ex concilijs Toletanis constat. Nigrum
nunc gestant: tristitiam videlicet de morte domini nostri Iesu Christi testantes. Ru-
beus color sanguinis etiam eius pretiosissimi, quo redempti sumus, memoriam potuit
respicere.

Non expertis.) In veteri expertis tantummodo fuit: sed descriptoris haud
dubie vitio. Cum sensui apertè refragaretur. Ideo nos negationem adiecimus.

Prætermitte.) Conuiuendo finito.

XIII. Cal. Aug.) Julij dies vndeuigesimus, anni obtingentesimi quinqu-
agesimi sexti, in quem vsque diem diuus Eulogius produxit historiam. Eam videtur
postea continuasse, cum in Apologetico sanctos martyres Salomonem & Rudericum
adiicit, qui anno insequenti quinquagesimo septimo mense Martio passi fuere. Inde to-
tis duobus annis, quos diuus Eulogius superuixit, nullum martyrem fuisse credide-
rim. Neque enim scribere de his prætermisisset.

Salomō & Rude-
ricus martyres.

FINIS SCHOLIORVM LIBRI TERTII.

K iiij

Argumentum operis sequentis.

DECREVERAT diuus Eulogius in hoc opere vitam & martyrium sanctorum Ruderici & Salomonis tantummodo scribere. Id enim initium indicat, & tandem in fine operis apparet. Verum quia instabant ad huc pusillanimes quidam Christiani, qui propter imbecilles zelo quoddam, sed non secundum scientiam commoti, martyribus vltro sese iudicibus passionis causa offerentibus detrahebant: iterum aduersus eos hoc opere insurgit, tanquam non satis haberet in primo libro contra hos valide pugnaſſe. Tractat autem locos quosdam ex his quibus iam responderat, & denuo alia refutat argumenta. Erat autem misere corruptum exemplar, lassato nimirum iam descriptore, & negligentius omnia excipiente. Hinc fuit hic multo magis in emendando sudandum. Neque tamen nobis permisimus, nisi vnum aut alterum verbum addere, permutare, transponere. Diximus autem iam, authorem indiculi luminosi id opus in defensionem martyrum scripsisse iisdem rationibus diluſis.

Titulus hic fuit
in veteri.

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER APO-
logeticus sanctorum martyrum Eulogij presbyteri.

PROLOGVS.

DVM STUDIO PROMENDI MARTYRVM gesta operis huius breuitatem extruere intentarem, meumque exilem in indagacione preliorum sanctorum stylum immitterem: confestim oblatrantium stolidorum opiniones recolens, qui proprium de eo pro captu scientiae ferentes iudicium, non vt prioribus, his quoque reuerentiam martyribus exhibendam esse decernunt: nisus sum in exordio operis aduersus eos respondere. Quo contigit, vt in vigorem Apologetici gestorum pertransiret materies. Et licet suprema pars comentarij martyrum gestet agonem, & qualiter trophaeis victoriarum milites Dei claruerint, penultima series libelli exponat, pro eo tamen quod in principio delatorum maledictis occurri, potius Apologeticus sanctorum, quam gesta solummodo martyrum appellari decreui: vt totum pro parte designans, mox limen lectionis recessum aperiret voluminis, ne pro toto nominans partem, in aliud, quod non existimaret, prudens lector impingeret, foretque tunc facilis detrahendi infensis occasio, dum aliud nomen, aliud proderet volumen. Percurrant ergo lectores mei simpliciter, quod fidelis deuotio nostra in defensione martyrum pio Redemptori dicauit: nec ritu belluino laborem nostrum maliuo-
la

la intentione subfannent, quoniam scriptū est, Omnis detractor eradica-
bitur. Licet enim opus nostrum reprehensionibus dignum sit,
Deo tamen, non inuidis, arguendi nos manet iudicium, cui cum velle
suppetit indulgendi, protinus subest facilitas exequendi.

Incipit textus opusculi.

Et hoc etiam fuit
in exemplari.

GREGIA beatorum certamina martyrum feliciumq;
monumenta virorum, qui Deo fautore totius vanitatis res-
puentes affectum, specimen belligerandi præcipuum mor-
talibus reliquerunt, licet à prudentioribus timoratis inda-
gare sit congruum, & iure à iustificatis quoddam priuilegio sanctimo-
niæ exponi sit ratum, non tamen abnuenda est vox peccatorum vera
promentium, quando quidem non solum alienigenarum, vt Hierro &
Hiram consultum intenditur, dum & ab vno Moyses expositam iudi-
cij formam custodit, & ab alio Salomon in ædificatione templi indu-
striam accipit. Verumetiam inrationabili animali humaniter facun-
diam exercitare cõceditur. Quare ergo culpabilis iudicetur talia præ-
sumens, cum in veritate dignus sit præmio benedictionis, veritatem
enarrans? Etsi sanctitas remunerat iustum, dignumque efficit concio-
nari sancta sanctorum: quare non tueatur pietate peccator magnifi-
cans iustum, dummodo ad multorum profectum studet patefacere vic-
torias beatorum? quæ si fuerint oblitteratæ silentio, nullum poterunt
fidelibus piæ conuersationis exhibere exemplum: vt elucubratis elec-
torum trophæis tam possint desides excitare ad prælium, quàm cer-
tantes informare, perfectionis intendere terminum. Nam cū omnes
sancti terreno nõ egeant laudationis præconio, qui iam cælestiū exu-
berant muneribus præmiorum, necessario tamen eorum meritis ap-
plicatur, quicquid bonitatis suorum gratia exemplarium mortalibus
operatur.

Exo. 18.
3. Reg. 7.

Num. 22.

PROMAM igitur dominorum meorum gesta victricia, & in quan-
tum posse cælitus mihi collatum est, in talibus rebus conatus meos
expendam, quia non dubij de clementia Redemptoris, non solum cul-
parum talibus studijs remedium speramus, verumetiam eorum, quos
votiuo celebramus stylo, confortium adipisci confidimus, dicete Do-
mino, Qui vos diligit, me diligit: & qui vos recipit, me recipit: & qui
recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ acci-
piet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet: &
iterum in psalmis, Mihi autem honorificati sunt amici tui Deus.

Matth. 10.

Psal. 138.

APOLOGETICVS MARTYRVVM.

Prima aduersa-
riorum obiectio.

si quis dicitur
iniquus

Alia obiectio-
nes.

Respondet vltimæ
obiectioni. 3

Sapientie. 4.

SED priusquam eorum exequar trophæa insignia, operepretium resistere credidi imperitis, qui ore blasphemus horum temporum martyribus derogantes, non esse illos consimiles prioribus martyribus volunt. Illa denique (aiunt) gentilitas olim simulacrorum cultibus dedita, varijsque imaginum sacrilegijs occupata, milleno extitit idolorum portento subacta, & quot mundialium mirata est species rerum, tot sibi instituit formas Deorum. putans non alias obtineri posse temporarium commodum, ob quod suum miserabile summis viribus expendebat conatum: nisi haberet numerosam obseruantiam numinū. Cuius errore decepta, crudeli persecutione resistentem, ac aduersantem sibi Christianam vexabat militiam conuitijs, lacerationibus, flagris, equuleis, incēdijs, bestijs, fluctibus, ac diuersis generibus tormentorū: sperans à cultu religionis reuocari posse supplicijs animas, quas spiritali cōflictu introrsus iam eruditas, nouerant etiā facillimè materiales debellantium euincere pugnas. Sic hebes dum inuictissimam fortissimorum militum virtutem admiratur, de immensis quoque miraculorum ostensis obstupescens, insultat: dæmonicis deputādo præstigijs, quæ cæcata mente pietatis nequibat effectum aduerte re. Erantq; vt apud plurima legimus exemplaria, beatorum occasiones conuertendi ad Christum, prodigia ipsa signorum. Nam isti tyrones, & nostrorum temporum confessores ab ictu mucronis celerem tantummodo excipientes interitum, nullam furentium acerbiter perpepsi tormentorum, non sub diutinum desudarunt stimulum. Præsertim cum ab hominibus Deum colentibus, & cælestia iura fatentibus compendiosa morte perempti sint. Vnde sat eis est, si præteritorum curationem adepti sunt criminum, quod non terret cathenarum stridor, ferri onus, squalor carceris, nec diuersa pœnalitas persecutis.

IGITUR hæc vana paruipendentium adinuentio congrua necesse est legum auctoritate retundatur: & in quantum Dominus iuerit, veridico assertionum ariete impellatur. Vt mens religiosorum sacratissimis imbuta oraculis, discat ex veritate nouicios, sicuti proficos venerari patronos, quos generali deuotione per mortem gloriosam ire cernit ad cælos.

QVID enim celere militibus sanctis excidium officit, per quod ad id cursim peruenit, quo per varia & aspera tormenta olim catalogus beatorum accessit? Aut quid interest, quo mortis genere ex hac vita mortis excedat: quando, vt scriptum est, Iustus quacūque morte præoccupatus fuerit, anima eius in refrigerio erit? Aut quid obest, vtrum per longa cruciamina, an subitaneo obitu decidat: quando vna eademque

eademque res est, quæ utrosque coronat, zelus scilicet Dei, & amor regni perpetui? An non perfecti exequutores præceptorum Christi censendi sunt, qui subitanea mortificatione accensi, rerum oblectamenta spernentes, etiã parentum, filiorum, coniugum, fratrum, cunctorumque affectiones affinium ad punctum temporis abnegarunt? & quid intervniuersa supplicia cruentius morte est? Quid terribilius, quàm micantem ante oculos cernere gladium, cervicibus confitentium protinus illapsurum? Aut quid per longa certamina nisi mors sanctis martyribus quæritur? Illa utique mors de qua Psalmista canit & dicit, Pretiosa in conspectu Domini mors sanctorum eius. Non enim diu patienti, sed vincenti coronã promittitur. Et feliciori pertinacia beati agonis terminum præstolans, de spe salutis æternæ quoddammodo magis animatur, dicente Domino: Qui perseverauerit usque in finem, hic saluus erit. Siue autem dilationibus, siue fortuitis casibus passionum strenuis militibus propter Christum pugnantibus prope seu tarda mors occurrat: hoc solummodo aduertendum est, si causa fidei passiones excipiant, si propter Christum coronatorem martyrum, ut in æternum saluentur, animas perdere anhelant, sicut scriptum est, Si quis voluerit animam suam salvã facere perdet eam, & qui perdidit animam suam propter me, in vitam æternam custodiet eam. Nam etsi culpis obnoxij maneant, & ex qualibet sorde vitiorum infecti ad martyrium veniant, nihil impedit: cum omnibus martyriali trophæo deletis ad Christum coronandi accedant. Idem enim est per multa tormenta in nomine crucifixi animam in morte tradere, & semel vno ictu propter ipsum occumbere, qui dixit: Si quis perdidit animam suam propter me, in vitam æternam inueniet eam. Et licet scriptum sit, quod per multas tribulationes oporteat nos conscendere ad regnum, utique cū suppetunt, sustinendum est usque ad obitum. Sin verò celeritas persequentis intercidens, expeditam confessoribus Christi intulerit mortem, & in hoc nullatenus gloria eorum mutilanda est, quia perseverauerunt usque in finem.

FRVSTRA ergo zelo Dei accensus ad brauium festinaret miles egregius, & casto conatu in primordiali exercitatione vires suas expenderet, si ab imperatore emeritæ victoriæ triumphis defraudaretur, pro eo quod in procinctu & in ipso belli auspicio palmam de tyranno obtinuit, neque eam diutina, & laboriosa conflictatione cõqui fuit, aut per multimodum concertationis discursum adeptus. Illis utique laboriosis vexationibus, & non expeditæ victoriæ corona deberetur, si magis prolixitas pugni, quàm festinatum trophæum pensaretur.

Psalm. 115.

Psalm. 115.

Matth. 10.

Matth. 16.

Act. 14.

Comparatio.

APOLOGETICVS MARTYRVM.

Latro in cruce cū
Christo pendens.

ter. Qualitas itaque, non quantitas intentionis obseruanda est dis-
currentis ad præmium, cū quoquomodo rei desideratæ capiatur ef-
fectus. Vnus tamen idemque est rex æternus, pro cuius amore tempo-
ralibus se passionibus sancti omnes submitunt. Quid enim latroni
euangelico obstitit, quod fraterno cruore illitis manibus crucem af-
cendit? Aut qualibus inter ipsa mortis dispendia miraculis corusca-
uit, qui (vt ita dixerim) totius vitæ suæ metam latrocinijs, rapinis, præ-
disque exegit? Et tamen sub vnius confessione momenti tanto scele-
re non solum eruitur, verumetiam dignus comitatu Redemptoris
primus paradisi possessor habetur, dicente Domino, Hodie mecum
eris in paradiso. Etsi nemo maiorem habet dilectionem, quã qui ani-
mam suam pro amicis suis ponit, quanto excellentiori charitate ferẽ
dus est, qui pro Deo suo decertat vsque ad mortem? Nam & paterfa-
miliã non vna hora colonis in vineam missis, æquam mercedem dis-
pensans, non magnopere de temporis curat diuersitate, quia in exer-
citatione laboris non expertem à priorum intentione vltimorũ mer-
cenariorum operam compensat. Multi autem erant nouissimi primi,
& primi nouissimi, & multi venient ab Oriente, & Occidente, & recū-
bent cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cælorum.

Matth. 8.

Secundæ obiectio-
ni respondet.

MIRACVLORVM verò insignia ideo olim inter supplicia per
eosdem athletas Dei virtus mundo præstabat, vt prodigiorum virtu-
tibus vel mitigaret furentum insaniam, quæ beatorum constantiam
fatigabat, vel incredulum genus ab infidelitatis errore conuerteret,
qui cælestium iura scripturarum obduratis præcordijs respuebat.
Eratque illo tempore multoties necessarium Dei testes signis corus-
care virtutum, quoniam rudem per æuum diffusum Christianismum
nunc instructione verborum, nunc exercitatione scripturarum, nunc
ostensione signorum, nunc etiam trophæis inclytis passionum cona-
bantur radicitus fieri firmum in cordibus credentium populorum, si-
cut scriptum est: Euntes per vniuersum mundum, prædicate euange-
liũ omni creaturæ, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit: qui
verò non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos, qui credide-
rint, hæc sequentur, in nomine meo dæmonia eijcient, linguis loquẽ-
tur nouis: serpentes tollent, & si mortiferum quid biberint, nõ eis no-
cebit. Super ægros manus imponent, & bene habebunt. Illi autẽ pro-
fecti, prædicauerunt vbique Domino cooperante, & sermonem con-
firmante sequentibus signis. Et iterum, Euntes prædicate dicentes,
quia appropinquabit regnum cælorum. Infirmos curate, mortuos sus-
cite, leprosos mundate, dæmones eijcite, gratis accepistis, gratis
date.

Miracula initio
nascentis fidei ne-
cessaria.

Marc. 16.

Matth. 10.

dāte. Hæc prima fidei nostræ rudimenta fuerunt, harum exercitatio ne virtutum, quasi lactantium paruulorum auspicia, teneritudo eius & conforta est & nutrita: vt ministerio signorum vel aueretur multitudo fidelium, vel roboraretur fides credentium, ac veluti quædam instrumenta ferramentorum fuerunt, per quæ ornamenta ex auro argentoue, torques scilicet, monilia, regum que diademata componenda, aptanda, & compingenda, formata sunt.

ITAQVE gratia cōfirmationis catholicæ fidei in primordio sui portenta atque miracula Christo cooperante profusus esse ostēsa videmus: & ideo non miracula fidem præcedunt, aut fides miraculis cedit: ad quorum efficientiam nisi per fidem non peruenitur. Sic Moyses legifer sanctus, alternatione diuini colloquij dignus, fide grandis effectus est. Sic Deo credulus Abraham iustificari promeruit, dicente scriptura, Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiā, & amicus Dei appellatus est. Sic iusti ex fide viuunt, & omnes sancti per fidem regna, vicerunt, operati sunt iustitiam, adepti sunt re promissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, fugauerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello.

VIDES ne (o tu quisquis ille es, qui contra assurgis) quod hæc omnia instrumenta fidei sunt, & quasi clientulo famulatu piæ religioni subiecta, vt ex hoc nunciam te in veritate credere oporteat, non prodigijs atque portentis, sed integritate fidei, & professionis constantia excellentiores fieri martyres: illud que tantummodo in eis sit admirandum, quod animo fortiori mortem exceperūt propter Christum? Qui dixit: Qui perdidit animam suam propter me, in vitā æternam inueniet eam. Sanè omnium virtutum radix ac fundamentum fides est, quæ certantes adiuuat, vincētes coronat, & cælesti dono quosdam defectu signorum remunerat. Nihil est enim quod synceræ fidei denegetur, quia nec aliud à nobis Deus, quàm fidem exigit. Hanc diligit, hanc requirit, huic cuncta promittit & tribuit. Fides (inquit) tua te saluum fecit, & esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ. Nihil ergo fidei subtraxit, nihil ei impossibile esse depromit.

NEC magnopere de prodigiorum insignibus confidendum est, quæ plerunquæ ab infidelibus exeruntur, vt in Exodo scribitur, Fecerunt & malefici per incantationes, sicut & Moyses. De qua questione sufficienter vt opinor in illo Memoriali sanctorum opere disputatum est. Siue enim Dei testes, miraculis emicēt, siue absque prodigijs beatum certamē expediant, nihil interest, cum ab eis hoc cælestis auctor solūmodo

Miracula per fidem fiunt.

Iacob. 2.

Ad Hebræ. 11.

Alloquitur ad uerarios Eulogius.

Matth. 16.

Viuidā nimirū & operibus plenā, intelligit diuus Eulogi⁹, qui de martyru fide loquit, qua viuidiorem nullā reperies, siquidē per ingentē charitatem operatur. Illā enim maiore charitatē esse Christi⁹ astruxit, cū animam suam ponat quis pro amicis suis.

APOLOGETICVS MARTYRVVM.

solummodo expetat, vt vsque ad finem constantiam spei suæ non deferentes, viriliter agonem consumment, quo in æternum catalogis adunati sanctorum, de perpetuitate salutis exultent: dicente Domino, Qui perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit.

Matth. 10.

SIMPLEX profectò dispositio nostra extiterat, vt victorum victorias depromentes, compendiosæ breuitati studeremus, sed repagulis insolentium præpeditus, nisus sum hoc apologeticum incertis assertoribus dare, & ideo fortè, vltra quam debui, modum excessi historia. Contra quorum prauitates paulisper adhuc veniendum est, quo fidelis conuentus discat, votis ardentioribus plus amare quod credit, dum ex auctoritate sacræ legis & veritatem religionis, & errorem impiæ nouitatis comperit.

Tertia obiectio.

DICUNT enim, quòd ab hominibus Deum, & legem colentibus passi sunt, nec ad sacrilegia idolorum, sed ad cultum veri Dei inuitati, perempti sunt, & ideo non vt priorum martyrum, horum martyria veneranda sunt. Deum ergo & legem isti vanitatis cultores vltimo modo habere credendi sunt, qui euangelicæ institutionis per totum orbem vitalia diffusa præcepta non solum non credunt, verum etiã omni

Diluit obiecta.

zelo peruerfitatis magnum discrimen ea fatentibus ingerunt: exosum & iniquum putantes Christum verum Deum, & verum hominem credere. Ac sic irrisione nefaria quotidie Dei sortem infamantes, ritum sacræ religionis vbique laceffunt, irrident, & maledicunt: spem credulitatis & fidei suæ in cuiusdam pestilentiosi ac dæmoniosi homunculi diuinationibus collocantes. Qui ab spiritu immundo præreptus iniquitatis mysterium vt verus antichristi præcursor exercens, nescio quam nouitatis legem pro suo libito, & instinctu dæmoniorum perditio vulgo instituit. De quorum impietate beatus Paulus apostolus patulis prophetismi oraculis sancto reuelante spiritu Thesalonicensibus dicit. Pro eo quod charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent, ideo mittit illis Deus spiritum erroris, vt credant mendacio, & iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati in omni seductione. Idem quoque ad Romanos refert,

Mahometis abominanda peruerfitas.

Reuelabitur enim ira Dei de cælo super omnem impietatem, & iniustitiam hominum, eorum qui veritatem in iniustitia detinent, qui quod notum est Dei, manifestum est in illis, & cum cognouissent Deum, nõ sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Qui commutauerunt veritatem Dei in mendacium, & coluerunt, & seruiuerunt vanitati, potiusquam

Ad Rom. 1.

creatori,

creatori; qui est Deus benedictus in sæcula. Propter quod tradidit eos in reprobum sensum, vt faciant quæ non cõueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia: plenos inuidia, homicidijs, contentione, dolo, malignitate: susurrone, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbos, elatos, inuētores malorum, parentibus non obedientes, insipientes, incompositos, sine affectione, absque fœdere, sine misericordia. Qui, cùm iustitiam Dei cognouissent, non intellexerūt, quoniam qui talia agunt, digni sunt morte, non solum qui faciunt, sed & qui consentiunt facientibus. Nam & beatus Petrus princeps apostolorum firmissimum ecclesiæ catholicæ fundamentum, vtpotè cui ab ipso Redemptore dictum est: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam: ita in suis epistolis ait. Fratres, habemus firmiorem prophetiç sermonem, cui benefactis intendentes, quasi lucerna lucenti in caligoso loco, donec dies luceat, & lucifer oriatur in cordibus nostris. Hoc primum intelligentes, quod omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit. Non enim voluntate humana allata est aliquando prophetia, sed spiritu sancto inspirante loquuti sunt sancti Dei homines. Fuerunt verò & pseudoprophetæ in populo, sicut & in vobis erunt magistri mendaces, qui subintroducunt sectas perditionis, & eum, qui emit eos, dominatorem abnegantes, superducent sibi celerem perditionem, & multi sequentur eorum luxurias: per quos via veritatis blasphemabitur, & in auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur. Quibus iudiciũ iam olim non cessat, perditio eorum non dormitat.

QVAE omnia, sicut hæc beata apostolorum annuntiatio cõrinet, non solum eidem pseudoprophetæ, sed & illis, qui eum reuerēter accipiunt, conuenire, multi peritissimorum mecum intelligūt, nec nos tanta de sanctis scripturis contra eum, eiusque sequipedas frustra cõgesisse aduertunt. Quippe quem iam vident sacrae legis præconio prædictum, ac veri magistri docentis oraculo denotatum. Multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos. Nihil certè de nostra in eum exprobratione arguerent, quem tot patrum auctoritate impugnari cernerent.

QVAPROPTER hoc in loco non mihi absurdum esse videtur, si præcedentium de eo doctorum testimoniũ proferam, vt quomodo eum tunc ecclesiastici viri diiudicauerint, & qualiter illũ fide & professione coluerint, quantusq; & qualis apud nostros extiterit, melius ex eorum dictis agnoscant, qui nunc cum non sano sensu legem illum adduxisse, aut Deum in veritate coluisse asseuerant.

Cùm

APOLOGÉTICVS MARTYRVVM.

Pompelonenſis
ciuitas.
Legerenſe mo-
naſterium.

2 CVM eſſem olim in Pampilonenſi oppido poſitus, & apud Legerenſe cœnobium demorarer, cuncta que volumina, quæ ibi erant, gratia dignoſcendi incomperta, reuoluerem: ſubitò in quadam parte cuiuſdam opuſculi hanc de nefando vate hiftoriolam abſq; auctoris nomine reperi.

Annus Dcxiij.

Diuus Iſidorus.
Sifebutus rex.
Templū ſancti
Euphraſij.
Iliturgi ciuitas.
Sanctæ Leocadiæ templum.

3 EXORTVS eſt nanque Mahomat hærefiarches tempore Heraclij imperatoris anno imperij eius ſeptimo, currente Era Dclvj. In hoc tempore Iſidorus Hiſpalenſis epiſcopus in catholico dogmate claruit, & Sifebutus Toletō regale culmen obtinuit. Eccleſia beati Euphraſij apud Iliturgi urbē ſuper tumulum eius ædificatur. Toletō quoque beatæ Leocadiæ aula miro opere, iubente prædicto principe, culmine alto extenditur. Obtinuitque prædictus Mahomat nefandus propheta principatum annis decem, quibus expletis mortuus eſt, & ſepultus in inferno. Exordia verò eius fuerunt talia. Cùm eſſet pupillus, factus eſt cuiuſdam viduæ ſubditus. Cùmque in negotijs cupidus fœnerator diſcurreret, cœpit Chriſtianorum conuenticulis aſidue intereſſe: & vt erat aſtutior tenebræ filius, cœpit nonnullas collationes Chriſtianorum memoriæ commendare, & inter ſuos brutos Arabes cunctis ſapientior eſſe. Libidinis verò ſuæ ſuccenſus fomité, cū patrona ſua iure barbarico in ira congreſſus eſt. Moxque erroris ſpiritus in ſpeciem vulturis ei apparens, os aureum ſibi oſtendens, angelum Gabrielē eſſe ſe dixit, & vt prophetā appareret, impetrauit. Cùmque repletus eſſet timore ſuperbiæ, cœpit inaudita brutis animalibus prædicare, & quaſi ratione quadam, vt ab idolorum cultu recederent, & Deum incorporeum in cælis adorarent, inſinuauit. Arma ſibi credentibus aſſumere iubet, & quaſi nouo fidei zelo, vt aduerſarios gladio trucidarent, inſtituit. Occulto quoque Deo iudicio (qui olim per prophetā dixerat: Ecce ego ſuſcitabo ſuper vos Caldeos, gentem amaram & velocem, ambulātem ſuper latitudinem terræ, vt poſſideat tabernacula non ſua. Cuius equi velociores lupis veſpertinis, & facies eorum vt ventus vrens, ad arguendos fideles, & terram in ſolitudinē redigendam) nocere eos permifit, Primum nanque fratrem imperatoris, qui illius terræ ditionem tenebat, interimunt, & ouantes de triumpho victoriæ, glorioſi effecti, apud Damafcum Syriæ urbem regni principium fundauerunt. Pſalmos denique idē ſeu

Mahometis principium.

Ab. i.

Mahometis delirantia ſcripta.

dopropheta in ore inſenſibilium animalium compoſuit, vitulæ ſcilicet rubræ memoriā faciens. Araneæ quoque muſcipulæ ad capiendas muſcas hiftoriam texuit. Vpuppæ præterea & ranæ cantus quofdam compoſuit: vt foetor vnius ex eius ore eructaret, garrulitas vero

rò alterius in eius labijs non defineret. Alios quoque ad condimentum sui erroris in honorem Ioseph, Zachariæ, siue etiam genitricis Domini Mariæ stylo suo digessit. Cumque in tanto vaticinij sui errore duraret, vxorem vicini sui nomine Zeid concupiuit, & suæ libidini subiugauit. Quod scelus maritus eius sentiens, exhorruit, eamque prophetæ suo, cui contradicere non valebat, permisit. Ille verò quasi ex voce Dominica in lege sua illud annotauit, dicens. Cumque mulier illa displicuisset in oculis Zeid, & eam repudiasset, sociauimus eam prophetæ nostro in coniugium, quod ceteris in exemplū, & posteris fidelibus id agere cupientibus, non sit in peccatum. Post cuius tanti sceleris factum mors animæ, & corporis illius simul appropinquauit. At ille interitum sibi imminere persentiens, quia propria virtute se resurrecturū nullo modo sciebat per angelum Gabrielem, qui ei in specie vulturis apparere, vt ipse aiebat, solitus erat, resuscitaturum se tertia die prædixit. Cumque animum inferis tradidisset, solliciti de miraculo, quod eis pollicitus fuerat, ardua vigilia cadauer eius custodire iusserunt. Quem cum tertia die foetentem vidissent, & resurgentem nullo modo cernerent, angelos ideo non adesse dixerunt, quia præsentia suorum terrentur. Inuenito igitur salubri (vt putabant) consilio, priuatum custodia cadauer eius reliquerunt, statimque vice angelica ad eius foetorem canes ingressi, latus eius deforauerunt. Quod reperientes factum residuum cadaueris eius humo dederunt. Et ob eius vindicandam iniuriam, annis singulis canes occidere decreuerunt: vt meritò cum eo habeant illic participium, qui pro eo dignum meruerunt subire martyriū. Digne ei quidem accidit, vt canū ventrem tantus ac talis propheta repletet, qui non solū suā, sed multorū animas inferis tradidisset. Multa quidē & alia scelera operatus est, quæ nō sunt scripta in libro hoc, hoc tantū scriptū est, vt legētes quātus hīc fuerit agnoscat.

E C C E qualibus præstigijs deditū vulgus, quātæq; impietatis ducem, pleriq; non metuunt sub nomine piæ religionis censerī. Afferentes, quòd ab hominibus Deū colentibus, & legē habētibus, isti tyrones nostrorū tēporum milites occisi fuere, nulla discreti prudētia, vt saltim prouido cogitamine aduertāt, quia si talium cultus aut lex vera dicenda est, pro certo vigor Christianæ religionis infirmabitur.

E T S I, quod in veritate fatendum est, notitia sanctæ fidei totius mundi compita penetrauit, cunctas nationes terræ peragrans: nullam iam partem orbis expertem luminis eius fore confidimus. Præsertim quia in omnem terram exiuit sonus apostolorum, & in fines

APOLOGETICVS MARTYRV M.

orbis terræ verba illorum, & omne aliud euangelium præter quod apostoli gentibus tradiderunt, anathema magis esse, quam verbum salutis fatemur, sicut dicit apostolus. Si quis vobis euangelizauerit præter quod accepistis, anathema sit. Et veritas ore suo discipulos contestatur, dicens, Multi pseudoprophetæ surgent, & seducant multos, & dabunt signa magna & prodigia, ita vt in errorem inducantur, si fieri potest, etiam electi. Et iterum, Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus, si ex Deo sunt. Qua consequentia credendum est, dæmoniosum & mendacium plenum veritatem proferre? fallacijs obuolutum legem donare? nemus peruersum fructus bonos exhibere? Ille interim nefandus de malo cordis suo thesauro proferens malum, & vulgo insipienti ducatum impietatis ministras, vterque præcipitium in chaos æternum pœnas luiturus incurrit. De quo atq; eius similibus dominus per Oseã loquitur dicens, Ipsi regnauerunt, & non ex me principes extiterunt, & non cognoui.

DENIQUE inter cæteros post ascensionem Domini hæresum auctores, solus hic infauus nouæ superstitionis sectã instinctu diaboli condens procul ab ecclesiæ sanctæ cõuentu deciscitur, auctoritatẽ priscæ legis infamans, prophetarum vaticinia respuens, sancti euãgelij veritatem conculcans, & apostolorum doctrinam detestans, qui ridiculum potius quàm rerum necessariarum causas per eandem sectã suam insinuans, ore blasphemio docuit Christum Dei verbum esse, & spiritum eius, & prophetam quidem magnum, nulla verò deitatis potentia præditum, Adæ similem, non Deo patri equalem. Qui ob meritum sanctitatis sancto repletus spiritu, per virtutẽ Dei miraculis claruit signis atque portentis enituit, nihil ex propria maiestate, aut deitate præualens, sed vt vir iustus & pia seruitute Deo cohærens, votis supplicibus ab omnipotente multa impetrare promeruit. Sed & alia inaudita vanitatis scelera prædicans, adinuentione versi pellis, à quo obsidebatur inuenta, qui se eidem transfigurauit in angelum lucis, delubra in quibus pessimum dogma suum coleretur extruxit, constituens in vltimo idolatriæ situ turrem altiori pinaculo cæteris ædibus prominente, ex qua populis veneno nequitia suæ illectis sacrilegi furoris concionaretur decretum. Quod hodie suæ impietatis sacerdotibus ab illo edocti obseruant. Ita vt more affelli disfurtis mandibulis, impurisquẽ parentibus labijs horrendum præconium non prius emittant, quam obseratis vtroque digito auribus, quod alijs exequendum annuntiant, quasi quoddam edictum sceleris, idem ipse eorum propheta audire non patitur. Quem impietatis rudium dum diuæ

Mahometis de Christo seruato re nostro nefariũ iudicium.

Maurorum templa.

Maurorũ sacerdotes de turribus proclamantes.

diuæ memoriæ auus meus Eulogius aure captaret, ferunt conti- Eulogius dñi Eu-
logij auus.
 nuo vexillo crucis frontem præmuniens, cum gemitu, hunc psal-
 mum solitum fuisse cantare. Deus quis similis tibi? ne taceas ne- Psal. 82.
 que fileas Deus, quoniam ecce inimici tui Domine sonuerunt, &
 qui te oderunt, leuauerunt caput. Nos autem mox vt fallentis vo-
 cem præconis audimus, confestim oramus. Salua nos Domine ab
 auditu malo, & nunc & in æternum. Et iterum, Confundantur om- Psal. 96.
 nes qui adorant sculptilia, & qui gloriantur in simulacris suis.

CVIVS QVIDEM erroris insaniam prædicationis delirã-
 menta, & impiæ nouitatis præcepta quisquis catholicorum cog-
 noscere cupit, euidentius ab eiusdem sectæ cultoribus perscrutan-
 do aduerret. Quoniam sacrum se quippiam tenere, & credere au-
 tumantes, non modo priuatis, sed apertis vocibus vatis sui dogma-
 ta prædicant. Multa etiam apud quosdam nostrorum scriptorum
 inueniet, qui zelo Dei armati aduersus ipsum vatem impudicum
 prudenti exarserunt stylo. Sed & nos in illo memoriali sanctorum
 opusculo huius sectæ errores ex parte digessimus, refutauimus, &
 confodimus.

RESTAT iam nunc expeditis Apologeticis beatorum, vt ali-
 quid de victorijs eorum ad æmulationem catholicæ plebis panda-
 mus. Beatus igitur Rudericus presbyter ex quoddam vico Ega-
 brensi progenitus, in eadem vrbe sanctæ legis doctrinam, gradum-
 que sacerdotalem promeruit. Huic duo fratres fuerunt, sed ex his
 vnus fidem Christi rectius tenens, alter gentilico deprauatus er-
 rore, catholicam spreuit religionem. Qui sicut discors à fide san-
 cta manebat, ita semper discordanti conflictatione ob diuersarum
 rerum occasiones cum fratre catholico mouebatur. Nam quadam
 nocte, nescio qua occasione tumultuaria in alterutrum litigatio-
 ne se conferentibus, & in sese inuicem foeda simultate bachanti-
 bus sanctus sacerdos litem medijs sedaturus interuenit. Qui om-
 nes nimio iam furore accensi, cæca indignatione sacerdotem inuol-
 uunt, & magis nescientes, quàm volentes, eum vsque ad necem la-
 cessunt. Ex qua cæde valde contritus, dum omni destitutus vigore,
 fracta membra lectulo reponeret: profanus ille frater feretro
 illum imponens, per vicos & vicinia quæque vehentium humeris
 duci, ac reduci fecit, & vt verus imitator diaboli fraudulenta ma-
 chinatione super exanimem sacerdotem testimonium iniquitatis
 composuit, dicens, Hic frater meus presbyter visitatione Dei
 compunctus, fidei nostræ cultum elegit, & sicut cernitis, iam in vlti

APOLOGETICVS MARTYRVVM.

mis agens, noluit prius mundo discedere, quam vobis id notum existeret. Ita cum eò loca diuersa peragrans, hæc & his similia criminosis de eo verbis narrabat. Nesciente ipso prorsus, imò nec sentiente, quid contra se vir ille iniquus aptabat. Dei verò dispensatione post nonnullos dies molestijs ægritudinis sacerdos erutus, ac viribus reformatus, cum subdola nefandi fratris molimina cognouisset: exemplo Domini, qui ad informandos nos insidias declinavit. Herodis: siue sancti euangelij non surdus auditor, quo de ciuitate in ciuitatem, causa vitandæ persequutionis, delitescere iubemur: relicto proprio rure, alibi se Christo libere contulit seruiturus. Quasi posset temporale euadere supplicium, cui diuinitus à constitutione mundi prædestinatum parabatur martyrium: aut sicut ad tempus sese occulendo in sequutorem sefellit profanum, ita quoque abesse posset oculis pij Redemptoris, & vocatoris sui ad regnum. Per idem ergo tempus grauitè in nos prædialis grassabatur insania, ita vt nonnullas apud Cordubam olim patritiam, nunc autem florentissimam regni Arabici urbem basilicarum turres euerteret, templorum arces dirueret, & excelsa pinnaculorum prosterneret, quæ signorum gestamina erant, ad conuentum canonicum quotidie Christicolis innuendum. Denique cum exoptatum patris sui libitum progenies iniqua cognosceret, vt quibuscunque modis ac viribus posset, Dei ecclesiam infestaret: omnem crudelitatis admissum erga filios lucis tenebrosa proles alacriori voto exerceret: minusque se putat adipisci meritum, nisi summo furore exarserit in euersionem fidelium. Prædixerat quippe hoc veritas sancta auditoribus suis dicens, absque synagogis facient vos, & omnis qui interficit vos, arbitrabitur se obsequium præstare Deo. Et iterum, Hæc loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis, in mundo autem præssuram habebitis.

IGITUR DVM ob rei familiaris necessitatem ex interiori montana Cordubensi, quo se pridem beatus sacerdos, intuitu latendi, contulerat, in nundinas descendisset, in quibus rerum distractio exercebatur: ab iniquo fratre obuius agnoscitur. Quem vt cernit stigmata piæ religionis ferentem, non medijs laceratum iniurijs ad vicem exquisiti muneris iudici offert, deponens aduersus eum coram arbitro questum præuaricationis se & Mahometianæ, quam se dudum veraciter coliturum, fuerat confessus. Dei verò miles cælesti iam munere illustratus, non sicut olim aduersarijs tergum exponit, sed magna præditus fortitudine, nunquam se à Christo fuisse

Matth. 2.

Matth. 10.

Corduba regum
Sarracenorum se-
des.

Turres templorū
& cymbala.

8

9

Ioann. 16.

Ibidem.

Montana Cordu-
bensis.

Rudericus ab fra-
tre impio accusa-
tus.

* IO

fuisse decisum, nunquam peruerso dogmati aliquando consensisse, iudici refert: sese que non solum Christianum, verum etiam Christi facturum esse ministrum. Quem primo iudex blandis reuocare affatibus putans, poteris (inquit) rerum affluentijs, & dignitatum fascibus honorari, & quæ tibi imminet, sententiam mortis euadere, si te pristinis votis rediuuo ardore reformans, missum ab omnipotente in veritate prophetam nostrum credideris, Christumque testaueris Deum non esse. Cui beatus sacerdos ait, Illis inquam, iudex, hæc obseruanda proponere, qui forte legibus vestris dediti, ritibusque profanis immergi, potiori intuitu commodum temporale, quam æternum affectant honorem. Nobis autem quibus viuere Christus est, & mori lucrum, cui sanctus ille Clauicularius regni futuri dicebat, Domine ad quem ibimus, verba vitæ æternæ habes? Qui discipulum in carcere commonebat, dicens, Beatus qui non fuerit scandalizatus in me: ut quid perennis fontis poculum relinquemus, hausturi gurgitem cæno mendacij ac vitiorum sordibus turbulentum? aut qua ultione procacitas punienda est filiorum, qui pia parentum iura spernentes, iniustum victrici contubernium experunt? His verbis iudex vehementi furore commotus, applicari martyrem ergastulis iubens: habeat, inquit, cum damnatorum custodia, horrida macerandum antra carcerum excipiant: parricidarum & furium solatio fruatur, & omni penitus solatio destituta, vel sic pernicax elidatur temeritas.

Philipp. 1.

Ioann. 6.

II

Matth. 11.

ADIT DEI famulus hilari vultu exultantibus animis specum illum reorum, qui verè sciebat auctorem suæ salutis vbique inuocatum adesse, nec aliquo posse abesse situ: cuius dominatio omnem penetrat locum: qui etiam potenti diuinitatis imperio olim sectatoribus suis fidele promissum dederat dicens, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Hæc sunt, diabole, minaces sæuitiæ tuæ leges, hi sunt exquisiti terrores. Sed dictum est nobis, nolite timere eos qui occidunt corpus, quia non habent quid amplius faciant, sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Et iterum tradent vos in concilijs, & in synagogis suis flagellabunt vos, & ad præfides & reges ducemini propter me in testimonium illis & gentibus. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Si ergo potes congregare aduersus animam, & pertinacem in confessione sua spiritum supera. Videbis me magis per tormenta proficere, & cum tu plus exarseris, plus semper deficies, & felicior me facies peruenire ad gloriam.

12

ol. 203 101480 21
szollter 6180m
-2011-01

APOLOGETICVS MARTYRVM.

Salomó martyr.

REPERIT verò in carcere Rudericus beatum Salomonem, què ob confessionem nominis Christi dudum crudelitas persequentium ibidem religauerat. Simili quippe & ipse crimine impetebatur, eo quod sanctæ religionis cultum spernens, aliquo tempore sectæ Mahometianæ hæssisset. Ex templo indiuiduo voto nectuntur, ac sibimet inuicem consolationis suffragia ministrantes, ab alterutro se ad peragendum agonem armantur, id in commune statuentes, vt calcatis mundi affectibus, pia quotidie seruitute Deo inhæreant. Fit concursus in Dei timore vtrorumque assensus, macerantur membra ieiunijs, fatigantur vigilijs, limantur cilicijs, meditationibus compunguntur, orationibus refouentur, sicque ardore quodam cælestis patriæ conflagrati, dissolui cupiunt, & esse cum Christo, festinantes faciem eius videre, cui seruierunt. Pro cuius amore defectum temporis non verètes, vitam hanc, vt quoddam discrimen immane, refugiunt.

Ad Philipp. 1.

IGITUR permanentibus sanctis in exercitiis officiorum cælestium, & reddentibus quotidie pio Redemptoti cæremonias laudum: pro summis delicijs antrum illud habebant. Quapropter zelo ductus iniquissimo iudex, feruli edicto custodes carceris arguit, eosque abinuicem diuelli præcepit, & ne à quoquam visitationis gratia illustrentur, totis vesaniæ suæ furoribus iussit. Sed in nullo te iuuas diabole, quando per hoc discidium constantiam putas fatigari sanctorum, quibus vnum idemque pro Christo moriendi manet indissolubile votum.

13 Nam hi confessores beati ordine & natione dissimiles, charitate non impares diuerso licet tempore certaminis campum aggressi, vno tamen eodemque fidei ardore flammati, specimen beatæ passionis egregium orbi instituunt.

Ruderici & Salomonis sollicita humilitas.

INTEREA non post multos dies obtutibus suis iudex eos exhiberi præcipiens, illico ad ritum suum inuitat, ac de rerum copijs & dignitate honorum suadendos attentat, quos ante mundi cõstitutionem electos & prædestinatos in adoptione filiorum Dei diuinitas sancta perscripserat. Quorum pertinaciam in Dei professione considerans, post secundam & tertiam exhortationem ex decreto regis fore plectendos statuit. Prius tamè quam egrederentur ad publicum, cõuinctorum se pedibus aduolentes rogant, vt continuis obsecrationibus iuuarentur, ne tẽtatione humana prærepti, retrorsum respicerent, & ab intuitu percipiendi vexillum victoriæ turbarentur. Ita pacis osculo reconciliati, qui nunquam fuerat litigio separati, omnes præ gaudio lachrymantes sanctorum se fauoribus tueri exorant. Sicque vrgentibus ministris voto alacriori profiliunt, celeris præparantes ad locum quo passionem cõsumarent.

Et

Et cū iam hora decisionis instaret, iterum à iudice blandius exhortantur cū specie diuitiarum, honorumque sublimium, quibus utiq; fruerentur, si r euerterentur. Abnuunt sancti, sicuti à principio, iudicis optionem, ita vt sanctissimus Rudericus quadam vegetatus animositate superno iam munere perlustratus, audacter ei respóderet, dicens. Quomodo nos cogis relicta pietate declinare in deuium, qui sanctæ fidei sacramentis instructi, fortiter ignorantiam vestram deflemus, quos tanto videmus errore infectos? Nam nos adeò hanc sectam detrectabilem iudicamus, vt ne nostris quidem eam incolendam canibus pateremur, quantò magis nosmetipfos fallacissimis eius figmentis subdamus. Aut quare copijs rerum aut dignitate honorum labentium oblectemur, in ipso forsitan oblectationis momento intercedente morte protinus omnia amissuri? qui nouimus apud Christum coronatorem nostrum rerum ineffabilium opes manere, quas oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendunt, se diligentibus repromissas. Ideoque celeriter crudelitatis tuæ in nos exere ultionem, quos cernis nullatenus à confessione Christi desistere vsque ad mortem, vt & quæ debentur hostibus Dei, tibi accrescant in cumulū, & diu nobis dilatatum cito proueniat præmium.

HINC acrioribus frendens scelerosus iudex clamoribus, ultimã suæ crudelitatis sententiam promens, perduelliū, inquit lictoribus, properate abscindere colla, & debitã in capite contemptorū celerius retorquete vindictam. Sic super crepidinem aluei constituti, crucis signaculo se præmuniunt, & sic denuo ense prostrãtur. Equibus prior Dei sacerdos occumbens, præuius triumphator cælū intrauit. Quod ideo iudex fieri voluit, vt si fortè horrore decisi cadaueris beati Salomonis animus fleteretur: quem post varias deceptionum illecebras constantem & fortissimum comprobans, ultimo gladio vindice trucidari præcepit. Hæsit tamen suo collo non funditus vertex incisus, quia expeditiorem beato Ruderico, quam huic Salomoni framea intulit obitum.

SED quia cælorum regna adeuntibus animabus nequit obfistere callidus serpens, adhuc contra exanimata corpora bellum exsuscitat. Quasi mortua superare posset cadauera, cū iam nullus esset spiritus, qui potius irrideret, quàm sentiret tormenta: aut quasi aliquis titulus putaretur victoriæ, cum defunctis bellum inire. Vt ergo passionibus Christi communicarent martyres, instinctu ferocitatis à diabolo præses armatus, sub cuius dira crudelitate totius dignitas Cordubensis tunc grauiter vexabatur, iubet corpora

Sancti martyres trucidantur.

Ingens in occisas sanctos saeuitia.

APOLOGETICVS MARTYRVVM

martyriali cruore perfusa vestigijs in versis configi, ac deinceps fluviali abyffu recondi. Eadem nocte ingenti lapidum onere alligata, se paratim vastissimo gurgiti immerguntur. Sperabat miser elementis imperare vndarum, quæ præstantius intendere nouerât creatoris imperium, vt creditas sibi opes martyriales non solum à belluis conseruarent, verum etiam erepta saxorum pondere membra placido remigio fluctuum ad locum quietis veherent.

Diui Eulogij pietissima audacia.

EGO interim peccator Eulogius, qui gesta beatorum meo clucubranda stylo dudum decreueram, cū rumor consummatæ passionis eorum vbique discurreret, expletis missarum solennijs, ipsorum inuisenda corpora quadam vegetatus audacia adij, ac propius quam cætera spectantium turba accedere non veritus sum. Et testis est Redemptor meus, qui hoc commentarium discussurus est, quia non mētior, quod tanta decoris pulchritudine decissa illa cadauera fulgabant, vt crederes, si à quoquam sciscitarentur, protinus loquutura.

Inuentio sanctorum corporum.

NONNULLI etiam è turba gentilium venientes, fumebant lapillos fluminis, qui cruore martyrum erant aspersi, & lymphis ablutes proijciebant in pelago, ne Christianis in emolumentum existeret lipfanorum, nesciētes quòd nihil obesset ab his partem adimere, quibus totam decreuerat Dominus passionem donare. Nam credita algarum latibulis membra, & altis abyfforum gremijs deputata, quæ tam celanda, quàm pabula piscibus ministranda susceperant illico diuinitus ad superos reuocata, nō solum nequeunt retineri, verum etiā leniori spiramine reciprocanti fluctuum alternatione, quæ dispersa tenebantur, incolumia littoribus exponuntur. Sanè beati sacerdotis suis non hæserat ceruicibus caput, quia semel illud vno istu fatelles auulserat. Et ideo alibi vertex, & alibi corpus iactatum, vno que in loco sabulo opertum ab accolis viculi, quo vehentibus vndis expositū fuerat, reperitur.

Tertios vicus. Sæcti Genesij monasterium.

Funus sancti Roderici.

INTEREA dum situs quietis sanctorum notitia penè dierum viginti tempus excederet, nec vllum apparendi darent indicium: quorundam ex improviso relatione gentilium proditur, referētibus hoc cuidam presbytero, apud viculum Tertios commanenti, quo monasterium sancti Genesij fundatum est. Quo nuncio idem sacerdos compulsus beatum cadaver suæ deportandum ecclesiæ pergat. Cui redeūti ingens fidelium turba occurrit, vtpote summo triumphatori debitum honorem dependere anhelans, qui talia pro Deo suo in exemplū catholicorum non contempserit sustinere, & quia defectu solis crassum tenebrarum chaos illabebatur, totumque mundi aspectum nox

cæca

cæca mutauerat, ministerio obuiantium populorum multimoda lampadum face tenebrosus horror expellitur, ad eò vt nimio splendore omnia illustrante, rediuuium ostentauerit nox illa diem emergere. Flebant omnes præ gaudio, miscebatur tripudij luctus, & nulla contrahente mœstitia vultum, pius refundebat pupilla lamētum. Adest & venerabilis pontifex, felicium stipatus agmine clericorum, votis ardentioribus talibus interesse festinātes exequijs. Qui mox sanctas reliquias adeunt, & inclitus Papa caput detegit, & osculis sancta mēbra demulcet. Redolēt secreta cubiculi, quo prius beatum corpus sacerdos intulerat, miro suauitatis odore, cūcta que cellulæ pauimenta etiam ablato puluere ferunt aliquandiu suauissimi odoris olfactum respirasse. Fit omnibus in stuporem, quod inhumatum corpus nulla putredo insumperit, nulla pestis infecerit, nulla tabes corruerit, nulla bestiarum altissimiue rabida fames discerpserit, nec propriæ cutis qualitatem tot dierum interiecta capedo degenerans immutauerit. Sic que sacerdotum & religiosorum officio sanctum corpus è cellula sacerdotis humandum ecclesiæ inferentes, dant cuncti hymnorum celestium clamorem egregium, resonant ora fidelium congruenti carmine melos, præstrepunt omnes diuinæ cantionis euphoniā, implentur atria Domini murmure sancto psalmorum, felicium que laudum odam omnes quasi ex vno ore persoluunt: & suauis concentu omnibus percrepantibus, largo que fomite luminum totius aulae penetralibus relucentibus, regem Christum militia comitante cælicolum ad spectaculum illud, exequijs innuebat interesse sanctorum.

EXPLETA igitur functione sanctissimi Ruderici, fit ardentior cunctis intentio requirendi beati Salomonis corpusculum, quod relatione multorum impetu fluminis salo credebatur esse trāsmissum. Nam hæc opinio prouidum magis Christicolarum ausum inhibuerat, quam furens conspiratio præsidis, quæ acrioribus vlciscendū legibus exploratorem reliquiarum promiserat. Etenim cū nullum latētis corporis instaret indicium, moueret que omnes spes beneficiæ Dei, qui reuelare obstrusa, & aperta condere consuevit, prærogatiua quoddammodo diuinitatis potentia, qua in cælo & in terra, in mari & in abyssi omnia quæcunque vult ordinat, disponit, & facit: subito per quietem, quo situ corpus martyris delitescat, prædictum admonet sacerdotem. Cum que sacerdos monētem de loco sui latibuli sciscitaretur, se se que instrui quæreret, quod explorandi tenere debuisset indicium: in illa inquit ripa fluminis, quæ vico Nymphiano adsciscitur, ibi à comitantibus inter fructeta tamaricum proiectus, cespiti-

Sædi Salomonis
martyris corpus
inuentum.

Vicus Nymphianus.

APOLOGETICVS MARTYRVM.

Vicus Colubris.

Basilica sanctorū
Cosmæ & Da-
miani.

Annus Domini 22
ni Dcccivj.
dies Martij. xiiij.

tis limosi perfruar vili sepulchro. Pergit securus ad locum sibimet di-
uinitus demonstratum ille sacerdos nec aliter, quàm quod ei reuela-
tione ostensum est reperit. Quod illico summis reuerentiæ obsequijs
comptum ad vicum Colubris deportans, venerabilium Dei sacerdo-
tum officio in basilica sanctorum Cosmæ & Damiani honorifice tu-
mulatur. Consummauerunt autem beati martyres agonem suum ter-
tio Idus Martias, Era Dcccxcv. regnante domino nostro Iesu Christo
in sæcula sæculorum. Amen.

ECCĒ patrōni mei reuerendissimi, milites Christi, testes idonei,
bellatores egregij, victores potissimi, tutores gregis catholici, de-
tractōribus vestris obuius veniens, eisq̄ue pro vigore virium mearū
resistens, gesta quoque victōriarum vestrarum ad exemplum fidelīū
ordinaui, vt tam proficeret cupientibus ire ad regnum, quàm mihi oc-
curreret ad expiationem facinorum. Quia non displicere vobis, quæ
de vobis vera disposui, existimo: quinimo grata vobis, Christo q̄; dig-
na obtentu vestro futura credidi, cuncta quæ in hoc opere ædidi. Vn-
de obsecro vos ego peccator Eulogius, pauper meritis, exiguus san-
ctitate, & culpa multimodus, vt digna intercessio vestra tuitionē mi-
hi, & inter ingruentia mundi scandala præbeat, & inter supplicia infe-
rorum, quæ pro meritis expauesco, defensionem exhibeat: sanctificā-
do me gratia huius opusculi, dignumq̄ue efficiendo, quod sordidus
sordidauī. Et si fortassis error contrarius fidei in qualibet parte libel-
li emerfit, Dominus vestro interuentu mihi parcat, vos quæ-
so, quibus innocentia cordis mei non lateret. Præsertim
cū non nesciam, prudentes plerunque incur-
rere sermonis lapsum, vbi animus non
gerit errandi affectum.

Ita fuit in exem-
plari.

EXPLICIT DEO FAVTORE LIBER APOLOGE-
ticus pro gestis sanctorum Eulogij peccatoris.

Scholia

Scholia in Apologeticum sanctorum martyrum.

C Vod fraterno cruore.) *Aduerte receptam illorum temporum fuisse i*
opinionem, sanctum latronem fratrem interemisse. Nam alijs etiam locis hoc
ipsum diuus Eulogius innuit.

Et apud Legerense cœnobium.) *Huius monasterij meminit etiam in epis*
tola ad Pompelonensem episcopum, ubi nos de ipso, & de vrbe, plura dicemus: per
durat enim adhuc incolume.

Exortus est nanque Mahomat.) *Annus Heraclij imperatoris septimus, 3*
idem fuit Jesu Christi domini nostri sexcentismus decimus septimus. Annus Er. Mahometis ini-
hic notatus annum vnum super adiicit. Neque vlla tamen est repugnãtia. Nam vnus
annui discrimen inde potuit prouenire, quod vnus Heraclij annos emergentes, vt aiunt,
alius computet vsuales. Sed non est huius loci hæc exquisitijs rimari. Hæc autem, quæ
de Mahometi in itijs, progressibus & fine ex eo codice Legerensis cœnobij Eulogius
se refert habuisse: iisdem verbis leguntur in paruulo, eodemque vetustissimo codice
litteris Gothicis in membrana descripto, qui est in bibliotheca huius nostræ Academiæ
Complutensis. Quanquam abscisum folium aliquot lineas in principio abstulit. Exe-
plar etiam conciliorum ante sexcentos annos scriptum, quod ex monasterio sancti Emi-
liani de la Cogolla in Regium diui Laurentij del Escorial aduectum est, eandem hanc
habet historiam.

Ecclesia beati Euphrasij.) *Diuus Euphrasius vnus ex septẽ episcopis fuit, 4*
quos primos Petrus & Paulus apostoli Roma in Hispaniam miserunt. Multi diui Ja Septem primi His-
*cobi Zebedei apostoli discipulos fuisse tradunt. Ego in hoc ex probatis authoribus ni-
hil compertum habeo. Quod potui in nostra historia peruestigauit. Illud omnes affir-
mant, Hispanorumque ecclesiæ ferme omnes in matutinis legunt diuum Euphrasium
fliturgi & prædicasse, & obiisse. Fuit autem Mliturgi oppidum ad Batim fluum su- lliturgi.
pra Cordubam, cuius Liuius, Polybius, Strabo, Plinius, & Prolomæus meminerunt.
Eo autem loco situm fuisse Plinius memorat, vt credi rectè possit, eodem situ, aut non
longè collocatum fuisse, quo urbem nunc Andujar dictã, esse videmus. De quo latius
nos in nostris Hispaniæ antiquitatibus diseruimus. Illud hic operepretium fuit aduer-
tere: tempore etiam Gothorum huius diui beatum corpus, cum templo eidem dicato ibi
dem permansisse. Nunc nec aliqua saltem in ea ciuitate eius memoria retinetur. Iux-
ta opulentum illud diui Benedicti cœnobium Sarnos appellatum, de quo plura in Cor-
dubensibus dicemus antiquitatibus, huius diui corpus in oppidulo dicitur asserna-
*uari. Et sepulchrum quidem magna religione vidimus ab accolis venerari.**

Toleto quoque.) *Rudericus Toletanus, & Lucas Tudensis, atque alij rerũ 5*
nostratum authores huius templi structuram ab hoc rege cœptam, & miro opere, ita
enim scribunt, perfectam celebrant. Et sequentibus deinceps temporibus, neque antea
vnquam

SCHOLIA IN APOLOGETICVM.

unquam, concilia in eo templo celebrata fuisse videmus. Creditur autem hoc ipsum esse templum sanctæ Leocadiæ, quod extra urbem hodie perdurat non longè ab flumine Tago. Nam duo alia eius Divæ intra urbem visuntur.

6 Qui ridiculum potius.) Isdem verbis libro primo vsus diuus Eulogius fuerat. De illo autem Sarracenorum ex turribus clamore, de quo paulò post diuus Eulogius mentionem etiam Indiculi Luminosi auctor fecit.

Ruderici regis aureus nummus.

7 Igitur beatus Rudericus.) Rudericus verum est nomen, quod in Rodrigui nos Hispani corrupimus. Nam nummum aureum Ruderici, ultimi Gothorum regis, vidi, qui cù eius vultu has in in orbem literas habuit inscriptas. **IN. DEI. NOMINE. RUDERICVS. REX. Et parte. auersa circum crucem. EGITANIA PIVS**, in antiquissimis libris manu scriptis semper Rudericus legitur. Et Ruderici archiepiscopi Toletani subscriptiones authographas nonnullas in publicis archiuis per totam hanc metropolitanam Toleti ditionem vidimus, ubi Rudericum se, non Rodericum nominat.

8 Quæ signorum gestamina erant.) Mirum est Arabes huiusmodi aenea cymbala in templis Christianorum ante hanc direptionem permisisse, qui alia multo magis impietati suæ tolerabiliora, ut apud hunc auctorem cernimus, vetarent. Pretio antea redemptum hoc ipsum, & tributo imposto donatum crediderim: nunc verò impietatem cum auaritia certantem vitiose. Et de cymbalo eius temporis, quod hodie perdurat suo loco diximus.

9 Denique cùm exoptatum.) Habdarrabgman patrem, & Mahomad eius filium reges intelligit.

* 10 Advicem exquisiti muneris.) Hæc verba quem sensum habere possint, nec diuinando assequi possum, nec quomodo emendari possint succurrit.

11 Qui discipulum in carcere.) Hoc ideo dicit, quia diuus Ioannes Baptista cùm iam in vinculis positus discipulos suos ad dominum Jesum misisset, hæc ipsa verba eidem, quem hic discipulum appellat, nuntiare iubentur.

12 Hæc sunt diabole.) Verba esse videntur Ruderici demoni, insultantis. Deesse verò aliquid videtur, quo hæc ab illo dici significaretur. Alioqui prosopopœia subito irrumpens, constare non potuit.

13 Ordine & natione dissimiles.) Non dubitò, quin de sint etiã aliqua, quæ de patria, & vite instituto Salomonis tradiderat. Nam qui potuit nunc Eulogius hæc referre, nisi securus se iam necessaria, ut hæc intelligi possent, retulisse.

14 Et super crepidinem aluei.) Hinc perspicue intelligitur, forum ad Batis littus fuisse. Nam cùm in forum essent hi duo martyres, ut occiderentur, deducti, ad ripam decollantur. Et diui Eulogij cadaver in alueum fluminis præcipitatum non longè ab arcæ, ut in eius vita annotauimus, iacuit. Ante arcem platea haud dubie forum habuit & tribunal, ut ibidem dictum est.

15 Ac propius quàm cætera turba.) Hæc erat sancta diui Eulogij audacia, hæc digna futuro martyre magnanimitas. Cùm cæteri Christiani infidelibus immixti

se continerent, ne mortis periculum adirent, si ad contemplanda martyrum cadauera propius accederent: ipse vnus contempto mortis metu, Deum in sanctis suis laudaturus, turba se eximens, ad patibulum ferme ipsum progreditur. Satis verò apparet, quãtum discrimen illa eius adirent fortia vestigia: quum Arabes adstarent, nomini Christiano & martyrum gloriæ tanto opere insensu, vt, quod sequitur, etiam mirantulis eorum sanguinis guttis irascerentur.

In pelago.) Ita fuit in veteri, & quamuis credam fluuij aquam qualencunque significari: non tamen tacebo, quod ea Betis pars, quæ à solis porta aut paulò superius, ad portem aut paulò inferius, hoc est ad arcem, veteris vrbs mœnia, vt suo loco dicemus, alluit, peculiari nomine nunc vocatur Pelagus. Et cù ex re ipsa hoc nomen inditum, aut potius adaptatum fuerit: quia nimirum toto eo tractu flumen ipsum laxius stagnet, & in pelagi formam protendatur: credi facile potest, eodem etiam tempore ita fuisse nuncupatam, proprioque nomine hãc diuum Eulogium vsum fuisse.

Lypfanorum.) Libenter diuus Eulogius Græcis nominibus vtitur, Græce idè est, quod apud Latinos reliquia.

Ab accolis viculi.) Deesse nomen proprium oppiduli existimo. Nunquam enim ipsum author solet prætermittere.

Apud viculum Tertios.) Et vici & monasterij meminit Aluarus in diui Eulogij vita: & idem diuus alibi non semel. Sunt autem Genesij duo, martyres ambo, ambo in Dei ecclesia per celebres, Romanus aliter, aliter Arelatensis. Vtriusque martyrium vno eodemque die, hoc est Augusti xxv. recolitur.

Et quia defectu folis.) Assurgere têtat hoc loco oratio. Et peccus illud diui Eulogij Deo plenum, & sanctorum gloriæ cupidissimum, inter na deuotione instructum, feruentius prorumpit. Nec deest eloquentiæ nativitas, sed verbis, quod fuit temporis, destituitur, & modo, quod fuit regionis, caret.

Et inclitus Papa.) Aliquot etiam retrosaculis Papæ nomen, quod patrem significat, Episcopis quibus que iam commune fuerat. Prudentius ad Valerianum episcopum scribens in Hyppoliti martyris passione. Rorantes saxorum apices vidi, optime Papa. Et multe Sidonij Apollinaris epistole episcopis scripte, hunc titulum preferunt. Postea vsus tenuit, vt hoc nomen summo Pontifici Romano totius ecclesiæ Christianæ capiti solummodo, per antonomasiam quandam tribueretur.

Era Deccxcv.) LXXXV. fuit in veteri: sed perperam profectò. Era enim nonagesima quinta fuit notanda, quando quidem Mahomad rege regnante, quod supra dixerat, interfecti sunt hi duo martyres: qui postremi omnium passi hoc tempore ante Eulogium videntur, anno Domini octingentesimo quinquagesimo septimo.

Titulos qui in e-
xemplari fuerunt
omnes reliquim?

IN NOMINE DOMINI INCIPIT LIBER DOCV-
cumentum martyrij Eulogij presbyteri, quod in carcere posi-
tus virginibus Christi Floræ & Mariæ ergastulo manci-
patis dicauit.

PROEMIVM OPERIS SVBSEQUENTIS.

VI COPIIS RERVM , ET MVLTIPlici
quæstu pecuniarum exuberant, quicquid in rebus ter-
renis affectant, facile consequuntur. Sed multo aliter
est penuria & fame vexatis, qui vix quotidianum victû
operoso sudore capeffunt. Diues enim cogitauit & fe-
cit, pauper cogitando defecit. Ast ego illis longè inferior egestate
scientiæ laborantibus. & eorum, qui exigua literarum paritate sub-
nixi sunt, nimium vltimus, hoc opus abiecto satis (vt ita dixerim) sty-
lo sensuque digestum, ex eo documentum martyrij appellauit, ex quo
quorundam virginum animos reorum mancipatarum specui ad con-
summandum cursum certaminis imbui: seu quia pro futurum fore ce-
teris talia exquirentibus credidi. Non igitur facundiæ nitore, quæ
mihi oppido deest, materiam libri succinxi, non leporem venusti ser-
monis in extruptione eius intendi. Sed quomodo per huius instru-
menti virtutem Deum possem propitiari, meoque me reatu absolue-
re: quoniam scriptum est: Qui conuerti fecerit peccatorem, saluat
animam eius, & suorum cooperit multitudinem peccatorum. Et ite-
rum, Qui ad iustitiam erudiunt multos, fulgebunt sicut stellæ in per-
petuas æternitates. Inde hoc proemium & præsentibus & futuris pre-
cem humilem defert lectoribus, vt simplici studeant percurrere ani-
mo, quod simplex depromit oratio, simplexque dictauit inten-
tio. Et si fortassis in aliquibus sanæ doctrinæ sententiam meam obsta-
re repererint, nescientiæ id, non voluntario errori ascribant: melius
que emendando indulgeant, quam reprehendendo derogationibus
vacent, quia non erit ad culpæ meæ titulum coram Domino referen-
dum crimen, quod non est vltroneo lapsu commissum.

Iacobi cap. 5.

Danielis. 12.

EVLOGIVS SERVVS CHRISTI VIRGINIBVS SA-
cris Floræ, & Mariæ carcere compeditis salutem.

ARVVM hoc opus instructioni vestræ, vt reor, necessa-
rium, sanctæ in Domino Iesu Christo sorores, operepre-
tium condere visus sum, quod Deo fautore vobis fiet pro-
ficuum,

ficuum, mihi que & nunc & in futuro examine surget in testimonium: Vel quia ipsius dono, & sancti illustratione spiritus organum linguæ meæ præconio veritatis repleti confido: vel quia coeptum voluminis huius laboré ab eo & perfici & sanctificari spero: vel quia fecisse vos magna & laudabilia verbis prædico, sensibus admiror, literis effero: superasse vos viros, superasse clericos fateor. Excessit virtus vestra præclara monumenta virorum, & in excelsis elatum laboris vestri vexillum dat omnibus piæ operationis documentum. Incitando desideres ad triumphum, imbecilles armando ad prælium, debiles roborando ad bellum, tergiuersantes hortando spe vincendi rediditum ad castra pugnatorum facere reditum, & vniuersæ ecclesiæ specimé pro veritate moriendi exhibēdi signiferum. Propterea non discedet laus vestra de ore hominum vsque in sæculum. Siquidem præconabilis est virorum victoria, excellentior tamen foeminarum extollitur palma: & cum magnum sit in viris victoriæ signum, plerunque gloriose offerunt mares triumpho ad orearum. Maioris verò est admirationis laude colendum foeminas rem fecisse virorum, quippe quæ sexus sui fragilitatem oblitæ, celsa virtutum appetere non verentur. In qua subinde fortium vigor lassatur. Denique hac magnanimitatis virtute olim legales foeminæ Esther & Iudith subnixæ fuerunt, quæ propter saluationem populi Dei hostium sese periculis iniecerunt. Nam vna earum Aman in perniciem Israel nefaria machinantem persuasit regi crucifigendum. Altera sopitum quiete vitiorum Holofernem saluo pudore peremit. Et sic cum excellenti victoria medias pugnatorum acies scindens, suum reuisura populum voti compos regreditur. Vnde vos quæ so, sorores meæ, vt harum exemplo succinctæ, in excidium aduersarij Dei animo sum spiritum erigatis: & vt tam vos quam ceteram fidelium à perditionis æternæ laqueis eruatis. Coeptum anhelate iter perficere, quia hæc via facilius & velocius vos ad thalamum sponsi vestri perducet. Est enim angusta & arcta semita: sed compendiosa celeritate vos sub vnus horæ spacio ad sponsi vestri peruenire faciet gaudiū. Non desit sacrariō pectoris vestri primeus ardor bellandi, quin potius quotidianis incrementis intra mentium vestrarum recessus sit ad auctius, solenniter crepitans, *Quasi ex vno ore ambæ clamate;* Mihi Ad Galatas. 7. autem absit gloriari nisi in cruce domini mei Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.

NON vos, sorores meæ, sæculi blandimenta decipiant, qui Christum dominum ore Apostolico audistis dicentem, *Nolite diligere mundum,* neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit hunc mundum, non est 1. Ioann. 2.

DOCUMENTVM MARTYRIALE

est charitas patris in eo. Quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis & concupiscentia oculorum est. Et superbia vitæ quæ non ex patre, sed ex mundo est. Et mundus transiet & concupiscentia eius.

Psal. 61. Non vos copia rerum illiciat, quia scriptum est: Nolite sperare in iniquitatibus, & in rapinis: nolite concupiscere diuitias, si affluant, nolite cor apponere. Et iterum, Nolite sperare in incerto diuitiarum. Nō vos carceris squalidus horror auertat, quæ verè scitis prophetas, Apostolos & beatos martyres per carcelaria vincula ad cælestem patriam peruenisse. Multisque secreta mysteriorum in antro positis reuelata sunt. Non vos contubernium scortorum exturbet, quoniam

1. ad Timo. 6. scriptum est, Sicut lilia inter spinas, sic amica mea inter filias: & Dominus quidem cum iniquis deputatus est, & inter vtrunque latronem affixus est. Non vos furentis iudicij terror immutet, quoniam nec capillus de capite vestro sine iussu patris vestri auelletur. Non vos cōuitia iniuriarum deterreant, quoniam scriptum est, Nolite timere opprobrium hominum, & blasphemias eorum ne metuatis, sicut enim vestimentum, sic comedet eos vermis. Et sicut lana, sic deflorabit eos rinea. Non vos supplicia illata poenarum marcescant: non immanitas dolorum exuperet: non vulneribus tormentorum vigor fidei vestræ

Canti. 2. succumbat, quia scriptum est, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animæ verò in nullo possunt nocere: sed potius eum timete, qui potest corpus & animam perdere, & mittere in gehennam. Dominus & magister vester hoc iubet sorores meæ, & ex eius deifico ore ista prolata sunt. Iam non est ultra quod metuas pusillus grex, quoniam complacuit patri vestro dare vobis regnum. Roboretur prorsus vehementius humana fragilitas, & exerta manu in certamine pro Deo suo exerceat pugnas. Ipse dabit auxilium, ipse victoriandi conferet meritum; qui tali auditoribus indixit præceptum. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.

Esa. 51. *Matth. 10.* *Lucæ. 12.* *Matth. 28.*

qui tali auditoribus indixit præceptum. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi.

Matth. 28. *Matth. 28.* *Matth. 28.*

Matth. 28. *Matth. 28.* *Matth. 28.*

Matth. 28. *Matth. 28.* *Matth. 28.*

nose

nō se inuitas oppresserit. Procul sit tantū ab appetitu animi pernicio-
 sa consensio, quia non polluet mentem aliena corruptio, quam nō fo-
 dat propria delectatio. Quapropter in harum tentationū discrimine,
 quarū graui cōfliktatione hinc inde prominētibus bellis imbecillitas
 humana vexatur, dū corporis integritatē amittere veretur, vel perdi-
 tam perijisse dolet: etiā coram Domino præmia integritatis sue mere-
 tur. Nec (dum inter homines vim perpeffa iam caro turpis notam infa-
 miæ subijsse verecundatur) crimen est: sed id potius intuendum, idq;
 omnibus modis affectandum est, quod nos Deo inculpabiles reddat,
 non autem metuendum quod vulgus de nobis iudicium feret. Quo-
 niā nō vacuabitur mercede incorruptionis mēs, etiā carnis integrita-
 te adempta: dum modo permaneat sub testimonio sui opificis castitas
 interioris hominis illibata. Nam quantunlibet aduersarijs cedat infir-
 mitas carnis, quibus datum est corpora trucidare, tormentis afflige-
 re, stupris coinquinare, pœnisque diuersis addicere: in nullo tamen
 animabus sanctitatis propositū conseruantibus possunt nocere. Quia
 vt beatus ait Hieronymus: corpus sanctarum mulierum non vis macu-
 lat, sed voluptas. Et iterum sanctissimus Augustinus. Non amittit cor-
 pus sanctitatē, manente animi sanctitatē, etiā corpore oppresso: sicut
 amittitur corporis sanctitas, violata animi sanctitate, etiā corpore in-
 tacto. Sic Ioseph, sic Hieremias, sic Daniel, & tres pueri multiq; He-
 bræorū fideliter Deū colētium illa tēpestare venundari sunt: & tamē
 à verbo Dei non recesserunt. Quia nullum in statū deuenerunt, quo
 Deum suum non inuenirent, illum vtique ipsū, cuius in mēte & intē-
 tione passionem ferentes, & dum cæderentur, & dum secarētur, & dū
 lapidarētur, & dum venderentur: Christi pāssionē cogitabant, quī im-
 pio post multa sēcula proditoris discipuli diltrahēdus erat cōmercio.
 Deniq; Ionas propheta Dei nutu ponto de nauī proiectus, belluinis
 faucibus raptus, ex improviso carceri horrifico mancipatur. Sed ta-
 men expers omnis rationis monstrum illud rationābiliter creatori
 suo obsequens, mysticē tantummodo conseruandum sibi vātem cre-
 ditum fore intellexit, & inde nō demoliendam perneciter alui sui
 specubus reuerendam prædam reposuit. Vt quæ erat prophetæ cau-
 sa periculi, fieret postea nationibus credituris in sacramentum my-
 sterij: & ex eo infractus visceribus, & incolumis permaneret, ex
 quo triduani temporis sepulturam mortis portendebat Domini-
 cæ, quod abrogans Dei sui mandatis parere, Tarsum maluit nauig-
 are. Sic Malchus monachus in captiuitate victrici dextera castita-
 tem tuetur, crudelium que Dominorum iugo exuitur: dum pro eo,

Hieronymus.

Augustinus.

Iona. 2.

Iona. 2.

Iona. 2.

Malchus monachus.

M interce-

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

Sanctus Paulin⁹.

intercedente pudicitia, armata vngula seruit, immani feritate impij cōterens Dominum, qui pudicum in antro suo immunem reliquerat Malchum. Sic Paulinus Nolanæ vrbis episcopus vir eximiæ sanctitatis, & incomparabilis meriti, propter vnicum viduæ filium sponte subijt seruitutem, exemplo veri magistri commotus: qui dum liberū & coæternum frueretur cum patre & spiritu sancto cuncta disponendi imperium, nec præiret genitoris potestas maiestatem prolis coætuæ (quia natura diuinitatis indiuisibiliter persistente, diuersitas personarū inconfusa manebat, vna eademq; patris & filij & spiritus sancti substantia existente) non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniēs, formam serui accepit, humiliavit se vsque ad mortem, mortem autem crucis.

Ad Philip.²

QVAPROPTER sorores meę, hoc Dominicę passionis exēplar ante oculos cordis statuentes, & eius vestigia iugi meditatione sequētes, omne tēporale suppliciū pro nihilo reputate. Quia licet sit asperū & amarū, breue tamē est atq; fini cōtiguū, & sub vnus momenti spatio aut qui infert perit, aut sustinēs deficit. Quia poenæ si acriores sunt, citò ingerunt patiēdi defectū, si verò leuiore sunt, facilius tolerantur. In vtroq; semper gloriādi vobis manet trophæū: in vtroq; semper felicitatis cumulatur profectus, dū per multimodā excruciationē veluti aurū igne probatū, puriores animę vestre, decidentibus scorijs vitiorū, redduntur, & acrius poena grassante, maturū laureādis vobis infert interitū: incunctāter vos nihilomin⁹ ad verū præmittēs solatiū, de quo per prophetā dicitur: Dabo eis solatiū verū, pacē super pacē.

Eccles.¹.

IN huius igitur vitæ corruptione, quātalibet quisq; nostrorū tranquillitate fruatur, cōmodis vegetetur, prosperitate feratur: ex eo tamē quia peregrinamur à Dñō, magis desolationē esse, quā pacē, in veritate fatendū est. Quia cuncta, quæ tēporalibus rebus hærēt, & vario mundi lumine perlustrantur, nihilominus vanitati corruptioniq; succumbunt, & faciliē à statu suo labuntur, dicente Salomone, Omnia vana sub sole.

1. Petri. 1.

HINC vehementius pijs Deo affectibus supplicandū est, sanctisq; frequenter studijs insistendum, & quasi lucerna in caliginoso loco lucente diuinarum scripturarum præcepta sanctorumque iura verborum è tenebris nostrę peregrinationis, quibus à Domino, & beatorū confortio separamur, contemplanda sunt, & seruanda, donec dies lucefcats, & lucifer oriatur in cordibus nostris. Vnde, si libero aspectu Deum cernere anhelamus, prius fide corda purificanda sunt, operibus cōsecrāda, & muro charitatis hinc inde vallāda, quibus profectō illius

illius sacri euangelij sponfione incunctanter cōdigni habeamur, quā Matth. 9.
 dicitur: Beati mūdo corde, quoniā ipsi Deū videbunt, Inde quēso vos
 beatę virgines, ne perdatis coronā vobis paratā, nec vos à charitate
 Christi cuiusquā rei mūdialis oblectatio segreget, sed æquo animo
 cū Apostolo prædicare dicētes: Quis enim nos separabit à charitate Ad Ro. 8.
 Dei? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an pe-
 riculū, an gladius? Sicut scriptū est, quoniā propter te mortificāmur
 tota die, estimati sumus vt ouis occisionis. Sed in his omnibus supera-
 mus, propter eum, quī dilexit nos. Certus sum enim, quia neq; mors,
 neq; vita, neq; angeli, neq; principatus, neq; fortitudo, neq; altitudo,
 neq; profundū, neq; instantia, neq; futura, neq; creatura alia poterit
 nos separare à charitate Dei, quę est in Christo Iesu dño nostro. Quin
 potius ista omnia propter eternā retributionē alacrioribus animis vo-
 tisq; ardentioribus, & quęreda sunt, & ferenda. Manet enim vnicuiq;
 apud Dominum reposita laboris sui corona: & pro qualitate certami-
 nis repensabit ille fractum mercedis.

EQVIDEM nec nos diuino beneficio extorres fieri credimus, nec
 expertes, aut ingratos cęlesti munere speram: quia licet inuiti, tamē
 pro nomine suo sumus deuincti, & alto ergastulorū laqueo deligati. 6
 Repleta sunt penetralia carceris clericorū cateruis, viduata est eccle-
 sia sacro præsulū & sacerdotū officio. Horrēt diuina tabernacula squa-
 lidā solitudinē: aranea texit tēplum, tenēt cūcta silētium. Cōfusi sunt
 sacerdotes, & ministri altaris, quia dispersi sunt lapides sanctuarij in Throc.
 capite omniū platearū: & desinētibus in cōuentu hymnis cantionū cę-
 lestium, resonāt abdita carceris murmure sancto psalmorū. Non pro-
 mit cātor diuinū carmē in publico: nō vox Psalmistę tinnit in choro:
 nō lector cōcionatur in pulpito, non leuita euāgelizat in populo, non 7
 sacerdos thus infert altaribus. Quia percusso pastore, dispersionē in-
 tulit aduersarius gregi catholico, priuata prorsus ecclesia omni sacro
 ministerio. Et licet hęc inuiti sustineamus, non esse tamen immunem
 coram Domino detentionem nostram confidimus.

QUANTO vos nobilior gloria præstātorq; corona, o sanctę foro-
 res meę, expectat, quę spōte sæculo, & fluxibus eius renūtiantes, zelo
 Dei armatę, intrepido gressu cōtra hostē fidei libero exilistis proces-
 su. Dignę quidē munere diuino, condignę autē prophetali oraculo,
 quo dicitur, Qui sponte obtulistis de Israel animas vestras ad pericu- Iud. 9.
 lum, benedicite Domino. Proferentes testimonium veritatis in auc-
 ctorem sceleris, & institutorem peruersi dogmatis, victricia con-
 tra eum arma assumite. Ieiunijs, vigilijs, orationibus, & clamoribus

M ij diebus

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

diebus ac noctibus insistentes. Rogo vos, sanctæ sorores, ne desistatis à cœptis, ne cessetis ab inchoatis, ne resiliatis à præliorū auspicijs, quia non inchoatibus præmiū, sed perseverantibus datur. Ne respiciatis retro, nec primam fidē irritam faciatis, nec manū super aratrum tenētes, ab itinere regio in deuium declinetis. Festinate ad mercedē laboris vestri vos accingere, cōtendite ad culmē perfectionis ascendere. Quia post victoriā miles coronatur strenuus. & iam consummato labore, cōductis mercenarijs merces dispensatur. Nam & qui certat in agone non coronatur, nisi legitimè certauerit. Certare verò legitimè est, omnibus à corde exclusis labentiū rerum affectibus intuitu capessendi regnū cælorū, aut cū iustitia viuere vsq; ad mortē, aut non timere propter iustitiā mortem. Nā cum iustus rediuiuā semper demoniorum vsq; ad obitum perferat litē, nec desint ab eo tentationes vsq; ad finē, recepturus pro qualitate certaminis in futuro mercedē, quantum sanctitate præcellat, nō pergit securus, non vadit ad Deū intrepidus. Ille verò, qui sectādo iustitiā, pro iustitia mori eligit: celerē in tantibus bellis defectū imponit, æternūq; indubius ad regnū ascendit.

8 Sit qualis vult, & ex quibuslibet vitiorum laqueis seu peccatorū sordibus venerit, etiam si illotus baptisate ad martyrium conuolauerit, nihilominus coronatur.

9 **N**E terreamini, sorores, furoribus persequentium, neque formidetis à faciebus eorū, neq; enim timere vos faciet dñs vultū illorum. Vobiscū ille est, qui vos armavit, idem propter vos pugnat, qui incitauit. Nec adiuuare desistet ille ipse, qui vos ad hunc peragendum agonem elegit, quo deuictis aduersitatum stimulis secum iure perenni conregnare faciat temporibus infinitis.

10 **V**ERVM ad eos veniamus, qui vos ab hac intētionē inhibēdas esse putarūt, & illā primordialē confessionē vestrā infringere, & negare iusserūt, quā vos incitante Christo spōte coram iudice protulistis. Nos autē talia vos agere interdiciamus, quia Deo est obediendum, potius quā hominib⁹. Magister enim noster fūdatores ecelesie apostolos nostros ad prædicationē euāgelij informās, hoc eis dedit præceptū. Si quis me confessus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: hunc & filius hominis confitebitur, cū venerit in gloria patris sui & sanctorum angelorum. Non oportet, sorores meæ, votum vestrum irritum facere, quia scriptum est: Siquid vouisti Deo, ne tarderis reddere. Displicet enim ei infidelis, & stulta promissio: sed quodcunque voueris, redde. Multo que melius est non vouere, quā post votum promissa negare. Non erit Deo inultum, vt post confessionem

fessionem veritatis, denuo veritati repudium detis. Illudq; os quod testimonium veritatis proferendo, diuinitus sacratum est, mendacio polluat. Qui enim ista vos facere iubent, nihil aliud quam mentiri suadent. Et qui ad hoc mentes vestras inclinare contendunt, nihil aliud quam veritatem negare compellunt. Nulla itaque differentia est inter mendacem, & veritatem negantem. Quia eodem reatu mihi videtur astringi vera abrogans, quã & falsa depromens. Mendax enim nititur falsum commentum loco veritatis inferere: vera autem obtegens, silentio suo falsitati administrat vigorem. Hinc euenit, vt veritas celata non pateat, & falsitas subnixa præualeat. Vtrumque verò vnum sunt, & ob hoc impunita non erunt: Scriptum est enim, Testis falsus non erit impunitus. Et iterum, Os quod mentitur occidit animam. Quare ergo sanctissimæ sorores, vos metipsas interficere, vestrarumque animarum parricidas fieri non timeatis? Neque enim aliud agit, quã hominem occidit, qui seipsum occidit, & grauioris culpæ criminibus obnoxius iudicatur listor animarum, quam corporû. Quoniam elisa caro quandoque surgit pro meritis cum anima regnatura in gloria: vitij autē anima interempta secum pariter carnē pertrahit ad gehennam.

NON QUID mētite estis in eo quod patulis assertionibus in aduersariū fidei catholicæ protulistis? Nūquid omne cōuitium quod in ipsum præuiū antichristi dixistis, non verū & certū est? virū dæmoniosum, Sathanæ ministrū, mendacio plenum, mortis ac perditionis perpetuæ filium. Nunquid non omnis catholica ecclesia identidē quod & vos Deo testimonium refert?

PROPONUNT certè vobis expugnatores sancti propòiti, eremitatem ecclesiarū, cōpeditiōnē sacerdotū, dispersionē ministro-rū: & quod nō est nobis in hoc tēpore sacrificiū, nec holocaustū, nec oblatio, nec incēsum, cūcta vastante sacrilega manu, omniaq; turbante fauore tyrannico. Sed respondendū est eis, sacrificium Deo acceptabile esse spiritum contribulatū: & quod in anima cōtrita, & in spiritu humilitatis ita à Domino suscipiamur, sicut in holocaustis arietum & taurorū, & sicut in millibus agnorū. Quia non est cōfusio confitentibus eum. Vos ergo sorores beatæ, iam in illo reti Dominico captæ estis, quod in dextera nauigij ad præceptū magistri missum, plenū magnis piscibus littori expositum est. Ad hoc reseruatum, vt scrutinio Apostolorū foris malis proiectis, perenni vos societate iūgamini electorum catalogis. Si verò sciscitante iudice, negaueritis vos maledixisse vatem, maledicemini: nec detestatas fuisse, quod Dñs detestatus

Ioann. 21.

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

est, duplici peccato eritis obnoxia. Vnum erit mendacij, negando veritatem, quam iam confessi estis: aliud subtrahendo coram inimico iustitiae verbum confessionis. Et certe quae non maledicimus, est contrario benedicimus: & quae non detestamur, quasi fauendo nostrae societati admittimus.

VNDE insistendum est, sorores meae, ut coepta bella cum diuino auxilio in pace animarum vestrarum consummetis, nosque potiori interuentu de caelestibus tueamini. Quonia si sic vobis pius Dominus non deest auditor, facilius tamen eius contubernijs cohaerentes, quicquid ab eo petieritis impertietur. Quia sic immaculata virginitas liberis passibus Dominum sequitur, sic munda castitas a Redemptoris sui consortio non auellitur: sic etiam purpureo martyrij aspersa cruore fertis diadematum victrix amicta comitatur. Deus enim ecclesiam suam a molestia vastatoris defendet, nos quoque sicut voluerit inuicta potestate de vinculis istis eruet, & custodiet, sedibusque proprijs misertus restituet. Vos tantum sorores, perseuerate vsque ad mortem carnis, ut non solum animarum periculum euadatis, verum etiam in vitam aeternam eas custodiatis, dicente Domino: Qui perdidit animam suam propter me, in vitam aeternam custodiet eam. Tunc autem quo potius inculpabiles essetis, si communi cum nostra ecclesia silentio in hac re vteremini, non detestando publice, quem frequenti impugnatione blasphematis occulte? Nec statueret vobis Dominus ad reatum, quod sola cordis meditatione, non oris professione ipsum referretis in forum? Emulando magis praetextum huius nostrae ecclesiae, quae hoc tempore contra ipsum vatem iniquum clandestinis agit inuentionibus? Pro eo quod praepediente facinore elapsa aditione Gothorum respublica, quae olim in Hispanis aucta felicitate ecclesiarum, & summa dignitate pollente sacerdotum, ab eis moderantibus gubernabatur: in istius nefandi cultorum priuilegium vatis occulto iustoque Dei iudicio transfusa est. Quoniam quaecumque Dominus nobis intulit, in vero iudicio fecit, Et haec omnia propter peccata nostra, atque, ut scriptum est, hereditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos. Aquas nostras pecunia bibimus, & ligna nostra pretio comparauimus. Serui dominantur nobis, neque est qui redimat nos de manibus eorum. Qui grauissimo iugo colla prementes fidelium, omne a regni sui finibus, sicuti cernitis, genus excludere moliuntur Christicolu: nunc pro suo libito tantummodo exercere nos sinentes Christianismum: nunc dira seruitute foetere facientes ritu Pharaonitico sudorem nostrum: nunc intolerabiliter a nobis vectigalem extorquentes chirographum: nunc publicum imponentes miserorum ceruicibus censum:

Matth. 10.

Hispaniae denasatio.

Thre. 4.

Exodi. 5.

sum: nunc rebus nos abdicantes, crudeliter detrimentis atterunt rerum. Et ita vario oppressiois genere orthodoxorum fatigantes conventum, diuersoque persecutionis incursum gregem affligentes Dominicum, gratum se Deo suo nostris iacturis credunt prestare obsequium. Quamto tunc prestantior nobis gloria à Domino prestaretur, si desidia respuentes, documento vestro excitati, talia peragere festinaremus, nec nos sub diuino impiæ gētis laborare stimulo pateremur. Sed nos miseri eorum oblectati sceleribus non incongrue Psalmistæ denotamur oraculis, qui ait, *Commixti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum, & seruiuerunt sculpilibus eorum, & factum est illis in scandalum.* Heu proh dolor, quia esse sub gentibus delicias computamus, iugumque cum infidelibus ducere non renitimur. Et inde ex quotidiano usu illorum sacrilegijs plerumque utimur, magisque ipsorum contubernia affectamus, quã ut exemplo Loth patriarchæ relicto Sodomitico rure in monte saluemur. Psal. 105.

A T vos, beatę virginis, post quã strenuè bellatrices ad publicum profilitis certamē, & corã regibus & principibus mundi intrepida confessione repulistis iustitię hostē: pugnandum est vobis usque ad mortē, quia hoc genus certaminis in morte glorificatur, & tunc brauium miles accipit, quãdo moritur: eoque fit de corona victorię certus, quo se ardētibus bellis iniecerit moriturus. Sic vos obitum distrahētes corporeum eternũ vitæ perennis emetis statum, luci perpetuę mancipatũ, dumque cælestia pro terrenis mutãdo acquiritis, & dispēfando labētia, in æuũ mansura percipitis: præcipuis meritorũ vestrorũ exemplaribus ecclesiã catholicam informatis, quo mūdana abdicãdo, supernis rebus intēdar. Manet igitur vobis, sorores meę, ex vtraque parte victorię comodũ, manet ex vtroque latere premiorũ indefinentium lucrum: & hinc non indecenter illud Psalmistæ vaticinium vestris iustis laboribus extat paratum, quo dicitur: *Gloria & diuitię in domo eius, & iustitia eius manet in sæculum sæculi.* Gch. 19.

S E D iam me in portu silentij constituto, priusquã volumen finem appetat, & sancto inspiramine educatis arma præliandi ministrare desistat: tecum mihi paululum loqui libet, o virtutum meritis florēs Flora sanctissima soror, ut nostrę familiaritatis verbum auditu placido captas, secretario cordis recondendum admittas. Nostrumque consultũ sanctificaris mētibus tuis, ut pij patris præceptum reponas. Audi ergo filia, & vide, & inclina aurem tuã, & obliuiscere populũ tuũ, & domum patris tui: quoniam concupiscit rex speciem tuam. Non itaque vocatio tua cæterorũ similis est. Siquidẽ tu lupino creata coitu, & oue matre Psal. 112.

M iij   progenita,

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

progenita, quasi ex sentibus rosa frondescis. In nullo tibi æthnicum fermen obsistens, cum tamen Christiano ædita partu, conceptum diuinitus, piæque matris magisterio dominum Iesum Christum adeo credula mente colueris, vt propter nomen eius acrioribus cæsa flagellis, pristinam nullatenus professionem repuleris. Noueras enim spõsum tuum dixisse: Tradent vos in concilijs, & in synagogis flagellabunt vos: & ad præfides regesque ducenur propter me in testimonium illis & gentibus. Qui autem perseuerauerit vsque in finem, hic saluus erit. Hinc iam tibi proposita auspice Deo gloria cœpit te comitari martyrij. Hinc nominis tui magnifica toto orbe fama diffundi, hinc pro te rumor agonis, populos nationesque peragrās, cœpit pluribus innotescere. Denique euulsam ictibus flagellorū venerabilis tui verticis cutem, rimāque qua cæsaries pulchra defluerat, ego persecutionis tuæ tempore intuitus sum, dignante te illud mihi ostendere veluti proximo patri puritate reuerentiæ tuæ. Et blāda manu attrectans, quia osculis ipsa vulnera non crederem esse demulcenda: postquam à te discessi, diu alteque memet reputans suspirarij. Exponente verò coram me diffusa cælitus gratia oris tui ingentia dolorū tuorum, casusque periculorum, qui te prefferant, & quomodo septa cutis todia, qua mancipata extiteras, diuinitus patefacta nocturna tibi silētia aditum effugiendi præstiterint: reputaui conformem te esse Petri apostoli passionibus per hæc eademque gesta, quæ cunctis ostenderas. Quippe quæ tunc diuinitus absoluta, post sexennium de ciuitate in vrbe, de vico in oppido per multa & varia exilia, atque latibula remedio fugæ contenta fueras. Et quæ prius intuitu euadendi enormes moles transcenderas: nunc quasi monenti Christo sponso tuo ac tibi dicenti, Vbi pascis, vbi cubas in meridie soror mea? iterum venio crucifigi: rediuiuo præliandi aucta regressu, forum adis, publicum petis, teque intrepida, confitendo Christum, & detestando fidei aduersarium, iudici offers, fortiterque ei resistens, laudans Christum tuæ salutis authorem pietatis extollis religionem, ac deinceps impudicum vatem infamans nullatenus vera potuisse prædicare, mendacio plenū denuncias: & ob hoc congrue Dauidicum carmen decātas: loquebar de testimonijs tuis Domine in conspectu regum, & non cōfundebar. Et iterum, Bene nūciaui iustitiam tuam in ecclesia magna. Ecce labia mea non prohibebo Domine, tu cognouisti. Iustitiam non abscondi in corde meo, veritatem tuam, & salutare tuum dixi. Non celaui misericordiam tuam, & veritatem tuam à synagoga multa. Ac si patenter diceres, Testimonium veritatis tuæ Domine hætenus timore carnis celauit.

II

Cant. 1.

Psal. 39.

celauit.

celauit: iam nunc, tuis armata viribus, patefaciam, quia sic timere nefcit Deicola, sic trepidare ignorat mens tuo munere opima. Hęc ideo, Christi famula domina soror mea Flora, tibi disposui, vt tantarum virtutum beneficia recolens, ne tuis collata cęlitus meritis perdenda reputes, ne conculcanda pertractes. Festina ad brauium, curre ad pręmium, dum tempus capessendi instat potissimum. Paratus enim est sponsus tuus dominus Iesus Christus titulum tibi conferre perfectiōnis, si pugnare vsque ad mortem non cessaueris: si pro eo mori sicut à principio elegisti vsque ad supremum contenderis: si hanc perfunctoriam pœnalitatem gaudijs oblectata supernis pro nihilo penderis. Quia non sunt condignę passiones huius temporis, ad superuenturam gloriam, quę reuelabitur in vobis. Certa bonum certamen, soror mea virgo beata, et si acrius vulnereris, non cedas. Quia hæc vulnera æternę sunt felicitatis auspicia, & sempiternis conferunt defectum doloribus. Cuncta permanent incolumia. Mors hæc vitam donat, cœtibus sanctorum agglomerat, & statum perennitatis fideliter ac viriliter in agone perseverantibus præstat. Verum quia se pridem claudi iam liber sperauerat, cum me tibi singulariter verbum facere, ô soror Flora, olim gesta primordialis martyrij tui cogeret: nunc ad vtrąque reditum faciens, adhuc paululum communiter vobis loquens, quod mereamini præmiũ, disceram, & sic deinceps prolixo sermone finem imponam.

Ad Rom. 8.

INENARRABILIA sunt sorores meę præmia vestra, egregia multum nimis reposita munera. Accipietis enim à Domino fructum virginitatis centesimum, & gloriosi martyrij inenarrabile commodum. Occurret vobis obuiam sancta & venerabilis regina mundi virgo Maria, florentissimis virginum choris ornata. Aderunt etiam fortissimi milites Dei confratres vestri Perfectus, Isaac, Sancius, Petrus, Vualobonfus, Sabinianus, Vuitremundus, Habentius, Hieremias, Sifenandus, Paulus, & Theodemirus, qui vos præcesserunt cum signo fidei, & victoriam de hoste tulerunt, vobis que ianuã perueniendi ad regnum aperuerunt, dignum itineri vestro præparentes occursum, atque dicentes. Venite sorores sanctissimę, ingredimini thalamum sponsi vestri, quem eo tenus dilexistis, vt propter illum mori nõ timeretis. Iam enim hyems transijt, imber abiit & recessit, quia temporalis tribulatio à vobis deuicta discessit. Properate sanctę sorores, festinantes cum iucunditatẽ faciem eius cernere, cui in veritate famulastis, pro quo mori non recusastis, vt in æternum viuatis. Percipite mercedem vestri laboris, & sumite lauream gloriosi certaminis.

12
Martyres Cordubenses, qui nuper fuerant coronati.

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

Mariam alloqui
tur.

Vualobofus Ma
rie frater.

Quis tunc existimare gaudium tuum poterit ô foror Maria? Quis illi^s felicissimæ horæ diffusam cælitus mentibus tuis lætitiã compensa bit? cùm inter eos leuitam agnoveris Vualobonsum, quem tibi pia pa rentalis affectio germanum generavit? Quis vtrarumque vestrarum tripudium mortalibus coniecturis aut verbis humanis expediet? quæ diuino iam gremio constitutæ, inter affluentia diuitiarum paradisi lo cata incunctanter illius remunerationis donaria capietis. Quia ocu lus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Dominus diligentibus se. Vnde obsecro vos, sanctissimæ sorores meæ virgines prudentissimæ, quæ semper oleo castimonie redundantes, ornatissimo lampadum cælestium emicantis fulgore, quãdo tabernacula Domini intraueritis, vt mei memores esse digne mini, dum thalamum vestri adieritis sponsi, eiusque amplexibus in cessabili merueritis fruitione coniungi, tuemini me precibus, defen sate meritis gloriosis. Profit mihi peccatori huius mediocritas suc cincta libelli, quem spiritali vestro flagrans amore vestræ saluti con sulens ædidi. quod per eum vos institui, quod ad perficienda bella Do mini incitauit, quod vt in conflictu non deficeretis ense prædicationis armaui: quod illecebras, quas fugere debeatis ostendi. quod præmia, quæ mereatis disposui. quod in laudibus vestris prout potui me versa ui. Vos nostis quid a vobis petierim, quid charitatis intuitu vobis in dixerim. Vt digno interuentu vestro omnivitiõ caream, culpis exuar, nesciamque delinquere: quo fideli famulatu omnipotenti Deo meo cohærens, fruar post transitum tam vestrum, quàm Dominorum meo rum consortio, in quorum defensione & laude opus condidi memo riale sanctorum, quod immanitas persecutoris me compulit relin quere imperfectum, Christo fautore quandoque nihilominus cõsum mandum. Opitulationem sanè per paruam voluminis in fine adieci, quã & verbis simplicibus edidi, & vestro necessariam proposito fore percensui. Vt crebra meditatione vestris eam memorijs alligantes, tam pro vobis iam cælestis aulæ liminibus vestigium cordis super te nentius quã pro totius ecclesiæ catholicæ commoditate Domino of feratis, nostrique mentionem, prout textus exorationis poscit, loco vltimo faciatis. Ita vos Deus pacis ad perfectũ sanctificet, vt animas & corpora sine querela in aduentum domini Iesu Christi seruetis, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in sæcula sæ culorum. Amen.

EXPLICIT. DEO GRATIAS.

Item

ITEM ORATIO EIVSDEM EVLOGII AD SVPRADICTAS VIRGINES.

DOMINE Deus omnipotens, qui sperantibus in te es solatium verum, timentibus te remediū indefessum, & te diligentibus perpetuum gaudium: accende igne amoris cor nostrum, & flamma tuæ charitatis pectoris nostri exure recessum, quo valeamus cœptum consummare martyrium. Ut dilectionis tuæ in nos vigente incendio, decidant à nobis incentiua peccaminum, & male suadæ titillationes procul effugiant vitiorum. Ut dono gratiæ tuæ illuminatæ, cuncta mundi oblectamina valeamus despiciere, & te puris mentibus ac votis simplicibus vsque quaque diligere, timere, desiderare, & quærere. Da nobis Domine in tribulatione auxilium, quia vana est salus hominum. Da fortitudinem præliandi in hoc certamine, & de Sion intuitu liberandi nos respice: quatenus passionis calicem tua prosequentes vestigia, possimus iucundo ore ebibere. Tu enim, Domine, Israelitas tuos olim sub diro Aegyptiorum iugo gementes, non solum potenti dextera liberaisti, verum etiam Pharaonem, & exercitum eius in medio mari demersum, ad gloriam & honorem nominis tui omnino contriivisti. Da fragilitati nostræ in hac congressione inuictum resistendi inimico præsidium. Confer inter
 15
 acies dæmoniorum & hominum contra nos insurgentium inexpugnabile dextera tuæ auxilium. Oppone in defensionem nostram numinis tui scutum, & vsque ad mortem propter te viriliter dimicandi præbe suffragium, quo valeamus effusione sanguinis nostri passionis tuæ reddere debitum. Ut sicut pro nobis tu ipse dignatus es mori, ita nos quoque condigno pro te martyriali obitu facias interire: ut tormenta æterni supplicij per temporalem gladium euadentes deposita sarcina carnis ad te mereamur peruenire felices. Adsit etiam domine absque obstaculo catholicæ plebi, tua virtus pijsissima, defendens ecclesiam tuam à vastatoris molestia, omniumque sacerdotum tuorum corona sanctitatis & castimoniam ope subnixam, post illibatam sacræ officiositatis ministeriū cælestem adire iubeas patriam. Inter quos feruum tuum Eulogium, cuius post tuum munus documentis instrui mur, literis edocemur, solatijs confouemur, prædicationibus animamur: omnibus peccatis mundatum, sceleribus vniuersis abstersum si delem tibi efficitio famulum, tuo perenniter obsequio mancipatum. Quo in hac mortalitate placitum tibi exhibens famulatum condignus tuarum in futuro habitus muneribus gratiarum saltem, vel vltimum

DOCUMENTVM MARTYRIALE.

mum requiescendi obtineat loculum in regione viuorū. Per Christum dominum nostrum, qui tecum viuit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Scholia in documentum martyriale.

- 1 Iriginibus sacris Floræ & Mariæ.) Diximus iam Gothorum tempore sanctimoniales sceminas varijs nominibus fuisse compellatas, quod in concilijs Toletanis ostenditur. Inter cætera, sacrarum virginum nomen fuit eisdem tributum, sed enim non hinc has duas, sacras virgines appellat diuus Eulogius cum altera tantum fuerit sanctimoniales. Sed quia martyrio iam destinatae, tanquam sacrae victimæ, multo iustius hoc nomen promerebantur.
- 2 Triumpho adorearum.) Verrius Flaccus seu Festus Pompeius. Adorea, laus: quia gloriosum putabant qui farris copia abudabat. Sed præsertim ea gloria hoc vocabulo postea significabatur, quæ bellicis rebus fuisset comparata. Inde videlicet, quod imperatores re bene gesta, frumenti genere, quod adorem vocant, solerent donari. Plinius lib. 18. cap. 3. Gloriam denique ipsam à farris honore adorem appellabant. Et capite octauo eodem libro meminit publicorum donorum, quæ ex farre cõstarent. Et diuus Eulogius amat plerumque eiusmodi inusitata vocabula, quod alibi etiam annotauimus.
- 3 Rem fecisse virorum.) Hispanismus.
- 4 Illum utique ipsum.) Hic locus misere fuit in exemplari lacer & deprauatus. Nullus prorsus erat sensus. Nos, quoquomodo potuimus, emendauimus, & suppleuimus.
- 5 Si acriores sunt.) Ex antiquorum philosophorum subtilitate, hoc est desumptum, ut ex Ciceronis tertia Tusculana apparet. Et non ab simile est illud Senecæ. Dolor decedit, vbi quo crescat non habet.
- 6 Repleta sunt penetralia carceris.) Misera illa Reccafredi episcopi tempora deplorat, de quibus Aluarus in diui Eulogij vita.
- 7 Non lector concionatur in pulpito.) Concionari, vocat aliquid in ecclesia, aut ex sacris literis, aut ex sanctis doctoribus & concilijs ad fidelium institutionem legere. Hoc erat proprium lectorum. Nam inter missarum solennia epistolam subdiaconus, diaconus, quod utrunque nunc etiam fit, euangelium legebat. Homilias, hoc est sacras conciones ad populum habere, hoc episcoporum & doctorum tantummodo fuit.
- 8 Sit qualis vult.) Hispanismus, sease qual quisiere.
- 9 Etiam si illotus baprismate.) Theologi sacri baptismum flaminis vocant martyrium.

Verum ad eos veniamus.) *Eos nimirum innuit, contra quos primo libro, & 10*
seorsum in martyrum Apologetico depugnauit, qui male sanis argumentis retrahere
Christianos à publica confessione volebant. Et has duas virgines horum vesanis, vt
apparet, monitis lubrico vestigio veluti labantes nutasse, in ipsarum passione libro pri-
mo, & in epistola ad Aluarum scripsit. Ideo validius confirmadas, & hoc errore for-
tius extrahendas putauit.

Euulfam iustibus.) *Que sequuntur, susius in harum duarum virginum pas- 11*
sione diuus Eulogius narrat, vbi etiam de martyribus, quos hic nominat, late per-
scripsit.

Aderunt etiam.) *Horum omnium martyrium sanctas has duas virgines 12*
precesserat, vt libro secundo constat.

Profit mihi.) *Epilogus concinne adhibitus, & artis integritate artificiosior. 13*

Quod immanitas persecutoris.) *Quo tempore ab Reccaffredo Episco 14*
po missus est diuus Eulogius in carcerem, nec librum secundum finierat, quem postea,
vt ibidem narrat, expleuit.

Da fragilitati nostræ.) *Sumptum haud dubie ex pia oratione, qua in sa- 15*
cratissima virginis Mariae officio, vt vocant, ad sextam vtimur. Concede miseri-
cors Deus fragilitati nostræ presidium.

Argumentum epistole sequentis.

*V*M in Galliam iter diuus Eulogius faceret, apud hunc antistitem fuerat diuersatus: qui beati Zoily martyris Cordubensis ab eo reliquias petierat. Eius suæ peregrinationis historiam hic retexens, reliquias Zoily, & Aciscli etiam transmittit: calamitates, quas Cordubensis perpetitur ecclesia, multorumq; martyria recensens. Titulos in hac & in cæteris epistolis, quemadmodum in Veteri codice fuerunt, reliquimus. Et hic ille Vuiliefindus episcopus est, cuius multam mentionem facit Iniqui Arista regis diploma, quod in Nauarrorum historia Garinayus apposuit: de quo in Nunilone & Alodia iam diximus.

REVERENTISSIMO ET SANCTISSIMO DEI MINISTRO domino & patri meo Vuiliefindo Pampilonensis sedis Episcopo, Eulogius presbyter salutem.

QUONIAM, BEATISSIME PAPA, CVM DIRA sæculi fortuna, quæ fratres meos Aluarum & Isidorum a genitali solo abducens, penè in vltiores Togata Gallia partes apud Hludouicum regem Baioariae exulare fecit: cū me etiam propter eos diuersas adire regiones, & ignota atque laboriosa itinera subire compelleret. Quoniam stipata prædonibus via, & funeroso quondam Vuilihelmi tota Gothia perturbata erat incurfu (qui aduersum Carolum regem Fræcorum eo tempore auxilio fretus Habdarraghmanis regis Arabum tyrannidem agens, inuia & inadibilia cuncta reddiderat) ad partes Pampilonenses deuersus, putaueram me inde citò migraturum. Sed ipsa iterum, quæ Pampilonem & Seburicos limitat Gallia comata, in excidium prædicti Caroli contumacioris ceruices factionibus comitis Sancij Sancionis erigens, contra ius præfati principis veniens, totum illud obsidens iter, immane periculum cōmeantibus ingerebat. Eo tempore magnā mihi consolationem beatitudo tua in ipsa peregrinatione exhibuit. Et verè summi magistri typum gerens, & in veritate eius præceptis obediens, non distulisti hospitio recreare, quem tibi vera charitas Iesu Christi commendauerat, dicentis: Hospes eram, & collegistis me. Ita thesauros meritorum apud patrem in cælis collocare studens, præbes necessaria destitutis, foues omnia, vniuersa tutaris: adeo vt in illo exilio meo, nihil præter affectuosam peregrinorum fratrum & destitutæ familiæ præsentiam suspirarem. Lugebam ego sæpe, sed tu pater

2
Aluarus & Isidorus Eulogij fratres. Gallia Togata. Hludouicus rex Baioariæ.

5
Vuilihelmus dux Gothia. Carolus rex. Habdarraghmanus rex.

6
Seburici populi. Gallia comata. Sancio Sancionis comes.

ter assidue consolabar is moerentem, flebam multum, sed tu pia compassione releuabas prostratum. Quando quidem iuxta Apostolum mecum infirmabar is, mecum tristabar is, plangeb as que vbertim, cum ego plorare. Cumque me vno residere loco multiplex dolor non sineret, libuit mihi loca visitare sanctorum, quo deiectum summis moeroribus animum releuarem. Et maxime libuit adire beati Zachariae acysterium, quod situm ad radices montium Pireneorum in praefatae Galliae portarijs, quibus Aragus flumen oriens, rapido cursu Seburim & Pampilonam irrigans, amni Cantabro infunditur. Quod famosissimis in exercitatione regularis disciplinae studijs decoratum, toto refulgebat occiduo. Sed tu pater iuuas anhelantem, & salutare consulti instruis abeuntem, pioque fratrum comitatu foues pergentem. Prius autem, quam ad eundem locum accederem, plures apud Legerense monasterium commorans dies, precipuos in Dei timore viros ibidem manere cognoui. Deinde alia atque alia loca peragrans, tandem diuino munere ad illud, quod saepius desiderabam, perueni coenobium. Praerat quippe ei tunc Odoarius Abbas, summam sanctitatis magnamque scientiam vir. Qui, vltra quam referri potest, nos digne suscipiens, omnem erga nos humanitatem exhibuit. In illo etenim beatę congregationis collegio, quod pene cetenarium numerum excedebat, veluti sidera caeli, alij quidem sic, ceteri vero sic, diuersis meritorum virtutibus emicabant. Florebat in nonnullis perfecta charitas Christi, quę foris mittit timorem, plerisque alto culmine extollebat humilitas, qua sese vnusquisque iuniore inferior reputans, imitatores praceptorum Dei fieri contendebant. Multi etiam cum essent corpore imbecilles, virtute tamen magnanimitatis subnixi, alacrioribus animis iniunctum exercebant obsequium. Sic quoque in aliquos principatum suum obedientia (quę omnium virtutum magistra est) vindicans, suos non patiebatur executores degenerare. Sed supra vires grandia exercere compellebat, quoscumque suo munere illustrauerat. Operabantur omnes certatim, alter alterum inuitans, contendebat precellere. Augebatur inuicem ardor placendi Deo & fratribus, & vnusquisque propriae artis industriam ad communem profectum exercitabat. Exercebant alij peregrinorum & hospitum diligentius curam, & quasi declinati Christo ad hospitia eorum, omnibus aduentantibus obsecundabant. Cum vero tot essent, nullus murmurans, nemo arrogans intererat. Studebant cuncti silentio, totamque per noctem furtiuus precibus incumbentes, nocturnum chaos peruiligi meditatione vincebant. Magna se circumspectione vallantes: ne Psalmistę denotarentur oraculis: qui ait: Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerunt.

8

Monasterium sancti Zachariae.

9 Pirenei montes: Aragus fluius. Cantaber fluius.

10

Legerense coenobium.

II

Odoarius abbas.

EPISTOLAE DIVI EVLOGII.

SED quid referre de sanctorum virtutibus lingua potest inortalis, qui in terris positi angelice degunt? Et qui licet inter homines conuersentur, propositum verò gerunt caeleste? Cuius quibus paululum comorans, cum ab eis vellem discedere, omnes solo prorurunt, pro se exorare deposcunt, & cur tam cito à me defererentur, supplici prece conquirebantur. Praestabat quippe tunc mihi charissimus filius meus Theodemundus diaconus comitatum: qui ab exordio itineris mei usque in vltimum inconuulsibiliter contubernio meo cohaerens, mecum totius discrimina illius peregrinationis confecit. Regredientibus ergo nobis praebent sodalitate abbas ille venerabilis Odoarius, & Ioannes Praepositus: per totum usque in vesperum diem, colloquium de diuinis scripturis gerentes, sic quoque ab inuicem datis osculis discedentes, ad te, Apostole Dei, est vestigio repedauius, cuius informatione tanta honoris venerabilitate ab illis patribus excipi meruimus.

Theodemundus diaconus. 12

Ioannes Praepositus. 13

Elisabet Fulgij mater. Niola & Anulla forores. Ioseph frater. 14

Sancti Zoyli reliquias. 14

Caesaraugusta. 15

Maguntia. 16

Senior episcopus. 16

Complutum. Segoncia. 16

Sifemundus episcopus. 17

Venerius episcopus. 17

Toletum. 18

IGITUR cum proprium reuifere arum, pia matris Elisabeth seu fororum duarum Niolae & Anullonis, iuniorisque fratris Iosephi vgerer affectu: cogis, ut adhuc remaneam, nec finis abire mererem. Sed utroque vulnere percussum cor meum tu iam mederi non poteras: cui & peregrinatio fratrum, & desolatio domesticorum quotidianum afferebant lamentum. Ita de nostra charitate confusus, rogas ut Cordubam repetens, ipse reliquias tibi sancti martyris Zoyli dirigerem, & hoc munere Pampilonenses populos illustrarem. Illico me satisfacere petitioni tuae, respondi: & huius rei debitorem me vobis esse in veritate promissi.

CVMQVE à vobis egrederer, festinus Caesaraugustam perueni, causa fratrum meorum, quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab vltioris Franciae gremio ibidem descendentes iactitabat. Deinde vrbi appropinquas, negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Maguntiam nobilissimam Baioariae ciuitatem exulasse cognoui. Et verum fuisse hoc negotiatorum nuncium, regredientibus Deo fauore succedenti tempore ab interiori Gallia fratribus nostris, didicimus.

ALIQVANDIV verò apud Seniore pontificem, qui tunc rectis vitae moribus eandem urbem regebat, demorans: postea Complutum descendi: raptim per Segonciam transiens ciuitatem, in qua tunc praesulatum gerebat vir prudentissimus Sifemundus. Et cum ab antistite Complutensi Venerio digne susciperer, post quintum diem Toletum reuerti. Vbi adhuc vigentem sanctissimum senem nostrum faculam spiritus sancti & lucernam totius Hispaniae Vultremirum episcopum

pum comperi. Cuius vitæ sanctitas totum orbem illustrans, hætenus honestate morū celsisq; meritis catholicum gregem refouet: Multis apud eum diebus degimus, eiusque angelico contubernio hæsimus.

Vultremirus archiepiscopus Tolitanus, & eius laus.

CVMQVE in domum me reuocassem, cuncta incolumia reperi, genitricem scilicet binasq; sorores: & vltimum nostrorum omnium ætate Ioseph: quem sæua tyranni indignatio eo tempore à principatu deiecerat. Suscipit peregrinum suum destituta familia, & quasi è sepulchro suscitatum lætantibus animis gaudet reuississe post longum tempus Dominum. Ego verò semper in omni colloquio meo te patrem extollens, semper inter familiares fermocinationes tuam beneficentiam recolens, semper tuæ charitatis affectum corde gestans, mentis vlnis amplector.

20 Ioseph Eulogii frater.

ET quia intercidente terrarum proluxa capedine, multis abinui cem disparatur spacijs, obstante quoque alio chaos immane, quo ego Cordubæ positus sub impio Arabum gemam imperio: vos autem Pæpilonæ locati, Christianicæ principis tueri meremini dominio: qui semper inter se vtrique graui conflictu certantes, liberum commeanibus transitum negant: inde est, vel quod non debitum vestræ bonitati dependimus famulatum: vel quod non pio desiderio vestro satisfacimus in transmissione reliquiarum, seu quia non quibuscunque tales tantasque opes committere duximus ratum. Nunc autem, quia Deo dispensante, donus Galindo Enniconis ad propria remeans, suos reuifere fines exoptat: per ipsum vobis præfati martyris reliquias detinavimus. Sed & sancti Aciscli, quas à nobis non postulastis, transmisi mus, vt vos sponfionis vestræ votum feliciter adimplentes, eorum beata memoria cõstruendo basilicam, nobis Deo fautore propter hanc obedientiam patrociniū illorum occurrat ad veniam. Christo vobis omnia repensante atque donante, quæ in nobis egistis, & quæ erga nos operati estis: quem vestrum in nos olim exhibitum non latet obsequium, & pia remuneratione centuplicatum vobis valet rependere commodum, qui dixit: Qui vos recipit, me recipit: & qui vos spernit, me spernit: & qui recipit prophetam in nomine prophete, mercedem prophete accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Cùm ita tibi pater reposita sunt coram Domino, omnia apud illum, quæ pijs laboribus tuis debentur, salua & incolumia perseverant, recipienda ab eo tempore necessario, cum iustus iudex aduenerit, unicuique reddere pro qualitate laborum, aut præmiū, aut supplicium.

21 Pæpilonæ Christianicæ ditionis iam facta.

22 Galindo Enniconis.

DENIQVE beatissimè pater, nolimus vos ignorare tribulationem nostram, quam his diebus nostro præpediente deliquio sustinemus, vt solito nos propèsius orationum clypeo defendentes, vestræ intercessionis irre-

24

N   pudiabili

EPISTOLAE DIVI EVLOGII.

Cordubensis ec-
clesiæ persecutio.

pūdiabili merito, quod multum apud Dominum valere confidimus, & profundo tædiorum labyrintho erui mereamur. Etenim anno presentis, qui est Era octingentesima octuagesima nona exardescens sēuus aduersus Dei ecclesiam furor tyrannicus omnia subuertit, cuncta vastauit, vniuersa disperfit, retrudens carcere episcopos, presbyteros, abbates, leuitas, & omnem clerum: & quoscunque illa tēpestate capere potuit, ferro deuinctos, quasi mortuos sæculi sub terraneis specubus immerfit. Inter quos ego ille peccator amabilis vester deuinctus sum, & vna pariter omnes horridos ergastulorum luimus squalores. Vidua uit ecclesiam sacro ministerio, priuauit oraculo, alienauit officio: & non est in hoc tempore nobis oblatio, neque sacrificiū, neq; incēsum, neq; locus primitiarū, quo possimus placare dominū nostrum: sed in anima cōtrita, & in spiritu humilitatis reddim⁹ Christo vota laudationis, ita vt à conuentu desinente psalmodiæ cantu, resonent pene tralia carceris murmure sancto hymnorum. Quæ omnia prudenti relatione dōnus Galindo vobis enuclearim poterit enarrare: quia nos partim mœrore depressi, partim fastidium impolite orationis vitantes, suis limitibus schedulam coarctauimus, ne in modum commentarij breuitas transiret epistolaris.

Martyres Cordubenses.

PROPTER futurarum autem generationum sæcula illustrāda, & vt expertes nostrarū tribulationum & ærumnarū non fieret, saltim vel pauca è plurimis perstringamus. Quidam enim presbyterorum, diaconorum, monachorum, virginum, & laicorum repentino zelo diuinitatis armati, in forum descendētes, hostem fidei repulerūt: detestantes, atque maledicentes, nefandum & scelerosum ipsorum vatem Mahomat: & hoc modo contra eum animosum spiritum erigentes, testimonium protulerunt. Virum hūc, quem vos sūma veneratione excolitis, & cuius sectam prestigiosam instinctu demoniorum elicitam, tanto honore suscipitis: magum, adulterum, & mendacē esse cognouim⁹, eiusque credulos æternæ perditionis laqueis mācipandos cōfitemur. Quare ergo vos, cū sitis homines prudentissimi, talibus sacrilegijs cōmunicatis, & nō potius euangelicā veritatē intenditis? Hęc & his similia, prout spiritus dabat eloqui eis, in cōspectu regum & principū confitentes, omnes gladio vindice interempti sunt. Quorum decisa corpora stipitibus suspendentes, post aliquot diēs igne cremarunt. Eorumque cineres fluuialibus aquis perdendos merferunt: pleraque verò inhumata præ foribus palatij relinquentes, volucris, canibusque deuoranda exposuerunt, adhibitis custodijs militum, ne quis Christianorum intuitu humanitatis carnibus nudata cadauera, sepeliret:

sepeliret, sicut scriptum est: Posuerunt mortalia feruorum tuorum ef-
 cas volatilibus caeli, carnes sanctorum tuorum bestiis terrae: effude-
 runt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Hierusalem, & non
 erat qui sepeliret. Quorum nomina diesque allisionum in fine episto-
 lae digeremus. Huius rei causa nos deuincti manemus, propter hoc
 compediti existimus: nostro deputantes instinctui, nostraeque infor-
 mationi ascribentes, quicquid illi diuinitus illustrati egerunt. Vn-
 de quaesumus, vt suffragia orationum vestrarum in defensionem nos-
 tram adhibeatis, nostrumque carcerem omnibus monasterijs ves-
 tris innotescere faciatis: & vt prouisa exoracione inuigilent, iubea-
 tis: ita post peractum luctamen mundi de aeterno premio exul-
 tetis.

SANE salutationum officia, quae dudum, alias proferendo, omi-
 simus: nunc cernua mente persoluimus, vosque feliciori serie tempo-
 rum vigere exposcimus. Petentes, vt salua honoris vestri reuerentia,
 non dedignemini nobis salutare amabiles & charissimos patres nos-
 tros: id est, Fortunium Legerensis monasterij abbatem, cum omni colle-
 gio suo. Athilium Cellensis monasterij abbatem, cum omni colle-
 gio suo. Odoarium Serafiensis monasterij abbatem, cum toto agmi-
 ne suo. Scemenum Igalensis monasterij abbatem cum omni collegio
 suo. Dadilanem Hurdaspalesis monasterij abbatem, cum omni collegio
 suo. Salutamus etiam ceteros patres, quos in peregrinatione nos-
 tra tutores & consolatores habuimus, omnemque scholam domini-
 cam in osculo sancto.

In nomine Domini, regnante in perpetuum domino Iesu Christo, an-
 no incarnationis eius octingentesimo quinquagesimo, Era octingen-
 tesima octuagesima octaua, decimo quarto Calendas Maias, Perfectus
 presbyter occubuit.

Sequenti vero anno, qui nunc est, Era octingentesima octuagesima no-
 na, tertio nonas Iunias, Isaac monachus decedit, post quem Sancio Lai-
 cus de pppido Alauensi, nonas Iunias in hac ipsa Era, martyriali obitu
 triumphauit.

Deinde Petrus presbyter, Vualabonfus diaconus, Sabibinianus, Vuif-
 tremundus, Habentius, & Hieremias monachi, vno die, vnaque hora
 septimo idus Iunias, in Era supradicta interempti sunt.

Sifenandus vero diaconus decimo septimo calendas Augustas eadem
 Era prostratus est.

Paulus diaconus decimo tertio calendas Augustas, Era qua supra
 allusus est.

Psal. i 39.

Fortunius abbas
Legerensis.
Athilium Cellensis
abbas.26 Odoarius Sera-
fiensis abbas.
Scemenus Iga-
27 lensis abbas.
Dadila Hurdas-
palesis abbas.Martyr Corda
beatus nemina.

Theodemirus monachus, octauo calendis Augustas eadem Era occisus est.

Isti sunt, qui tradiderunt corpora sua in morte propter testimonium veritatis, vt in æternum viuerent. Siquidem & duæ virgines Christi Flora & Maria, nobiscum ob eandem professionem nunc in ergastulum detruserunt, & quotidie de interitu comminantur.

Sic fuit in exemplari.

DATA DECIMO SEPTIMO CALENDAS
DECEMBRIS PER GALINDVM EN-
NICONIS VIRVM ILLVSTREM,
ERA OCTINGENTESIMA
OCTVAGESIMA
NONA.

Scholia in epistolam superiorem.

Pöelo ciuitas.

Ampilonēsis sedis episcopo.) Verū nomē vr̄bis est Pompelo, vt est apud Strabonem, Plinium, & Ptolemæum. Patulatim autem corruptum in Pampilonā fuit. Nos Hispani corruptius adhuc proferimus Pamplona. Est autē vr̄bis in Vasconibus Hispanis notissima, regni Nauarræ caput & arx munitissima. Strabo, quauis id plane non scripserit, satis aperte tamen ab Pompeio conditam fuisse dicit, siquidem Pompeionem, quasi Pompeiopolim, hoc est Pompeij ciuitatem dictam docet. Et nomen ipsum vr̄bis suum profectō refert conditorem.

2 Carolus Caluus.

Olim beatissimè Papa.) Quantum ex his, quæ paulo post memorat diuus Eulogius, colligi potest, apparet hanc eius peregrinationem in Caroli Calui regis Francorum initia incidisse. Capit autem mortuo patre Imperatore Hludouico regnare hic Carolus anno Domini octingentesimo quadragesimo, vt in priscis Annonij annalibus habetur. Decem igitur postea annis, aut paulominus hæc epistola scribitur, vt in fine notatur, & in Nurnilone & Alodia nos disquisuimus. Vnde non immerito olim potuit hic dicere, & quondam etiam paulo mox dicit. De nomine autem Papæ, retro iam diximus.

3 Gallia Togata.

Togata Gallia.) Cisalpina Gallia pars, quæ Italia coniuncta fuit, Togata ideo dicebatur, quod iogis incolæ quemadmodum Romani vterentur, Plinius lib. 3. cap. 14.

4 Hludouicum

Hludouicum regem.) Præposita ad hunc modum a spiratione scriptum fuit in exemplari. Quæ lectionem ex antiquis monumentis ubique sequitur F. Onusfrus Panvinius. Neceſſe eſt autem hic Hludouicum Hludouici piij Imperatoris filium Caroli Calui Francorum regis fratrem nominari. Illi enim moriens pater Germaniam hereditario nomine reliquit, & poſtea etiam eidem eſt in arbitraria diuiſione poſt bellum inter fratres confirmata. Authores ex antiquis ſunt Regino Prumiſis, & Annonius annalium ſcriptores. Unde Paulus Emilus, & Robertus Garzinus deſumpſere. Vuolfangus porro Lazius lib. de gentium migrationibus ſeptimo diploma etiam huius Hludouici regis adducit, quæ per hoſce annos conceſſa ſint: in quibus ſe Baioaria regem compellat. Ideo Baioaria regem hunc diuus Eulogius vocat. Eſt autem Baioaria corruptum nomen, quo Paulus Diaconus & ceteri inde ſcriptores utuntur. Verum nomen Boiaria eſt a Boijs populis, qui ad Noricum in Germania habitauerunt, quoruſſi Caſar libro primo & ſeptimo, Plinius lib. 3. cap. 24. & alibi meminit. Eam ſuis ſimbis undique cluſam deſcribit Paulus Diaconus lib. rerum Langobardicarum tertio, cap. 29.

Et funeroſo quondam Vuilhelmi.) Nihil prius in hac epiſtola quam ſeries temporum, & ratio chronologiæ eſt attendenda. Hinc enim & nihil diſcors apparebit in Gallorum hiſtoria, quod alioqui poterat lectorem diligentem interturbare. Rurſus etiam recte ſibi conſtare diuum Eulogium, nec diſcrepans quippiam narraſſe apparebit. Cum tamen niſi tempora cum rebus geſtis ita dilucidentur, diuerſum quiddam & repugnans ſanctus martyr recenſere videatur. Temporum autem & rerum geſtarum ſeriem ex his potiſſimum annalibus Gallorum deſumemus, quæ ſunt cum vita Caroli Magni iam pridem Colonia excuſſi. Illorum author nomẽ ſuum nõ prodidit: ſatis autem apparet, ſui temporis hiſtoriam texuiſſe: quo pluris eſt eius fides & authoritas faciendã. Igitur anno Dcccxxvij. de Hludouico Imperator Helysachar præbyterum & abbatẽ, & cum eo Hildibrandum atque Donatum comites ad motus Hiſpanica Marce componendos mittit. Antè quorum aduentum Aizo Sarracenorum auxilio fretus multa eiſdem limitibus aduerſa intulit: eos quæ aſſiduũ incuſſionibus adeo fatigauit, ut quidam illorum relictiſ, quæ tueri debebant, caſtellis recederent. Defecit ad eum filius Beronis nomine Vuilhelmudus, & alij complures nouarum rerum gentilitia leuitate cupidi, iunctique Sarracenis Ceritaniam & Vallenſem rapinis atque incendijs quotidie infeſtabant. Cum quæ ad ſe dandos ac mitigandos Gothoruſ, atque Hiſpanoruſ in illis finibus habitantiſ annos Helysachar abbas cũ alijs ab Imperatore miſſis, multa & propria induſtria & ſocioruſ conſilio prudẽter adminiſtraret. Bernardus quoque Barcinone comes Ayzonis in ſidijs, & eorum, qui ad eum defecerant calliditati, ac fraudulentis machinationibus pertinaciſſimè reſiſteret, atque eorum temerarios conatus irritos efficeret: exercitus à rege Sarracenorum Habdarraghman, ad auxilium Ayzoni ferendum miſſus, Caſar auguſta veniſſe nuntiatur. Super quem Abumarbã regis propinquus dux conſtitutus, ex perſuaſione Ayzonis haud dubiam ſibi victoriã pollicebatur. Contra quẽ

N ij Imperator

Hludouicus Imperator.

Boiaria.

Helysachar abbas.

Ayzo dux.

Vuilhelmudus.

Ceritania: Valenſis.

Bernardus Barcinone comes.

Habdarraghman: Caſar auguſta. Abumarban Sarracenus.

SCHOLIA.

- Pipinus rex Caroli Magni filius.** Imperator filium suum Pipinum Aquitania regem cum inmodicis Francorum copiis mit-
tens, regni sui terminos tueri precepit. Quod ita factum esset, ni ducum desidia, quos
Francorum exercitus profecerat, tardius quaterum necessitas postulabat, is, quem duce-
bant, ad marciam peruenisset exercitus. Quae tarditas in tantum noxia fuit, ut Abimari-
ban vastatis Barcinonensium & Gerudensium agris, villisque incensis, cunctis etiam,
quae extra vrbes inuenerat, direptis, cum incolum exercitus Caesar Augustam se recipere
ret: priusquam a nostro exercitu, vel videri potuisset. Et quia tot retro actis hi Guilielmi
motus occiperant, ideo diuus Eulogius Quondam dixit. Intelligo autem bellum,
quod tunc seri captum fuerat, ad Caroli Calui regis tempora, dum aliud ex alio germi-
nat, succreuisse. Fratres etiam Eulogij Hludouici tempore in Galliam abierant: ibi us-
que ad Carolum Caluum eius filium perstiterant. Hoc Carolo iam regnante Pompelo-
ne Eulogius fuit. Aliter temporum, quae ipse magis innuit, quam signat, ratio constare
non potest. Et de Carolo Caluo loqui Eulogium liquet. Is enim ab anno Domini Dccc
xl. ad Dccc lxxviii regnum Francorum tenuit.
- Gerundenfes.** Gothiam autem vocat eam Galliae ad Narbonem partem, quae quod Gothis fuerat
semper subdita, Gallia Gothica fuit appellata.
- 6** Sed ipsa iterum, quae Pampilonem.) Seburici populi sunt, ut hinc & pau-
lo post apparet, in Pireneis, & inter Vascones copitandi. Ab Seburici ciuitate nomen, ut
mox videbimus, habuere. Eorum in antiquis Geographis nulla mentio. Longe enim di-
uersi sunt ab Sebusijs, seu Sebusianis, quorum Caesar & Cicero in oratione pro Quintio
meminere. Illi ad Narbonem, hi ad occasum longe disiti fuerunt. Illi Galliae, hi erant Hispaniae.
Intellige vero Galliam Comata, quae ab comae nutriendae studio nomen accepit, cum
Seburicis ita coniungi, ut in finibus Hispaniae ea parte Seburici essent postremi. Aragus
enim fluminis totus est Hispanorum. Et ad Aragum Seburim urbem fuisse consensim Eulogius
memorat.
- 7** Factionibus comitis Sancij Sancionis.) Comitum huius nomen Hispaniae
esse videtur, & illorum plane temporum, in quibus iam apud Navarro & proximos
Celtiberos patris cognomen filij retinebant. Inde sunt usitatisima priscis temporibus
solenni hoc more cognomina, Fernandez, Rodriguez, Gócalez, & multa huiusmodi a
patre in filium derivata. Sed quis hic Sancio fuerit: aut qua de causa aduersus Carolum
Caluum rebellauerit, nusquam in priscis Gallorum, aut nostris, aut Aragonensium
annalibus legitur. Neque ego quid hic possum dicere aliunde habeo.
- 8** Acysterium.) Monasterium. Diximus de hoc vocabulo initio libri primi.
- 9** Quibus Aragus flumen.) Paululus immutato nomine nunc Arga vocatur.
Non longe ab Vayona Galliae vrbe propè Arpeletā oppidum oritur. Ut recte ab diuo
Eulogio dictū sit, in Galliae ingressu nasci. Inde Pompelonem veniens, infra Lerin oppi-
dum Egam flumen intrat. Vnde manifestum est Egam eum esse fluum, quae hic diuus
Eulogius Cantabrum nominat. Seburis autē vrbs ad Aragi ripam & ante Pompelonē
profecto, ut hinc apparet, fuit: eius tamen nec nomen nunc extat, nec situs, qui fuerit,
intelligi potest.

Legerense monasterium.) Huius etiam cœnobij meminit in martyrii apo- 10
 logetico. Nunc verò Sã Saluador de Leyri appellatur, & octauo ab vrbe Stella, xxiiij. Legerense cœno-
 ab Pompelonsi milliario distat. Vidi autem multa prisca regum Nauarre & bium.
 Aragonensium monumenta, eidem monasterio concessa, qui ibidem seruantur, in qui-
 bus Legerense monasterium semper nominatur. Et fuerat iam antea ab rege Iñigo Aris-
 ta constructum. Quod in Caroli principis Nauarre historia, & in Aragonensium an-
 nalibus legitur. Et inter cetera illud Sancij maioris diploma in Nuzilone & Alodia
 iam retro appositum, oppidorum meminit, & pradiorum, quibus superiores reges idẽ
 cœnobium ditauerant. Lib. i. cap. 5.

Præerat quippe ei.) Sunt qui dicat huius Odoarij abbatis se quædam opuscula II
 excussa vidisse. Certè Ioãnes Tritemius eius inter scriptores ecclesiasticos nõ meminit. Odoarius abbas.

Charissimus filius meus.) Spiritu filium nominat, quem in Christo, vt 12
 diuus Paulus inquit, genuerat: erudiens, insituens, & ad eum usque dignitatis in
 ecclesia gradum prouehens.

Ioannes Præpositus.) Nostris temporis monasteria Benedictina, & Cister- 13
 ciensia præter abbatem priorem etiam, ita appellant, ex prisco suo instituto habet. Huc
 nimirum præpositum vocat diuus Eulogius. Monasteriorum
 præpositi.

Reliquias tibi.) Alibi iam annotauimus, corpora sanctorum martyrum Zoyle 14
 & Aciscii Cordubæ ad hæc vsque tempora perdurasse. Quod etiam hinc & ex sine e-
 pistole astruitur. Nam neque illustrari Pompelonses nisi insigni aliqua missa reli-
 quiarum portione poterant, nec basilica aliter ædificanda, quod postea fit, peteretur.
 Neque pleno dono ditare Episcopum Eulogius potuit, nisi horum martyrum corpo-
 ra integra penè Cordubæ haberentur. Fuit autem sanctus Zoylus Romanorũ Imperato-
 rum tempore martyriũ Cordubæ perpeffus. Puteus nunc religiose suspicitur, in quẽ pars
 viscerum eius proiecta fuisse memoratur. Eius corpus Agapio Cordubensi episcopo
 Gothorum regum tempore fuit reuelatum. Vnde etiam translationis eius festum cele-
 bratur. (Carrionem demum multis post Eulogium annis (quemadmodum in Felice Cõ-
 plutensi martyre diximus) fuit translatum. Agapius episcopus.

Ab vltioris Franciæ.) Boiariã, seu Baiuariã Germaniæ superioris partẽ, 15
 rectè vltiorem Franciam nominat. Nam Francorum tunc & regnum & nomen ad
 Germaniam vsque vltimam protendebatur. Est autem Maguntia notissima in Ger-
 mania superiori ciuitas. Maguntia.

Cæsaraugustam perueni.) Huius vrbis magna nunc est celebritas, & eius 16
 Plinius, Ptolemæus, Antoninus, & alij meminerunt. Cũ Salduba antea prisca & Hispa-
 no nomine diceretur, ab Augusto Cæsare facta Colonia, nomen accepit. Quod ip-
 sum cum ceteris eius vrbis antiquitatibus egregie, vt alia omnia; Hieronymus
 curita, in didem ciuis, in suis Aragonensium annalibus persequitur. Neque tam ea
 commentatione patriam suam illustrat, quàm quod tam inclyto alumno possit gloria-
 ri. Suauissimũ nanque ingenium, iudicium in literis rarum, Latine & Græce lin-
 guæ singularis cognitio, peritia totius antiquitatis insignis, egregia in scribenda

suorum historia laus, & diu in magnis negotijs probata prudentia dignissimum effe-
 re, ut Philippus rex catholicus summi in sacro Inquisitionis senatu secretarij, ut vo-
 cat, munere virum grauisimum exornaret. postquam iam pridem ab suis Aragonensibus pu-
 blici historici prouinciam publico regni totius decreto accepisset. Ego etiam iure optimo
 glorior, magnam mihi cum illo multis iam annis & beneuolentiam, & familiaritate
 intercedere: historiaeque meae, & huius etiam ex parte laboris censorem ab Regio sena-
 tu mihi tributum. Ut merito possint iam mihi quae scripsi, cum tanto viro placuerint,
 non displicere.

Hic anony-
 ritus. Cui-
 aus.

17 Complutum descendi.) Recto itinere Caesar Augusta Cordubam proficiscen-
 tibus Segoncia, primum, inde Complutum, Toletum tandem est pertransendum. Segon-
 cia nomen in Tito Livio non semel legitur. Strabo etiam & Plinius eius urbis memi-
 nere. Nunc immutato paulisper nomine Siguença dicitur, cui suus episcopus domina-
 tur. Insignisque est eo praesertim titulo cathedralis ecclesia, quod sancta Liberatae cor-
 pore, & magnificentissimo tumulo illustratur. Altera fuit Segoncia in Batica versus
 fretum Plinio nominata. Visuntur eius ruinae non longe ab Lethaei fluminis ripa, hodie-
 que Gisgonça loco nomen est. Complutum id plane oppidum esse, quod nunc Alcala
 de Henares appellatur, in quo nos haec commentamur, multis ijsque grauibus testimo-
 nijs astruximus, in opere, quod de sanctis martyribus Iusti & Pastore superioribus an-
 nis euulgauimus. Hinc autem, cum episcopum etiam hoc oppidum adhuc tempore diui Eu-
 logij haberet, maxime probatur, id quod nos etiam ibi contendimus, sanctam illam ba-
 silicam, qua diuorum Iusti & Pastoris corpora olim condita fuerant, semper Christia-
 norum fuisse, neque eis ab Mauris fuisse ademptam. Quomam vero diuus Urbicius
 pio furto eadem corpora Oscam iam hoc tempore asportauerat: ideo diuus Eulogius ip-
 sorum hic non meminit: proculdubio, si adforent, non praetermissurus. Supplici venera-
 tione eadem sancta corpora reueritus, suae quoque deuotionis participem Vuiliefindum
 effecisset.

Segonciae dicitur.

Complutum.

Sanctorum Iusti
 & Pastoris cor-
 pora.
 Diuus Urbicius.

18 Post quintum diem Toletum reuerti.) Reuerti, inquit, quia Corduba pri-
 mum egressus, illac quoque iter fecerat. Quintum diem memorat, vel ab eo, quo Se-
 goncia fuerat profectus, vel ab eo quo Complutum intrauerat. Alioqui Compluto To-
 letum bidui iter tantummodo est. Toletum vero urbs Hispaniae celeberrima non semel
 ab Titoliui nominata, ab Plinio & Ptolemeo memoratur. De qua, ut de Carthagine
 Sallustius praestiterit nihil hic, quam pauca referre. Quis praesertim suo loco, in Hispania
 nimirum antiquitatibus, multa fuerimus exequuti.

Toletum.

19 Vuistremirum episcopum.) Ingenti gloriae Toletanis Mozarabibus Chris-
 tianis profectus fuit, talem ac tantum virum hoc tempore episcopum habuisse: sed Cordu-
 bensibus meis inde etiam multum praestati sumae laudis deriuatur: diuum videlicet Eu-
 logium eodem ipso tempore habuisse, qui multorum episcoporum suffragio & Toletani
 populi sanctis studijs dignus haberetur, qui Vuistremiro, quali bone Deus antistiti, suc-
 cederet. Idque circumsperto iudicio & matura deliberatione factum prorsus est: cum ex
 hac apud se commoratione Toletana Mozarabum ecclesia nobili experimento didicis-
 set,

Vuistremirus ar-
 chiepiscopus To-
 letanus.

set, quem virum dignis studiis & populi voluntate requireret. Debet autem sancta ecclesia Toletana plurimum diuo Eulogio, quod sanctissimi presulis hic memoriam cōseruauerit. Aluaro itidem Cordubensi, qui ad hoc vsque seculum nostrum notitiam electi antistitis transmiserit, qui martyr esse eādem promeruerit. At verò cū hactenus dicat Eulogius, intelligere licet, eo ipso anno, quo scripta hęc fuit epistola, viuere adhuc Vvistremirum archiepiscopum. Itaque sequentibus annis electum fuisse diuum Eulogium Toletanum antistitem, hoc est martyrio suo propioreim, manifesto deprehēdimus.

Quem sœua tyranni indignatio.) Quemadmodum primo libro vidimus, 20
Habdarraghman rex quoscūque Moçarabes Christianos, qui muneribus publicis fungebantur, aut sibi in palatio quaqua ratione inseruiebāt (quorū nō erat exiguus numerus) magistratibus priuari, palatio eijci, annis regis carere præcepit. Inter hos Ioseph quoque diui Eulogij frater, vt apparet, fuerat multatus. Hoc profecto vocat à principatu deiici, ad sanctum Ioseph patriarcham, Ægyptiorum olim principatum vicarium obtinentem, alludens. Quem enim alium principatum potest in misera Moçarabum Christianorum seruitute innuere?

Christicolæ principis tueri meremini dominio.) Carolus Magnus 21
imperator, Caroli Calui, qui nunc regnabat, auus Pompelonem Mauris iam pridem ademerat, & aliquoties rebellantem ipse, & Hludovicus Pius eius filius restituerant. Qua de re innominati illius authoris annales ita habent. Anno Dcclxxviii. Imperator Carolus Magnus Pompelonem Nauarrorum oppidum aggressus, inde ditionem accepit. Et paulo post, Pompelonem reuertitur. Cuius murum, ne rebellare posset, ad solum vsque destruxit. Et anno Dcccvi. In Hispania verò Nauarri & Pompelonenses, qui superioribus annis ad Sarracenos defecerant, in fidem recepti sunt. Et anno Dcccxxiiij. iam sub Hludouico Caroli Magni filio imperatore & Gallorum rege. Æblus & Asnarius comites, cū copijs Vasconum ad Pompelonem missi: cū per actō iam sibi iniuncto negotio reuerterentur, &c. Vbi manifeste apparet Pompelonem recuperatam hac expeditione, si forte defecerat: sin minus pacatam, in tumultu, si quis fuerat exortus, fuisse.

Pópelō à Christianis capta.

Æblus & Asnarius comites.

Galindo Enniconis.) Hic Galindo Iniguez aut Nauarrus, vt vulgaribus no 22
minibus vtar, aut Aragonensis fuit. Nam in vtriusque gentis priscis annalibus Galindi nomen, & inde ductum cognomen saepe in proceribus legitur. Hieronymi curitæ annales libro primo non semel testantur. In antiquis etiam regum vetustissimorum diplomatis Galindi nomen inter ceteros proceres reperitur. Ex his mihi sequentia videre contigit. Era Dcccxix. hoc est anno Domini octingentesimo octuagesimo primo die Aprilis xxij. Hordonus rex huius nominis secundus cū Geluira vxore donaria quā plurima auro & argento pretiosa, item vicos & alia ecclesie Compostellane, vbi diui Iacobi corpus est tumulatum, dedere. Subscribit, & cōfirmat inter ceteros proceres Galindus. Item Geloyra regina Veremundi regis secundi, vt ipsa de se inquit vxor, Alfonsi quinti mater, die Augusti decima octaua Era M. lvi. hoc est anno Domini millesimo decimo septimo, eidem ecclesie plurima donauit. Inter ceteros presules subscripsit,

Galindo Enniconis.

Galindorum familia.

SCHOLIA

Et confirmat Galindus Abbas. Et his omnibus magis amplam est Froyla regis Alfonsi quarti filij diploma vigesimo quinto Ostobris Era Deccl. hoc est anno Domini nongentesimo duodecimo eidem ecclesie concessum: in quo cum ceteris proceribus Galindus etiam confirmat. Quae tria diplomata in archiuo eiusdem sanctae ecclesiae asservantur. Libuit autem hic haec coegisse, ut nobilis huius apud nos familiae, cui Galindo seu Galindez cognomen est, antiquitas certis testimonijs astrueretur. Cum autem et hoc loco, et paulo post in exemplari Galindo in nominatiuo fuisset scriptum: in fine demum Galindum in accusatiuo habuit.

- 23 Eorum beatæ memoriæ construendo basilicam.) *V*isitato tempore diui Augustini vocabulo, quo et ipse, et alij nonnulli vtuntur, memoria martyrum locus dicebatur, vbi martyres colebantur. Hic diuerso aliquantulum sensu, cōsueto nimirum et vulgari, ponitur. Videtur autem diuus Eulogius ex concilij Africani seu Carthaginiensis quinti decreto hoc ipsum deposcere. Eius haec sunt verba. Item placuit, ut altaria quae passim per agros, aut vias, tanquam memoriae martyrum constituuntur: in quibus nullum corpus, aut reliquiae martyrum condite probantur, ab episcopis, qui eisdem locis praesunt, si fieri potest, euertantur. Et paulo post. Et omnino nulla memoria martyrum probabiliter acceptetur, nisi aut ibi corpus, aut aliqua certe reliquiae sint: aut vbi origo alicuius habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissima origine traditur.
- 24 Denique beatissime pater.) *Q*uae sequuntur omnia de ecclesiae nostratis calamitatibus sanctorumque martyrio, retro libro primo et secundo leguntur: atque ibi si quid opus fuit annotauimus. Repetit verò hic eisdem verbis quaedam diuus Eulogius, quae in Documento martyriali posuerat.
- 25 Quae dudum alias proferendo.) *A*pparet etiam ante epistolam sine salutationibus Eulogium ad hunc eundem Vuilse sindum scripsisse. Hoc credo intelligit. Ego verba haec vt erant in exemplari reliqui.
- 26 Odoarium Serafiensis monasterij abbatem.) *S*ub sancti Zachariae nomine et tutela canobium hoc fuit conditum. Hoc alterum nomen Serafiense, quo nunc vtitur, loci fuit aut regionis.
- 27 Hurdaspalensis monasterij.) *N*on dubito, quin id canobium intelligat, quod nunc de Vrdax appellamus. Situm est trans Pireneos Galliam versus, nō admodum longè ab urbe Vayona disitum. Et cum Eulogij tempore ordinis diui Benedicti fuerit, nunc est Præmonstratensis.

Memoriae martyrum.

Concilium Africanum quintum.

Argumentum epistolae Eulogii ad Alvarum.

MITTIT ad Alvarum documentum martyriale, quod virginibus Flora & Maria scripserat, priusquam eisdem legendum traderet, Christiana modestia & insigni circumspectione, ut in fine apparet, commotus.

CHARISSIMO FRATRI MEO ALVARO Eulogius.

IMPER mi frater recordatione peccatorum meorum compunctus, luctum non amitto quotidianum. Quoniam ex frequenti usu non deest à me peccandi affectus, super his quoque vehementi carceris mœrore confectus, non minus ex improvise tædium mihi occurrit. ex eo die quo me serenitas vestra præmonuit, ne à glorificatione militum Christi desisterem, ne primam de eis sententiam meam irritam facerem. Quia propterea quod illi viriliter inimico iustitiæ restiterunt, crudelitas nos tyranni carceralibus mancipavit erumnis, nostris deputando hortamentis, quod in eos diuinitus inspiratum est. Quasi futura foret hæc nobis occasio facilis vituperandi (quod absit) quos olim laudaueram, laudandosque verbo & stylo extuleram. Qua de re coactus sum huius opusculi laborem aggredi, quod fortè & nostræ credulitatis de victoria eorum futuris generationibus redderet testimonium, & istis virginibus propter veritatis professionem nobiscum deunctis, spei certâ di præberet adminiculum. Quod ego pro arbitrio meo Documentum Martyrij credidi appellandum. Tuum est autem, frater charissime, huic volumini auctoritatem donare, quia priusquam earundem virginum adiret obtutus, tuo elimari eum iudicio volui: ne fortè errore nescientiæ in aliquibus repugnaret catholico dogmati.

Aue in domino Iesu Christo frater
charissime.

Scholia in epistolam primam ad Alvarum.

Vo me serenitas vestra præmonuit.) Hæc serenitatis compellatio, quæ non semel vititur author ad Alvarum scribens, facit, ut eum nobilem admodum

EPISTOLAE DIVI EVLOGH.

dum fuisse credam. De ea autem postea in Veremundi regis diplomate dicemus.

2 Quia propterea.) Eandem causam vinculorum suorum hanc fuisse in superiori epistola retulerat. Alvarus in eius vita ab Reccaffredo episcopo missum in carcerem tradit Eulogium. Nimirum in idem utrunque recidit.

Argumentum epistolae sequentis

Evadat opus ad se missum, & iudicium de eo ferre tum modestiae causa, tum operis praestantia detrectat.

ITEM ALVARVS AD EVLOGIVM.

1 VMINOSVM vestri operis Documētum ex illis Orientalibus, de quibus legitur, pomis valde bonis eleganter collectum, atq; ex vitalibus succis, & ex quadrifido fonte virtutum, operosa arte confectum, iuxta congenitum literarū studium mihi perlegi, & non discutiendo, sed admirando, textum totius opusculi laudabilis percurri. Et quod ex thesauro sapientiae Dei à docto scriba noua, & veteri reconditione prolatum est, altè profunde que totum rimavi, nihilque dignum, quod tanto repēderem operi, in tenuissimo pectore pauperis tui inueni. Verè ad instar illius Ioseph reconditum triticum tempore necessitatis dispensas, & fame veri laborantibus alimoniae victum impertiris, atque adipe spiritali arida corda pinguescis. Quicquid enim de sanctis scripturae fontibus à quo quā potuit vnquam hauriri, à te assumptum, discussum est, atque digestū. Et planè nobis omnibus aliquid mutire volentibus silentium deinceps manet impositum. Eloquenter nanque atque splendide oratorū more, imò scholastica eruditione totum opus digestum, & humana pariter ac diuina instructione perfectum, nō discussione indiget, sed potius laudari inquirit. Nec egestate laborantibus scientiae seipsum discutendum cōmittit, sed in corda infularum praeconijs digna, & virtutum laude cothurnata alto se extollendum boatu infundit. Quod verò meo, quod saepe probasti, scientia egeno iudicio tantum fulgorem cōmittis, licet humilitati vobis congenitae hoc notum sit assignari: tamen cauendum est, ne fulgor materiae, & authoris splendor furuo inficiatur horrore. Praesertim quia tenebrae discutiuntur à luce, & horrida semper caligo splendore fugatur nubium, quas densas grassedine aureum iubar feremat. Nec cōpertum est, vt vice contrariā discutiant tenebrae lucem, aut densus aër suo subdat iudicio solem. Ego verò, mi Domine, opusculum Dei ecclesia dignum, & Christo opifici & coronatori martyrum in primordio sui votiua cordis oblatione sacratum,

non

non humano audeo subdere iudicio, quod certum noui inspiratione diuina ex arcano pectoris vestri prolatum. Et ideo sicut per vos spiritus sanctus loquutus est, ita & nomen, quod ipse author bonorum consensione, imò electione vestra imposuit ei, vt perenniter hæreat, & perpetua memoria vigeat, nostra quam consulis pusillitas videt. Raptim cursimque ipsum opusculum legi, sed ad rescribendum illud retinere dubitavi, ne fortè culpabilis vestro fuisset amori. Peto autem, vt in alio quaternione a pertiori manu illis sororibus scribatur, & istud ad me pro rescribendo denuo reuertatur.

Stholia in epistolam superiorem.

EX illis Orientalibus.) *Alludit ad paradisi terrestris descriptionem, quæ 1 Genesis. 2. capite habetur.*

Infularum præconijs digna.) Hoc, quantum ego assequi possum, intelligi vult, 2 episcopis potius & summis sacerdotibus dignis doctoribus opus tradidi debuisse iudicandum. Ipse enim Aluarus laicus (ita loqui consueuimus Christiani) cum esset, ad eum iudicium sacrorum operum, quale hoc diuisi Eulogij erat, pertinere non poterat. Quæ sequuntur in hac periodo, misere fuerunt in veteri Codice deprauata. Nos quoquo modo potuimus restituimus.

Cothurnata.) Elata & sublimia. Poeta more loquitur. Sumpta audacius 3 ex tragicorum habitu metaphora, qui cothurnis sublimes efferebantur.

Argumentum.

Martyrium duarum virginum Floræ & Mariæ celebrat, quod libro secundo latius commemorat.

CHARISSIMO IN DOMINO IESU CHRISTO

fratri meo Aluaro Eulogius.

MAGNIFICAVIT Dominus misericordiam suam nobiscum, mi frater, & facti sumus lætantes. Quia quibus verbum vitæ in lachrymis seminauimus, in gaudio victoriæ fructum metisse videmus. Videmus enim virgines nostras debellato principe tenebrarum, conculcatis mundialium oblectamentis affectionum, accensis ad orearum lampadibus, obuiam profilisse sposo ac regi cælorum. Et quia semper se hostiam viuam, sanctam, Deo placentem preparauerunt, ideo cælestis aulae limina ad euntes, intrauerunt inuitante Christo ad nuptias, cantantes canticum nouum, atque dicentes: Dignus es, domine Deus noster, accipere gloriam & honorem, quoniam redemisti nos de potestate tenebrarum, & fecisti nos condignas sortis sanctorum tuorum, & transtulisti in regnum tuum æternum.

EPISTOLAE DIVI EVLOGII.

num. Et cum hoc gaudium vniuersalis ecclesia de illarum victorijs habeat, præcipue tamen ego præ cæteris quodam tripudio iucunditatis extollor, quoniam non in vacuum eis, iam pene quorundam exprobat²ione à gradu suo labentibus, documentum illud martyriale porrexisse conspicio. Quia licet ab initio mundi & vocatio, & sanctificatio earum à Deo patre nimirum processerit, habet tamen intentio nostra in earum instructione suam coram Domino mercedem repositam, qui largitionem argenti calicis remunerari promisit in nomine suo impensam. Nam decimo & amplius die priusquam ad martyrium ducerentur, solam dominam meam Floram, instinctu fratris sui, iudex ille iniquitatis auditioni suæ aduocans, post agnitam eius inuictissimam professionem, qua ipsum iudicem Christi ancilla denotans, aduersarium fidei intrepida responsione deiecit: in carcerem eam iussit reuerti. Quapropter claustra, quibus detinebantur, ego appropinquans, quæ iudicis ad eam interrogatio fuerit, vel quæ ad iudicem responsio eius extiterit? dominam meam humiliter sciscitatus sum. Illa verò, vt erat angelico decorata aspectu, supernæ claritatis gratia fulgens, hilaritatis vultu, ore pudico, iam quasi quibusdam cælestis patriæ gaudijs vegetata, subridens retulit mihi. Dum hodie iudici præsentarer, præceptor, astante haud procul è contra fratre meo illo aduersario fidei nostræ, cuius persecutione in hunc lacum decidi: exquisita sum, vtrū eum agnoscerem? Quem ego fratrem meum esse carnalem proferens, quare (inquit) iudex iste cultor fidei nostræ probatissimus manet, & tu Christum profiteris? Respondi, ante octennium, ô iudex, & ego tenebris ignorantia occupata, paternis legibus seruiens, gentilitio famularabar errori. Sed illuminante me pietatis auctore, elegi fidem Christianorum, propter quam certare disposui vsque ad obitum. Et quæ est, inquit iudex, hodie sententia tua, in illud quod dudum coram me professa es? Exprobatorem videlicet sui vatis abstrusis interrogationibus exprimens, qua ipsum auctorem sectæ peruersitatis olim amota formidine detestata sum: cum iterum è latibus meis ad passionem redirens, forum petij, ac iudicem adij. Identidem aio, iudex, quæ & primò me exponentem audisti: & si me adhuc disquisieris, ingentiora prioribus de eo referam tibi. Tunc inflatis buccis, turgentibus gutture, stridentibus lingua sermonibus de interitu me comminans, in ergastulum iussit reuerti. Hæc postquam meliflua oris sui relatione mihi domina mea retulit, verbis eam, quibus potui, confortavi, de spe promerendæ coronæ admonui, eiusque angelicum obtutum reclinis cervicibus adoravi: deinde precibus eius, & felicibus meritis me commen³dans

dans, reuerētissimis illius colloquijs recreatus, latibula carceris mei reuifi. Vnde quæso fraternitatem tuam, charissimè domine, vt ad posterorum memoriam gesta passionis earum breui tantummodo ordinare digneris stylo, ita semper illarū protegi merearis suffragio. Ipso autem die, quo gloriosarum nobis relatus est sub confessione nominis Christi interitus, omnes ad orationum arma currentes, horam nonam in Dei laude persoluimus. Ac deinceps auctis tripudijs vesperinum, matutinum, & missale sacrificium consequenter ad honorem & gloriam nostrarum virginum celebrauimus, cunctique nos illarum patrociniō tutandos fouendosque commisimus. Et quia vniuersorum spes non perfunctorie in earum meritis collocata est: ideo, sicuti cernitis, fauens Christus earundem victorijs & interuentibus gloriosis, post sextum diem, quo illæ coronatæ sunt, nos vinculis absoluit, & carcerali claustro exemit. Nā & quibusdā familiaribus hoc, antequā pateretur, condixerūt sororibus, vt mox, postquā Christo coronatori suo adfisterent, pro nostra liberatione interuenirent. Et sic quidem ille octauo Calēdas Decembris explentes martyrium, nos tertio eardem Calendarum sole dimittimur: magnificantes & benedicētes nomen Dei nostri, qui cōfortauit in certamine sanctas virgines suas Floram & Mariam, & vicerunt: nosque per digna illarum merita liberauit in pace, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

Scholia

Accensis adorarum.) Hoc est palmarum & gloriæ triumphalis. Diximus de hac voce in ipso martyriali documento. Manifestum autem est, quā seruatoris nostri parabolam respiciat.

Quorundam exprobatōne. Hoc nimirum est, quod retro iam in ipso ad has virgines opere annotauimus.

Illā vero vt erat.) Huiusmodi piæ commemoratiōnes, quibus frequenter vitur diuus Eulogius, quauis martyrum ardore caleant, tamen in ipso sancti huius pectore qualis diuini amoris ignis exardesceret, satis ostendunt. Flagrat profecto his perlectis pius animus, sed cum de martyris flamma accensum se videat, maius profecto incendium ex verborum huiuscemodi face subdi sibi persentit: vt author de suo prorsus igne ignem in lectorum cordibus videatur accendere. Esto nanque, tepide alius absque hoc deuotionis seruore hoc ipsum commemoraret: res eadem cum essent, tamen nullam penè in lectorum pectore scintillam excitarent.

Matutinum & missale sacrificium.) Non facile possit quispiam intelligere, quo pacto in carcere retrusi Christiani missam celebrare, aut ipsi decenti loco & apparatu possent, aut ab impijs custodibus sinerentur. Horarias preces, solentis more submissa

EPISTOLAE DIVI EVLOGII.

missa voce concinnere certè potuere. Verù enimverò, Deus optimus maximus pia suorum deuotioni non deerat, & quo pacto consolari seipso & armare diuini sacramenti perceptione possent, benignus providebat. Nam in documento martyrij plane dixit horarias preces Christianos ecclesie ministros in carcere positos solitos fuisse decantare.

Argumentum.

Narrat Baldegotoni Floræ sororis martyrinm, cingulumque eius ei transmittit. Cum autem iam omnia susius & narrata sint libro secundo & epistola superiore, atque utrobique, quæ necessaria visa sunt, annotata: nihil hic reliquum fuit, quod scholys indigeret.

EVLOGIUS SERVVS CHRISTI CHARISSIMAE
in domino Iesu Christo sorori nostræ Baldegotoni,
salutem.

OTVM tibi sit domina soror, quia consummauit martyrium suum in pace domina & sanctissima patrona nostra soror tua Flora octauo Calèdas Decèbris die, tertia feria, hora nona, vnâ pariter cū cōfocia sua beata Maria Cuteclarēsi religiosa (quæ inter illos priores Martyres fratrem in cælum præmiffit Vualobonsum diaconum) perseuerantes in sancta professione vsq; ad mortem. Inde charissima soror, iubemus te tanta cōsolationis ope suffultam manere, quanta sine dubio credimus illas inter cælicolas & beatarum virginum choros collocatas manere. Tenentes victorię palmas, quotidie ante thronum agni, canticum nouum cantantes, atque dicentes: Dignus es domine Deus noster accipere gloriam & honorem, quia redemisti nos de potestate tenebrarū, & per gloriosum martyrij trophæum transtulisti nos in regnum tuum. Tu verò dilectissima stude vitam tuā dignis & Deo placitis moribus exornare, quibus in æternum valeas cum Christo regnare, & beatarum virginum cōfortijs inhærere. De cetero direximus tibi pro memoria venerabilis sororis tuæ Floræ cingulum, quo illa in carcere vsa est. Vale in Domino, et ora pro nobis charissima soror.

Argumentum

Pius memoriale martyrum appellatum ad Aluarum mittens, quando captum, intermissum, & tandē finitum fuerit, memorat. Censuram & limā eius exposcit. Primum autem eius operis librum solummodo nunc missum: & hinc & ex Aluari responsō apparet. Quando in carcere positus diuus Eulogius ad Aluarum scribit.

Charissi-

CHARISSIMO IN DOMINO IESU GHRISTO FRATRI
meo Alvaro Eulogius.

LIM, mi frater, tranquillitate vegetatus domestica, & pacatis familiaribus curis, cuncta mihi commodius prosperabantur. Verum dum subito omnes ex martyrio beati Isaac turbaremur, tota q; vrbs tantæ rei nouitatem stupefceret: coepere omnes tam clerici quam laici magnanimitè colere quod actum est, summoq; honore tanti prædicatoris extollere cõstantiã. Sed dum coalescens calor diuinus multos incēderet, ageretq; cateruas fidelium in forū descēdere, ac præmissa fidei cõfessione, hostē ecclesiæ detestari: illico iracundia tyranni sæuientis omnes exterriti, inaudita versibilitate sentētias mutāt, detrahūt, maledicūt: auctoresq; magni sceleris esse, & eos qui talia agunt, & qui eis fauent, annūtiant: paucis admodum, sicut ipse non nescis, talium sacrilegio sequestratis, qui primã sententiã suam nullatenus à venerabilitate sanctorum immutauerunt. Qua de re nusus sum huic insistere operi, & pro captu viriũ, Domino adiuuãte, succinctã huius mediocritatē formare libelli: vt suum de nobis reddēs futuris generationib⁹ testimoniũ, aut mēdacijs infamiã, aut laudis ab eis suscipere titulũ. Cũ nos obtētũ eius præmiũ defensoris iustitiæ nihilominus à Domino speremus accipere. Quod opus iam penè expeditum, cũ me furibunda optio præfidalis horribilibus carceribus applicaret, turbata omni familia mea irruptione satellitũ, vt erat cartulis & pitacijs diuersis dispositũ: arbitratus sum, quod per varia fuisset dispersum. Sed illud tunc Dño cõseruãte, nũc inter angustias carcerales, ipso demũ iuuãte, nõ solũ perfici, verum etiã alibi trãscribi pmeruit, seseq; nõ prius alteri quã tibi innotesci elegit. Quia ceteris magis nõ audet publicari, quã nolit: ne detrahēdi occasionem inculta materies aduersarijs præbeat, ne ridiculum oratio impolita perosis exhibeat. Hinc ad te, frater charissimè, arbitrũ sciētiole meę iustissimũ, opus ipsum vilibus adhuc mēbranis digestum primo pcurauit rãsmittere, vt fraterno elimatũ iudicio, si probaueris, pateat: si reprobaaueris, taceat. Ac deinceps tunc iã illabili gressu cuneos susurronum armata dextera scindat, & ad fideles suos victoriã do accedat: vt simpli ei exhortatione catholicũ imbuēs gregē, quicquid gloriæ promeruerit, vestris laudibus admittatur, vestre q; parti tota eius benedictio applicetur. Sin verò turbinib⁹ suę obuolurũ segnitie silētio eum decreueris perēni sopire, null⁹ mutũ irridere, nemo tacentē poterit infamare. Vnde quęso serenitatē vestrã, vt intuitu charitatis, qua vtriq; incõuulsibiliter copulamur, electione arbitrij nostri hoc opus memoriale sanctorũ vocatum percurrēdo emēdetis, recēsendo excolatis. Et si nomi

EPISTOLAE DIVI EVLOGII.

nis sui meritum geret, vestro testimonio roboratis. Ita cum eisdem ipsis, de quibus loquimur, sanctis, adscripta nominis vestri memoria in cęlesti pagina, gaudeatis, dum mihi, vel in ultimo angulo paradisi, gratia interuentus eorum, situm præstiterit quiescendi. Amen. Vale in domino Iesu Christo serenissime frater.

Scholia.

- 1 **A** Ut mendatij infamiam.) *Ex fiducia veritatis ita loquitur subobscurē.*
- 2 **C**um nos obtentu eius.) *Et hic non admodum perspicue loquitur, & tamen zelo fidei, & veritatis etiam fiducia hæc dicuntur.*
- 3 **P**itacijs.) *Tabella Græcè pitacia dicuntur. Omnia autē in quibus scribebatur, tabellas prisca vocabant, tametsi membrana esset aut charta.*
- 4 **P**er varia.) *Aliquid deesse videtur, discrimina, aut loca.*
- 5 **Q**uia cęteris.) *Subtile quiddam cum dicere cuperet, non potuit effugere obscuritatem. Cum indigne (inquit) ferat opus se suppressi: horret tamen in vulgus exire. Cupit, & pariter timet euulgari. Videtur pauculis verbis comprehendere voluisse, quod librum suum alloquens, non paucis versibus Horatius exequitur.*
- 6 **I**llabili gressu.) *Hoc est firmo, & quod labascere iam non formidet.*
- 7 **V**ictoriando.) *Quatum illo tempore vocabulum sicut & illud paulo post inconuulsibiliter, & multa huiusmodi, quæ omnibus nota annotatione nostra non indigent, cum præsertim catalogum ipsorum iam in ipso operis vestibulo apposuerimus.*

Argumentum.

Superiori respondens Alvarus, opus quæ magno opere laudans, rerum præstantiam, & orationis extollit gravitatem. Ut edat hortatur, sublimitatem verò dictionis affectans, in affectationem per Cacozelem incurrit.

RESCRIPTVM ALVARI AD EVLOGIVM.

Reuerentissimo patri Eulogio Alvarus.

PRIORASTI, mi domine, emolumenta priorum: & anteriorem iamque oblitteratum fulgorem catholicū, ceu fontem obturatum vitæ æternæ, saturum, ex Iesu pectore scaturientibus profluens venis, reserasti fidelibus vniuersis. Ille enim, qui ætatis nostræ huius miseratus errorem, athletarum suorum occultum propallauit agonem: ipse magnum præ omnibus inspirauit doctorem, quem talium verisimum accingeret laudatorem. Vigore nēpe æthereo, nō mundiali caduco accinctus, & eloquentia pariter diuina humanaque ornatus, & in hortatione martyrij primus accurris, & in defensione ecclesiæ ante alios milites palestræ æternæ

æternæ defudans, bella Domini prælians, præ cunctis affurgis. Verè nã que ille spiritus corda vestræ prudētix tetigit, qui olim missus apostolis ecclesiã diuersis donis ornauit. Et qui heroas, de quib^o loquimur, armauit ad pugnã, aptauit ad gloriam, & ad perennẽ perduxit coronã: ipse fidei vestræ cõstantiã, ac linguæ disertæ facundiã seu sapientiæ profluentẽ doctrinã plus solito acuẽs in rebus sibi placitis, eo dogmatibus imbuit munere, quo sibi notũ est soli placere. Et licet philosophica dictio, & Tulliani fontis redũdans oratio trimodũ illud loquendi genus pro insita naturali cautela retētet, tamen maiori laude habẽdum est, quod apostolico more digestũ est. In vno enim & paruo, vt videtur, volumine & lumẽ inenarrabile profers cœli, & venustatẽ sermonis nõ mediè representas humani: dũ & oratorũ florem aspergis rethoricũ, & porrigis legentibus cibũ diuinũ. Tibi lacteus Liuij subditur amnis, tibi dulcis cedit illa sæcularis linguã Catonis, feruens quoq; Demosthenis ingeniũ, & diues Ciceronis olim eloquiũ, floridusq; Quintilianus. Et dudũ præconatus stylo in rebus perditis & caducis, & labilis æui rotatu decursis, omnisq; mille generibus exculta doctrina, cõparata luculētissimo operi, obsoleta est, & infecta. Terrestris quippe nitor æquiparatur ex nulla parte cœlesti, & immortale ingenium immortalis extollitur laude. Nescit nanq; finiri cũ sæculo, quod collatũ est dono superno. Bon^o enim homo de bono thesauro profert ea, quæ bona sunt, & doctus à Deo scriba de thesauro Dei profert noua, & vetera, de quibus summi patris regat familiam.

ORNASTI (mi sanctissime) nostrę ætatis vltima tempora, & sequuturis generationibus, odorem nectareum propinasti: vt à generatione in generationem nostra ætas lauderetur, & nomen tuum redoleat in vniuersis finibus terræ. Nec vigor diuinus humano præconio indiget: & quod per se extat laudabile, haud dubium quin in prima gloriosum sit facie. Pulcher enim, mox vt videtur, licet à lógè videatur, amatur: & ignicomus centri viator confestim vt oritur, cœli oculus cõprobatur: nec operoso indiget visu, qui non videntibus oriendo præbet aspectum.

QVOD verò humilitati seruiendo, meo subdis iudicio, quod diuino instruxisti oraculo: licet ob nostram ædificationem tua dicta inficias, & fatius veritatem à suo tramitis gressu in obliquum mergas: tamen cauendum est iterum, nedum humilitati nimium seruis, infringas iudicium veritatis: dum infimum, & quem tu inscium multotiens comprobasti, tantæ materiæ superponis, & pretiosum à vili non solum non secernis, sed quod magis est verendum, cœno limoq;

O ij inuoluis

Ezech. 37.

inuoluís. Verum quia nostrę cenfurę (quę nulla est) hunc tacendum, publicandumue iniungis; patienter perfer nostram sententiam, & ipsum codicem sydereo splendore coruscum ad multorum remedium solida, si dici fas est, literis in eternum. Egisti autem, beatissime pater, carmen sonorum, quo mortis metus excantatus effugiat, & antiqua glacie duratus animę stupor frigusq; pellatur. quo calor vitę, & ignis ille Deificus, quem Christus venit mittere, ardeat, & extincti carbones, vel corpora mortua, flante ex quatuor partibus mundi spiritu, uiuant, & lumen Arabico dolo extinctum recipiant. Macete virtute, macete glorię semper habendus, qui non solum linguę in laudibus confessorum soluisti officium, verum etiam ob oris gratiam in præmium confessorum ex parte sentis supplicium. & inter sæua claustra & arcta custodia verbum regni serens, feliciori polles victoria. Præconandus sæculis vniuersis, qui & in supplicijs positus linguam nõ cohibet, & pro omnibus solus non tacet. Splendefce, & ampliori lumine, quo fulges, claresce: quia reposita tibi sunt præmia, & centuplicata te manet corona, nosq; tue suffragio, quo semper fouisti, tuere.

Scholia.

- 1 **Q**uo sibi notum est.) *Obscure aliquantulum, vt alia quędam, dixit. Eo te munere Deus donauit, quod illi repensum, solet illi placere. Nouit autem ille solus, & quod tandem hoc munus sit, & quo pacto eodem donati, in ipsius obsequium gratum eidem & iucundum refundant.*
- 2 **Trimodum illud.)** *Triplex dicendi genus rethores distinguunt, sublime, mediocre, & infimum. In idem penę recidunt Asianum, Rhodium, & Atticum.*
- 3 **Lacteus Liuij subditur amnis.)** *Tiri Liuij plenam, & dulci quadã equabilitate redundantem vbertatem, lacteam primus Fabius appellauit. Inde diuus Hieronymus lacteo illum eloquentię fonte manare dixit.*
- 4 **Illam sæcularis lingua Catonis.)** *Non video cur secularem Catonis linguam appellauerit. Nisi forte in nomine Catonis mendum insit, aut in epitheto, vt singularis legendum sit.*
- 5 **Et dudum præconatus.)** *Hunc authorem, quem maximè omnium nominatiõ oportuit, reliquit sine nomine. Nec diuinare datur, quem innuat. Et coniunctio quidem deerat in exemplari, fueratq; super addita prisca admodum & Moçarabi scriptura, sicuti & multa alia sæpe. Et manifestum vtiq; est coniunctionem ab Aluaro interpositam: neque enim quę sequuntur Quintiliano tribui possunt.*
- 6 **Et ignicomus centri viator.)** *Tragicum planè est epitheton, quemadmodum & poeticum etiam est, solem celi oculum appellare.*
- 7 **Tua dicta inficias.)** *Hoc est, hoc colore, quod dicis, intingas, & hoc pretextu vtaris. Et satius aduerbium, mox additum, pro cautius positum crediderim.*

Verum etiam ob oris gratiam.) Subtile, & inde obscurum, præter quã quod 8
 ipsa verba nescio quid perplexum involuunt. Sensus est. Non solum debito officio lin-
 gua fungeris, confessores laudando: sed præmium etiam laudabilis huius officij asse-
 queris, confessoris iam sustinendo supplicium. Ob martyres laudatos eo munere a Deo
 afficeris, ut penè iam martyr efficiaris.

D. PETRVS PONTIVS LEONIS A CORDVBA
 PLACENTINVS EPISCOPVS SVMMVS PER REG-
 na & ditiones Philippi. II. Regis catholici de fide Christia-
 na inquisitor, Ecclesiæ ciuitatiq̃ue Cordubensi bene in
 Domino valere, martyrum suorum gloriam digne
 suscipere, & ipsorum patrocinio inuocan-
 tes, digne perfrui.

VANQVAM STVDIA NOSTRA OMNIA,
 & diutinos in literis impensos labores, dignitatis, in quam me im-
 merentem Dei benignitas euexit, & muneris iniuncti ratio suo
 iure assidue vendicent: nos tamen in diuorum Hispanorum scrip-
 ta peruestiganda & illustranda vehementer propensi, partem ali-
 quam studiorum nostrorum, curam etiam & diligentiam eo sem-
 per libenter contulimus. Cumque diui Benedicti per Hispaniam monasteria, propter
 insignem vetustatem huiusmodi opibus ditissima esse reputarem: tum etiam sanctã
 Ouetensem Ecclesiam usdem in primis locupletem esse semper existimaui. In misera
 enim Hispania nostra Gothorum tempore vastatione, fugientibus nostris, & tutio-
 ra loca petentibus, eo conuectos pariter cum sanctorum reliquijs libros etiam quãplu-
 rimos memineram. Vtrobique igitur prisca nostrorum authorum, & sanctorum præ-
 sertim codices per annos aliquot indagare summa industria & diligentia curavi-
 mus. Nec defuit studio huic nostro felicissimus euentus: piãque sedulitatem be-
 nigne Deus iuuit, atque prouexit. Nam præterquam quod multa in sacris nostratibus
 concilijs scitu dignissima, neque tamen vnquam antea visa inuenimus, commen-
 taria etiam in sacros libros egregia nonnulla sumus assequuti. Unus tamen diuus
 Eulogius, a nobis hac indagine repertus, omnem nostrum laborem, tametsi multa
 maior fuisset impensus, abunde profecto compensasset. Quis enim sperare saltem au-
 deret, tato se thesauro beandũ? Audierã ego sanè, & alicubi legerã, huius diui nomẽ,
 & que scripsisset tenui quadã memoria tantũ veluti olfecerã: sed nec votis quidem cõ-
 cipere poteram, me eius aliquando scripta adepturum. Et cum nullum alium mihi da-
 ri malle, de nullo tamen minus cogitabam. Tanti igitur thesauri compos tandem
 factus Deo Opt. Max. in primis gratias agebam, qui mihi homini Cordubensi Cordu-
 bensis diu scripta sanctissima, & in his tot Cordubensium martyrum triumphos, num
 O iij quam

quam speranti, & minime reputanti repente obtulisset. Sed enim quamvis scripta ipsa per se erant dignissima, quae multis de causis plurimi fierent: me tamen illa vehementer commouit, quod praestantissimam alioqui ciuitatis nostrae gloriam, hinc mirum in modum augeri videbam: donumque etiam hinc me habere, quod digne ego eidem tribuerem, quodque illa libentissime acciperet, magno opere gaudebam. Nam praeterquam quod Cordubae natus, educatus, & primis literarum rudimentis Latinaeque linguae cognitione institutus, tantum eidem me debere intelligo, quantum patriae clarissimae, cuiusquam vnquam potuit: quod etiam paterna stirpe totus ex primo urbis Maurorum temporibus expugnatore progredior, nescio quo maioris charitatis & propensissimi affectus incitatione in ipsam semper feror, & eius gloria mirifice recreor. Gratias deinde sanctae quoque Ouetensi ecclesiae, quas potui persolui, quae has nobis diuitias per tot saecula conseruauisset, & mecum nunc easdem libenter communicasset. Verum enimvero quoniam nos Cordubae nostrae laus & gloria impensius sollicitabat, ne diutius hoc illa eius incremento carere permitterem: edēdi cupidus operam dedi, ut quam primum exemplar ipsum, quod mihi Ouetenses benigne commodauerant, describeretur. Id magno nobis & domesticis nostris labore consistit. Gothicis enim literis scriptum cum esset, nisi longo usu legi multa non poterant. Adde incredibilem codicis vetustatem, qui cum alijs, quos ante sexcentos penē annos scriptos fuisse constabat, collatus, paucis retro annis illi prorsus scripti fuisse videbantur. Tanta erat vetustas, & priscorum characterum, atque membranae & ipsius etiam copaginationis manifesta differentia. Quod quemadmodum ad codicis fidem & auctoritatem multum habuit momenti: ita ad describendum ingentem attulit difficultatem. Itaque desperantibus aliquando domesticis nostris, quibus eam curam & operam demandaueramus: nos ipsi suppetias in preclaro labore attulimus, & nostra manu nonnulla, in quibus ipsi haerebant, descripsimus. Et quae admodum hunc laborem libenter nos ipsi suscepimus, ita etiam illum alterum multo maiorem emendandi, & scholijs illustrandi reuera non subterfugissemus: nisi nos pastoralis cura, & ecclesiae nostrae Placentinae, cui nos, et si indignos, praesse Dominus voluit, varia negotia distinerent, ac praepedirent: & nisi vicariam operam in hac parte Ambrosius Morales ciuis noster, & Corduba dignus, idēque regius Philippi secundi domini nostri historicus praestitisset. Is, quo est in diuorum Hispanorum vitas & res gestas illustrandas studio & diligentia, hunc laborem non impar suscepit: qua verò est in Cordubam nostram charitate, auide amplexus est. Ut totum hoc, quicquid hic est, est autem per maximum dignitatis & gloriae Cordubensis incrementum, non alij eidem quam Cordubenses tribuerent. Diuus Eulogius primum seipsum dedit, nobilitate, doctrina labore verè Christiano, scriptis libris, memoria nostratum martyrum conseruata, & demum suo martyrio praestantissimum. Nos eius scripta ex perpetuae obliuionis tenebris eruimus, & nunc in lucem damus: quod Dei munere nobis contigisse & pie credimus, & magno opere letamur. Noster Ambrosius, quod totus liber ubique declarabit, ut emendatiora, locupletiora, & magis perspicua sancti martyris opera ederentur, nullum laborem recusauit. Vestrum erit sacerdotes grauissimi,

Patres

Patres reipub. nostrae amantissimi, munus hoc nostrum ad veram Cordubae commu-
 nis patriae gloriam comparatum, beneuolo & leto animo suscipere: sanctorum mar-
 tyrum vestrae gloriam penè redidit iucundissime recolere, & iugi semper ve-
 neratione reuereri: Dominum in ipsis assidue laudare: ipsorum exemplis insistere:
 patrocinia subinde implorare & promereri: eximiamque hanc nostrae ciuitatis lau-
 dem, ac verè caelestem praestantiam digno cultu & Christianis obsequijs semper mag-
 nificere. Ita demum fiet, ut & vos hinc magnum religionis fructum pietatisque
 emolumentum capiat: nosque nostro hoc munere, digno illo equidem per-
 se, maius tamen aliquid, Deo bene fortunante, tribuisse letemur.

Valete viri praestantissimi, clarissime urbis
 ciues dignissimi.

OPERVM DIVI EVLOGII

FINIS.

O iiiij

801
Ambrosius Morales pio lectori

VSTISSIMIS de causis que sequuntur, diui Eulogij operibus visum est adnectere. Nam & Dei gloria in quoruncunque martyrum cadibus celebrior utique & mirabilior prædicatur: atque ex omnibus etiam inuisibilibus patientia, multarumque virtutum exempla sumuntur. Argumenti prætere a indiuisa cognatio postulabat, ut qui non multis post annis sub iisdem impijs Arabum regibus Cordubæ passi sunt martyres, superioribus adiungerentur: & qui loco, causa & quod maius est, feruentissimi spiritus similitudine coniungebantur, in posteritatis memoria non separarentur. Iam Verò cum diui Pelagij martyrium tota Hispania sit celeberrimum, vix tamen passionis eius exigua, & penè iam deleta vestigia perdurabant. Diuæ Eugeniæ tenuis quedam memoria, eaque inter paucissimos permanebat. Dominici & sociorum eius nec fama saltem vlla apud nostrates Hispanos fuerat. His omnibus incitatus atque permotus, hæc diuo Eulogio super addenda iudicavi: non dubius, quin pijs omnibus per Hispaniam, & vbi que in commune, seorsum Cordubensibus nostris futurum foret gratissimum.

Admodum Illustri et Reuerendissimo

Domino Antonio Morali, Tlaxcaltensi in noua Hispania Episcopo, Ambrosius Morales Cordubensis Regius

Historicus eius auunculus.

S. P. D.

X quo semel ad te, Presul optime, de diui Eulogij martyris Cordubensis operibus recens inuentis, & mox in lucem prodituris scripsi: sancta quadam cupiditate cibum pretiosissimum degustandi incensus, tam longe positus, auidissime per literas percunctaris, an iam excussa in vulgus exierint: obnix me obtestans, vt quam citissime ad te transmittantur. Ego vero quam primum possum, non mitto solum, sed hanc etiam partem postremam huius editionis, quę tota nostra est, tibi dedicare constitui, tuam peculiarem esse volui, tuique nominis auspicijs in publicum exire. Pusillus sane labor, exiguum munus: sed inde profecto magnum, quod ad laudandum dominum in sanctis eius sit opportunum. Nostrum autem totum est, quicquid hic tibi offerimus. Etenim quanuis nostro labore sanctissimi martyris superiora omnia opera sint veluti denuo renata, & redidua, nihilque in eis alienum sit, preterquam quod ab Illustrissimo Placentino Episcopo fuerunt adinuenta: illo tamen nuper vita functo: omnia in me plenius incubuere, nostraque cura, labore & impensa perficienda fuerunt: cum sequentia omnia, hoc ipsum etiam nostrum habeant, quod a nobis inuenta, Hispanę Ecclesię, atque adeo vniuerso orbi Christiano legenda & fruenda traduntur. Atque eolibentius tibi, Antistites Reuerendissime, hoc quicquid est nostri laboris dicauimus, vt mecum, pro necessitudinis nostrę & comunis sanguinis iure, Deo Opt. Max. quas ego digne non possum, gratias agere insistas, quod me in hoc sanctissimo labore versari dignatus sit, & in sanctorum gloriam tantisper impendi benignissime prouiderit. Quanto enim me indigniorem tam sancto ministerio reputo, tanto maiorem perferentio Dei misericordiam, qui eide me destinauerit. Et cum non dubitem, quin sancta quadam inde letitia afficiaris, quod nostrę familię hoc preclarum: & merito plurimum faciendum Dei benignitate fuerit tributum, vt ex ea sanctorum martyrum nostratium scripta ac monumenta in lucem prodierint: tum etiam inde tibi non modicam Christianę letitię occasionem oblatam intelligo, quod me, quę valde amas, licet indignum, videas tamen in sanctissimo labore Dei munere non segniter insudasse: vnde ipsius (qui est in sanctis suis semper mirabilis) gloria magis ac magis augeatur. Quemadmodum & tui omnes, cum te in hunc precesum Ecclesiasticę hierarchie gradum, episcopum factum, sublatum fuisse gaudemus, familięque nostrę inde merito gratulamur: multo tamen maiori læti

201
tia cumulamur. Quod omnibus tuis factis, curis, magnisque laboribus in admi-
nistrando credito tibi grege pro vero Christiani presulis munere incumbas,
& pervigilem te Dominicis ouibus pascendis pastorem, bonorum omnium tes-
timonio & honorifica predicatione, exhibeas. Idem etiam in fratre tuo Docto-
re Ludouico Molina. V. C. atque doctiss. supremi Regij Senatus consiliario
contingit. Prestantissimam dignitatem adeptum sui omnes letamur: doctrina
vero, prudentia iusti atque equi amore & sollicitudine parem se summo ho-
nori prestare, vehementius gaudemus. Quæ omnia ad Dei Opt. Max. glo-
riam, teque ad dignam gratiarum actionem, quamvis per te satis incitatus sis,
permoendi gratia scripta hic, & contestata esse volui. Vale Presul Re-
uerendissime & vigilantissime. Atque equidem meritissimi
honoris titulo ideo te Reuerendissimum iure
optimo compellamus: quia tu te vigi-
lantissimum prestes.

110

DE SANCTA EUGENIA MARTYRE
CORDVBENSI.

IGINTI NVNC QVATVOR ANNI
plus minus aguntur, ex quo Cordubæ propè vicū, cui
nomen est los Marmolejos, dum domus fundamentis
scrobes effodiuntur, lapis marmoreus candidus non
admodum magnus fuit erutus: qui tredecim versus ha-
buerat insculptos. Verum, quia, vt coniectari licet, multo tempore
solo impositus iacuit: magna pars literarum pedum attritu fuerat cō-
sumpta. Sed bene habet, singulari Dei prouidentia, & iucundissimo
suo munere literæ versus primores integræ ferme omnes perdura-
runt: vt nomen sanctæ Eugeniæ martyris in hunc vsque diem fideli-
bus proderent. Hic lapis in sacræ aræ vsu consecratus Cordubæ in
diui Pauli cœnobio ordinis Prædicatorum, summa cū veneratione as-
seruatur. Quæ in eo super sunt literæ, hæ sunt.

V
L
I
S
V
V
L
N
E
R
A
G
E
N
V
I
V
S
T
R
O
V
L
E
N
T
V
M
E
X
Q
V
I
F
O
E
C
V
N
D
A
N
O
B
I
S
H
I
C
R
E
T
E
N
T
A
T
I
N
C
A
E
L
O
D
E
H
I
N
C
M
E
R
V
I
T
P
E
R
S
A
E
C
V
L
A
V
I
G
E
N
S
A
D
I
V
N
C
T
A
P
O
L
L
E
T
C
V
R
I
E
S
A
N
C
T
O
R
V
M
I
N
A
R
C
E
M
E
R
C
E
D
E
S
I
P
S
O
R
V
T
I
L
I
S
V
B
S
O
L
E
C
O
R
V
S
C
A
T
A
M
B
I
E
N
S
S
A
C
R
I
G
L
O
R
I
A
M
D
E
M
E
R
C
E
C
R
V
O
R
I
S
R
E
X
T
R
I
B
V
I
T
C
V
I
C
O
R
O
N
A
M
P
E
R
S
E
C
L
A
F
V
T
V
R
A
T
V
I
T
A
Q
V
E
N
V
T
I
B
V
S
M
A
R
T
Y
R
I
N
O
S
M
A
N
D
A
D
I
V
I
N
I
S
I
D
E
M
S
V
B
E
R
A
N
O
V
I
S
C
E
N
T
V
M
I
V
G
V
L
A
T
V
R
A
T
S
E
X
A
G
I
E
S
E
T
V
N
O
S
E
P
T
E
M
D
E
C
A
L
E
N
D
I
S

APRILIS.

APRILIS nomen seorsum ad hunc modum fuit: infra scriptum.
Vltimi verò versus primam dictionem, quæ deest, crediderim sanè
fuisse, R V R S V S. Nam et, R. necesse est fuisse, vt integrum nomen
EUGENIA MARTYR completeretur: & illa numeri sequentis

DE SANCTA EVGENIA

Acrostichæ literæ.

ad superiorem adiectio probe (vt illorum temporum fuit in carminibus vsus) per hoc aduerbiū copulatur. Huiusmodi verò literas in carminibus, cum alio aliquo quam incipiendi, aut finiendi versus munere funguntur, vt per se aliquid significant: Acrostichas Græci vocāt. Quod his verbis Cicero in secundo de diuinatione explicuit. Tum vero quæ Acrostichis dicitur, cum deinceps ex primis versuum literis aliquid connectitur, vt in quibusdam Ennianis, quos Ennius fecit, id certe magis est attentī animi, quam furentis. Et quanquam Ennius huiusmodi versus composuerit, Plautusque etiam in argumentis fabularū, & similes præterea Sybillæ Erythræ ab Diuo Augustino & Eusebio referantur: nostrorum tamen Hispanorum peculia rem hanc fuisse argutiam, & ab eis in primis adamatam video: cum in vno solum prisco Romanorum temporis, eoque Hispanarum foeminarum, in Hispania saltem naufragio absumptarum epitaphio quæsitam animaduertam. Id ex domo Cælia Aldus in sua orthographia posuit his versibus descriptum, in quibus eius, qui lapidem, titulumque posuit, nomen, IULIUS SECVNDVS primis literis legitur.

IAM DATVS EST FINIS VITAE IAM
 PAUSA MAIORVM. VNO
 VOBIS QVAS HABET HOC GNATAM
 MATREM QVE SEPVLCHRVM. OMNIBVS
 LITORE PHOCACIO PELAGI VI
 EXANIMATAS MAR INVO THLOS ATOMICA
 ILLIC VNDE TAGVSET NOBILE
 FLVMEN HIBERVVS MAIORIO IUDAS SIBI MA
 VORSVM ORTVS VORSVM OCCATVANT X
 SVS FLVIT ALTER ET ALTER SVATI TV
 STAGNA SVB OCCANI TAGVSET
 TORRHENICA HIBERVVS
 SIC ET ENIM DVXERE OLIM
 PRIMORDIA PARCAE
 ET NEVERE SVPER VOBIS VITALIA FILA
 CVM PRIMVM LYCINA DARET
 LYCEM Q ANIMAM QVE

UT VITAE DIVERSA DIES FORET V

NAQUE LETI

NOBIS PORRO ALIA EST TRINO

DE NOMINE FATI

DICTA DIES LETI. QUAM PRO

PAGARE SVOPTÈ

VISVM OLLIS TACITO ARBITRIO

CVM LEGE PERENNI

SISTI QVAE CUNCTOS IVBET AD

VADIMONIA MORTIS.

AB Gothorum verò temporibus ea voluptas Acrosticharum in carminibus, & in epitaphijs præsertim à nostris frequentius fuit quæstata. Sunt enim diui Eugenij tertij archiepiscopi Toletani nonnulla epitaphia, quæ hac ipsa arguria exornantur. Sed nihil æque egregium & omnibus numeris absolutum, quam eiusdem præfulis epitaphium, quod ipse sibi vivens composuit, & cum in principio Acrostichas habeat, habet etiam in fine Tetiostichidas. Ita enim Græci literas appellant, ex quibus in fine carminis aliquid connectitur. Quod & apposuimus.

Diuus Eugchius
ij. archiepisco-
pus Toletanus.

E XCIPE CHRISTE POTENS DISCRETAM CORPORA MENTE M,

V T POSSIM PICEI POENAM VITARE BARATHR

I.

G RANDIS INEST CŪLPA, SED TV PIETATE REDVND

S.

E LVE PROBĀ PATER, ET VITAE CRIMINA TOLL

E.

N ON SIM PRO MERITIS SANCTORVM COETIBVS EXV

L.

I VDICE TE, PROSIT SANCTVM VIDERE TRIBVNA

L.

V IS, LECTOR, VNO QVI SIM DIGNOSCERE VERS.

V.

S IGNA PRIORA LEGE, MOX VLTIMA NOSSE VALEBI

S.

DVRAS sibi compedes cum iniecisset: nullo tamen vestigio titubavit, nullum inconcinne gressum protulit. Hoc epitaphium cum alijs quibusdam eiusdem antistitis, & aliorum carminibus ex Michaëlis Açagræ exemplari habuimus. Diuus autem Illefonfus, qui eidem in ecclesia Toletana confestim successit, nonnulla ipsum carmine scripsisse commemorat. Codex etiam sacrorum conciliorum in Regio sancti Laurentij ad oppidum Escurial monasterio ante sexcentos ferme

annos

DE SANCTA EUGENIA

annos literis Gothicis scriptus habetur: ubi Asclepiadeū carmen est, & item Iambicum, quorum Acrostichis scriptoris nomen, locus & tēpus, quibus scribebat explicantur. Tentarunt etiam nostra memoria Hispani poetæ nō inuenisse Acrostichis ludere. Sed ad Eugenię martyrium redeamus.

Habdarraghmā
rex. iiii.

PASSA est anno Domini nongentesimo vicesimo tertio, Martij mensis die vicesimo sexto, regnante iam Habdarraghmā huius nominis quarto, regni eius anno duodecimo, vt ex chronologia, quā iam non semel iniuimus, constat. Hic verò impius rex initio regni sui indito sibi cognomine, Ananzer Alendin Ala (vt est apud Rudericū archiepiscopum) se vocari præcepit: quod legis diuinę defensor interpretatur. Vt iam tunc mature ostenderet, quanto Christiani nominis odio flagraret. Eodem etiā illud alterū, quod sibi imposuit cognomē Amomiramolin (quod summorum regum inter Sarracenos fuit alioqui cōmune) spectasse videtur: siquidem (vt est apud eundem authorem) rex credentium sonat. Nec mitius sese in Christianos re ipsa, quam nomine ediderat, gessit. Quod huius diuę, & sancti Pelagij cædes inter alia ostendunt.

Rex Ordonius secundus.

LEGIONENSE verò regnum hoc anno Ordonius secundus Alfonso Magni filius regebat. Nec dum enim Froylā eius frater regnū acceperat. Nec obstat eius inscriptio, quam in Nunilone & Alodia posuimus. Nam nondum rex, sed priuatus adhuc pretiosam illam arcam obtulerat, atque ideo regis nomen ibi non vsurpauit.

IN hoc sacro marmore illud nunc merito admiramur, literas nimirum, quę adhuc permanent, durissima, & ipso etiā marmore rigidior materia esse oppletas. Siue id bituminis genus est, quod initio excauatis literis fuit infusum: siue lapis est nouę formę, quę natura ibidē, tot sæculis, quibus terra obrutum marmor permāsit, ingenerauit.

F. Laurentius Figueros.

E GO verò primus omnium, neq; alius ante me (Deo Opt. Max. laus, honor & gloria) hoc epitaphium perlegi, & Acrostichas in eo primus animaduerti, diuęq; martyris nomē inde euulgauit, & quę ad epitaphij totius, personarū, temporū rerūq; rationē plene intelligendā necessaria fuerūt, perscripsi ad F. Laurentiū Figueros Marchionis de Pliego, & ducis de Feria magnorum principum fratrem, qui diui Pauli monasterio prior tunc Cordubę præsidebat: & quantum natalium splendore præstat, tantumdem spectatissima religione, doctrina singulari, concionum sanctissimarum admirabili eloquentia inelytam familiam, & Cordubam nostram illustrat.

De

DE SANCTO PELAGIO MARTYRE

Cordubensi.

DVOBUS post diuam Eugeniam annis, hoc est Dominice natiuitatis nongentesimo vicefimo quinto mensis Iunij die vicefimo sexto, qui in dominicam eo anno incidere, Corduba diuus Pelagus, martyrio, per omnem Hispanie ecclesiam vsque hodie celebratissimo fuit coronatus. Cuius gloriosi triumphus fama et si ad exteras quoque nationes incluta permearit, & in Saxoniam vsque remotissimam regionem actutum penetrauerit: ibique Rhoswitham clarissimam virginem commouerit, vt sanctissimi huius martyris victoriam heroico carmine insigni cum pracomio describeret, ac celebraret: & nostrates etiam prisca historici eiusdem meminerint: ecclesia etiam per Hispaniam multa in lectionibus maturis martyrii eius seriem retineant: ego tamen hic eam eius martyris historiam apponam, qua, vt suo loco apparebit, ipsis martyrii diebus, ab eo qui es tunc vixit, & interfuit, scripta videatur: ea in peruetusto codice Gothicis literis in membrana descripto continetur, qui in insigni sancti Petri de Cardena ordinis sancti Benedicti canobio, prope Burgos nobilissimam urbem olim fuerat, & nunc in Regio sancti Laurentij ad oppidum del Escorial asseruatur. Codex etiam sancte ecclesie Toletane sanctoralis Smaragdinus dictus, admodum vetustus eandem vsdem verbis habet, sancti Pelagij historiam. Vidimus etiam illam ipsam in veteri Tudensis ecclesie sanctoralis. Ibi enim indigenam martyrem, ciuemque suum solenni in sacris pompa Tudenses concelebrant. Titulum qualis erat in illo veteri Gothico exemplari, & Raguelis authoris nomen in margine appositum, sicuti ibi fuerat, reliquimus. Sed de Raguele postea. Vbi que autem corruptissime omnia erant descripta, praterquam quod ab Raguele obscure multa, quod fuit illorum temporum, videbantur scripta.

Nos quaquaratione potuimus nihil ferme immutantes, emendauimus.

Rhosuita de sancto Pelagio scripta.

Monasterium sancti Petri de Cardena. Burgos. Regium sancti Laurentij monasterium.

[Faint, mostly illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

VITA VEL PASSIO SANCTI PELAGII
MARTYRIS, QUI PASSVS EST CORDVBA

ciuitate, sub Habdarraghman rege, die. vj. Calendas Iulij.

Raguel presbyter doctor fuit huius passionis Cordubensis.

ILLVSTRE QVIDEM CVIVSQUE OPERIS tunc habetur exemplum, cum eius narrationis textus coeptum bene tenuerit initium. Quia ex hoc maxime ad laudem prolationis proficit subsequens, si vltima haud discrepauerint primis: vt quæ fuit coepti causa initij, sit etiam ad complementum operis peragendi. Et licet nostra scriptio martyrium disponere nititur fidelissimi testis, sui tamen primordijs nõ dissungitur, vbi supplicium paratum extitit populis Christianis. Vnde autem orandus est Dominus, vt loquendi nobis in laudẽ sui præbeat initium, quod consummato opere nullum penitus habeat discidium. Quo tandem ille foris resonet in lingua, qui auctor erat intus in conscientia.

IGITUR temporibus illis, cum sæuissima orta fuisset tempestas Christianis, contigit, vt totius Hispaniæ hostes contra Galletiam mouerentur, vt si fieri posset funditus ea subuersa, fideles omnes dominatio possideret externa. Sed non destitit diuinum omnino auxilium, temeritatem reprimens indebitè contra suos venientium. Ad quẽdam itaque locum cum prædicti hostes peruenissent, e contra Christianorum exercitus occurrit, & sese vtrique obuiarunt. Mos est autè regis fidelium Christianorum, vt sua simul secum in expeditione episcopos habeat: Conferto itaque prælio, ita populus Dei in fugam versus est, vt etiam ipsi episcopi cum aliquantis fidelibus captiui tenerentur. In quibus autem vnus nomine fuit Ermoigius, qui ferro vinctus Cordubæ carcere mansit clausus. Porro quia diuinitus varia sunt iudicia his, quos omnipotens Deus ad regna vocat cælestia: fessus iste Ermoigius episcopus carceris angustijs, ac ferri oneribus: obsidem pro se suum dedit sobrinum nomine Pelagium, ea quoque spe retenta, vt ipso abeunte, captiuos mitteret, quibus hunc sobrinum redimere posset. Verum sola diuinitus affuere beneficia, quæ hunc Pelagium ita illuminarunt, vt carcerem haberet probationem, vel quotidianorum, sine quibus humana fragilitas viuere non potest, casuum limam. Vt eo etiam sibi hoc ergastulum ad ablutionem induceret peccatorum, quo antea in propria positus patria cum esset, quanuis puer, absque illecebris uitam nequibat ducere incentiuorum. Quia vix homo in honore positus Deo placere

Ermoigius Tudensis episcopus.

Pelagius obfessatur.

placere potest, cum sibi, quæ sua sunt, quisque vult vendicare. Vnde Dominus dicit, viam esse arctam, quæ ducit ad vitam, latam verò & spatiosam, quæ ducit ad perditionem. Re vera quanto facilius est ex prosperis ad ima dilabi, tanto unicuique congruentius extat, ad sublimia per aspera & confragosa prouehi. Quinimo vnde mortifimilis extat, inde angelorum opportunius curiæ associatur.

IGITUR iste beatissimus Pelagius sibi diuinitus hæc omnia inspirata, iuxta quod eius narrant indicia, examinans, caute in carcere vivebat, vbi ferme decem annorum ætate inclusus fuerat, porro qualem ibidem se gerebat, sodales non tacent, & fama non filet. Erat enim castus, sobrius, quietus, cautus, orationibus vigil, lectioni assiduus, Dominicorum præceptorum non immemor, bonorum colloquiorum ascitor, malorum expers, risui non facilis. Elegerat enim sibi magistrum Paulum apostolum in doctrinis vigilantem, deprecationibus instantem, angustijs communicantem, in profuris non deficientem. Quapropter solers erat in lectione, ac facilis in doctrina. Eadem quippe illius extabat conuersatio, de illa nihilominus responsio, quæ, eo reluctante, si quando fortè quiuis dissimilis fidei garrulus aderat, refutatus abibat. Sic præterea mente vel corpore seruabat integritatem, vt putares eum non nisi futurum martyrium præmeditantem, vtpotè cum talia præberet indicia, quæ nullatenus cælestia amitterent gaudia. Quis verò talem indolem plausibus non efferret, quam species foris pulcherrima paradifigena prærogatiua iam decorauerat? Cui sanè intus manebat instructor Christus, qui foris erat formæ illuminator: quo ipsum etiam celebraret magistrum specie vultus, qui mente haud dubie dignum regebat alumnum. Purificabat quoque vas suum, dignum parans habitaculum, in quo post paululum, vt sponsus lætaretur, & de quo sacro laureatus cruore, sibi suisque amplexibus inter sanctorum curias dignus honore famulus iungeretur. Vt bina tam virginittatis, quam passionis vberius coronâ ditatus, duplicem ferret de hoste triumphum, cum & diuitias aborreret, & vitijs non cederet. Ergo merito duplum pertingit ad brauium, qui cum suis satellitibus hostem calcauerat tetrum. Manens verò sanctus Pelagius promissionibus resistendo fortis, ac vitijs sanè non cedendo laudabilis: quantum interea ille antiquus hostis suis cristatus nequitijs eum irrite nunc aperte, nunc tacite conabatur, tantum propriæ malitiæ calliditate sub ipsius, Deo annuente, prostrabatur pedibus infirmus.

Sanctitatis in Pelagio rudimenta.

DE SANCTO DOMINICO

Sæti Pelagij pul-
chritudo.

HIS verò per trium annorum & semis circulum probabiliter gessit, fortè quoddam die regij tyronis cuiusdam satellites affuere, qui huius beatissimi Pelagij venustiore vultus pulchritudinem suo Domino esse nuntiarunt. Nec immerito pulcher foris intuebatur, quia domino Iesu Christo intus pulchrior diligebatur. Hoc pacto stulti homines, & veritatis nescij, eius formam gurgitibus vitiorum putabant obruere, quam idem Dominus noster inter sanctorum virginum choros suis à dextris pollicebatur stare. Non utique intelligentes miseri Domino non posse contraire, qui nec suum album, aut nigrum vnquam capillum possunt facere.

et ad istam formam
non omnibus est
grati

Rex visum Pelagium
inhoneste
amat.

QVAE interea fama regis auribus innotescens, ei optime, sed non rectè placuit, cum Dei famulus Pelagius in carceris etiam angustijs pulcher apparuit. Rex itaque inter epulas positus apparitores misit, qui futuram Christo hostiam suis sisterent conspectibus intuendam. Sed quia omnipotenti Deo possibilia manent cuncta, dicta factis complentur: & Dei famulum Pelagium præcipites satellites cum vinculis rapuere, ita vt stridentes in aula regis, cum amputarentur, cathenarum tumultus audirentur. Gaudentes itaque, mente cæci, regi offerre mortali, cuius iam sibi Christus animam nexu desponsauerat inseparabili: eum regis conspectibus trabea indutum regali obtulerunt, beatissimi auribus pueri mussitantes, quod ad tantum perduceretur honorem eius species. Ad quem illico rex inquit. Puer grandis te honoris fascibus sublimabo, si Christum negare, & nostrum volueris prophetam verum esse dicere. Nonne qualibus quantisue potiamur regnis vides? Insuper addam tibi numerosam auri vel argenti copiam, vestes optimas, ornamenta pretiosa. Sumes præterea tibi qualem ex his tyrunculis elegeris, qui tuis ad votum moribus famuletur, sed & cortes offeram ad habitandum, equos ad vtendum, delicias ad fruendum. Porrò & de carcere, quantos petieris, educam, & parentibus etiam tuis in hanc, si volueris, regionem aduocatis, immensas dignitates conferam. At verò sanctus Pelagius vniuersa despiciens, ac ridenda esse intelligens: hæc, ait, quæ demonstras, ô rex, nihil sunt, & Christum non negabo. Christianus sum, fui, & ero. Nam hæc omnia finem habent, & cum suis spacijs transeunt. Porrò Christus, quem ego colo, nescit habere finem: quia nec initium habet vllum. Ipse nanque est qui cum patre & spiritu sancto vnus permanet Deus, qui nos ex nihilo fecit, & vniuersa potestate continet.

Sæctus Pelagius
ad regem.

INTEREA cum eum ioculariter rex tangere vellet: Tolle
canis,

canis, inquit sanctus Pelagius, nunquid me similem tuis effeminatum existimas? Et illico vestimenta, quæ indutus erat, scidit, & fortem in palestra se athletam constituit, eligens digne pro Christo mori, quam turpiter cum diabolo vivere, & vitijs inquinari. Ipsum verò adhuc suaderi posse rex existimans, suis præcepit tyronibus, vt eum suasoribus delinirèt lenocinijs, si fortè apostatado, tãtis acquiesceret regalibus pōpis. Sed ille adiuuãte Domino fortis stetit, & intrepidus permãsit, Christianũ se solummodo prædicans, eiusq; per sæcula præceptis obsecundare se dicens. Cuius feruentissimũ rex spiritũ cõtra se persistere videns, atque in suis se desiderijs spretum esse intelligens: ira stimulat, appendite, inquit, illum in forcipes ferreas, ac strictim tãdiu sursum deorsum vicissim leuãtes deponite, quousq; aut animã exhalet, aut Christũ esse dominũ deneget. Quod beatus Pelagius forti animo pertransiens, stabat intrepidus, qui adhuc pro Christo pati penitus nõ recusabat. Cuius cũ immobilem rex constantiam videret, iussit eum mēbratim gladio scindi, & in flumine proijci. Qua ministri potestate accepta, per tam immania in eum exerto pugione ludibria debaccati sunt, vt eos puta res sacrificia cõponere de eo, quẽ immolari, eis inscijs, in cõspectu domini nostri Iesu Christi erat necesse. Et qui iam electus manebat in cælis, adhuc duriter patiebatur in terris. Nã alius brachiũ radicibus amputauit, alius tibias defecauit, alius etiã ceruicẽ ferire non destitit. Interea stabat martyr intrepidus, ex quo guttatim sanguis distillabat, pro sudore profluus. Nullũ interim præter dominũ Iesum Christũ inuocãs, pro quo patinõ recusabat, dicēs: Domine eripe me de manu inimicorum meorum. Quem sanè diuina potestas nõ deseruit, faciens illum in pœnis confessorem, ac sub gladij mucrone gloriosum in cælis martyrem. Porrò manus, quas ille ad Deum leuabat, illi sceleratissimi gladio amputabant. Inter quæ beatissimus Pelagius fessus anhelabat. Et quia qui hominum miseretur, non aderat: Deum solummodo inuocabat. Clamabat quidem athleta fortissimus, sed præfens certaminis præerat Dominus. Veni inquit, accipe coronam, quã tibi ab initio promisi.

INTER hæc spiritus migravit ad Deum. Corpus verò proiectũ est in fluminis alueum. Sed post hoc nullatenus defuere fideles, qui illud quærent, atque ad sepulchrum honorificè deferrent. Cuius quidem caput cimiterium tenet sancti Cypriani, corpus verò cespes sancti Genesii.

O verè dignũ Deo martyrium, hora septima cõceptũ, vespere autẽ eodem die consummatum. Quis vnquam tale donum vllis compensa-

S. Pelagij constãtissima pudicitia

S. Pelagius cruciatur, & discerpitur.

Cimiterium sancti Cypriani. Sancti Genesij templum.

DE SANCTO PELAGIO:

re valebit sermonibus. Nam pro carceris squalore reddita est ei cæli gloria: pro angustijs temporalibus, meruit cæli munera: pro patria, quam reliquit, possidet paradysum, quem optauit. Dimisit sanè patres, vel fratres: sed nunc angelos habet consortes. Omnis (inquit sermo diuinus) qui dimittit patrem aut matrè, &c. propter nomè meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit. Sustinuit membris gladium, qui nunc cælorum obtinet regnum.

Oratio ad sanctū
martyrem.

O BEATISSIME testis Pelagi, qui inter delicias minasque Christum confiteris, ac blandicijs cedere nolis: eligens magis mori pro veritate, quam viuere sæculo, & carere iustitia. Et, què iam Christus in sorte habebat electorum, promissionibus noluit cedere perditorum. Vnde quæsumus sanctæ martyris ecclesiæ patrocinare, eamque foueto indefesse præsidij, quam tibi famulari conspicias votorum obsequellis. Quatenus te coram Deo habeat patronum, quem Gallia oriundum, sed martyrij sanguine Corduba tenet gloriosum.

Tenera sancti Pe-
lagij in martyrio
ætas.

IGITUR hîc beatissimus Pelagius ætate circiter tredecim & semis passus est annorum Corduba, vt dictū est, in ciuitate Habderragh man rege imperante. Die videlicet dominica, hora decima, sexto Cæ-
lendas Iulias, Era Dcccclxiiij. Regnante domino nostro Iesu

Dies Iunij. xxvj.
Annus Domini
Dcccclxxv.

Christo, qui viuunt & regnat cum Deo patre in vnitatem spiritus sancti, vnus in Trinitate Deus, in sæcula sæculorum. Amen.

Ratio temporis.

N antiquo exemplari scriptum planè per notas fuit, Era Dcccclxiiij. qui fuit annus Domini nongentesimus vigesimus sextus. Sed cū dies Dominicus, in quo diuus Pelagius sit passus, ab Raguele nominetur: & certè pene simus diem Junij vigesimū sextum, vt mox apparebit, fuisse, eodem etiā illo vetustissimo codice, & multis alijs antiquis exemplaribus attestatibus: ex nostra Astronomica supputatione (quæ fallere nullatenus potest) Era emēdauius, vt esset nongentesima sexagesima tertia, annumque Domini conficeret nongentesimum vice simum quintum. Habuit enim is annus qui bis sextus non fuit. B. literam dominicalem, qua docemur eo anno die Iunij vice simum sextum, Dominicum diem fuisse, cū in sequens annus eum Iunij diem, die luna habuerit. Cum igitur ita emendauerimus, dies cum anno, annus cum die rectè concordat. Dicet aliquis. Cur potius annum, quàm mensis diem emendare instituis? Quia is dies nimirū in omnibus breuiarijs martyrologijs, & antiquis exemplaribus, huic diuo tribuitur, & quidem festo sanctorū Ioannis & Pauli impeditus: vt cōmodè & iusta de causa transferri diuus Pelagius retro in diem xxvj. aut porrò in xxvij. vacuos omni festo potuisset. Relictus eo die est, quia eius fuit proprius.

DE tota illa infortunata expeditione, quæ causam sancti Pelagij martyrio dedit, Sampyrus Asturicensis episcopus, vetustissimus illorum temporum scriptor (ab quo & Rudericus Toletanus, Lucas Tudensis, atque alij transtulerunt) de Ordonio rege huius nominis secundo Alfonsi magni filio loquens, ad hunc modum scripsit. Iterum rex Cordubensis cum alijs Agarenis regibus, & cum multis Sarracenorum exercitibus, contra regem dominum Ordonium venit, ad locum qui dicitur Mindonia, & inter se dimicantes, & prælium mouentes, corruerunt ibi multi ex nostris. Et ut ait David parij sunt euentus belli. Ex hinc in anno tertio innumerabile agmen Sarracenorum venit ad locum, qui dicitur Mohis. Quo audito Pæpilonensis rex Garfia, Sancij regis filius misit velociter ad dominum Ordonium, ut adiuuaret eum contra acies Agarenorum. Rex verò perrexit cum magno presidio. Et obuiauerunt sibi in valle, quæ dicitur Iuncaria. Et, ut assolet, peccato impediente multi corruerunt ex nostris. Etiam duo episcopi Dulcidius Salmanticensis & Ermogius Tudensis ibidem sunt comprehensi, & Cordubam adducti. Et pro isto Ermogio episcopo ingressus fuit obses sobrinus eius sanctus Pelagius Cordubam. Deinde posuerunt eum in carcere, qui postea peruenit ad martyrium.

Clades ad Iuncariam.

Ordonius rex. ij.

Mindonia.

Garfia Nauarrorum rex.

Iuncaria vallis. Dulcidius Salmanticensis episcopus. Hermogius Tudensis episcopus. Sanctus Pelagius.

ANNVS huius ad Iuncariam cladis ab Sampyro non signatur. Neque ex presule Toletano, aut ex Luca Tudensi certi quippiam aut signati habere possumus. Historia regis Alfonsi excussa, nec prælij huius saltim meminit. Annales Aragonensium multo post, hoc est circa annum Domini ferme millesimum, contigisse tradunt. Veritas ex superiore Raguelis narratione aliquantisper hoc pacto poterit percipi. Martyrio coronatur Pelagius ad finem mensis Junij, anno Domini nongentesimo vicesimo quinto. Tribus annis cum dimidio in carcere permansisse, non semel Raguel ostendit. Adde anni etiam dimidium, quod pascendo, & obsidibus euocandis sit initio consumptum. Prælium igitur anno Domini nongentesimo vicesimo primo, commissum videtur. Hæc ideo exquisitius supputare volui, quo temporum series, quæ in nostris historicis misere est obscurata, lucem aliquam veritatis, lumine alicunde illato, possit accipere.

Ratio temporis.

Lib. i. cap. vj.

ILLVD hic etiam annotasse operepretium fuerit. Hunc Raguel, ipso sancti Pelagij tempore vixisse, ut eius martyrium vidisse potuerit. Nam de eiusdem martyris sodalibus, in carcere simul vinctis se audivisse asserit, quæ de præclara eius sanctitate scribit. Hoc ipsum etiam inde satis confirmatur. Pauci profecto anni interfuisse, post martyrium sancti Pelagij & legationem Sancij regis de repetendo eius corpore missam. Loquitur autem Raguel de sancti martyris sepultura: tanquam Cordubæ adhuc corpus caputque permaneant, sine ulla, quæ tunc esset, transferendi mentione. Et Cordubensis ecclesie presbyter, credo Raguel fuit. Nam epitheton Cordubensis, non ad passionem in gignendi casu (quod erat ineptum) sed ad scriptorem in nominatiuo (quod fuit pene necessarium) est referendum. Cur ergo fuit in finem transpositum? Nescio profecto: nisi quod multa eiusmodi, contempto Latini sermonis legitimo ordine, in nostratibus illorum temporum scriptoribus passim reperio. Doctoris autem vocabulum, pro authoris positum fuit.

Raguel Cordubensis.

HONESTE autem & satis verecunde Raguel dixit, regem sanctum puerum iocula-

DE SANCTO PELAGIO.

viter tetigisse: quod liberius Rhosuita, stupri per vim tentati mentione habita, retulit.

TYRONES autem, regis Sarraceni nobiles pueros aut iuvenes fuisse, libro secundo in Sancio martyre, & alibi etiam, docuimus.

QUANTUM semper fuerit huius sancti martyris celebritas, quanta ubique veneratio ex sequentibus patebit. Idem Sampyrus de rege Sancio Ranimiri secundi filio, qui Crassus est cognominatus, ita inquit. Rex vero Sancius salubre inijt consilium vna cum uxore Terasia, & cum sorore sua regina Celoyra: vt nuntios mitterent ciuitati Corduba, vt peterent corpus sancti Pelagij martyris, qui martyrium acceperat in diebus Ordonij principis sub rege Arabum Habdarraghman. Et dum legatos vna cum Velascone Legionensi episcopo illuc pro pace, & ipsius corpore sancti Pelagij miserunt: egressus rex Sancius ex Legionem, venit Galletiam, &c. Addit Toletanus. Rex autem construxit monasterium Legionem, in quo corpus sancti Pelagij statuerat collocandum.

Sancius Crassus rex.

ET Sancius quidem rex sancti martyris corpus obtinuit. Erat enim Habdarraghmani charus, iam inde ab eo tempore, quo hydropisi seu mōstrosa pinguedine eger Cordubam adierat, Arabum medicorum opem, ab quibus & sanatus est, quaesiturus. Verum sanctas reliquias aduenientes, morte praeceptus non vidit. Eas filius eius Ranimirus tertius tandem excepit. De quo Sampyrus ita inquit. Corpus sancti Pelagij martyris ab Sarracenis recepit: & cum religiosis episcopis in ciuitate Legionensi tumultauit. Rudericus in eo monasterio, quod ad hoc ipsum pater regis construxerat, ab filio refert sepultum.

Ranimirus rex. iij.

Sampyrus Asturicensis episcopus.

EGO in his omnibus Sampyri Asturicensis episcopi libentius vtor testimonio, quia iisdem his temporibus, de quibus scripsit, vixit: vt prisca regum monumenta & diplomata in sancta Compostellana ecclesia, item in Ouetensi asseruata, quorum ego multa vidi, testantur. Fons itaque & origo historiae illorum temporum hic est author. Verum autem eius nomen Sampyrus est, non Saphirus, vt quidam proferunt. In regum enim illis diplomatibus, de quibus diximus, vbi de prisco nostratum more cum proceribus regni subscripsit, Sampyrus legitur. Et antiqua omnia exemplaria consentiunt. Tria autem iam habui satis vetusta. Inter quae insigne admodum illud. S. Ouetensis ecclesiae fuit, Gothicis literis in membrana descriptum, quod regis Alfonsi, qui Toletum cepit fuisse aperto constat testimonio. Eius mihi olim copiam idem Illustrissimus Placentinus episcopus fecit.

CORPUS vero sancti Pelagij aliquot post annos Ouetum est translatum: quo tempore Christiani diram Almansoris Arabum, siue regis, siue ducis vastationem in secundo eius aduentu metuentes, relicta Legionensi vrbe, cum sacris vasibus, scriptis monumentis & reliquijs sanctorum regumque cadaueribus, Ouetum transfugerunt. Qua de re ita scribit Pelagius Ouetensis episcopus, qui post Sampyrum illorum temporum historiam continuauit. Cum vero, inquit, audiissent & cognouissent Legionenses & Asturicensis ciues illam plagam venturam super eos, acceperunt ossa Regum, quae erant sepulta in Legionem & Asturica vna cum corpore sancti Pelagij martyris, & intrauerunt Asturias, & in Cueto in ecclesia sanctae Mariae dignissime sepeluerunt ea. Corpus autem sancti Pelagij

Pelagius episcopus.

lagij posuerunt super altare beati Ioannis Baptista. Hucusque Pelagius, qui ex eplari il-
 lud Ouetense cum sua, & Sampyri, & aliorum historia scribi iussit, ut praefato regi Al-
 fonso Toletanorum victori dono daret. Quod cum in ipso codicis initio satis appareat in-
 sunt etiam nonnulla eiusdem Pelagij episcopi manus, ut ipse testatur, exarata. Et in regis
 illius diplomatis eiusdem episcopi nomen plerumque videmus subscriptum.

ET quauis in sancti Ioannis Baptista venerationem conditum id monasterium initio
 fuerit: nunc tamen sancti Pelagij nomine copellatur, & sacris Deo virginibus incolitur.
 Sanctum martyris corpus supra maius, uti dicunt, altare theca argentea, quatuor fer-
 me pedum longitudine decentissime repositum, supplex veneratus sum in illa sancta le-
 gatione, qua iussu regis catholici Philippi, II. persunetus fui, de qua iam in diui Eulogij
 vita metio facta est. Et ego quidem ab rege Fernando huius nominis primo eo sublatus, Fernandus rex. I.
 & diuiti tumulo ad eum modum honoratum sanctum martyrem crediderim. Vidi enim
 in eodem monasterio eius regis diploma Gothicis literis scriptum, cuius initium fide-
 liter transcriptum apponam cum sua tota illorum temporum sermonis inconcinnitate. Corporis sancti
Pelagij crenario.

NOS exigui famuli Christi Fredenandus rex & Sancia regina vo-
 bis dopnos eximios patronos nostros praecursor & Baptista Ioannis,
 necno & vltimus martyr Pelagius, cuius corpus tumulatum manet iux-
 ta aulam sancti Saluatoris sedis Oueti. In ipsius Iesu Christi honore, &
 hunc sanctum martyrem amorem inspirauit Dominus in cordibus nos-
 tris, & hanc famulam vernulamque tuam coniuge mea Sancia spiraculum
 prudentiae in cordibus nostris immisit, ut in melius restauraremus ip-
 sius cimeterium, ubi ipsum corpusculum martyris sanctissimi requiescit.
 Denique venimus in hunc sanctum locum cum episcopis & proles nos-
 tri, & omnes magnati terrae nostrae, & fecimus translationem mirificam
 ipsius corporis sancti: ut maiori surgat in culmine, cuius anima subli-
 miori exultat in requie. Ideo quod nos iam saepe dicti famuli vestri ad ho-
 norificentiam corporis sancti concedimus in hunc locum sanctum pro-
 sustentatione fratrum & sororum ibidem degentium, &c. Et in fine. No-
 tum die. vij. Id. Nouemb. Era lxx. post millesima. *Js est annus Domini mille-
 simus vigesimus tertius.*

AT QVE ibi quidem sancti Pelagij corpus magna cum veneratione colitur. Reliquae
 vero per Hispaniam ecclesiae, paucis exceptis, annua eius festiuitatem concelebrant. Sed
 o negligentiam merito deplorandam, per pauca admodum eiusdem matutinis legunt histo-
 riam. Illud vero monasterium, quod primum ab Sancio rege ad reponendum sancti mar-
 tyris corpus fuerat Legione edificatum, Almanfore totam urbem deuastante, cum fuisset
 dirutum: post eius urbis, caenobijque ipsius instauracionem diui Isidori corpori excipie-
 do locum dedit, ab eoque diuo nomen de nouo accepit: quod in eiusdem monasterij antiquis
 monumentis legitur. Sed haec iactura (si modo iacturam possumus nominare) multis
 alijs, usque magnificis huius martyris templis, quae hodie per Asturiam, Galletiam, & va-
 teris Castellae, uti vocant, regiones cernimus, abunde satis est compensata.

DE SANCTO DOMINICO.

DE SANCTO DOMINICO SARRACENO ET SOCIJS
martyribus, Cordubæ coronatis.

VEREMUNDVS rex huius nominis secundus, Alfonsi quinti pater, huius martyris & sociorum, vi mox apparebit, nobis memoriam reliquit, quam, nisi eo authore, aliunde non haberemus. Eius sequens diploma, in sancta ecclesia Compostellana seruatur, quod nos inde cum alijs ceterum ferme hac occasione habuimus. Compostellani Archiepiscopi librum habent manuscriptum, quod eis simul cum dignitate traditur, in quo transcripta sunt tum summorum pontificum, tum etiam priscorum regum diplomata sanctæ eidem ecclesiæ olim concessa. Hunc librum congegit Bernardus eiusdem ecclesiæ, ut vocat thesaurarius, anno Domini millesimo centesimo vigesimo nono. Quod in præfatione ipsemet ostendit Bernardus. Cum autem sancta eadem ecclesia opera nostra aliquando indigeret, eum librum nobis tradi iussit. Inde nos hoc Veremundi diploma, cum alijs multis transcripsimus, quæ rebus Hispaniæ, & veræ temporum supputationi magnam lucem afferre possunt. Quin etiam cum sanctum diui Iacobi sepulchrum postea, tum sancta legatione Philippi regis catholici fungentes, tum etiam religioso peregrinorum more inuisissimus: hoc ipsum diploma in secretioribus huiusmodi monumentorum collectionibus, quæ Tumbos patrio nomine ibi vocant, diuino vidimus.

REGIS VEREMUNDI SECUNDI
diploma.

IN NOMINE SANCTÆ ET INDIVIDUÆ Trinitatis. Dicendum est, quod cunctis notum manet, quomodo Domino permittente, & peccatis exigentibus, mucro hostilis & crudelitas iniquorum, sæuiens scilicet Hismaelitica gens, promouit se ex Hispaniæ partibus aduersus Christianos. Et pergens armata venit vsque ad Septimam centesimam ciuitatē. Et cateruatim eam circumvallans, atque in arcu & sagitta eam obsidens, disruptis muris, & aperta ianua, irruit in ipsam ciuitatem. Et sicut scriptum est, qui conterit multos & innumerabiles, & facit stare alios pro eis: & nec alio loco, nec alio modo moritur homo, præter quod positum est: gladio vindice, & hominum scelere præualente, quos ibi Christianos inuenit, in ore gladij interemit. Et diruta ciuitate, pauci, qui remanserunt ad Spaniam in Cordubensem urbem ducti in captiuitatem, onere catenarum onusti, atque ferro vincti, & 2
3 carcere trusi, duos annos & dimidium ibi peregerunt, laudantes & benedicentes Deum vnum & trinum semper viuum & verum. Et quoniã Deo cura est de omnibus, maxime de eis, qui positi in tribulatione cum spe

spe & fiducia Deo animas suas simul & corpora in benefactis comen-
 dant: voluit pietas diuina, quomodo iam prædestinatione ordinaue-
 rat, illorum ærumnis & laboribus, & etiam temporalibus malis finem 4
 imponere. Et vt ad eum, cui famulatum exhibuerant, cum palma mar-
 tyrij tripudiantes venirent: permisit ipsum tyrannum, qui eos captiuos
 duxerat, de squalore carceris ipsos eijcere, & gladio interfectos, sãgui-
 ne proprio laureatos, ad regna cælorum, & præmia atque æterna mu-
 nera à Deo illis præparata, coronandos & remunerandos dirigere. In-
 ter quos fuit vir felicissimus nomine Sarracenus, proles Ioannis voci-
 tatus, qui dimisit hæreditatem & cortem in ciuitate Numantia, quæ 5
 modo Zamora nuncupatur: cum nullum superstitem vel hæreditariũ, 6
 aut propinquum relinqueret, qui ipsam hæreditatem possideret: sed 7
 remanserit sine hærede, & sine alicuius serie testamenti. Dum starent
 hæc omnia intestata, accepit ea squissimus princeps domnus Kanemi 8
 rus indeceter, & tenuit vsque ad obitum suum. His expletis, ego Deo
 meo trino & vno humillimus princeps Veremũdus in regno parentũ 9
 & aũdũ meorũ nutu diuino pie electus, & solio regni collocatus, 10
 antequã ipsi sancti & electi Dei martyrium acciperent, & adhuc trũ 11
 in carcere essent: visum mihi fuit moto pietate in redemptionẽ animẽ
 meã eos inde redimere. Et iam nuncij mei in via erant, quos pro illis
 miseram, quando ipsum martyrium consummatũ est. Quando tale nũ 12
 cium ad aures meas peruenit, quod ipsi sancti iam in regno cælorũ es-
 sent: placuit serenitatĩ nostrã, vt hæreditatis ipsius supradicti marty- 13
 ris Sarraceni, qui in baptismo Dominicus vocitatus est, ecclesiam fa- 14
 gerẽ hæredem. Quia inutile & inconueniens erat, vt ille esset in regno
 cælorũ, & hæreditatem eius possideret rustica & laicalis conuentio.
 Ob hoc ego iam sæpe dictus princeps Veremũdus propter bonũ testi-
 monium in amore Dei, & in memoria ipsius supradicti martyris Do-
 minici, partem aliquam donare decerno, atq; in perpetuum ad haben-
 dum concedere mihi visum & cõueniens est loco Apostolico in vene-
 ratione ipsius patroni nostri apostoli Iacobi, vbi nunc dilectus Dei Pe-
 trus episcopus præsulatum tenebat. Sic do & concedo cortem intus
 in ciuitate noua propè ecclesiam sanctæ Leocadię in omni gyro, sicut
 eam ipse sanctus Dominicus obtinuit cũ omnibus suis vtensilibus, cu-
 pis, torcularibus, & tendis in mercatello, & vineis, quæ feruerunt ipsi 15
 corti, vbicunq; sunt, ab integro eas concedimus. Et azeniam inte-
 gram in vado, quem dicunt domini Garfiã, & medietatem in alia in
 Teliãres. Et ibi in Teliãres quartam portionem in alia azenia. Et om-
 nes suos hortos, vnum in Aruale, & alium in ripa fluminis Duri j. Et

DE SANCTO DOMINICO

suos ferraginales, vbiq̄que illos habuit. Et alium hortum in Perales. Et etiam cuncta, quæ ipsi domui deseruierunt, tam ex illa parte fluminis Durij terras & vineas, & omne suum debitum, quam quæ ipsi corti deseruierunt. Adhuc dando atque donando adijcimus, quod ipsi corti pertinuit, villam, quam vocitant Alcopam in ripa riuuli Arotoy cū omnibus suis præstationibus, quæ intus & foris sunt, cupis & torcularibus, terris, vineis per suos certissimos terminos. Et omnia quæ ad ipsam villam pertinent, sicut ille eam obrinuit, cum suis iugarijs & porcarijs, qui ibi seruierunt, & modo ibi sunt. siue & peculiare de ouibus, vbiq̄q; sunt, quæ ipsi corti deseruierunt. Omnia supra taxata, quæ reseruant iam scripta, iam supradicto Apostolico loco donare, atque concedere curauimus in memoria & veneratione sancti illius iam dicti Dominici, vt habeant inde habitantes & Deo seruientes, atque per singulos dies & annos memoriam illius facientes, & sacrificia & orationes Deo offerentes, temporale subsidium. & illi cū sancto Dei apostolo Iacobo etiam in perpetua remuneratione à Deo recipiant collatum præmium inconuulsum. Si quis tamen (quod esse non potest, nec oportet, & fieri minime credimus) aduersus hanc testamenti seriem ad irrumpendum, vel diruendum, venire temptauerit, siue ex progenie vel stirpe nostra, siue etiam quilibet Comes, vel Pontifex, aut quilibet Potestas hanc factionem infringere temptauerit: quisquis fuerit, in primis à corpore Christi sit extraneus, & amborum careat lumine oculorum, & cum Iuda Domini traditore in inferno sit damnatus.

16

17

Ann^o Domini 18
Dcccc^o xxxv.
Dies Februa-
rij. 2.

Facta à serenissimo & pio principe domino Veremundo serie testamenti. iiii. Idus Februarij, Era post millenam tertia scilicet & decima. Veremundus rex confirmat.

Sebastianus episcopus confirmat.

Gundifalvus episcopus confirmat.

Sauaricus episcopus confirmat.

Armentarius episcopus confirmat.

Pelagius episcopus confirmat.

Petrus episcopus confirmat.

Fredenandus testis.

Sauaricus testis.

Gudesteus testis.

Felix testis.

Vimara testis.

Munius testis.

Quada

V A E D A M sunt in hoc diplomate, quæ interpretatione magno opere indigere videbantur: quædam etiam ad temporum supputationem animaduertere diligenter oportuit. Ideo utrunque libenter sumus exequuti.

Venit ad septimanensem ciuitatem.) Celebre est oppidum ad Durij & Pisoracæ magnorū fluminū confluentes. De oppidi nomine, quò nūc etiā com-
pellatur fama est ab septem sinistris manibus, quas mancās prisci Hispani appellabāt, Septimancas oppidum.
tractum. Nam mauris hoc ipso bello, de quo regi sermo est, in oppidum irruentibus, septem virgines pudicitie suæ periculo consulentes, sinistras sibi abscidisse ferunt: ut horrendo vulnere & defluentis sanguinis conspectu hostes absterriti, trucidare malletent foede mutilatas foeminas, quam constuprare, aut in captiuitatē inutiles seruitio ducere. Hoc municipes narrant, eiusque facti testimonium, oppidi insignia, septē manibus antiqua calatura insculptis, proferunt. Huius autem cladis miror in Sampyri, aut Pelagij historia nullam esse mentionem. Lucas Tudensis illam his verbis scripsit: cum de Ranimiro tertio Sancij Crassi filio sermo esset. Factum est autem, ut cū Sarraceni securitatem accepissent ab Rege Sancio & filio eius rege Ranimiro, quod non ferrent subsidium Castellanis, direxerunt arma contra comitem Fernandum Cundisali. Et cum non posset eis dictus comes resistere, cæperunt Sarraceni Gormaz, & Septimancas, & Septempublicam, & multas & horrendas strages perpetrauerūt in terra Christianorum. Eadem habet Toletanus. De anno huius cladis in fine diplomatis disputabimus.

Ad Spaniam.) Non dubium est quin plures in Hispania fideles, quam quos Arabes captiuos duxerant, permanerent. Ideo per hyperbolem quædam id est dictū. Spaniam autem pro Hispania scribere, mos fuit illorum temporum, de quo iam diximus.

Duos annos & dimidium.) Tempus diligenter est attendendū. Hinc enim illius rationem postea apertè poterimus inire.

Illorum ærumnis & laboribus.) Pretiosa semper est in conspectu Domini mors sanctorum eius. Cæterum quod hic habetur, ex illorum philosophorum sententia dictū est, qui cum nullum in morte malum esse disputarent, inter cætera mortem malorum omnium & laborum finem esse docebant. Quod ipse Deus, tanquam clementissimus hominum pater & dominus, notum eisdem esse voluit eo ipso tempore, cum vniuerso humano generi meritum supplicium in vno Adam infligeret. Maledicta, inquit, terra in opere tuo, in laboribus comedes ex ea. At ne sempiterna hæc mala crederentur, certa que spes finiendi laboris relinqueretur, super addidit: omnibus diebus vitæ tuæ. Et apertius statim. In sudore vultus tui vesceris pane, donec reuertaris in terram, de qua sumptus es. Quasi apertè diceret. Hæc omnia mala merito tuo patieris: cæterum suo illa, ut sempiterna non sint, mortis sine claudentur. Hoc ipsum ego, adolescens cum essem, hoc epigrammate completus sum.

DE SANCTO DOMINICO
 SVPLICIVM HVMANI GENERIS, AT-
 QVE SOLATIVM.

CVM Deus vltices armaret criminis iras,
 Totum noxa hominum polluit vnde genus:
 Infremuit: rutilæque tonans de vellere nubis,
 Atroces tumido concipit ore minas.
 Inque homines, hominumque genus maledicta futurum
 Congerit, irarum verba cruenta notis.
 Atque ait: inuisus nunc te auerfabitur orbis,
 Inuisumque tibi nunc erit omne solum.
 Sudor & imbriferos fundat ni ex ore liquores,
 Hinc sterilis victum iam tibi terra negat.
 Sed proh benigni placabilis ira tonantis:
 Intentat nondum vulnera, iamque fouet.
 Afflictis quam certa adhibet solatia rebus?
 Quam mulcet dictis tristitia dicta suis?
 Ne trepidi, ne spes pauidi ne absomite vestras:
 Non plecto æternis crimina vestra malis.
 Durate: en dabitur tantos finire labores:
 Supplicij iubeo terminus esto, mori.

5 Cortem.) *Diximus iam de hoc vocabulo in virginibus Flora & Maria.*

Camora non est
 Numantia.

6 Numantia, que modo Zamora.) *Error fuit illorum temporum communis, ut Zamoram urbem, antiquam Numantiam omnes fuisse crederent. Qua de re extat doctoris Ioannis Genesij Sepulvedæ doctissimi viri, & Cuius Cordubensis clarissimi epistola. Nosque tum in nostra historia, tum etiam in Hispaniæ antiquitatibus suis omnia sumus prosequuti.*

7 Vel hæreditarium.) *Pro hærede positum est, tractum propius ex Hispano, hæredero.*

Ranimirus. iij.
 rex.

8 Sæuisissimus princeps.) *Historici omnes regis huius Ranimiri sæuitiam, superbiam, & recordiam notant. Sampyrus ita inquit. Rex vero Ranimirus, cum esset elatus, & falsilocus, & in modica scientia positus: cepit comites Galletiæ & Legionis, siue & Castellæ factis acriter ac verbis contristare. Eadem Toletanus atque Tudensis habent.*

Ordoni⁹ rex Ve
 remundi. iij. pater.

9 In regno parentum & auorum meorum.) *Cum Pelagius Ouetensis, cõsentientibus Toletano & Tudensi, regem hunc Veremundum filium fuisse tradat regis Ordonij, qui frater natu maior fuerit Sancij Craßi: ferendum non est, regis Alfonso historiæ, Sancij Craßi filium ipsum dicere. Quamquam mendum fuisse apparet in codicibus excusis.*

10 Pie electus.) *Nam apertè tres supradicti authores regni successionem iure ad ipsum*

ipsum fuisse deuolutam, Ranimiro sine liberis mortuo, testantur. Et procerum omnium electione praeterea in regnum Legionis & Castella est euocatus, cum Gallea rex antea esset.

Antequam ipsi sancti & electi.) Et hoc quoque ad futuram supputationem ¹¹ mox ineundam, diligenter est attendendum. Illud etiam, quod sequitur, oportet animaduertere. Et iam nuncij mei, &c.

Quando tale nuncium.) Hoc etiam diligenter est notandum ad futuram supputationem. ¹²

Serenitati nostrae.) Haec honorifica compellatio, sicut etiam illa gloria nostra, sublimitas nostrae, ab Gothis plane sunt desumpta. Ut ex concilijs Toletanis, & Gothorum legibus constat. His titulis Reges seipso nominabant, & alij honoris causa eisdem ad Reges utebantur. ¹³ Serenitatis titulus.

Qui in baptismo Dominicus.) Hinc facile intelligimus, Sarracenus, cognomen esse. Quod etiam multa illorum temporum monumenta testantur: ubi inter ceteros regni primores, nonnullos aliquando hoc cognomine subscribentes legimus. Neque tamen est necesse ipsa regum diplomata sigillatim commemorare, quae inter Copostellana & Ouentensia vidimus. In quorum subscriptionibus ad haec usque huius regis tempora frequens etiam est Dominici nomen. Ut ab ipsis Gothis, quemadmodum alia multa, videatur continuatum, & inde praeter hunc sanctum martyrem, ad tres insignes nostrates diuos Calciatensem, de Silicibus (quae de Silos vulgo vocant) & fratrum praedicatorum ordinis institutum peruenisse: quemadmodum ad nos ex his tribus postea dimanauit. Integrum autem nomen huius sancti martyris fuit: Dominicus Iañez Sarracenus. Nam cognomen Iañez patronimicum, rege referente, habuit. ¹⁴ Sancti Dominici plures.

Cupis.) Cubas nos nunc dicimus. Neque oportet tamen singula quae sequuntur, barbarae nomina annotare, quae nostris Hispanis nota sunt & vulgaria. Ferraginales Castellanis tantummodo usitatum est vocabulum: quod Batici mei non intelligerent. Herreñales vocant, eas agri portiones, in quibus non ad frumenti copiam, sed ad viridis tantummodo pabuli saginam ordeum seritur. Ab Latino farrago ductum videtur. ¹⁵ Ferraginales.

Potestas.) Praeclarus fuit illorum temporum magistratus, hoc titulo & dignitatis nomine insignis: quod vetusta regum ante hunc diplomata testantur: in quorum subscriptionibus procerum quorundam nomini additur potestas, & potestas terrae. ¹⁶ Potestas.

A corpore Christi sit extraneus.) Imprecatio est, non excommunicatio. Quo modo & multa huiusmodi sunt intelligenda, quae in omnibus ferme regum praescorum diplomatis apud nos reperiuntur. Quae non intelligenti esse poterant offendiculo. ¹⁷

Serie testamenti.) Solenne his temporibus, & multis postea sequentibus fuit, quaecumque donationem rex, aut proceres facerent, testamentum ipsam vocitare. Quasi hoc nomine maiori iure solidaretur. Regum exempla sunt, quaecumque fere eorum reperiuntur diplomata Latine scripta, quibus aut monasteria denuo instituunt, aut institutis iam aliquid donant. Procerum haec vidi magis insignia. Comitis Fernandi Gudisalvi diploma, quo sancti Petri de Arlaça monasterio multa donat. Comitis Petri Ansuri ¹⁸ Reges Hispania sua diplomata testamenta vocabant.

DE SANCTO DOMINICO

nova institutio ecclesie diu & semper virginis Mariae, quae Valle Oleti edificarat. Ioannis Manuelis noua item institutio, qua constructum ab se sancti Dominici coenobium in oppido Peñafiel, multa eidem donans, testatur.

19 Era post millenam.) Annus hic est Dominicae natiuitatis nongentesimus septuagesimus quintus: Februarij dies decimus. Si autem hanc anni notationem cum superiori-
 Ratio temporis, bus coniunxerimus, annum, quo sanctus Dominicus cum socijs passus est, exacte ferme reperiemus: & ad illorum temporum rationem inuendam, certi aliquid & indubitati statuemus. Supputatio autem ad hunc modum procedit. Anno Domini nongentesimo septuagesimo quinto, mensis Februarij die decimo, Veremundus rex hoc diplomate donat sancti martyris bona. Motum vero se, ut donaret, affirmat, illico, ubi martyrem cum socijs passum ex suis nuncijs audiisset. Ait enim: Quando tale nuncium, &c. Placuit serenitati nostrae, &c. Nuncijs vero missi fuerant, martyribus nondum occisis: & illis ipsi nuncijs iter agentibus occiduntur: quod viri utique rex fuse & perspicue narrat. Hanc autem legationem hoc ipso anno missam minime crediderim. Neque enim Ianuarius mensis cum paucis Februarij diebus satis esse poterat, ut Legione Cordubae nunciarent, ac redirent: cum leucarum nostratum plus centum inter sit, motibus etiam nunc tota hyeme obrutis, non uno loco interiacentibus. Neque verisimile porro est, legatos propius Legionem iter agentes, sed Cordubam iam appropinquantes, verum & certum de martyrum eade nuntium accepisse. Nam semel audito fide non erant utique daturi: longiore mora, & propiore fama certius aliquid captantes. Et si quid praeter captiuorum redemptionem in mandatis habuere, Cordubam profecto peruenerunt. Quae omnia aperte declarant, nuncios in fine anni superioris, hoc est nongentesimi septuagesimi quarti ab Rege missos, eodemque ipso anno cum socijs Dominicum martyrio fuisse coronatum.

HINC etiam possumus ferme colligere hos sanctos martyres sub rege Arabum Alhacani Cordubae rex, Alhacani fuisse interfectos. Nam huius regnum, quod ex historia Arabum Rudericci Toletani constat, ad annum Domini nongentesimum octogesimum peruenit: cum decem & sex annos regnasset.

HINC etiam, ratione probe subducta, scire propere modum exacte possumus, quo anno clades illa ad Septimancas cum Castella vastatione contigerit. Cum enim duos annos & dimidium in vinculis fuisse hos martyres in regio diplomate tradatur: apparet anno nongentesimo septuagesimo secundo, aut primo fuisse captos.

APPARET etiam Ranimiro mortuo, Veremundum illo ipso anno nongentesimo septuagesimo quarto, quo occisi martyres sunt, regnum Castellae iniisse. Quippe aut ipsemet ablutum est innata bonitate comotus, ut captiuos Christianos redimeret: aut suorum precibus & lachrymis prope incitaretur. Eratque hoc pium in primis, tum etiam faustum magno opere regni principium. Et hanc quoque festinationem suam rex ipse hic de se prodit. Hec vel ideo praestiterit exquisitus indagasse, quod ingens sit in nostris historicis temporum per hos reges varietas, quae hinc aliquanti sper poterit amoueri.

FINIS.

HEROES. MAGNI. VOS.

CORDVBA. VESTRA.

PRECATVR.

SIT. VESTRO. SEMPER.

SALVA. PATRO.

CINIO.

AMBROSII MORALIS CORDVBENSIS
AD SANCTOS CORDVBENSES MARTYRES
deprecatio.

Magnanimi Heroës, quorum violentia cælum
Vim passum rapiens, belligerat moriens:
Quorum mors patriæ tantum trüculenta triumphü,
Quantum nullius inclÿta vita dedit:
Vestralabore suo nunc si illustrata refurgit
Gloria, iamque nouo germine culta viret:
Supplicibus votis, gemituque è corde reuulso
Suspirans, vester vos vöcat Ambrosius.
Sustollensque oculos, celsasque ad sydera palmas,
Ingemit: & tacitus vos sine voce rogat.
Quid poscat petitis? Melius vos scire potestis,
Id quod velle miser debeat, & petere.

DE CORDUBAE VRBIS ORIGINE, SITU ET ANTIQVITATE.

AM *MV* **L** **T** **A** sunt, quæ diuus Eulogius de Corduba nostra suis operibus interseruit: atq; ad eò frequenter multarū in ea vrbe regionum, oppidorum agrorum, fluminum, similiumque rerum meminit: vt fuerit necessarium, de eius situ & antiquitate multa hic apponere. Et Corduba quidem vrbis originem, situm, eiusque mutationes, cum reliquis, quæ ad eius antiquitatem peruestigandam poterant pertinere: in eo opere, quod de Hispania antiquitatibus historiae nostræ adiunximus, plenius sumus prosequuti. Inde huc nonnulla transferemus.

SIT **A** est Corduba in ipso ferme Beticæ provinciae meditullio, atque in his eius populis, qui Turduli ab Ptolemæo, Plinio & Strabone nominantur. Ab ortu ea regio ad Bastulos seu Bastetanos vsque protenditur: ab occasu Turdetanos cōtingens, Hispaniensi tractu terminatur. Habet ad meridiem late patentes campos, qui ad Mediterraneum mare & Herculeum fretum expanduntur. Qua verò parte Septentrionem Corduba spectat, posita est ad ipsas Marianorum montium radices: quos nunc Hispani, prisco nomine corrupto, Sierra Morena, hoc est Morenos montes dicimus. Ea verò horum montium pars, quæ Cordubæ imminet, aut saltus Castulonensis est portio, aut cum eo ad ortum coniungitur. In his montibus, auctore Plinio, Bæturia regio, à Bati flumine nomen accipiens, sin duas regiones diuisa, ad Anam vsque fluum excurrit. Ipse Batis, qui Cordubam alluit, Cirtius olim & Tartessus etiam, vt apud Plinium, Liuium & Strabonem est, dictus, tanta semper celebritate fuit, vt toti provinciae nomen dederit, tanta porro est magnitudine, vt ingentia flumina exorbens, ab Mauris inde nomen acceperit. Guadalquivir namque, quod huic flumini nunc nomen est ab iisdem impositum, magnum flumen ipsorum lingua significat. Ab ortu verò ad occasum latus Cordubæ Australe lambens, ita montes ab planitie determinat, vt id sibi studio habuisse natura videatur: quò diuersissima soli discrimina se iungeret, & eotantum limite separaret. Hinc montana, quæ ipsa suburbia pene contingunt, celsis collibus elata, duris cauitibus prærupta, hortis, vineis, olea, & omnium generis arboribus sunt consita. Inde campestris regio trans flumen complanata, nuda, glareis & luto friabilis, frugibus tantummodo ferendis est accommodata. Huius verò tractus quæ sit feracitas, inclyta nostræ civitatis horrea, tota Hispania celeberrima satis ostendunt. Alterius verò soli montibus præterenti quanta sit amœnitas cum insigni fertilitate coniuncta: vix quisquam satis digne possit explicare. Ipse præcisæ rupes, scopuli ipsi, ubi planum quidpiam non soli (neque enim solum est illud, sed lapidum strues) verum quicquid id est plani, Loton suavisimam & siliquam sponte nascentes, sativas vero oleam, vitem, ficum, cerasum, mala punica & Persica, pruna, & quod magis mirandum sit, citria mala omnis generis abunde produciunt. Præstant hoc ipsum magna ex parte for-

Cordubæ situs:

Turduli.
Bastuli.
Turdetani.

Mariani mōtes.

Saltus Castulo-
nensis.
Bæturia regio.
Ana flumen.

Batis fluvius:

Cordubensis so-
li feracitas.Cordubensium
montiū amœni-
tas.

CORDUBA.

tes, copiosa, purissima, suavis, & ad potum salubris aquae, quibus passim penè erumpētibus, irrigua omnia circum circa fiunt. Hinc valles vrbi propiores non nisi ab pulchritudine, ab paradisiacis, ab Regijs hortis, ab rosarum multitudine, aut ab florum aspectu nomen inuenere. Hinc vini & olei Corduba tanta est copia, atque adeò exuberantia, fructuum omnis generis tanta vbertas, vt hoc vnum aliam quantumuis celebrem ciuitatem magno opere posset nobilitare. Mala autem citria omnis generis tanto opere in ea vrbe exuberant, vt aduenis & peregrinis hominibus frequenter sint stupori, non cumuli solum, qui per plateas venales vili pretio cernuntur, sed etiam qui nouorum fructuum aduentu, per agros & sterquilina proijciuntur: decussis non modico impedio ex arboribus malis, ne superfoetantes flores impediant. Florum autem ipsorum in his arboribus tanta vndiquaque intra urbem & per vicina suburbana est copia, tanta verno tempore fragrantia: vt non iam, quod de iisdem floribus Virgilius dixit,

Animas & olentia ciues

Ora illis foueant, & senibus medicetur anhelis: sed suauissimo odore vrbs tota, vicinique agri perfundantur, & ad eam suauolentiā captandā noctu homines peruigiles discurrant. Neq; tamen diuini in Corduba amoenitate & vbertate celebranda sit immorandum. Unum satis sit testis praestantissimi testimonium. Ipse sit Muça dux Arabum, Hispaniae totius victor, qui que eam omnem perlustrauerat, & vndique percognitam habuerat. De eo Rasis Maurus in Arabum historia his ipsis verbis, Latine fideliter redditis, scribit. Abibus Aluydi filius, homo qui nullatenus in re vlla mentiretur, ita scripsit. Quum Muça Cordubam egressus in Africam nauigaturus, summis Hispaniae proceribus deducentibus, iter occiperet: & in collem, vnde vrbs totius prospectus patebat, venisset: mula, cui insidebat, retro conuersa, aliquantulum consistens, urbem tacitus contemplabatur: & tandem in haec verba cum gemitu prorrupt. E heu Corduba, quantum es insignis? quae & quanta tuae sunt deliciae? Quā tū tibi honorū Deus voluit cōferre? Hęc loquutus, merens iter cōtinuat. Hucusq; Rasis. Probū autē hunc aestimatorē nemo non possit digne censere, ab quo videat ipsam rei veritatē, ipsam natui soli praestatiā tales gemitus, talē vocē, tantū encomiū extorxisse.

METALLA Cordubensia sunt etiā inter authores celebratissima. Auriferam, quod mox apparebit, poëtae Cordubam vocant: & as Marianum, hoc est, quod prope eam urbem in eius montibus effoditur, maximè Plinius laudat: cū argenti vni & stibij ditissimas fodinas hodie in eius tractu conspiciamus.

HABUIT ea ciuitas duo nomina, quemadmodum apud Plinium legimus. Corduba enim, atque eadem Colonia Patritia est appellata. Sed Corduba nomen priscum fuit & peruetusta originis, illud alterum quo tempore ei fuerit inditum, suo loco dicemus. Et verum rectumque vocabulum Cordubam esse Silius Italicus, Martialis, Prudentius, atque alij poëtae attestantur. Lex enim carminis incorruptiora & incotaminata vocabula cōseruat. Potuit sanè non omnis huius veritas fidelis ex nūmis, & ex lapidibus astrui. Sūt qui se nūmos vidisse affirmēt. Sed ego harū rerū nō indiligēs peruestigator, & omnis patrie meae antiquitatis in primis studiosus, Romanū

nummum

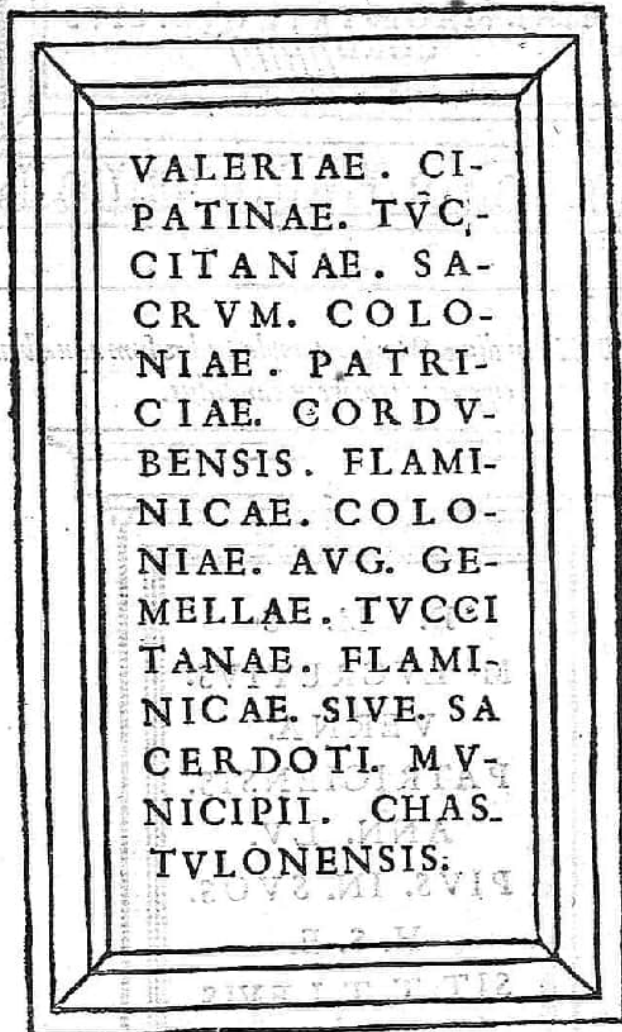
Val hermoso.
Valparayso
Arriçafa. Hortus
regius interpreta
tur.
La fenda del ro
fal.
Mira flores.

Muça Arabū du
cis, de Corduba
praestantia dictū.

Corduba nomen.

nummum adhuc vidi nullum, qui Cordubæ nomen habeat inscriptum: cum Coloniae patritiæ nomen in quam plurimis Augusti, Tiberij & Germanici etiam, quorum non nullos ipse habeo, conspexerim. Lapides, in quibus utrumque & alterum seorsum nomen insit, quinque apponam, quorum quatuor primos omnes ipse vidi, & ipse descripsi: ultimum relatus doctiss. hominum habui.

IN oppido Linares basis est marmorea, nigra, ex ruinis Castulonensis urbis admodum vicinæ aduecta, his literis inscripta.

Lapis Castulonē
sis urbis.

*Superioribus annis Cordubæ cum capite & muliebris statuae fragmentis
basis marmorea cum hac dedicatione est eruta.*

18701

24

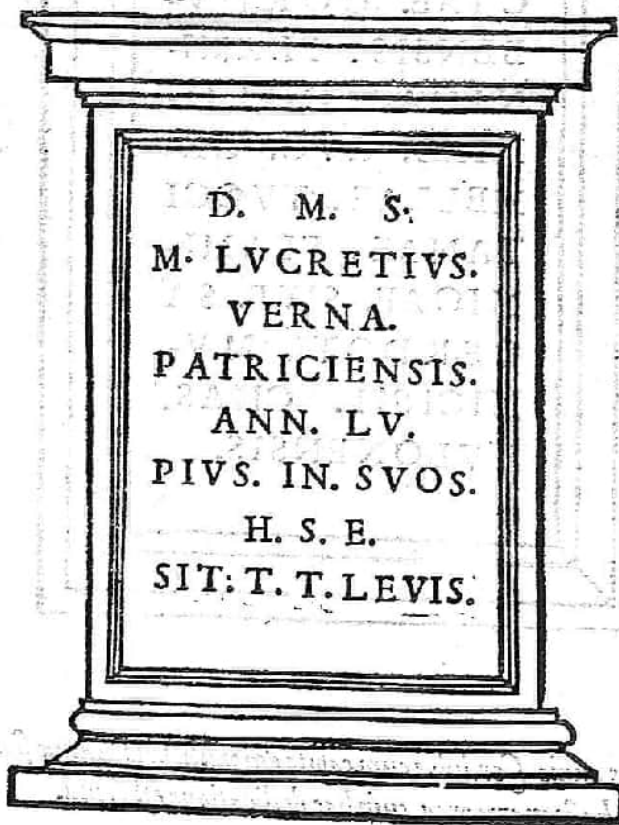
CORDVBA.

Lapis Cordubens
fis.

Lapis Cordubens
fis.

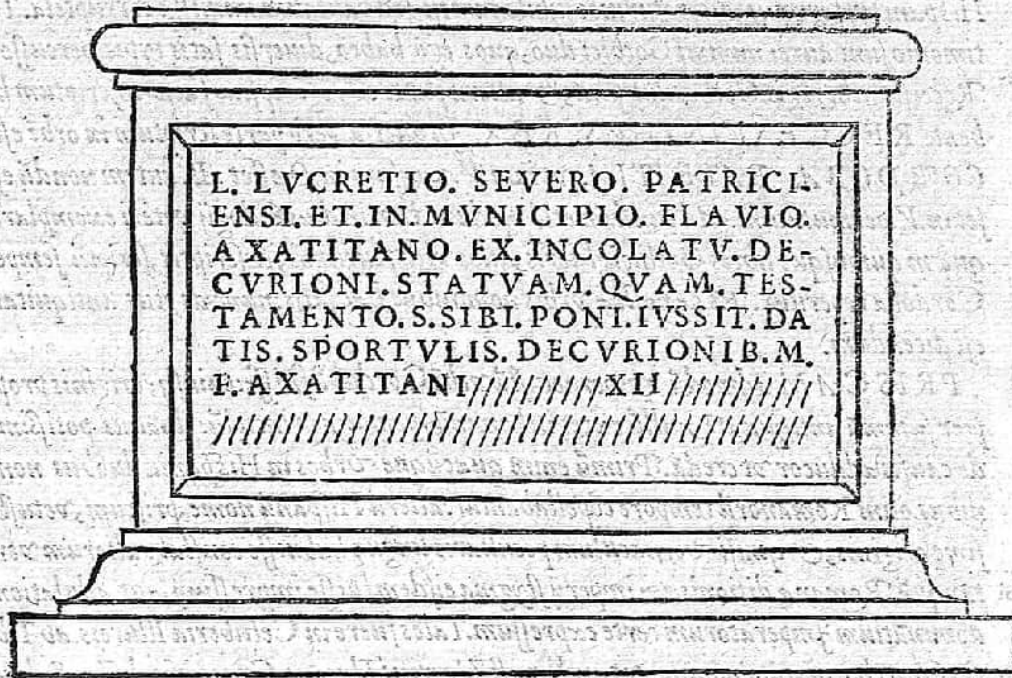
*CORDVBÆ in diua Marina templo, ad usum aquae benedictae,
cippus marmoreus candidus.*

LORÆ.

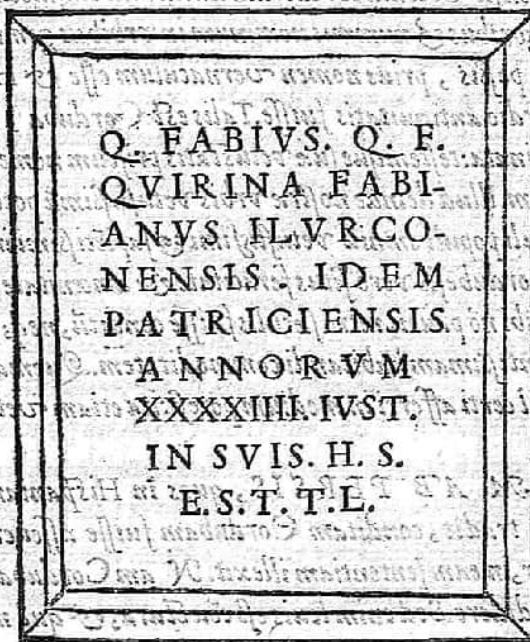
LORÆ, quod oppidum in medio itinere ferme est, quo Corduba Hispalim
itur, in basi marmorea proforibus templi.

Lora oppidum
& eius lapis.

Hispali in vico, cui ab Serpente nomen est, cippus cum hoc epitaphio
visitur.

Lapis Hispa-
lenis.

Corduba ad For-
mæ non hinc con-
stat.

Q iii PATRICIÆ

CORDUBA.

PATRICIÆ verò nomē libentius in vsu fuit tēpore Romanorum Imperatorum, tanquā honorificentius & illustri de causa, vt postea videbimus, Cordubę impositum. Cordubę vero nomē incorruptum credo cū Romano imperio & lingua, ad Gothorū vsque tēpora permāsit. Tunc demum cępit permutari, vt Cordoua, quę admodum nūc Hispani pręferimus, diceretur: nec subito tamen, sed paulatim immissa corruptela. Testimonio sunt aurei nummi Gothici duo, quos ego habeo, diuersis satis typis percussos. Reccesuinthi regis Gothorum sunt, & altera parte cū regis ipsius facie inscriptum habent. RECCESVINTHVS. REX. In auersa verò parte scriptum in orbē est. CORDOBA. PATRITIA. vt iam. V. versus in. O. esset: B. autem nondū esset in. V. permutatum. Ad eundem etiā modum, tam in diui Eulogij veteri exemplari, quā in quibusque libris Gothicis literis, quos vidi plurimos, descriptis, scriptū semper Cordoba reperitur. Et de nostrę vrbis nominibus hæc satis: nunc de eius antiquitate est dicendum.

Reccesuinthi regis nummi.

Cordubę antiquitas.

PRISCAM admodū, & peruetustā vrbe Cordubā fuisse: cuiusq; originis propter summā antiquitatē, nullū extet in hominū memoria principū: duabus potissimū de causis adducor vt credā. Primū enim quacūque vrbes in Hispania duobus nominibus olim Romanorū tempore cōpellabantur: alterū Hispanū nomē, priscum, vetustissimę originis, & quasi vernaculum peculiaris linguę habuisse constat: alterum vero tanquā Romanę ditionis & imperij stygma eidem fuisse impressum, aut adulatione dominātorum Imperatorum certē expressum. Tales fuere in Celtiberia Illurcis ab Tibero Graccho, mutato nomine, vt auctor est Verrius Flaccus, Graccuris dicta. Salduba in eadē regione Plinio teste, Cesar Augusta postea nominata. Eodē auctore & priscis lapidibus etiā attestantibus, Obulco Municipiū Pontificense nomen accepit. Atubi, Claritas Iulia: Astigi, Julia Firma: Tucci, Augusta Gemella: Iliturgi, Forum Iulij: Hispalis, Romulensis Colonia est dicta. Multa sunt eiusmodi apud eum auctore & in antiquis marmoribus & nummis nominum in vrbibus geminationes. In quibus omnibus negare non possis, prius nomen vernaculum esse & Hispanum, æqualisque cum vrbis primordio antiquitatis fuisse. Talis est Corduba, quę Colonia Patritia postea est cognominata: testemque suę vetustatis priscum nomen habet, veluti nascētī sibi olim impositum. Illud deinde nostrę vrbis vetustissimā potest antiquitatem astruere: quod cū Turduli populi omnium vetustissimi & sapientissimi in Bætica fuisse ab Strabone tradatur, Cordubęsis verò situs feracitate & amœnitate tā opere præcellat: credi par est, oppidū ibi nō paucis retro seculis fuisse conditū, neq; neglectā ab eius regionis accolis præstantissimam habitandi commoditatem. Quemadmodū igitur de Cordubę origine nihil certi afferri in medium potest: ita etiam vetustissimā ipsam fuisse, merito creditur.

Hispanę vrbes binomines.

Graccuris.

Cesar Augusta.

Obulco.

Atubi.

Astigi.

Tucci.

Iliturgi.

Hispalis.

Turduli.

Corduba ab Persis non fuit condita.

2. H. 2142 VI
 QUIDAM AB PERSIS, quos in Hispaniam etiam venisse Plinius ex Varrone tradit, conditam Cordubam fuisse asseuerant. Ipsum vrbis nomen eos, vt opinor, in eam sententiam illexit. Nam Cordubam etiam in Perside ciuitatem fuisse credidere. Sed enim leuis est cōiectura, & quā nullo veritatis fundamento

112

mento submixam facile nobis fuerit in historia nostra, occasione oblata conuellere.

APVD auctores nullam priorem Cordubæ mentionem inuenias, quã quæ apud Silium Italicum reperitur. In catalogo namque earũ Hispaniæ ciuitatũ, quæ Hãnibali in Italiã transeunti milites miserunt, Cordubã etiã cõmuner auit illo carmine.

Prima Cordubæ mentio.

Nec decus auriferæ cessauit Corduba terræ.

SE D neque quo in loco condita primũ Corduba fuerit, satis cõstare potest, cũ duo eiusdem situs nunc appareant: alter quẽ vrbs ipsa occupat, alter, quem quarto ab vrbe ad occasum milliario clarissimo diui Hieronymi monasterio vicinũ cum veteris Cordubæ nomine desolatum cernimus. Ego non leuibus coniecturis adducor vt credam, priscam vrbem, eodem quo nunc est iunior ista, situ fuisse. Quod ipsum tunc ostẽdemus, cum quæ necessario præmittenda sunt, persequuti fuerimus.

Corduba situs duo.

SE QVENS igitur, post illam Siliij Italici, Cordubæ mentio insignis admodum est & illustris. Refert enim Strabo, Cordubam ab Marco Marcello quasi conditam, & paulo post magnificentissimè auctam. Eius libro tertio hæc sunt verba. Corduba, Marcelli edificium, eo magnitudinis creuit, vt nominis celebritate & potentia polleat. Quæ verba doctos homines non paucos permouisse video, vt crederent, hæc primam esse vrbis nostræ originem, & eiusdem Marcellũ verũ fuisse conditorẽ. Proinde necessarium fuerit totum hoc diligenter inuestigare, & subtilius expendere. Quod ex Lũio atque Appiano Alexandrino constat, Marcus Marcellus, eius Marci Marcelli, qui docuit Hannibalem posse superari, siue nepos, siue pronepos, totam Hispaniã in Prætura sorte obtinuit, eo ipso anno, quo Q. Martius Philippus secundum, & G. seruilius Cæpio consules fuere. Est autem is annus ante Jesu Christi domini nostri natiuitatem Centesimus sexagesimus septimus. Totam autem Hispaniam is Marcellus hoc anno suscepit gubernandam: quoniam ex duabus vna prouincia, duobus tantum antea annis fuerat effecta. Idem Cordubam, & hoc ipso anno haud dubie exedificauit. Cui enim manifestum sit, hoc tempore adificatam fuisse: siquidem crebrior iam hinc eius mentio, vt statim apparebit, in historia Romana reperiat, & Strabo Marcelli opus ipsam nominet, neque vllus alius Marcellus, neque superioribus annis, neque multis sequentibus in Hispaniã venerit cũ magistratũ: planum sit, huic vrbis structuram esse attribuendã. Et hoc proculdubio anno quicquid id operis fuit Marcellus perfecit: non quintodecimo postea, cũ in tertio suo consulatu in Hispaniam rediit. Tunc enim diuisa iterum denuo in duas prouincias Hispania, Citeriorem tantummodo rexit: magnis videlicet bellis implicatam, & quæ consulari duce atque exercitu indigeret. Habuitque illo ipso anno vltior Hispania, hoc est Bætica cum Lusitania, propriũ seorsum Prætorẽ, M. Accilium: vt est apud Appianum.

Marcus Marcellus Cordubæ conditor seu instaurator.

Annus ante Christũ natũ Clixvij.

SE D quid illud tandẽ fuit quod Marcellus fecit, vt Cordubã aut cõdidisse, aut adificasse dicatur? Dicã quod sentio, quodq; manifesta pene ratione adducor, vt credã. Nouã vrbe in eo situ, qui nũc vetus dicitur, cõstruxit, & a fundamētis totã erexit. Cũ oppidũ antea esset nõ admodũ magnũ, transferre inde, & alio situ amplificare, cogitauit: noua forma, Romana vtique denuo vrbem condens, ab se vt esset, & dici possit

Q. iij. adificata

CORDUBA.

Cordubæ veteris situs.

ædificata perfecit. Urbem igitur, quæ nunc vetus dicitur Corduba, ædificavit. Docet hoc profectio eius urbis forma: & tota, quam ruinae adhuc ostendunt, structura, Romanum planè opus, & Romanorum consilio totum vndique fuisse fabricatum declarat. Situs namque totus quadrata forma est, ita ut filo protractus & circuncinctus initio planè videatur. Duplo longior totus est quam latior ambitus. Ego enim probe funiculo dimensus, cum pedes in fronte duo millia quadringentos inuenissem, ab latere quatuor millia octingentos ad amussim comperi. Cùm pedes dico, tertiam vlnæ nostratis, quæ pannū lintheum, sericumq; metimur partē intelligo: quod ipsum cum pedis Hispani antiqui mensura probe congruit. Hæc autem tam exquisita diligentia situm quadrandi & conduplicandi, tota planè Romanorum fuit, non nostratum Hispanorum, qui vix dum hoc nostro tempore politioris ædificationis formam didicerunt. Prominet præterea media urbe, quadrata etiam forma planities, siue arcem illa habuit, siue forum, quam satis apparet ad perpendicularum fuisse productam. Tantūdem enim ab utraque fronte distat, superiori latere (nam acclivi solo tota urbs fuerat imposita) aliquantisper cū muro coniungitur. Eam curam, & subtilem formæ symmetriæque diligentiam, quis non videt Romanorum esse, non priscorum Hispanorum? Apparent insuper quatuor magnarum turrium fundamenta, eiusdem industrie Romanæ & studiū in ædificando manifesta testimonia: ut quæ quatuor angulis murorū adnectantur. Eiusdem symmetriæ Romanæ simul est indicium, via quadrato lapide constrata, quæ ab inferiori urbis latere, portæ, ut credi potest, coniuncta, in proximum colliculum ducit, ubi magni cuiuspiam ædificij vestigia perseverant: fanumque insignè inibi fuisse licet conytere, cui nobile stramentum & viæ maior commoditas deberetur. Locus enim ab urbe diuulsus, & in plano modice admodum elatus, vetat præsidium cogitare.

Cordubæ incrementa.

Hæc omnia hominis sunt studiosissimè ædificantis, & veluti occiose ad fabricam confidentis. Multum autem ocij Marcellum toto penè eo anno habuisse, Hispaniæ pax, de qua Livius & Appianus, declarat. Longum verò sit, si commemorare pergam, quanta ex situ eius urbis monumenta Romana superioribus, & nostro etiam hoc sæculo sint eruta: quæ planè testantur, Romanam eam urbem fuisse, Marcellūq; perinde Romanum hominem eius fuisse conditorem. Cùm verò iam ex superioribus satis constet, antehanc Marcelli ædificationem priscum oppidum, quod Corduba diceretur, in ijs locis fuisse: intelligere plane non possumus, num antiquum situm Marcellus suo opere complexus fuerit, an nouum exquisierit. Nisi quod sequētia quædam indicabunt, contempto veteri oppido, ipsum in delectum absē situm totum penitus trāstulisse.

Et ædificata ad hunc modum denuo urbe, magnificeque amplificata: frequentior iam eius urbis mentionem Romana habet historia. Creuerat nimirum oppidum antea non admodum celebre, & Romana planè urbs cæpit iam ab Romanis nobilitari. Eo iam paulo post Prætores ad hybernandum exercitum reuocabant, & ad ius petendum populi cōueniebant. Quæ omnia ex Romanis & Græcis scriptoribus collecta late nos in nostra historia prosequimur. Hinc Metellus Pius de iuncto Sertoria gregem postarum

poëtarum indidem civium secum Romam reduxit. Quod si, ut de eisdem Cicero dixit, pingue quidam & peregrinum resonabant, temporum plane fuit vitium, non ingeniorum. Neque enim Roma cultiores poëtas tunc temporis habuit. Hic etiam nobile illud cōtinentia frugalissima exemplū Prætor Pifo, eodem Cicero referēte, adidit. Quod vni que præstiterit ipsismet summi oratoris verbis apponere. Nihil, inquit, nimium veltis proferam. Sunt vestrum iudices, quam multi, qui Lucium Pisonem cognoverunt, huius. L. Pisonis, qui Prætor fuit, patrem. Is cum esset in Hispania Prætor, qua in provincia occisus est: nescio quo pacto dum armis exercetur, annulus aureus, quem habebat, fractus est, & comminutus. Cum vellet sibi annulum facere, aurificem iussit vocari in foro, ad sellam, Corduba: & ei palam appendit aurum: hominem in foro sellam iubet ponere, & facere annulum omnibus presentibus. Nimirum fortasse dicet aliquis hunc diligentem. Hactenus reprehendat, si quis volet: nihil amplius. Verum fuit ei concedendum: filius enim L. Pisonis erat eius, qui primus de pecunijs repetundis legem tulit. Ridiculum est nunc de Verre me dicere, cum de Pifone Frugi dixerim. Verum tamen quantum inter sit videte. Iste cum aliquorū abacorum faceret vasa aurea, non laboravit, quin non modo in Sicilia, verum etiam Romæ in iudicio audiret. Ille in auri semuncia totam Hispaniam scire voluit, vnde prætori annulus fieret. Nimirum ut hic nomen suum comprobavit, sic ille cognomen.

SVPERVENERVNT non multo post bellorum civilium inter Cæsarem & Pompeium tempora, in quibus caput provincie Beticæ totius Corduba ab Aulo Hirio, siue is Oppius est, appellatur. Et ad hanc Cordubam, ab Marcello edificatā, de qua nobis sermo nunc est, omnia illa gesta fuisse: multa sunt quæ aperte declarent. Illud in primis, quod pertransito ponte præalium inter ipsum atque urbem nō semel committitur. Sed non est hic locus de his pertractandi.

PAULO post etiam Augusti Cæsaris temporibus, quibus Strabo & vixit, & scripsit, verè iam is author potuit insigni cū præconio affirmare, eo magnitudinis Cordubam crevisse, ut nominis potentia & cèlebritate polleret. Colonia enim paulo ante fuerat effecta: nec cuiusvis vulgaris Colonia dignitas eidem fuerat attributa, sed quæ nomine & maiestate præcelleret, atque **COLONIA PATRICIA**, & esset reuera, & vocaretur. Quæ de re idem author, de Corduba adhuc verba faciens, his verbis scripsit. Eam sane initio habitavere & Romanorum & indigenarum viri delecti. Nam prima hæc istos ad locos à Romano populo est dimissa Colonia. En tibi & primā in Hispania, saltem in Beticâ Coloniam Cordubam fuisse, & cum magna dignitatis præstantia, & veluti prærogativa fuisse. Utrunque insigne quiddam est, & ad Cordubensem cèlebritatem & gloriam singulare. Neque vacat tamen hic quantum hoc sit fusius explicare. Illud vnum tantum modo non præteribo: tantam hanc dignitatem, ut non nisi viri Patricij ex Romanis & Hispanis deligerentur, qui in eam Coloniam immigrarent, & clarissimum viciusque nobilitatis domicilium ipsam redderent: eo maxime merito Cordubæ fuisse consequentem, quod fide & tolerantia singulari Iulij Cæsaris partes eo in bello semper foverit, & ciues Romanos sepe protexerit atque servavit.

In oratione pro Archia poeta.

Pifo Pisonis Frugi filius. In nona Verrina.

Bellorū civilium tempora.

Corduba Beticæ caput.

Corduba prima in Hispania Co-

Ciuica is num-
mis Cordabensibus.

uarit. Id eius ciuitatis, ex quo primum Colonia facta est, nummi testantur, qui omnes cum COLONIA PATRICIA, in auersa parte habeant inscriptum, ciuica corona id ipsum preferunt inclusum. Ciuicam autem seruati ciuis & premium, & insigne apud Romanos fuisse, quis ignorat? Vnde & ab Iulio Cesare premij causa Corduba, vt Colonia esset, tributum crediderim. Certè Seneca pater de bellis civilibus loquens, Coloniam iam Cordubam vocat: & in Corduba Colonia iam factè nummis facie & nomen Cesaris Augusti cernimus. Et Carteriam quidem aliquanto vetustiore in Beticâ fuisse Coloniam, ex Liuioprofus intelligo. Neque obstare tamen hoc Strabonis dicto is plane intelliget, qui quo ex hominum genere, Parthenorum videlicet & Libertinorum, deducta fuerit, animaduertit.

In prologo declamationum.

Lapides duo Cordubæ Augusti tempore inscripti.
Tempus.

ILLI però duo insignes admodum lapides ex Augusti Cesaris temporibus ad hæc nostra vsque Cordubæ perdurant, qui ipso eodem anno, quò dominus noster Iesus Christus natus est, fuere inscripti. Habet enim hæc verba.

IMP. CASAR. DI
VI. F. AVGVSTVS
COS. XIII. TRIB.
POTEST. XXI.
PONTIF. MAX.
A. BAETE. ET.
IANO. AVGVST.
AD. OCE.
ANVM.
LXIII.

Illius mollior

Illius mollior

Illius mollior

[Redacted text]

EST hic lapis in summo templo, alter que per similia in D. Ioannis Herediae domo visitur. Amouent autem hæc columnæ omnem illam controuersiam, quam diuus Augustinus inter quosdam ecclesie Christiane scriptores narrat fuisse de anno Domini

nica

Lib. 2. de doctri.
Christi. cap. 18.

nica natiuitatis. Ignorantes enim Romani consulatus seriem, ut idem inquit sanctus doctor, hic diuersa sensere. Sed de hoc non vno in loco historia nostra pertractat. Ibi etiam quod hoc Iani templū Cordubense fuerit prosequimur. Duæ enim aliæ columnæ Tiberij Cæsaris tempore erectæ eidem etiã omnino verbis eiusdē meminērunt. Altera in ipso sano maiori, in diuī Francisci altera conspicitur. Illud verò in antiquitatis studiosorū gratiã non prætermittam, in his omnibus columnis numeri primã notam hãc esse. I. quæ nimirum. L. geminatæ vim habeat, & bis quinquaginta, hoc est centum milliaria signet. Neque enim pauciora milliaria ab Corduba ad Oceanum, quæ magis est propinquus, quam centum quatuordecim reperies. Quod Francus Iuriscōsultus antiquitatis studiosissimus primus, quodsciam, animaduertit.

Francus Iuriscōsultus.

HABUIT etiam Romanorū tempore ad Romanæ ciuitatis & aliarum magnificentiſſimarum ciuitatum imitationem puteal Corduba. Visitur nanque hodie quoque in marchionis Commaronſis ædibus marmoræum puteal cum hac inscriptione:

Puteal Cordubæ fuit.

ARISTOTELES porro in politicis docet, non nisi magnas vrbes puteal, hoc est subterraneum carcerem ad putei similitudinem excauatum habere solitas fuisse. Et Libonis puteal Romæ tum ab Horatio celebratum non vno loco legimus, tum etiã in argenteis nummis depictum & inscriptum videmus. Et hæc omnia cū multis alijs inscriptis

Lib. 4. cap. 16.

CORDUBA.

in scriptis lapidibus Romanis, qui multis in locis urbis visuntur, nemo unquam dubitavit, ex veteris ruinis fuisse huc diuersis temporibus aduectā.

IN ea igitur Marcelli vrbe nati sunt, Seneca duo pater & filius, Lucanus, Portius Latro, & alij insignes Cordubenses, quorum meminit Seneca pater. Illa eadem clarissimum & fortissimum ciuem *Emilium Regulum* dedit, qui & ipse cum alijs, ipsum tanquam ducem insequentibus, in *Caligulae* Imperatoris necem coniurauit. Et cū alios, inquit *Iosephus*, priuata odia incitarēt, hūc publica tātūmodo mala permouebāt.

QVANDIV verò vrbs illa vetus ab Marcello cōdita per durauerit, quōse tempore mutatione oppidi, in hanc, quae nunc est, sit traducta: & si maximè vellem, non possum tamen liquido explicare. Quod coniecturis assequi possum, in mediū adducā. Tempore *Tyberij*, & *Caligulae* Imperatorum, vetus Marcelli ciuitas, non solū stabat, sed inclya admodū & celebris vigebat. Id nummi veteres indicant ibidē reperti cū *Germanici* vultus & nomine, quorū auersa pars *COLONIA PATRICIA* habet intra ciuicam inscriptū. Neq; multi simul vnquā eiusmodi nummi sunt reperti, vt reconditi fuisse videantur: sed vnus atque alter, vt casu prolapsi, & amissi appareāt. Sed neque quisquam tamen sequentium Imperatorum nummos se ibi reperiisse, vnquā dixit. Tanta praeterea vrbis per illa tempora celebritas, repente vti que non potuit cōcidere: cū in summa pace & tranquillitate nobis Romani imperarent. Non nisi maturo per multos annos consilio, non nisi longi temporis spatio opus fuit, vt inde penitus fuerit immigrandum. Noua etiam vrbs fuit condenda, & magno molimine multa fere cōparanda. Migrationem nāque fuisse, & oppidi mutationem, res ipsa testatur, & paulo post sumus ostensuri. Sexaginta igitur aut eo amplius post *Caligulam* annos eam vrbe stetiisse, possumus credere, & ad *Trajanum* vsque per durasse.

DUCENT Idēde ferme anni ad *Diocletiani* vsque imperium praeteriere, in quibus Cordubae nullam mentionem apud authores inuenimus. Tantū illa basis *marmorea*, de qua iam diximus, cum fragmentis etiam muliebris statuae in domo *Garstia Mendesij* de Soto Mayor fuit eruta eum *Corneliae Saloninae* vxoris *Galliēni* Imperatoris inscriptione. Sed enim *Diocletiani* temporibus dubium esse non potest, quin vrbs vetus iam perisset, & noua, quae nunc est, per celebra haberet. Testimonio sunt sanctorum martyrum, qui eo tempore Cordubae coronati sunt, monumenta, quae supersunt. Ibi sanctorum *Acicli* & *Victoriae* domus in qua educati fuerint: ibi sepulchrū, quod ad portā fluminis fuisse, in eorum passione scribitur: ibi puteus, in quem pars viscerum sancti *Zoyli* martyris fuerit proiecta, monstrantur, atque omnia & singula magna religione ab tota ciuitate coluntur. Ita fit, vt nemo pius ferre iam posset, si quis passos in veteri vrbe hos sanctos martyres crederet. Et de sanctis tribus martyribus *Fausto*, *Januario*, & *Martiale* idem prorsus est statuendum. Et cū *Gothos* hanc nouā vrbe tenuisse constet: & *Sisebuti* regis temporibus *Agapitus*, Cordubensis episcopus sanctum *Zoyli* corpus ibidem, ipso per somnum commostrante, repererit, quod ab martyri sui tempore deliuerat: ibidem vti que fuerat excarnificatus, & occisus. Nam ab ethnicis inter peregrinorum sepulchra caduer eius occultatum legimus, ne ab Christianis dignosceretur:

Aemilius Regulus
Cordubensis.

Libro antiquit.
19. cap. 1.

Cordubae noua
translatio.

Germanici Caesaris
nummi.

Temporis ratio.

Diocletiano imperate
Corduba iam fuerat translata.

Sancti Acicli & Victoria.

Sanctus Zoylus.

Sancti Faustus, Ianuarinus & Martialis.
Sisebutus rex.
Agapitus episcopus.
Sancti Zoyli inuentio.

nosceretur:

nosceretur: & Agapio episcopo idem martyr (quem admodum inuentionis habet historia) & locum ubi passus fuit, & ubi suum corpus occultatum iaceret, indicauit. Quae omnia liquido possunt probare, hanc nouam urbem Diocletiani & sociorum imperatorum tempore, hoc est circa annos Dominicae natiuitatis trecentos conditam iam, veteri diruta fuisse. Ille itaque marmoreus lapis ad diui Nicolai, quod vocant in urbe, templum effusus, ibidemque parieti insertus, qui basim Constantij Caesaris (ut eius indicat inscriptio) statuæ olim præbuit: in hac noua urbe dedicatus, nõ ex veteri adductus videtur. Quod etiam de Salonina statuæ & basi qui spiam posset etiam existimare.

CAUSA autem huius mutationis, & Cordubæ iterum renascentis occasio vulgo inter ciues affertur aquæ penuria, qua vetus Marcelli urbs laborabat, longius a flumine quatuor penè milliariibus remota. Ego verò nihil minus in causa fuisse video. Nã & intra urbs eius situm fontes non vno loco erumpunt: propè muros verò ad ortum fons est etiam bene magnus, cui ab lauerum copia nomen est: & vicini huic fonti fratrum diui Hieronymi horti ab fontium copia nomen inuenerunt: & amplior ille canalis, quo ipsum idem diui Hieronymi cœnobium nunc fruitur, per vallem ipsam dorsumque prominens circumductus, in urbem influebat. Durat adhuc ad ipsum fontis caput eius aqua ductus portio, quadrato lapide constructa. Reliquum ipsa cœnobij structura, lapidum simili indiga, cõsumpsit. Quicumque etiã putei, inferioribus præsertim urbis partibus, effoderentur, aquæ in omnem usum cõmodissima copiã profecto subministrarent. Quæ cū ita sint, loci in salubritatẽ, adde etiã ad inhabitandũ incõmoditatem causas potissimas urbis transferendæ fuisse, credendũ est. Eum enim sitũ Marcellus delegerat, qui ponendæ urbi esset multis modis importunus. A flumine primũ tam longè remouit: cũ fluminis eo tempore nauigabilis cõmoda essent quam plurima. Munita neque situ, neque opere urbs esse potuit. Per eum enim cliuum est in planum demissa, cui montium iuga ita super imminuant, ut lapidibus rupibusque non admodũ magnis, quarũ est in sublimi ingens copia, tantũ commotis, obrui mœnia possent, atque prostermi. Sed loci in salubritas in primis est insignis. Idem præcelsi montes septentrionale urbis latus ita protegunt, ut a quilonariibus ventis, qui salubriores existimantur, nullo modo posset afflari. Cumque ab ortu ad occasum in longũ sit totus situs porrectus, ab Septentrione verò in Meridiem latitudine per cliuum in planum excurrente protendatur: ad solis ardores, qui sunt in ea regione feruentissimi, urbs tota quanta erat, iacuit exposita. Neque inferiora ædificia tegere in cliuo superiora poterant, aut æstus mutua cõiunctione impedire: cũ interim si quo algore Aquilones possent subuenire, prærupta montium culmina arcerent. Inde est quod nunc etiã scorpionũ multitudinem totus is veteris urbis situs abundat: ipsa venenatorũ animantiũ fecunditate loci pestilentis vitii prodente. Quod ipsum maximè facit ut credã, priscam illam Cordubã, quæ ante Marcellum fuerat, hoc situ, quo nunc est, exiisse salubritatisque memoria & experimẽto eum ipsum iterum nunc repetisse.

INSTAVRATA igitur seu denuo cõdita noua urbe, quadratam formã, quantum possum cõiungere, retinuit. Duo enim muri latera ad amussim pducta cũ antiqui operis, atque

Tempus:

Constantij Caesaris inscriptio.

Vrbis mutanda causa.

La fuente de los berros.

Los hontanares.

Veteris situs incommoda.

Nouæ vrbis situs & forma.

CORDUBA.

Solis porta.
Anguli portæ.

atque adeò Romani vestigijs perduranti. Ab arce ad solis, quæ dicunt, portam lambè
te flumine australe: inde ad eam portã, quæ anguli vocatur, oriëntale. Duo alia latera,
Maurorum credo detrahentium, superaddentium & multis modis immutantium,
substructiones confudere. Et præterquam quod quadrata ista forma, lapidesque qua
drati Romanam indicant structuram: ipsa quoque portarum in illo ad Orientem late
re cum æque distante interuallo dimensio tota prorsus Romana est. Quinq; enim por
tas cū adaperirent, in medio vnam (quæ Ferrea dicebatur, ipsa que diruta, loco nomen
manet) constituerunt: hinc inde binas æqualibus interuallis superaddentes. Perdurant
he quatuor, solis & anguli, in ipsis angulis: reliquæ mediæ, quæ portulæ voce dimi
nuta nuncupantur, altera ad Empory vicum, altera ad Fontem siccum est posita: &
vtræque ab suis locis nomen accepit. Nec dubitant nostri Cordubenses, quin ex ve
teri Marcelli vrbe translata in nouam hanc fuerint publicorum & priuatorum ædifi
ciorum omnia ornamenta. Hinc in vrbe statua Romani operis non pauca, inscripti la
pides multi: hinc tot marmoreæ columna, multa que alia huiusmodi, quæ passim visun
tur. Quanquam nonnulla huius nouæ vrbis propria fuisse, superius probabamus.

Porta ad Empo
rij vicum.
Fontis sicci por
ta.
Antiqua monu
menta Cordubr
multa.

De Senecæ do
mo.

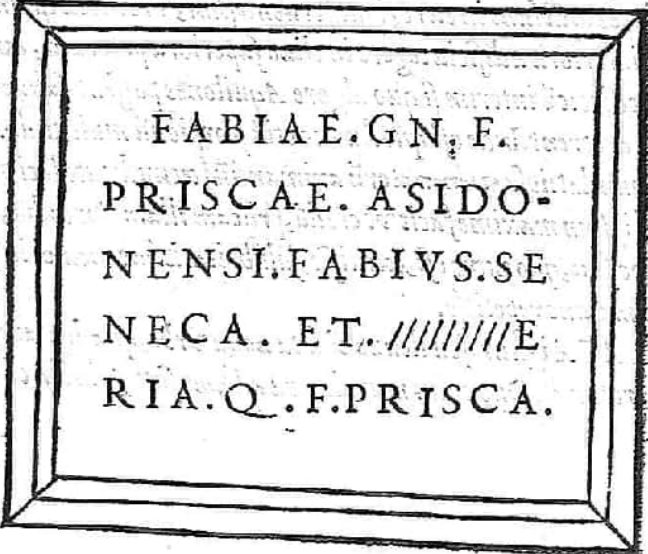
HINC iam liquet, quanto opere vulgus nostræ ciuitatis aberret, qui Senecæ do
mum eam fuisse affirmat, quæ nunc publici Senatus ædibus ad Austrum coniuncta,
ex aduerso penè diui Benedicti templum respicit. Emit eam olim vir clarissimus. D.
Petrus à Corduba primus Plieguensis Marchio, ea fama comotus, & doctori Antonio
Moralis patri meo medico præstatißimo dono dedit, dicens: Sapiētissimi viri Cordubē
sis domū, non nisi ab sapiētissimo Cordubēsi debere possideri. In his ædibus ego natus
sum: sed Senecæ eas nunquam fuisse, quis iam non videt? Qua de re latius in historia
nostra & Hispaniæ antiquitatibus diseruimus. Cum verò Senecam nomino, patrem
Senecæ philosophi semper intelligo. Hic enim Neronis præceptor Cordubæ, nisi puer ad
modum, nunquam fuit: infans penè inde Romam ab patre abductus.

Primus Pliguiē
sis Marchio.
Doct. Antoni
Moralis.

Hieronym^o Mo
rales.
Doct. Augusti
nus Oliua.

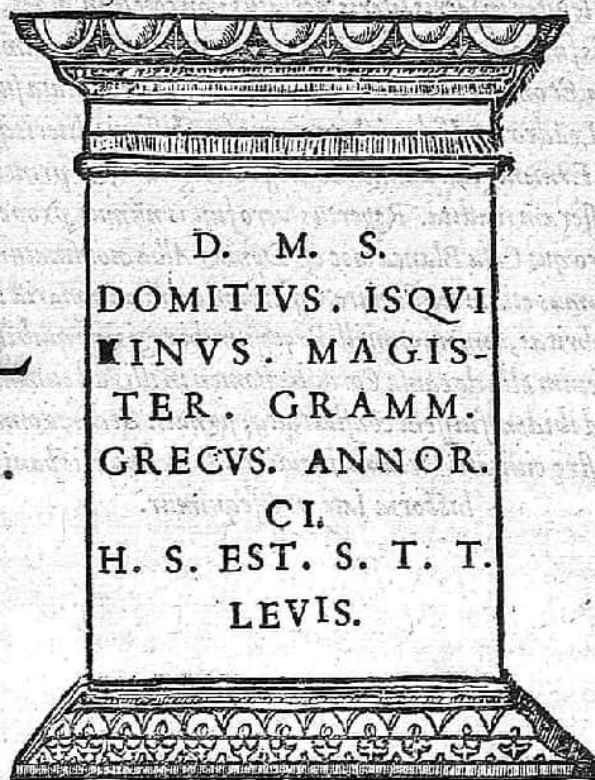
SE Denim silentio hic præterire æquum non est: quæuis Senecæ ipsius nulla mentio
perduret in antiquis Cordubæ monumentis, eius tamen familia cognomen in basi perue
rusta reperiri. Eam nuper Hieronymus Morales filius meus patruelis, iuuenis inge
nio & literis ornatiss. antiquitatis que studiosiss. in patris sui, fratris mei, doct. Augustini Oliuæ,
medici etiã præstatißimi domū transferre curauit. Habet autē inscriptio.

Lapis cū Senecæ
cuiuspiam nomi
ne.

FABIAE. GN. F.
PRISCAE. ASIDO-
NENSI. FABIVS. SE-
NECA. ET. // // // // // E-
ERIA. Q. F. PRISCA.

HABVIT etiam haec noua vrbs suam Romanorum temporibus magnificentia: cum praeceptorem etiam Graecarum literarum qui Grammatici nomen (quod erat eo tempore doctrinae probatissime in signo) tueri posset, quique praeterea illud habuit admodum singulare, quod supra centesimum annum peruixit. Extat eius inspidens cippus in eiusdem fratris mei doctoris Augustini Oliuae domo, cum his literis.

HUIVS autem posterioris temporis & rudiore esse hanc inscriptionem, tum characteres iam degenerantes, tum etiam verba ipsa & orthographice neglectus docent. Proinde nouae vrbi hunc lapidem dedi.

HÆC igitur noua vrbs, insignis etiam ipsa olim & celebris, sed inde multo celebrior, quod clarissimorum martyrum sanguine diuino munere fuerat consecrata: ab Romanis ad Vandalos, inde ad Gothos tandem peruenit: apud quos in magno pretio semper est habita. Bellum videlicet aduersus Agilam regem potuit sola suscipere, & ingenti prelio victum fugare. Eadem rebellanti aduersum Leouigildum patrem diuo Ermenegildo, principi tunc, postea martyri inclyto sese coniunxit, & fidei catholice causam pio bello complexa est. Ioannes enim Biclarensis abbas, qui eo ipso tempore vixit, scriptum in suo chronico reliquit, sanctum principem per actum bello Cordubae ab patre fuisse comprehensum. Ad amicam nimirum, & suarum partium ciuitatem cofugerat. Nummum etiam aureum eiusdem principis habeo, & tanquam sanctissimi martyris egregium monumentum veneror, quem in hoc sacro bello constat esse percussum. Gratissimum autem lectoribus me facturum spero, si ipsum hic descripsero. Altera parte facie

Agila rex Gothorum.
Leonigildus rex.
Diuus Ermenegildus martyr.
Abbas Biclarensis.

Diui Ermenegildinummus.

babet

habet principis ipsius iuuenilem cum his literis **ERMENEGILDI**: altera alata
victoriam pręfert, vt eius conspectu suorum animis validam eius potiunde spem Deo
dare & adiutore immitteret. Inscriptio autem, quę victoriam circundat, cum sit ce-
lestis prorsus & admirabilis, tum etiam sanctum principem in eo bello eadem pro mi-
litari tessera vsum fuisse, est admodum verisimile. Est enim hęc. **REGEM DEUITA.**

Cap. 3.

Quam nemo vel leuiter in sacris literis versatus non cōfestim videt, ex illis diui Pau-
li ad Titum verbis fuisse desumptam. Hereticum hominem post primam & secundam
correctionē deuita. Et omnia tam acute, prudēter & pie excogitata sunt & adaptata,
vt credi possit ab Leandro aut Isidoro fratre viris sanctissimis, literisq; & ingenio pres-
tantibus diui etiā Ermenegildi auunculis fuisse excogitata, & principi pie rebellanti
ad symbolū & tessera tradita. Repertus vero fuit is numus prope Cordubā tertio
milliario, in eo agro qui Casa Blanca, hoc est Domus-Alba, nominatur. Et Cordubę fuis-
se percussum possumus etiam existimare. Officinam enim nummariā in ea vrbe fuisse,
tum ingēs eius celebritas, tum nummi illi Reccesunthi regis, de quibus retro diximus,
ostendunt. Nulla enim alia de causa Cordubę nomen in illis ad eum modum potuit ap-
poni, nisi quod ibidem fuissent conflati, atq; signati. Sed hęc omnia cum alijs
nostrę ciuitatis fortunis in nostra de rebus Hispanię
historia late prosequimur.

[Faint, mirrored bleed-through text from the reverse side of the page, including the word 'HISTORIA' and other illegible words.]

CHRONOLOGIAE RATIO IN HIS AN-
MIS CONTINVATA, QVI IN DIVI EVLOGII
vita, historia & epistolis continentur: vnde ratio temporum
rectior, apertior, & suis testimonijs asseuerata
constabit.

ANTE annum Dominicae natiuitatis octingentesimum quinquagesimum,
vnde chronologiam opportune ordimur: Adulphus & Ioannes Hispalē-
sis. originis Corduba iam fuerant martyrio coronati. Ex libri secundi
cap. viij. Annum signare non possumus, nisi quod ante annum Domini
octingentesimum trigesimum plane videntur occisi.

ANTE hunc etiam annum, diuus Eulogius in Galliam profectus Pompelonē-
sem episcopum, & Nauarrae abbates quā plurimos inuisit. In reditu Cesar augustanum,
Segancinū, Complutensem & Toletanum episcopos, apud eos diuersatus, cognouit: Ex
eius epistola ad Pompelonensem episcopū. Quo anno peregrinatus fuerit, non satis cōs-
tat. Nos suo loco, quantum datum fuit, ratiocinabamur.

Annus domini Dcccl.

PRIMVS hic est annus, quem diuus Eulogius initio libri secundi notat. Fuit au-
tem post triginta integras cycli solaris cōuersiones, in trigesima prima decimus nonus:
secundus post bissextum sequutus, literam dominicalem, E. habuit. Quae omnia hic
in primis signanda fuerunt: si quidem diuus Eulogius aliquando hebdomadae etiam
dies nominat: vnde nos certā temporis rationē astraximus, & manifesta veritate
confirmauimus.

LEONIS quarti pontificis Maximi quartus fuit hic annus: qui per quinq; etiā
sequentes superuixit. Ex F. Onuphriū Panunzio.

HLOTHARIVS, Romanorum Imperator, qui adhuc viuebat, ad eosdē quin-
que annos praeterea peruenit. Ex eodem, & multis alijs.

MICHAEL Porhyrogenuus, Theophili successor Constantinopolitanus Impe-
rator, cuius hic nonus erat annus, annum octingentesimum sexagesimum septimum at-
tigit. Ex eisdem.

FNITIO huius anni Oueti & Legionis in Hispania regnabat Ranimirus rex
huius nominis primus Alfonsi Casti regis successor. Mortuus vero ipso primo Februa-
rij die filio suo Ordonio primo regnum reliquit. Id aperte constat, ex eius tumulo, quem
in regio Alfonsi Casti vocato templo Oueti vidimus, cum hoc capitaphio.

OBIIIT DIVAE MEMORIAE RANIMIRVS
REX DIE KAL. FEBRVARIJ ERA DCCC
LXXXVIII. OBTESTOR VOS OMNES,
QVI HAEC LECTVRI ESTIS, VT PRO RE
QVIE ILLIVS ORARE NON DESINATIS.

R ET

CHRONOLOGIA.

ET Sampyrus Astoricensis, Lucasque Tudenfis episcopi hunc annum mortis Ranimiri scripserunt. Vetusissimus etiam tumulus docet, non multo post regis mortē fuisse epitaphium insculptum.

NAVARRÆ & Aragonensium montium regnū Izagus Ximenez cognomento Arista obtinebat: ut ex magis verisimili illorum temporum supputatione colligitur. Quamquā in magna authorū varietate nihil certi & indubitati potest hic affirmari.

CAROLVS cognomēto Caluus, Hludouici Imperatoris filius Caroli Magni Imperatoris nepos in Gallia regnabat. Gallorū omnes historici. Eratq; hic regni eius annus vndecimus. Idem Carolus, quicquid pater atq; auus ab Sarracenis in Catalonia, Aragonensium montibus & apud Nauarros ademerant, retinuit. Aragonensium annales, Gallorum historici.

REGNABAT late in Hispania, regni sede Cordubę cōstituta, Habdarraghman Sarracenus huius nominis tertius. Eratq; hic regni eius annus viceſimus nonus. Ex diuo Eulogio initio libri secūdi, & ex Rasis Mauri historia, item ex Ruderici Toletani antistitis de Arabibus historia nondum excussa.

HOC ipso anno primo mensis Maij die, qui in sextam feriam incidere Perſectus presbyter Cordubensis martyrio coronatur. Lib. 2. cap. primo.

POST hunc Joannes pro Christi fide pene ad mortē ceditur, & ludibrij publici causa aſino vectus per urbē circumducitur, cōfessorisq; gloriā adipiscitur. Lib. 1. Tempus liquere non potest, nisi quod hoc anno, potius quam sequenti, factum apparet.

Annus domini Dcccli.

LITERA hoc anno diem Dominicum signans. D. fuit.

DIE Junij tertio, qui quarta feria euenerat sanctus Isaac monachus Cordubensis iugulatur. Capite 2. libri secūdi.

SANCIVS Laicus natione Gallus duos post dies martyrio coronatur, feria nimirū sexta in sequente eiusdem Junij mensis die quinto. Libri eiusdem cap. 3.

DVOBVS tantū interiectis diebus, die eiusdē mēsis octauo, & hebdomadę sequētia feria prima, sex pariter sancti martyres trucidantur: Petrus presbyter Astigitanus, Vualabōsus diaconus Ilipulensis, Sabinianus monachus, vico Fromiano prope Cordubā natus, Vistremūdus Astigitanus monachus, Habentius Cordubensis monachus, Hieremias itidem Cordubensis monachus. Capite eiusdem libri quarto.

MENSĒ Julio, die decimo sexto, qui in quintā feriā incidere, sanctus Sisenādus diaconus Pacensis ex Lusitania martyrium iugulatus compleuit. Capite sequenti.

VENERIS die, sabbato & in sequenti Dominico tantūmodo interiectis, secūnda feria, quę die Julij viceſimum occupauit, Paulus Cordubensis martyrij palmā adipiscitur capite truncatus. Capite sexto.

SABBATO in sequente & Julij die viceſimo quinto Theodemirus monachus Carmonensis patriæ martyrio laureatur. Ibidem.

INTĒRĒA Reccaffredus episcopus iussu tyranni, Dei ecclesiā Cordubę misere cōturbat, diuum Eulogiū in carcere conijcit. Ex eius vita per Aluarum scripta, ex episto

la ad Pöpelonēsem episcopum, & ex secūdo lib. pluribus locis: vbi nos hoc ipsum annota-
uimus. Et tēpus quidē quo captus fuerit diuus Eulogius non possumus ex quisi-
te signa-
re. Tantum colligi alicūde potest, per hosce menses, quod suo loco videbimus, cōtigisse.
Causam, cur in carcerem fuerit missus, ipse in Documento martyriali & in epistolis
reddat. Quia nimirum martyres adhortaretur, & ad martyrium ipsos incenderet.

HIC martyriū sanctarum virginū Nunilonis & Alodia diuus Eulogius retulit,
quæ nō Cordubæ passæ sunt. Et tēpus suo loco inuestigabimus.

FLORA Cordubēsis, Maria Ilipulēsis, Vualabōsi martyris soror, virgines ambæ,
martyrio simul coronātur, mensis Nouembris die vicesimo quinto. Capite sequenti.

POST sextū diē diuus Eulogius carcere educitur. Ibidē, eē in epistola ad Aluarum.

Annus domini Dccclii.

GVMESINDVS Toletanus presbyter, & Seruus Dei monachus die Ianua-
rij tertia decima mortem pro Christi nomine sustinuerunt. Capite. ix.

SANCTI martyres Aurelius, Felix Cordubēses, cū vxoribus Sabigothone & Li-
liosā, comitāte etiā Georgio monacho ex Syria, xxvij. Julij die occisi sunt. Cap. sequēti.

CHRISTOPHORVS Cordubensis, Leonigildus Ilberitanus monachus, pro
Christiane fidei confessione iugulantur, die mensis Augusti vicesimo. Cap. xj.

EMILA & Hieremias Cordubenses die Septembris quinto decimo martyrio co-
ronantur. Capite sequenti.

ROGELLVS Ilberitanus monachus, Seruio Deo ex Syria monachus, varie
excarnificati die sequenti, Septembris videlicet sexto decimo, capite truncantur.

HABDARRAGHMAN rex tot martyriū constātia territus, impedire mar-
tyriū cogitat, & cōgregari episcoporum atque etiā metropolitanorū conciliū Cordubæ
imperat. Ex capitibus sequētib. Et hæc diuersa omnino est Regis perturbatio, & ec-
clesia persecutio ab illa, quā iam superius retulimus. Hoc manifeste ex ipsa temporū
serie in diuo Eulogio, & ex eius verbis constat.

Annus domini Dcccliii.

INITIO huius anni Habdarraghman rex subito moritur. Mahomat eius filius in
regno succedit. Cap. libri secundi decimo sexto.

MAHOMAT regni sui initio Christianos acerbissime persequitur, tēpla diruit.
Quatuor primis libri tertij capitibus. Hæc iam tertia est ecclesiæ Cordubēsis persequi-
tio: & huius mentionem fieri credo in sanctorū Ruderici & Salomonis historia. Ex
annis ibidem in Apologetico annotatis.

ARABV Mprincipū nonnulli in Hispania cōtra regē Mahomat rebellarūt. Ipse
Christianos tributis grauat, suorūq; odiū in se suscitāt. Duobus sequētib. capitibus.

FANDILA presbyter & monachus Accitanus die Iunij tertio decimo martyrio
coronatur. Capite. viij.

DIE sequenti, Junij quarto decimo, Anastasius monachus presbyter, Felix mo-
nachus Cōplutensis, Digna virgo Deo dicata martyriū laureā accipiūt. Capite sequēti.

R ij Benildis

CHRONOLOGIA

BENILDIS matrona *quinta* decima eiusdē mēsis pro Chri fide iugulatur. C. x.
SANCTA COLUMBA Cordubēsis virgo Deo dicata decimo septimo, Septembris die capite truncata martyrio coronatur. Capite sequenti.
POMPOSA virgo & martyr Cordubēsis, Octobris die decimo sexto gladio Sarracenorum occubuit. Cap. xij.

Annus domini Dcccliij.

ABUNDIVS presbyter ex vico Annanellos prope Cordubā, die Julij undecimo martyrium subiit. Libri tertij. cap. xiiij.

Annus domini Dccclv

AMATOR Tuccitanus adolescēs, Petrus monachus Cordubēsis, Hludouicus itē Cordubensis, die Aprilis ultimo omnes pariter martyrio coronantur. Cap. xiiij.
UVITESINDVS senex Egabrensis eodē anno martyr est factus. Diem diuus Eulogius non commemorat. Cap. xv.

Annus domini Dccclvi.

HELIAS presbyter senex Lusitanus, Paulus & Isidorus monachi, Aprilis decimo septimo die passi sunt. Libri tertij. Cap. xvj.

ARGIMIRVS Egabrensis monachus in Christi cōfessione vigesimo octavo Junij die occiditur. Cap. sequenti.

AVREA virgo Deo dicata, Adulphi & Joānis martyrum soror, die Julij decimo nono martyrij palmam accepit. Cap. ultimo.

Annus domini Dccclvii.

RVDERICVS Egabrensis & Salomon martyrium patiuntur Martij die tertio decimo. Ex Apologetico sanctorum.

Annus domini Dccclviii.

NVLLVM martyre habuit hic annus, neq; vlla eius est apud diuū Eulogiū mētio.

Annus domini Dccclix.

DIVVS Eulogius Cordubensis presbyter, & Doctor, & electus Archiepiscopus Toletanus, sit etiam hoc anno martyr, Martij mensis die undecimo, qui eo anno Sabatum occupauit. Aluarus in eius vita.

LEOCRITIA virgo Cordubēsis, cuius causa, & fidei Christiane presertim ergo, diuus Eulogius mortem fuerat perpeffus, quarto postea die, hoc est Martij quinto decimo, ipsum doctorem suum sequitur martyrio coronata. Ex eodem ibidem.

Annus domini Dccclx.

HOC anno, die Junij primo, sancti martyris Eulogij corpus ex basilica sancti Genesij in basilicam sancti Zoily martyris translatum est. Ex altero exemplari, in quo vita sancti Eulogij solum fuit.

HOC tantummodo decennium sancti Eulogij opera enumerant. Quae deinceps ad sanctorum martyrum Eugenia, Pelagij, Dominici & sociorum tempora peruestiganda necessaria fuere, suis locis, quanta potuimus diligentia ratiocinati sumus.

REGNABAT autem nunc etiam Ordonius primus, qui anno Dccclxij postea obiit. Neque enim antea regnum iniit filius eius Alfonso cognomento Magnus. Id est manifestum ex aurea cruce ingentis magnitudinis, operis pulcherrimi, & pretij ex gemmarum multitudine immensi, quam Oueti in sancta camera reliquit, cum hac atergo, literis aureis prominentibus, inscriptione.

Ordonius rex pri-
mus.

Alfonso Magn^o,

SUSCEPTVM PLACIDE MANEAT HOC
IN HONORE DEI, QVOD OFFERVNT
FAMVLVS CHRISTI ADEFONSVS PRIN
CEPS, ET SCEMENA REGINA.

Cruz Oueti opu-
lentissima.

QVISQVIS AVFERRE HAEC DONARIA
NOSTRA PRAESVMPSERIT, FVLGINE
DIVINO INTEREAT IPSE.

HOC SIGNO TVETVR PIVS, HOC SIG-
NO VINCITVR INIMICVS, HOC OPVS
PERFECTVM EST, CONCESSVM EST
SANCTO SALVATORI OVETENSIS SE-
DIS. ET OPERATVM EST IN CASTEL-
LO GAVZON, ANNO REGNI NOSTRI
XVII. DISCVRENTE ERA DCCCCXVI.

ANNO hic fuit Christi natiuitatis Dccclxxvij. Vnde constat anno Dñi Dccclxij. Alfonso hunc regnare coepisse: cu annus patris postremus, ei fuerit primus.

QVAE autem consequuta postea sunt, in ecclesia Cordubensi, ex vetustis monu-
menti collecta prosequemur. Constat enim post has duas sub duobus regibus patres
filio persequutiones, magna Cordubae Christiani cultus facta fuisse permutationem: cu
omnia in peius ruerent, & retro admodum sublapsa ferrentur. Pauidi monachi mo-
nasteria deserere, Abbates alio transfugere, episcopi ferme no esse, sacra loca, deserta
cultoribus, Sarracenis in praedia cedere, & Cordubensis ecclesia, qua nodum in captivi-
tate decus & amplitudinem penitus amiserat, nunc in misera dispersionem & lugu-
brem ruinam abire. Multa sunt quae hoc ipsum plane doceant. Monasteriu nanque or-
dinis sancti Benedicti est admodum celebre & opulentu in ipso Galletia, qua Legio-
nensi regno per Bergidum copulatur, introitu, Samanos olim, nunc corrupto nomine
Samos dictum. Ibi monumentum publicae attestationis Gothicis literis in membrana
scriptum vidimus, in quo Offilo abbas, Vincetius presbyter & Maria Deo vota sua
omnia eidem monasterio largiuntur. Narrantq; in primis, quae admodu Corduba profugi
tempore Ordonij regis, cu Galletiam peruenissent, benigne ab Rege excepti fuere: qui illo-
rum calamitatibus comotus, id ipsum monasterium, dirutu iam & pene desolatu, cu
praedijs, oppidulis & tota ipsa circucirca ditone eisdem libenter concessit, ut priscam

Cordubensium
Christianorum
disperio.

Samos monaste-
rium.
Bergidum.
Offilo abbas.

in eo religionis formam instaurarent. Eius autem donationis, quæ ab ipsis monasterio fit publice contestatæ dies fuit Augusti vigesimus quintus anni dominicæ natiuitatis octingentesimi septuagesimi secundi: mortuo nimirum iam eodem Ordonio rege huius nominis primo, & Alfonsi Magni patre, qui tunc, cū hæc publice agebatur, imperiū tenebat: Ut vicina admodum diuo Eulogio tempora intelligas, hoc est annum post ipsum interemptum duodecimum. Quin etiam diploma eiusdem regis Ordonij primi ibidem vidimus. Literis Gothicis & membrana peruetustâ, in quo ea monasterij ditionis & oppidorum donatio, quæ Offilo abbas caterique sibi ab Rege factâ commemorat, continetur. Certe summ autem id diploma fuerat die mensis Maij vigesimo, anni Dñici octingentesimi sexagesimi secundi: duobus nempe, nec pluribus, post diui Eulogij necem annis: ut manifestum sit paulo post ipsum martyrio coronatum, Offilonem abbatem cū reliquis Corduba diffugisse. Alia posteriorum Regum diplomata prætereo, quæ ibidem habentur: in quibus eadem ista de Offilone abbate cum socijs Cordubensibus, patria diffugientibus repetuntur. Illud tacendum non puto, dirutum Samanos monasterium Offilonem inuenisse, quia centum pene annis antea sub Froyla rege huius nominis primo, Argericus abbas Toletanus, patria & ipse profugus cum alijs nonnullis, Regis benignitate subleuatus, ipsum primum edificauerat. Id etiam eiusdem Froyla regis diplomate testatum permanet, cum Ordomus etiam in suo eiusdem Argerici prioris abbatis & regis Froyla, qui ipsum exceperit, meminerit.

Argericus abbas Toletanus.

Sancti Facundi monasterium Cordubensibus monachis primū inhabitatum Abbas Alfonsus Cordubensis.

Rex Alfonsus Magnus.

ANTIQUA præterea est usdem hisce temporibus scripta Regij, celeberrima, & amplissima sanctorum martyrum Facundi & Primitiui ordinis sancti Benedicti cenobij monumenta Regumque diplomata, quæ nos ibi vidimus, testantur, abbatem Alfonsum cum suis monachis Corduba profugum, Sarracenorum gladios deuicantem, pusilloque suo regi, quæ imparem perferendo martyrio experiretur, sancte & prouide consulentem, ad eundem regem Alfonsum cognomento Magnū Legionem peruenisse. Cūque regi iam antea cordi fuisset, sanctorum Facundi & Primitiui sepulchra debito cultu venerari, delubrumque, ubi inerant, Sarracenorum impetu dirutum instaurare: quasi diuinitus sibi oblatum Cordubensem abbatem monachosque suos excepit. Substructo deinde miræ magnitudinis, ut idem Rex in diplomate inquit, templo, quod hodie etiā perdurat, eidem abbati Alfonso cū suis monachis, addito insigni multorum prædiorum, oppidorum & ditionis integre patrimonio, tradidit incolendum, & monasterij ædificijs augendum. Hoc fuit instauracionis, atque insignis illius amplificationis principium. Ut inclytum per totā Hispaniam cenobium, duobus illustrissimorum martyrum corporibus augustissimum, multorumque Regum magnificentia nobilitatum, Cordubensem primum habuerit abbatem & instauratorem, testemque huius, quam prosequimur, dispersionis. Diploma nanque regis Alfonsi, in quo huius rei mentio est, annum Domini octingentesimum septuagesimum quartum præfert, hoc est post diui Eulogij martyrium quartum decimum.

Annus Dcccclxxiiij

Sancti Michaelis de Escalada monasterium.

NON admodum longe ab hoc ipso sanctorum Facundi & Primitiui oppido & monasterio illud alterum est, quod sancti Michaelis de Escalada appellat. In eo miræ vetustatis templo,

Varij marmoris columnis exornato lapidem esse inscriptum, venerandae authoritatis monachi mihi retulerunt, in quo memoria abbatis cuiusdam Cordubensis conseruatur, qui eo per hosce etiam annos, eadem nimirum calamitate exactus, peruenit.

POSTERIORIS aliquanto temporis est item lapis bene magnus in ecclesia monasterij sancti Martini de Castañeda ordinis nunc Cisterciensis, olim Benedicti ad oppidum Senabriam Galletiae & Lusitaniae finibus in Legionensi regno propinquum: cuius inscriptio hanc ipsam astruit Cordubensium Christianorum dispersionem. Cum enim in principio doceat, locum illum sanctum diuo Martino quondam fuisse consecratum: prosequitur deinceps, quo pacto ab Joane abbate, qui Corduba cum monachis venerat, fuerit restitutus: temploque & monasterio magno labore, breui tamen tempore, structis, instauratus. Factum id tandem refert regnante Ordonio principe, anno Domini nonagesimo quinquagesimo secundo. Hac ibi. Ex cuius anni notatione facile colligimus, regem Ordonium huius nominis tertium, Ranimiri secundi filium ibi nominari. His autem omnibus facile declaratur, quam misero tumultu ecclesia Cordubensis hoc tempore fuerit conuassata, & crudeli ruina penè deiecta.

Conobium sancti Martini de Castañeda.

Senabria oppidum.

Ioannes abbas Cordubensis.

Annus. Dcccclij.

NEQUE tanta tamen fuit eius hoc tempore dispersio, quin integra, templisque & viris optime constituta perduraret. Docet hoc in primis concilium multorum episcoporum Cordubae paulo post diuum Eulogium occisum congregatum, circa annum nimirum Domini octingentesimum sexagesimum tertium, cuius in Samsonis abbatis, Cordubensis libro Apologetico secundo fit mentio. Docent hoc ipsum praeterea alia multa, quae idem author eo opere commemorat. Cum interim non deessent martyres, non Christi fideles, qui marmoreo tumulo & epitaphio martyris sepulchrum, quod suo loco aperuit, exornarent.

Christiana religio Cordubae peruenit.

Concilium Cordubense.

Annus Dcccclxij. Samson abbas.

D. Andreæ templum.

SED enim multum diuque etiam post diuum Eulogium Cordubae templa, sacra Deo virgines & magnus religionis cultus vigeat. In templo namque diui Andreæ (quod semper absequentium temporum Christianis Mozarabibus retentum fuisse constat) introrsum in Septentrionali pariete lapis est centum viginti ferme post diuum Eulogium annis sacrae virginis & Deo dicatae tumulo impostus. Id haec inscriptae literae indicant.

HIC SPECIOSA CONDITA SIMVL CVBAT
CVM FILIA TRANQVILLA SACRA VIRGINE.
QVAE //TESIMA
QVINTA //ERA SVBIVIT FVNERA.
POSTEA MATER MILLESIMA QVARTA
RECESSIT VLTIMA.

Lapis in eo templo. Speciosa Christiana femina. Tranquilla sacra virgo.

Annus Domini Dcccclxvj.

CVMQUE, me puero, infra eum lapidem parietem in cellulae audietis sacris confessionibus suffodere fabri cepissent: concavatum iam cum harum foeminarum ossibus inveniunt: nec violare ausi, obstructum ut antea erat reliquerunt.

LAPIS autem extrorsum in cimeterio eidem parieti insertus, satis aperte docet, idem templum ducentis post has virgines annis, Christianorum sub Arabibus semper

CHRONOLOGIA.

fuisse. Habet nãq; huiusmodi vernaculo nostro sermone epitaphium: barbarum illud quidem, sed pro tempore cognitione opportunum.

Petr^o de Villam
mar.

Annus Domini
M. clxiiij.

Fino don Pero Perez de Vi
llamar alcalde del Rey en
Cordoua en diez siete dias
de Febrero E. M. cc. dois.
feria sexta. Maestre Daniel
me fecit. Deus lo bendiga
Amen.

Alfonfus Impera
tor.
Abengamia rex.

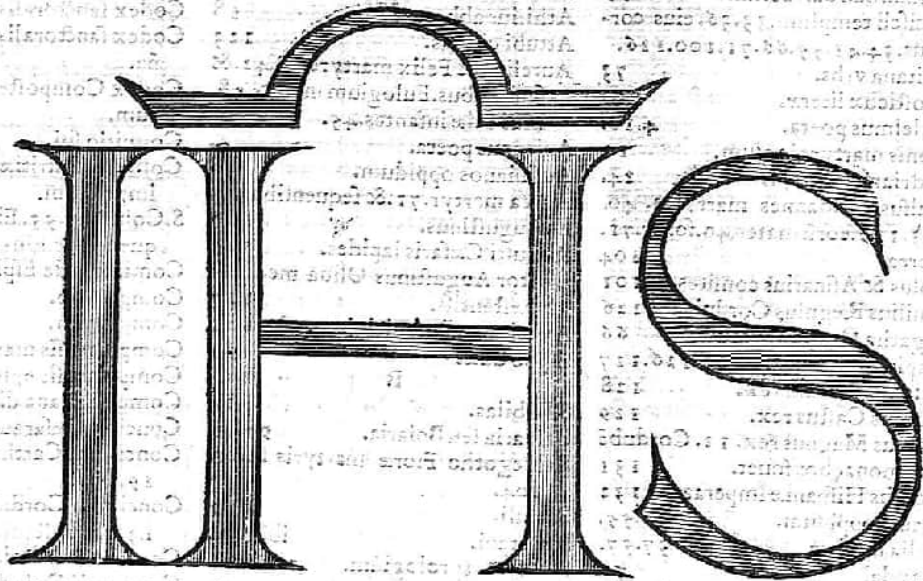
*DICAM autem de hoc ipso tumulto quod sentio. Alfonso Imperator Urrace fi
lius septendecim antea annis Cordubam coeperat, Regique Abengamia, cū se supplex
Imperatori dedisset, civitatem tributo imposito, submissionis etiam facta cōestatione,
reliquerat. Ut igitur publicum imperij testimonium Corduba Alfonso relinqueret,
Christianosque liberos deinceps inibi & sui iuris esse ostenderet: prefectum Christia
num iuridicundo cum magistratu & titulo in vrbe esse voluit, qui Christianos iudica
ret, tributa ab Mauris solvenda colligeret, Alfonsoque ditionem modis omnibus tueretur.
Is extinetus, in Christianorum templo sepelitur. Duo igitur hi lapides, simul & ve
tusta admodum eius templi quadam ex parte structura satis aperte demonstrant, qui
busque Maurorum temporibus templum illud Christianos retinuisse, cultuq; religio
nis, atque adeò monasticum ordinem Corduba iugiter perseverasse*

FINIS.

HINC PRINCIPIVM,

HVC REFER.

EXITVM.

A. T. E. PRINCIPIVM.

TIBI DESINET,

DVLCE MIHI NIHIL ESSE PRECOR, SI

NOMEN IESV.

DVLCE ABSIT, CVM SIT HOC SINE

DVLCE NIHIL.

Index in diui Eulogii opera, et eorum scholia at que alia omnia iisdem adiuncta.

A bbas Biclarenfis. 128	Argericus abbas Toletanus. 131	Ceritania regio. 99
Abbas Alfonsus Cordubē fis. 131	Argimirus martyr. 71	Cigiorū malorum Cordubæ exuberantia. 121
Abbas Ioannes Corduben fis. 132	Arriçafa, hortus regi ⁹ interpretatur. 121.	Ciuita in nūmis Cordubēfis. 129
Abdalaziz Sarracenus. Post præfationes. 132	Aragus fluminis. 96. 99.	Cymbala tēplorū Cordubensū. 13
Abengamia Cordubæ rex. 132	Astronomica computatio. 1. 10. 129	Cymbalum vetustissimū. 30
Abibus Maurus historicus. 121	Astigitana ciuitas. 6. 35. 55. 123.	Cypriani Cordubensis epigramata. 30. & post præfationes. 50. 68. 114.
Abumarban Sarracenus. 99	Ascyferium. 28	Codices antiqui conciliorum. 9.
S. Acifeli templum. 33. 36. eius corpus. 34. 41. 55. 66. 71. 100. 126.	Asidona vrbs. 127	Codex sanctoralis Tolertanus. 31
Accitana vrbs. 73	Asturia. 66	Codex sanctoralis S. Petri de Cardena. 58.
Acrostichæ literæ. 110	Athilius abbas. 98	Codex Compostellanorū diplomatum. 116
Adelelmus poeta. 4. 10.	Attubi ciuitas. 123	Cognitio sui. 73
Adonis martyrologium. 12	Aurelius & Felix martyres. 4. 42. & sequētib. Eulogium inuifit. 48.	Colonia Patricia nomen Cordubæ impositum. 121. 122
S. Adrianus martyr. 24.	Eius filiz infantēs. 45.	S. Columba. 55. Eius laus. 66. & sequētib. Eius cultus. 74.
Adulfus & Ioannes martyres. 40.	Auicenus poeta. 4.	Comitatus de Espiel. 30
71. 129. eorū mater. 40. foror. 71.	Aufinianus oppidum. 38	Comparatio. 28. 63. 78.
Adorea. 104	Aurea martyr. 71. & sequētib. 89	Complutum. 96. 100.
Aebus & Agnarius comites. 101	D. Augustinus. 89	Complutensis martyr Felix. 66
Aemilius Regulus Cordubēfis. 126	Augusti Cæsaris lapides. 125	Complutensis episcopus. 37. 96
S. Agatha Dignæ apparuit. 66	Doctor Augustinus Oliua medicus præstantis. 127	Compostellana diplomata. 116.
Agapius episcopus. 100. 126. 127	Axatitanum municipium. 123	Concilia Cæsaraugustana. 9
Agila Gothorum rex. 128	Ayzodux. 99	Concilium Carthaginense primum. 29.
Alfonsus Castus rex. 129	B	
Alfonsus Magnus rex. 12. Cordubēses monachos fouet. 131	S. Babilas. 24	Concilium Cordubense. 30. 51. 62. 132. & post præfationes.
Alfonsus Hispaniæ Imperator. 132	Baioaria seu Boiaria. 95. 99	Conciliorum antiqui codices. 9.
Albenfe oppidum. 35. 59.	Baldegoto Floræ martyris foror. 104.	Constantij Cæsaris lapis. 127
Alodia martyr. 37. 57.	Bastuli. 121	Confessoris nomen. 76
Albayda. 75	Basterani. ibidem.	Concilium Africanum quintū. 108
Albacan Cordubæ rex. 119	Bedæ martyrologium. 12	Corduba Batice caput. 125.
Aluarus & Isidorus diui Eulogij fratres. 95	Beturia regio. 121	Corduba prima in Hispania Colonia. 125
Auarus diui Eulogij amicus & condiscipulus. 1. Amorum exercitationes. 2. Ad diuum Eulogium obtestatio. 6. Eiusdem ad eundem hymn ⁹ . 8. Oratio. 9. Eius opera. 12. Eum adit Aurelius. 45. Serenissimus dictus. 61. 102. & sequētib. Ad eum scribit Eulogius. 102. & sequētib.	Betis fluuius. 36. 121. Eius pelagus. 87	Cordubæ situs, feracitas, & amœnitas. 121
Amator martyr. 70	Benildis martyr. 66	Cordubæ antiquitas. 123
Aua flumen. 121	Bernardus Barcinonensis comes. 99.	Corduba ab Persis non est condita. 123.
Anastasius martyr. 66	Bergidum. 141	Corduba ab Marcello instaurata. ibidem.
S. Andree templum Cordubæ. 132	Biclarenfis abbas. 128	Cordubæ situs duo. 124
Ananellos vicus. 70. 75	Bosca vrbs. 37	Cordubæ puteali. 126
Andujar ciuitas. 86	Breuiarium quid. 61	Cordubæ veteris situs, ædificatio & incrementa. 124. Translatio. 126. Translationis causæ. 127.
Anulo diui Eulogij foror. 5. 96	Burgos ciuitas. 112	Cordubæ orthographia. 9. 29. 123.
Doctor Antonius Morales medicus præstantis. 127	C	
D. Antonius Morales Tlaxcaltenfis episcopus. 109	Camera sancta Ouetensis. 12	Corduba Colonia Patricia. 33. 71.
Aquæ ductus Cordubæ stupēdus. 54	Cæsaraugusta vrbs. 96. 99. 100. 123	Corduba regia vrbs. 81. & post præfationes. 121
Arnobius. 23	Camora non est Numantia. 118	Corduba Gramma. Græcū olim habuit. 128
Archipresbyter Cordubensis. 30	Cæsarea Mauritania. 24	Corduba nummariam officinam Gothorum tempore habuit. 128
Archidiaconus Cordubensis. 30	Carmo oppidum. 56	Cordubæ iunioris situs & forma. 127
Arabes duo submersi. 34	Carmonensis martyr. 37	Et inde. 32
Armilatēse monasteriū. 35. 56. 65.	Campania Cordubensis. 42. 60	Cordubensium templorum catalogus, post præfationes. 61
Armilata fluuius. 36	Carceres subterranei. 56.	Cordubense templum. 61
Artemia Adulphi & Ioannis mater. 40.	Carteia vrbs. 125	Cordu-
	Campi Gothorum. 60	
	Canaber fluuius. 96. 99	
	Carolus Caluus Galliz rex. 85. 98. 129.	
	Casa blanca ager Cordubæ. 128	
	Castro Bigeti oppidum. 57	
	Castule vrbs. 122	
	Castulonensis lapis. 122. Saltus. 121	
	Catalogus templorū Cordubēsum Maurorū tēpore post præfationes. 71. 76	
	Censoris munus. 71. 76	
	Cellense monasterium. 98	

INDEX.

- Cordubensis templa delecta. 64
 Cordubenses poetae. 124
 Cordubenses lapides. 124, 128
 Cordubenses nummi. 125
 Cordubensis ecclesiae persecutio. 97
 Cordubenses Christiani Palatinis mun-
 neribus priuati. 52, 63
 Cordubensium Christianorum graue
 periculum. Dispersio. 66, 51, 131
 Perturbatio & variè de martyribus
 sententiæ. eodem. Forundè sub Sar-
 racenis miseria. 2, 52. & post præ-
 fationes.
 Cordubæ Christiana religio ingiter
 perseuerabat. 132
 Coryppi poetae opus. 1
 S. Christophori monasterium. 36.
 42, 49.
 Christophorus martyr Cordubensis.
 4, 49.
 Crux aurea Onctensis, & eius inscrip-
 tio. 131
 SS. Cosmæ & Damiani templum. 85
 Criteclara vicus, & ibi monasterium.
 35, 40, 41, 56, 71.
 D.
 Dadila abbas. 98
 David abbas. 46
 Digna martyr. 66
 Diocletiani Imperatoris tempora. 126
 Dispersio Christianorum Corduben-
 sium. 131
 Doctor Antonius de Morales. 127
 Doctor Augustinus Oliua. 127
 Doctor Ludouicus Molina Regius
 Confiliarius. 109
 S. Dominicus martyr cū socijs. 116.
 & sequentibus.
 SS. Dominici plures. 119
 Domitius Isquilinus. 128
 Draconius poeta. 1
 Dulcidius Aistosi. iij. Regis legatus. 12
 Dulcidius Salmaticensis episcopus. 115
 E.
 Ecclesia Hispania. 117
 Ecclesie Moçarabum persecutio. 4
 Ecclesie cōmodis inuigilandum. 15
 Ega finius. 99
 Egabrum. 70, 71, 75, 82
 Elisabeth D. Eulogij mater. 9, 96.
 Elisabeth Hieremie martyris vxor.
 35, 66, 67, 68.
 Eleplensis ciuitas. 35, 40, 56
 Fliberi vrbs. 49, 50, 61
 Emeterius & Celedonius. 23, 32
 Emila martyr. 50, 61
 Epiphanij epistola. 3.
 D. Ermenegildus martyr, & eius nu-
 mus. 128
 Ermenegildus archiepiscopus Onen-
 tensis. 12
 Ermoigius episcopus. 112, 115
 Espiel Comitatus. 30
 D. Eulogij patria nobilitas & educa-
 tio. 1.
 Eulogius presbyter & doctor. 2.
 Eulogius in carcerem missus. 3, 35
 Eulogius martyrū inceptor. 2.
 Eulogij prudens Cōstantia. 3, 6. Laus
 3. Peregrinatio. 3, 129. Mater &
 auus. 9. Fratres. 16. Ouetum trāfla-
 tio. 12. Translationis antiphona
 & oratio. ibidē. Hymnus & epita-
 phium. 8. Humilitas. 15. ad mar-
 tyres apostrophe. 18. Pientissima
 audacia. 84. Obsecratio & profes-
 ratio. 85.
 Eulogius libros Cordubæ attulit. 4.
 Eulogij electus Toletanus antistes. 4.
 Eulogij captus præsidē alloquitur. 5.
 Occiditur. 6. Miracula ad eius cor-
 pus. 6. Corpus eius translatum. 8.
 Eulogij festū cur Septēbri mense ce-
 lebratur. 11. Eius corpus Oueti ser-
 uatur. 12.
 Eulogius excitat lectores. 15
 Eulogius respondet obiectis aduer-
 sus martyres. 22, 79, & inde.
 Eulogius scribit ad Florā & Mariā.
 41. Carcere educitur. eodem. Flo-
 ra mater ipsū alloquitur. 39. Ip-
 sum adit. Leonigildus. 49.
 Eulogij Christiani Moçarabes ca-
 lumniantur. 51
 Eulogius Floram alloquitur. 92. Ma-
 riana alloquitur. 93.
 Eulogius D. Eulogij auus. 9, 82.
 D. Eugenij. iij. archiepiscopi Toleta-
 ni epigrammata. 1. epitaphiū. 111
 Eugenia martyr. 110
 S. Eulalia Barchinonensis. 30
 SS. Eulalie diuæ. 32, 74
 S. Eulalie basilica. 69, 70
 S. Euphrasij templū & corpus. 80, 86.
 Exceptor Christianus. 51. Christum
 abnegat. 63.
 Exceptor quid. 55
 E.
 SS. Facundus & Primitius, & eorū
 monasteriū. 12, 131
 SS. Faustus, Ianuarius & Martialis &
 eorū basilica. 42, 49, 60
 Fandila martyr. 65
 Felix martyr Cordubæ. 4, 41, & sequē-
 tibus. Gerundenfis. 24. Eius mo-
 nasterium. 40.
 Felix martyr Complutensis. 66
 Felix abbas. 69
 Fernandus Aluari Ouetensis episco-
 pus. 12
 Fernandi Principis natiuitas. 32
 Fernandus rex. 116
 Ferraginales quid. 119
 Fides martyrum qualis. 79
 Flora martyr. 4. Domo fugit, & do-
 mū reuertitur. 39. Eam frater accu-
 sat. eodē. In capite vulneratur. eodē.
 Sabigothoni apperet. 44. Eius
 mater. 38. Frater impius. 39, 41.
 & sequentibus. Soror & cingulū.
 104. Laus. 88.
 Fortunius abbas. 98
 Fraga oppidum. 49
 Fragella vicus. 69
 S. Frāsciscus de Mōte monasteriū. 56
 Francus iuris consultus. 126
 Freyler rex primus. 131
 Freyler. ij. & eius pretiosum dona-
 rium. 59, 129
 Fronianos vicus. 35, 40, 56
 Frugellus abbas. 35
 Fugere persecutionē quō pacto li-
 ceat. 17.
 G.
 Gallia Togatata. 95, 98
 Gallia Comata. 95
 Galindo Enniconis. 97, 101
 Galindorum familia. 101
 Garfia Nauarrorum rex. 115
 Garfia Fernandi Comitis Castellæ
 mors. post præfationes. 12
 Garfia Mendezus de Soto Mayor.
 123.
 S. Genesij Basilica. 6, 40, 84, 114
 Gerardi Mercatoris Chronicō. 11.
 Gerunda vrbs. 31, 99
 Georgius monachus martyr. 42. &
 sequentibus.
 Germanici Cæsaris nummi. 126
 Grammaticus Græcus Cordubæ olim
 fuit. 128
 Graccuris. 123
 D. Gregorius. 120
 Gumelindus martyr Toletanus. 147
 Guadiatus finius. 75
 H.
 Habbarraghman. iij. Rex. 1, 33, 95.
 99, 129. Eius mors. 52
 Habentius monachus martyr. 36
 Habbarraghman. iij. Rex. 111
 Helias martyr. 70
 Helysacar abbas. 99
 Hieremias martyr. 14, 67. Isaac mar-
 tyris patruelis. 35. Flagris cæsus.
 36, 50, 56.
 Hispania denastatio. 91
 Hispania reges diplomata quæcūq;
 testamenta vocabant. 119
 Hispania vrbes binomines. 124
 S. Hieronymus. 24
 S. Hieronymi monasteriū Cordubæ
 124, 127.
 Hieronymus Morales. 127
 Hispalensis ciuitas. 38. Prouincia. 71.
 Hieronymus Curita, & eius laus. 100
 Idem in censurā. 56, 60
 Hludouicus martyr. 56, 60
 Hludouicus Rex. 95
 Hludouicus Imperator. 99
 Hlorarius Imperator. 129
 Horatij poemata. 4.
 Hostigisus episcopus. 30
 Hontanares. 127
 Hurdaspalense cœnobium. 98
 Humani generis supplicium atque
 solatium. 118
 I.
 Izen vrbs. 59
 Igalentis monasterium. 98
 Isaac martyr. 13, 27. Præfagia de ip-
 so. 14, 43.
 Ilipa

INDEX.

- I**llos oppidum. 56
 Iliberi vrbs. 61
 Iliurgi oppidum. 80. 86. 123
 S. Illefontus. 111
 Iurco oppidum. 123
 Indicius Luminosus. 13. 29. 30
 Inigus Arista rex. 57. 58. 129
 Ioannes Cordubensis confessor. 18.
 60. 29. 42. 43. Eius epitaphiū. 30.
 Ioannes & Adolphus martyres. 40
 Ioannes ab Austria Caroliv. Impera-
 toris filius, & eius victoria. 32
 Ioannes præpositus. 96
 Ioannes abbas Cordubensis. 132
 Ioseph diui Eulogij frater. 55. 96. 97
 100.
 S. Isidorus. 128. 80.
 Isidorus martyr. 70
 Italica. 75. Italicis provincia. 70.
 S. Iulianus & Basilisa. 24. Eorū his-
 toria. 31.
 S. Iustus & Pastor. 24. Eorundē mo-
 nasterium. 49. Corpora. 101.
 S. Iuliani templum Cordubæ. 56
 Iuncaria, & ibi clades Christianorū.
 115.
L.
 S. Laurentij del Escorial Regium cœ-
 nobium. 9. 111. 112
 F. Laurentius Surius. 60
 F. Laurentius Figueroa. 111
 Lapidis antiqui Cordubæ. 122. 123.
 125. 127. 128. 132.
 Lapis Castulonensis. 123
 Lapis Hispalensis. 123
 Lauerum fons. 127
 Latio in cruce cū Christo seruatore
 pendens. 78
 Leocritia virgo martyr. 4. Capta. 5.
 Occisa. 6. 5. Eius corpus Oueti ser-
 natur. 12.
 S. Leocadia sacellum Oueti. 12. Tē-
 plum Toleti. 80. 86.
 Leouigildus martyr. 49
 Leouigildus rex. 128
 Leouigildus presbyter Cordubensis.
 51.
 Lejulensis vicus. 49
 Legerese cœnobium. 57. 80. 96. 98.
 100.
 S. Leander. 128
 Leo. iij. Pont. Max. 129
 Liciosa Deo dicata. 4
 Libri D. Augustini d̄ civitate Dei. 4.
 Liliofa martyr. 42. & sequentibus.
 Linares oppidum. 122
 Locus corruptissimus. 27
 Lora oppidum, & eius lapis. 123
 Lusitania. 70
 Ludouicus Molina Regius Confes-
 sarius. 109
 F. Ludouicus St. ada. in censura.
M.
 Martyrum laus. 16
 Mart. rum detractores. 15. 54
 Martyrum Cordubensium turba &
 nomina. 98. 19. 97.
 Martyres discepti. 50. In eorundem
 cadauera crudelitas. 19
 Martyres sui erunt victores. 26
 Martyrium Dei est donum. 51
 Martyrij Maurorum tempore occa-
 sio. Post præfationes. 30.
 Mahomad rex. 14. 51.
 Mahometi abominanda peruersitas.
 17. Impia scelera. 22. 33. 79. Eius
 hiltoria. 80. 86.
 Martinus abbas. 35. 65. 67
 Maria martyr. 38. 40. & sequentibus.
 56. Eius laus. 82.
 Maria Deuota Cordubensis. 131
 Manus osculadi in Hispania mos. 48
 S. Martini monasterium. 49
 S. Martini de Castañeda monaste-
 rium. 132
 Martos oppidum. 59
 S. Marina martyr. 74
 Malchus monachus. 89
 Maguntia. 96. 100
 Marcellus Cordubæ conditor. 124.
 Mariani montes. 121
 Malorū citriorū Cordubæ exube-
 rantia. 121
 Mazmorras. 56
 Menstruum tributum Christiani Sar-
 racenis soluebant. 31
 Memoriz martyrum. 101
 Memoriale sanctorum. 105
 Metellus Pius. 124
 Michael Ruyz Açagra. 1. 17.
 Mindonicensis ecclesia bibliotheca.
 12.
 Miracula cur cessent. 20. Quando ne-
 cessaria. 78. Per fidem sūt. 79. Eo-
 rum præfatio. 20.
 Mira flores. 121
 Michael Porphyro genit. Imp. 129
 S. Michaelis de Scalada monaste-
 rium. 28
 Moçarabes Christiani. Post præfatio-
 nes. 28
 Moçarabum ractum Sarraceni deui-
 tabant. 23
 Montefis filia. 46
 Montana Cordubensis. 82
 Mors laborum finis. 118
 Muçæ Arabum ducis de Corduba
 didum. 121
N.
 Najara vrbs. 57
 Nazaris Sarraceni miser interit. 34.
 Nymphianus vicus. 85
 Niola diui Eulogij soror. 96
 Nonagesimi numeri nota. 60
 Nunilo & Alodia martyres. 37. & se-
 quentibus.
 Nunilo regina. 59
 Nūmi Cordubenses. 123. 120. Rec-
 cesuinthi regis. 123. Ruderici re-
 gis. 85. Sacti principis Ermenegil-
 di. 128. Germanici Cæsaris. 126.
 Nummaria officina Cordubæ Go-
 thorum tempore. 128
O.
 Obiectiones aduersus martyres. 22.
 77.
 Obulco. 123
 Odoarius abbas. 3. 95.
 Offilo abbas Cordubensis cum socijs
 Samos monasteriū instaurat. 132
 Officina nummaria Cordubæ. 128
 Omar Sarracenus. 72
 Onufrius Panuinius. 11
 Opprobria Sarracenorū in Christia-
 nos. 38
 Ordoni⁹ secundus rex. 111. 115. 118.
 Ordonius primus. 131. Tertius. 132
 Osculadi manus in Hispania mos. 48
 Ostaria viculus. 40
 Ouetensis ecclesia in prima præfatio-
 ne.
 Ouetense exemplar. 12.
P.
 Pacensis Colonia. 36. 58
 Palma oppidum. 70. 75
 Parapanda vicus. 50
 Paulus martyr. 27. 36. 70.
 Paulus presbyter. 42
 Paulus Emeretenensis diaconus. 54
 S. Paulinus. 89
 S. Pelagi⁹ martyr. 112. & sequentibus.
 S. Pelagij prima & secunda transla-
 tio. 115. Eleuatio. 116.
 Pelagius Ouetensis episcopus. 115
 Peñafior oppidum. 56
 S. Perfectus martyr. 14. 18. 19. 33.
 34. & sequentibus. 71.
 Petrus martyr. 35. 70.
 Petrus Appianus. 11
 Petrus de Villammar & eius epita-
 phium. 132
 D. Petrus Pontius episcopus Placeti-
 nus, & eius laus. in vtraque præfa-
 tione. 13.
 S. Petri de Cardena monasteriū. 58.
 Eius codex. 112.
 Philippi regis secūdi sancta legatio.
 12.
 Pilemelariense cœnobiu. 49. 65. 69.
 70. 75.
 Pipinus Gallie rex. 99
 Pifo, Pifonis Frugi filius. 125
 Pyrenei montes. 96
 Pileguensis Marchio. 127
 Pompōsa martyr. 69
 Ponapelonensis ciuitas. 80
 Christianorū iam facta. 97. 98. 101.
 Eius episcopus. 95.
 Porta Cordubæ in noua vrbe. 127
 Porphyrius. 4. 10.
 Potestas magistratus nomen. 119
 Presbyter Tyberinus. 37.
 Prouincie aduersus Sarracenorū re-
 gem rebellant. 64
 Prouincia Lusitania. 70
 Præpositi monasteriorum. 100
 Puteal Cordubæ. 126
Q.
 Quinque antiqui lapides. 122. & in-
 de.

INDEX.

R	
Rafis Chronicon.	11.52.121.
Raguel presbyter Cordubensis.	112.
Ranimirus rex primus.	129. Tertio.
	115. 118.
Reccaffredus Episcopus.	3
Regia urbis nomen.	55.
Reccesvintus Regis nummi.	113.
Rhosita virgo pectra.	112.
Rojana monasterium.	49.
Rodulfus & Ernestus Bohemiarum principes.	1.
Romanum Martyrologium.	12.
Rogellus martyr.	50.
Rofeti femina.	121.
Ruderici Regis nummus.	86.
Ruderici archiepiscopi Toletani Chronicon.	11.52.86.
Rudericus Guterius mirabiliter ab D. Eulogio sanatus.	12.
Rudericus martyr.	76.82.
& sequens.	
S	
Sabinianus martyr.	35.
Sabigotho martyr cum socijs & sequentibus.	42.
S. Sabbe monasterium.	46.61.
Salomon martyr.	76.
Salus Castellonenfis.	121.
Saluator presbyter.	40.
S. Saluatoris monasterium.	65.
Samson abbas. 9. 30. Eiusdem cymbalum & opus. ibid. Epitaphium.	30. 132.
Sampyrus Episcopus.	115.
Sanctos venerantium premium.	17.
Sancius martyr.	27.
Sancta Ecclesie Toletane bibliotheca & codices.	10.
Sancius crassus Rex.	115.
Sancij Maioris Nauarrorum Regis diplomata.	58.
Sancij de Miranda rupes.	75.
Samos monasterium. 86. ab Cordubensibus monachis instauratum.	131.
Sancio Sancionis Comes.	95.99.
Sarraceni unde martyres contemnerent. 19. Martyres prohibet sepe lire. 21. Tacrum Mozarabum vitabant. 23. Christianos disperdere cogitant.	51.
Sarracenorum in Mozarabes, opprobria. 30. Foris perturbatio. 35. 50.	
Templum ipsorum Cordubæ.	50.
Templum alia & sacra cotes.	81.
Scemenus abbas.	98.
Segoncia. 96. Segoncia dux.	100.
Seneca duo.	126.
Seneca domus.	127.
Seneca cuiuspiam nomen in antiquo lapide.	127.
S. Sebastianus martyr. 24. Eius templeum & cymbalum.	30.
Septimancas oppidum.	118.
Serenitatis titulus.	119.
Seruandus Comes.	31.
Seruo Deo martyr.	50.
Seruus Dei martyr.	41.
Septem primi Hispanie Episcopi. 80.	
Seburici populi.	95.99.
Senior Eps.	96.
Septem fratres martyres.	24.
Sesariense conobium.	98.
Sifenandus martyr.	36.
Singilis fluvius.	55.70.75.
Sisebutus Rex.	80.
Sisemundus Episcopus.	96.
Stylus D. Eulogij post pref.	
Spera in Deo abbas. 2. Eius laus.	40.
Speciosa matrona Cordubensis. 132.	
Spine monasterium.	13.
Sraus Christ. religionis Cordubæ. sub Sarracenis post pref.	
Stephanus Gariuanus.	57.
Sui cognitio.	73.
T	
Tabanense conobium. 13. 14. 46. 55. 65. 67. Euersum. 68.	
Tabanos oppidum.	35.45.
Tertios Vicus.	6.84.
Temporum ratio in Hispanorum Regum historia.	52.
Temporis ratio. 57. 73. 114. 115. 119. 126.	
Templum Cordubense.	61.
Templorum Cordubensium sub Sarracenis catalogus. post pref.	
Teliostichide litera.	111.
Theodemirus martyr.	36.37.
Theodemundus diaconus.	96.
Tyberij Cesaris lapides.	126.
Tyberinus presbyter.	37.
Tyronis Regis Sarracenorum.	155.
S. Tyrus.	24.
Flaxcaltenfis Episcopus.	109.
Toletum.	10.96.100.
S. Toletane ecclesie bibliotheca.	31.
Toletanus martyr Gumeindus.	41.
S. Toletana ecclesia Hispanie primas in. 2. prefatione.	
Toletanus Codex sanctoralis.	31.
Toletanus abbas Argericus.	131.
Tranquilla sacra virgo Cordubensis.	132.
Trasierra oppidum.	30.
Tria in Hispania hominum genera.	9.
Tribunal Cordubæ in arce fuit.	17. 46. 55. 67. 74.
Tributa Christianis imposita.	64.
Tuccitana urbs.	40. 59. 70. 122.
Turris Leonum.	74.
Turduli.	122. 123.
Turdetani.	122.
V	
Vallensis provincia.	99.
Vallis formosa.	121.
Vallis paradisi.	121.
Venerius Complutenfis Episcopus.	37.96.
Veremundus secundus Rex.	116.
Veritatis campus Cordubæ.	54.
Virgilius.	28.
Vicus Fronianus.	35.
Vincentius presbyter Cordubensis.	131.
Vrbetanum oppidum.	57.
S. Vrbicius.	10.
Vuardus non potuit de D. Eulogio scribere.	12.
Vualabonius martyr.	35.40.
Vuitremundus martyr.	35.
Vuitesindus martyr.	70.
Vuitremirus Archiepiscopus Toletanus. 4. 106. Eius laus.	97.
Vuillesindus Pompelonensis Episcopus.	95.
Vuilhelmus dux.	95.
X	
Xenil fluvius.	75.
Z	
S. Zacharie monasterium.	96.
S. Zoilus martyr. 56. Einstemplum. 1. 5. 6. 30. Monasterium. 35. 73. Eius corpus. 36. 37. 50. 56. 100. Corporis eius inuentio. 126. Reliquia. 96.	
Zumamil preses.	58.

FINIS.

ERRATA GRAVIORA CALAMO IN OMNIBVS EXEMPLARIBVS EMENDANDA, quod lectori patebit, curauimus: leuiora sic corrigentur.

Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege	Fol.	Pag.	lin.	Pro.	Lege.
9.	1.	21.	Tres celebrati,	Legē	68.	1.	1.	seruis,	seruis.
18.	1.	23.	Frustratim,	Tria celebrata.	22.			venerabilis contemplatione, venerabilis in contemplatione.	EXENCLARO. EXINCLARO.
21.	1.	17.	deciderent,	frustatim.	71.	1.	8.		
25.	1.	6.	semite,	diriderent.	75.	2.	26.	vicinis,	vicinos.
28.	1.	15.	acceperunt,	semine.	78.	2.	9.	comitatui,	comitatu.
29.	2.	30.	decentes,	acceptum.	83.	1.	17.	erant,	erunt.
33.	1.	21.	bene,	dicentes.	86.	2.	18.	habeat,	abeat.
ead.	34.	34.	callens,	penē.	88.	1.	12.	feruli,	feralli.
41.	2.	18.	indubito,	callens.		2.	19.	vitiose,	vicisse.
44.	1.	10.	posita,	nino dubito.		15.	8.	exhibendi,	exhibendo.
49.	1.	10.	vt. expectant,	positam.		1.	1.	offe,	effe.
50.	2.	10.	in marg. Faustini,	expectant.		1.	1.	carcelaria,	carceralia.
50.	2.	10.	pen. crucibus,	Ianuarij.		1.	1.	oppresserit. Procul,	oppresserit procul
51.	2.	33.	aduerti non,	crucibus.		1.	1.	puto,	facto.
ead.	antep. plebe,	33.	aduerti,	aduerti,		1.	1.	ducenum,	ducemini.
54.	1.	6.	collata,	plebe.		1.	1.	suspirarij,	suspirari.
55.	2.	32.	nomine,	collocata.		1.	11.	vobis,	nobis.
57.	1.	28.	manifestum,	collocata.		1.	11.	mentius,	mentibus.
60.	1.	6.	cognoscer,	manifeste.		1.	33.	Sabinianus	Sabinianus.
61.	1.	13.	Inde Romanu.	cognoscer.		1.	34.	Era. Dcccix,	Era. Dcccix.
63.	2.	17.	sed itinere,	cognoscer.		1.	13.	Commazronis,	Commazronis.
64.	2.	6.	cum,	Inde in Rom.		1.	13.	app.	app.
65.	1.	2.	specie,	sed in itinere.		1.	13.		
ead.	31.	31.	alterutram,	cum.		1.	13.		
67.	2.	28.	conferent,	spe.		1.	13.		
	antep. consummatam,	28.	conferunt.	alterutrum.		1.	13.		
	incredibili,	28.	consummatam.	incredibile.		1.	13.		

FINIS.

Errata illa grauiora, in omnibus libris emendata, hæc fuere.

Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege.	Fol.	Pag.	Lin.	Pro.	Lege.
10.	1.	33.	lige,	ligere.	111.	1.	23.	PROBA.	PROBRA.
		fin.	Toletana.	Tolenate.		1.	34.	Ducis.	et Ducis.
58.	1.	5.	eas sequutum,	assequutum.	121.	1.	8.	KINVS.	LINVS.
		6.	conformant,	confirmant.	60.	2.	in marg.	Laurentius, &c.	F. Laurentius Surius
59.	2.	17.	fitiple Froyle,	fit Froyle.				D. Eulogij fragmen-	
62.	1.	20.	Erexiā,	Et rex etiā.				tm habuit.	
	1.	19.	prosequitur fuerat,	prosequitur facta fue-	88.	1.	34.	Quasi vno ore, &c.	Quasi vno ore amb-
			rant.	rant.				clarnate.	

COMPLVTI

Ioannes Iniguezà Lequerica excude-
bat. Anno
M.D.LXXIII.

